UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01693321 0

Libreria Puvill
LIBROS ANTIGUOS
Boters, 10-BARCELONA-2-(España)

PURCHASED FOR THE
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
FROM THE
CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT
FOR
CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

MONTALBA

MONTALBA

NOVELA CATALANO-ROSSELLONESA

DE

CARLES BOSCH DE LA TRINXERIA

BARCELONA

ESTAMPA Y LLIBRERÍA DE MASSÓ Y CASAS

21, Portaferrissa, 21

1891

PC
3941
B63M

ÉS PROPIETAT

LIBRARY
DEC 3 1968
UNIVERSITY OF TORONTO

Estampa y Llibreria L'Avenç de Massó y Casas.—Barcelona

A MA ESTIMADA COSINA

Na Berta Dumas

ERRADAS

Plana	*Ratlla*	*Hont diu*	*Deu dir*
24,	20,	Fixos,	Eixos.
30,	12,	27,	17.
32,	3.	vint,	vuyt.

MONTALBA

I

Una de las gorjas fronteriças pyrenaycas que, per sa frondosa vegetació y sas fondaladas de cingleras abruptes y selvatges, cridan l'admiració de l'excursionista, és la gorja de Montalba, formada pel torrent Mondony, quals fonts naixen al cim de l'alterosa serra de las Salinas, juntant-se amb el riu Tech, a Amélie-les-Bains, no lluny del pont romà de Palaudà.

El Mondony devalla sempre encaixonat entre timbas graníticas, brugents cascatas, gorchs de prou fondaria, negres, feréstechs, rodejats de cingles, ombrejats per arbres seculars qu'encreuan llurs brancas a sobre els gorchs, formant atapaida y ombrívola volta de verdor. És tanta la frondositat de boscurias de roures, alzinas, verns y castanyers arrapats d'eura, cle-

matitas, redortas de vinya borda, qu'el torrent no es deixa veure; se sent la fressa de las cascatas, més per veure-las ún s'hà d'acostar a las voras, prou emmalesadas de bardiças, garrollas y achs.

Ans d'arribar al pintoresc vilatge thermal Amélie-les-Bains, el Mondony devalla oprimit entre timbas espadadas de prop de 300 metres d'altura, en mitj d'un caos de penyas colossals despresas del cingle, que semblan vulguer deturar el curs del torrent.

Al cap de vall d'eix espantos afrau se veu l'hermosa y poèca cascata d'Annibal, a l'extrem del parc de l'establiment thermal Pujade, aislada, apretada entre el dos cingles, rebent besos amorosos de las brancas de tells, salzes plorosos, follas enredaderas, luxuriant vegetació que penja com vert cortinatge al seu entorn. L'aygua hi cau en estesa com un vel de cristall, rompent-se a mitja altura en pluja irisada de brillants y rubins quand hi toca el sol.

Desde la barana del *Belvedere* que domina la cascata, la vista segueix el curs del torrent en llit granític encaixonat; l'aygua s'hi ha obert pas rosegant, esmolant el rocam, cavant negres fossar de grand fondaria. Al peu meteix de l'establiment thermal s'en veu ún, anomenat el *gorch de las Nou Tirandas*, que fa esglay de mirar-lo desde dalt del kiosc del parc. També té sas llegendas de donas d'aygua, com els gorchs del Monseny, de quins ens parla l'amich Osona. Se diu que per llarga que sia una corda, may ningú l'ha pugut sondejar, y que, en las nits de temporal de plujas, en mitj dels brams de la cascata, llampechs y roncs de la tronada, s'hi senten ays llastimosos

y s'hi veuen follets lluminosos que voleyan capritxosament arran de l'aygua com vols de libèllulas.

Las timbas d'Anníbal, formadas pel trenc del Mondony, són hermosas horrors que valen la pena de ser visitadas; gens desdiuen de las cingleras més espadadas y selvatges de nostres alts Pirineus, puix que tenen a més, la rica y esplèndida vegetació que fa d'aquell afrau ún dels espectacles més encantadors y feréstechs qu'es puguin veure.

Recorre la gorja de Montalba fins al cim de la frontera és una de las excursions preferidas dels banyístas d'Amélie.

Desde el parc de l'establiment Pujade se segueix un caminet a l'esquerra del Mondony que va serpejant montanya amunt fins a dominar las alturas de las timbas d'Anníbal; després el camí baixa prop del torrent y el voreja fins a arribar al mas *la Iglesia;* és la parroquia del vehinat de Montalba, quals masías són espargidas a las duas vessants de montanya. En l'època d'eixa historia, no tenia rectoría. La capella o iglesieta adossada als caserius del mas, es trova situada demunt d'un cingle abrupte, maciu esquistos espadat, sobre el Mondony, que domina el pas de la gorja.

És una posició que no podia passar desapercebuda als barons de la Edad Mitjana. En efecte, s'hi veuen las ruinas d'un castell feudal, anomenat el castell de Mondony.

Els romans, qui construiren a Amélie grandiosas thermas, quals piscinas existeixen encare, com també la cascata Anníbal, per alimentar-las d'aygua del torrent, y altres edificis importants, remuntaren sens dupte la vall de Mondony, y al veure aquell maciu aislat que domina el torrent y tanca el pas de

tota la vessant pirenayca oriental de l'alta serra fronteriça, las Salinas, hi construiren una fortificació de prou importancia, si la judiquem per las ruinas que s'hi veuen encare.

Els romans tenian fortificats els passos mes importants dels Pyreneus: castell d'Utrera (Vulturaria), al coll de la Massana; castell de la Clusa (Clausura), que defensava la via romana que baixava del coll de Paniçars, etc. Doncs el castell de Mondony era romà y sobre sas meteixas ruinas s'hi construí el castell feudal del qual l'Historia no ens diu gayre be res. Solament, en sas *Notices historiques des communes du Roussillon*, Alart ens diu qu'el castell de Mondony era conegut al sigle IX, lo meteix qu'el castell de Cabrenç, per trovar-se en possessió dels comtes de Besalú, que hi tenian un lloch-tinent per vigilar l'Alt Vallespir. Al sigle XI els vescomtes de Castellnou mencionan sovint els castells de Mondony y de Cabrenç com a dependencias feudals de llur vescomtat, donant a conèixere qu'els amos d'aquells castells havian tingut en el temps antich els meteixos poders de què els vescomtes de Castellnou eran revestits (1). Al sigle XIII, en 1234, Bernat Hug jura fidelitat y homenatge al seu senyor suserà Guillem, vescomte de Castellnou, per sos castells de Serrallonga y de Mondony.

Veyem, doncs, qu'en aquella època el dit castell depenia de la baronía de Serrallonga, o sia de Cabrenç.

(1) Castellum de Pena et ipsum de Serrallonga et ipsum de Montedomno (se té de llegir Doinno), simul cum ipsos honores qui ap ipsos pertinet. (Marca núm. 307.) Se parla aqui sens dupte dels drets y fèu sobre Mondony, ja qu'aquell castell perteneixia al senyor de Serrallonga en els sigles següents.

Avuy s'hi veu sols murs enderrocats, ennegrits per la vellura, crostons maciços de muralla que jauen mitj enterrats sota clapiça de runas. La folla vegetació de bruchs, saucs, rebollam d'alzinas y touralls, se n'ha apoderat; l'eura s'hi trova en son element: s'obre pas en mitj de bardiças y romagueras, s'arrossega per l'enderroc, s'arrapa pujant, estenent-se, cobrint las negras murallas d'atapait fullam d'un vert fosc d'esmeragda, com si vulgués protegir aquellas venerables ruinas dels agravis del temps.

L'antiga iglesia de la parroquia, que sens dupte és la meteixa del castell senyorial, és romànica, de remota antiguetat, d'una sola nau, nua, humida, amb un retaule molt vell. És dedicada a Santa María. Posseheix una estatua de marbre blanc, de mitj tamany natural, am son drapatge de marbre, qu'és posada a l'altar major com a imatge de la mare de Deu. Un arqueòlech rossellones m'assegurà que tal volta aquella estatua era una deessa pagana trovada dins las runas romanas de l'esmentat castell. La tenen vestida de pagesa, am cofa, faldillas y devantal. Me fou impossible de verificar-ho, puix que vaig provar d'alçar-li las faldillas; més el pages paborde que m'acompanyava s'escandalisà de tal manera, que vaig tenir que desistir.

Al peu de las ruinas del castell, pujant torrent amunt, no gayre lluny, hi hà un pont antiquíssim que uneix la riba esquerra, a la dreta del Mondony, per hont passa el camí de bast que puja ziczejant serra amunt, en mitj d'ombrívolas y espessas castanyedas duelleras que no deixan veure el sol; se dirigeix vers el grand casal anomenat La Molina, a 700 me-

tres d'altitut y a 200 metres d'altura de la iglesieta parroquial.

De La Molina no s'en pot dir masía de montanya; és un casal senyorial del sigle xiv, flanquejat de duas torras emmarletadas que guardan l'entrada d'un vell portal qu'havia tingut pont llevadiç y matacans, avuy dia despareguts, lo meteix qu'els fossos arrasats del peu de las murallas espitlleradas, totas enderrocadas. Els amos de La Molina las han fet reparar en part, sols per puguer-se defensar dels lladres, que sempre són a témere en un pais emboscat tant desert y proper de la frontera.

Se puja a la casa d'habitació per una escala de pedra forana que porta a una eixida enllosada, rodejada de pedriços. En front de l'escala, la porta d'entrada, de fusta de roure esculpida, ben ferrada y clavetejada, am son groixut forrellat de ferro y barra interior travessera. És guardada per quatre espitlleras obertas als murs laterals, per fusellar els lladres desde l'interior de la casa en cas que s'atrevissen a vulguer despanyar la porta. S'entra en una grand sala empostiçada, de sostre enteixinat a claps, entre cayrats. de motlluras de guix en part despresas y esborradas. S'hi veu una grand xemeneya de pedra picada, avuy tapiada, ahont els passats cremavan a l'hivern rolls d'arbre enters. En las estancias del casal: cambras, corredors, graners, etc., mobles antichs, llits immensos... Però lo quc crida més l'atenció és la cuyna am sa llar y escon monumentals, son sostre ennegrit, las escletxas hermèticament tapadas pel verniç lluent del fum. Entre els fogons y l'ayguera hi hà sobre un pedriç una renglera

d'ollas de ferro; una sobretot del temps vell, que conté més de 40 escudelladas d'ollada, amb una llossa de fusta com una caçola.

Els baixos del casal són corts, corrals y estables pel bestiar. La casa dels masobers, propera del casal, és enclosa en el círcul que formavan las murallas. També té sos corresponents graners, corts, palliças, etc.

No hi falta una hermosa y antiga capella que conté un Sant Crist clavat en creu y las santas Marías al peu de la creu, grupo de grandor natural, de prou mèrit.

La Molina té tant caseriu que, vistas las teuladas desde las alturas, sembla un petit poble.

L'horta, regalo de tota casa de pages de montanya, és molt estensa; arrecerada de la tramontana, rego abundant, té bona hortaliça y fruyterar de peras, prunas y pomas sabrosas.

La situació del casal és admirable; a la falda de la serra de Padern; sobre una eminencia que forma un petit pla, a més de dominar tota la conca del Mondony y vall de Montalba, sa vista abarca el Canigó, part de son arrelam qu'en diuen els Aspres, salpicats de masos y vilatges: Taulís, Sant Marçal, el santuari de Sant Ferriol, Cortsaví, Batera, etc., etc.

Del casal de La Molina a la frontera, o sia al cim de la serra de las Salinas, s'hi compta no més duas horas de fatigosa pujada, puix que, siguent l'altitut de las Salinas uns 1,500 metres, y La Molina de 700, s'hà de pujar 800 metres. Per anar-hi se segueix el camí traçat pels matxos que portan duella y carbó als depòsits d'Arles y Amélie: s'atravessan

castanyedas, fajosas, y s'arriba a la ralla fronteriça que s'en diu el ras del Muixé, punt culminant de la serra.

A l'altra vessant espanyola s'escau l'ermita de la Mare de Déu de las Salinas (1,200), qual ajust se fa per la Nativitat de la Mare de Déu de Setembre. Més avall, al peu de la serra, en vall verdosa y regalada, es veu el pintoresc vilatge Massanet de Cabrenç.

En nostre llibre *Recorts d'un Excursionista,* hem descrit la cordillera fronteriça de las Salinas; m'abstindré doncs, de tornar-ne a parlar. Més sí, dech fer observar a l'excursionista una particularitat, y és la següent:

Desde Puigmal, seguint la frontera fins a Cap de Creus, no es trova cap abet en una y altre vessant, llevat del bosc de Caràs, sobre el poble de Setcases, no lluny de Morens. Las abetosas que cobrian grand part dels Pyreneus, han desaparegut.

L'abet, el rey dels coníferos, am sa groixuda soca dreta, sas brancas horisontals encreuadas, qual cimall acaba en punta, adornat de pinyas rehinosas elegants, quin am son front altívol dominava barrancs y precipicis, ja no es veu. Las fragas, l'incendi y la cobdicia l'han destruit.

Llurs fills qu'es veuen ençà enllà de la grana escampada, són víctimas del bestiar boví y llanar que pastura a l'istiu en las altas serras.

Doncs, en la vessant francesa de las Salinas que correpon a la vall de Montalba, hi hà encare claps d'abet espargits pels cingles y canals abruptes hont començan las fonts geladas del Mondony. Són verament magestuosos, puix n'hi hà de molt

alts, am socas de més d'un metre dc diàmetre. Deuen llur salvació al pais escabros hont se trovan, en mitj de cingles, puix que no hi hà possibilitat de fer cap plaça carbonera, y que cap cavalcadura hi podria tranzitar. Eixos hermosos abets fan l'admiració de l'excursionista: al contemplar-los se representa lo qu'eran en els sigles passats las boscurias que cobrian nostra frontera pirenayca; y no pot deixar d'apoderar-se d'ell un sentiment de tristesa y de greu quand veu aquellas altas serras peladas, sense un arbriçol.

Al ras de Muixé, al bell cim de la carena, hi hà a ran de terra dos pous de neu, construits am bona pedra picada, Deu sab de quants anys. Ún és mitj enterrat; l'altre té encare una fondaria d'uns quatre metres sobre cinc de diàmetre. Una vegada hi va caure un llop perseguit pels cans de la remada; els pastors al sentir la cridoria dels cans hi corregueren y l'estossaren a colps de pedras. Quand fou mort ún d'ells hi baixà, escorxà el llop; el portaren al mas del Moliserrador, l'empallaren atravessant-li un llarch garrot desde son orifici inferior a la boca y el portaren pels masos captant.

La vall de Montalba en sa part superior, a més de sas negras boscurias y sitis pintorescos, té extensas clapiças y cingleras que la fan semblar a las gorjas selvatges dels alts Pyreneus. És enclosa a ponent per una carena pelada coneguda pel roc de Sant Salvador, immensa mola granítica, aislada, de cent metres d'alçada, espadada, coronada per una creu de ferro. Al cim del cingle, sobre un replà de quatre metres, hi hà las ruinas d'una capelleta antiquíssima dedicada a Sant Salvador; probablement una cella d'anacoreta dels primers

temps de la Reconquista. S'hi fa un ajust de pagesos pel maig; el senyor Rector am sobrepelliç, seguit de son escolà am peroleta, beneheix la comarca, y al peu del cingle, vora una font caudalosa quals marges són encatifats d'herbam y floretas, se fa caritat de brenas de pa de sègol a tothom qui ne vol. S'acaba la tarda ballant corrandas am fluviol tocat per un pastor.

II

Per més comprehensió de lo que segueix, la descripció topogràfica de la vall de Montalba, encare que feta a correcuyta, era necessaria.

Are tornarem a parlar del casal de La Molina y de la gent que l'habitava.

Al començar eixa verdadera historia, vivian al casal don Ramon Margeneda, son fill Víctor, mossen Ignaci, rector de la parroquia: una vella criada, la Sila, en Jep, el guardabosc, y la Tinó, sa muller.

Don Ramon és català, fill de Castelló, hont té son patrimoni administrat per son pare don Josep Margeneda, vell de setanta cinc anys, que viu sol amb un moço y duas criadas, cuynera y cambrera. És senyor del sigle passat, honradíssim, home de be, instruit, de caràcter formal, més tant puny arrapat, que sa avaricia s'havia tornat inaguantable, malgrat sa riquesa, puix qu'el patrimoni de suro dels Mar-

genedas, en la montanya d'Espolla, és ún del més rics del Empordà. Donc ¿què s'hi hà de fer?... ¡Quants n'hi hà de homes rics, generosos, despresos, qu'arribant a la decrepitut se tornan avaros! Tant és veritat que la nostra naturalesa, per bona que sia, s'emporta sempre d'aquèt món un vici o defecte.

A l'edat de vinticinc anys, en Ramon es casà am la pubilla Ursula de Marsillach, familia rossellonesa de Perpinyà, quina morí de part, al posar al món son únic fill Víctor.

Don Pere de Marsillach, el pare de Ursula, morí poc temps després de sa filla, deixant ple de deutes hipotecaris son extens patrimoni de La Molina, de Montalba; deutes que venian dels passats, y sobre tot contrets durant l'emigració del 93.

Mort don Pere de Marsillach, en Ramon al veure el patrimoni de sa esposa en tant mal estat, y vulguent-lo conservar a son fill Víctor, feu el sacrifici de separar-se de don Josep, son pare, y d'anar a viure a La Molina per realçarlo am l'ajuda de molta economía y entesa administració. Cridà prop seu a son fill Víctor, qu'havia acabat de fer sos estudis en el Liceu de Montpelier.

El patrimoni dels Marsillachs, de Montalba, enclou casi tota la comarca del Mondony. A sa part superior confronta fins a la frontera de las Salinas. Caldria ben be dos dias per recorre son perímetre.

Tot són castanyedas, rouredas y fajosas, qu'arrencan de las cloteradas del Mondony fins al cim de las serras. És una de las gorjas dels Pyreneus més rica en vegetació forestal.

A més del carbó que no s'hi acaba may, s'en treuen cèrcols y duellas de castanyer per fer botas. Els roures, noguers, cirerers y abets donarian també bon fustatge de construcció y mobles de luxo; més com no hi hà carreteras, sinó camins de bast, llur extracció seria molt costosa.

A la falda de la montanya; a una hora de distancia de La Molina, hi hà dos masos perduts dins la boscuria, hont s'hi cria nombros bestiar boví y de llana, qu'a l'estiu pastura al cim de la serra, y no deixa de donar bon producte.

El casal de La Molina és rodejat en part de camps de conreu; més no s'estenen gayre, puix qu'els castanyers seculars, de lley, l'estrenyen en son voltant. És estada d'estiu agradable per son altitut de 700 metres, y l'ayre pur y fresc que s'hi respira. No hi faltan fonts ben frescas que no veuen el sol sinó a l' hivern.

Se compren qu'abans la Revolució del 93 la familia de Marsillach habités son casal senyorial. Els nostres passats tenian costums més senzillas que las nostras, en el sigle actual. Aixis com els comptes y barons vivian en llurs castells feudals encinglats, en mitj de deserts, els pagesos rics d'aquell temps feyan lo mateix) llur estada era sempre en la casa payral, vivint del producte de llurs terras.

El casal de La Molina, encare que reunís tot lo confortable per viure-hi, no deixava d'esser un casal aislat, perdut dins els boscos, en un desert, sens vias de comunicació, separat de tot contacte amb el món civilisat; puix se trovava a duas horas y mitja de distancia dels banys d'Amélie, am camins de ferradura casi impracticables.

Hem de convenir que la decisió que prengué don Ramon Margeneda de viure tot l'any a La Molina, com un ermità, deixant son patrimoni de Castelló al cuidado de son vell pare, no deixava d'esser meritoria; puix que, a més del sacrifici, no tenia gran fe en el resultat del èxit que s'havia proposat, çó és, la salvació del patrimoni de Montalba. Sia com vulga, donava una prova del grand afecte que tenia pel seu fill Víctor, puix que si feya aytal sacrifici era per salvar el patrimoni de sa muller, del qual en Víctor era l'únic hereter.

Més no vulgué viure sol, separat de son fill; el sacrifici hauria sigut massa sensible. Per xò cridà an en Víctor prop d'ell.

Aquêt, com ho tenim dit, havia acabat sos estudis en el Liceu de Montpeller, portant a la butxaca son diploma de batxiller en lletras y en ciencias. Tenia sols vintiun anys; hau ria pugut empendre una carrera a França; més era espanyol; hagués hagut de fer naturalisarse, y son pare pensà que la mellor carrera per ell era la dels seus avis, l'agricultura, ja qu'el ric patrimoni Margeneda, mort son vell padrí don Josep, li oferiria ample camp per posar en pràctica els coneixements agrícols y de ciencias naturals, si tota vegada no es pogués lograr la salvació del patrimoni de sa mare.

En això don Ramon pensava molt be, ja qu'en Víctor, al costat seu, no podia sinó guanyar en salut intellectual y corporal, allunyat dels perills que sempre amenaçan l'adolescent en sa tendra jovenesa, lliure, independent dins una grand ciutat per seguir a l'Universitat el curs de la carrera empresa, tant a França com a Espanya. Don Ramon tenia

sols en Víctor, son únic fill, y per ell, la robustesa del cos, la bona salut, passava ans que tot.

Ademés, no feya falta en el casal una biblioteca de llibres de ciencia antichs y moderns escullits per alimentar la intelligencia, sens comptar periòdics, revistas, qu'el tindrian al corrent del moviment científic y literari tant desenrotllat en la vehina nació.

En Ramon anà a Montpeller per assistir als exàmens de son fill; presencià la distribució de premis, y cada vegada qu'el deixeble Víctor Margeneda era cridat pel president per rebre, en mitj d'aplaudiments, la corona de llor, el cor de son pare es dilatava d'alegría, abraçava son fill amb afectuosa tendresa.

Els premis, que consistian en llibres científics ricament enquadernats, foren tancats dins una caixa, y després d'haverse despedit de sos professors y de las familias amigas de Montpeller, prengueren el carril, arribaren a Perpinyà, hont se detingueren pocs dias per visitar els parents y amichs, y per fi prosseguiren envers Amélie y d'allí a La Molina, hont arribaren a cavall de matxos a primers d'agost.

III

En Víctor no havia estat may al casal de sos antepassats; solia pasar sas vacacions a Perpinyà y a voltas a Castelló.

El camí tant pintoresc d'Amélie a La Molina qu'empren-gueren a las cinc de la tarde per evitar la calor, amagat dins las castanyedas, vorejat de jordoners y falgueras, el tenia embadalit. A mida que s'elevavan, se sentian impregnats de l'oreig tant pur de montanya; a voltas els hi venian alenadas embalsamadas dels matolls de salvia, tim, romaní, de carlinas badadas al sol; de tota aquella frondosa vegetació arborescent se desprenia una flayre suau que s'aspira am gust, que dilata els pulmons.

Quand atravessavan un comal ombrejat de verns, qual aigol corria sobre llit de molsa, créixens y baladres, embar-diçats de jordoners, al veure els penjolls de jordons, en Víctor entusiasmat volia baixar de cavall per cullirne un manoll.

—Miri's papà, qu'hermosos són. Ne vuy cullir per postres del sopar.

—¡Deixa-t'ho córrer! ¡No en passis cuydado! En las clotetadas dels voltants de La Molina, n'és ple; t'en podràs regalar.

Quand arribaren a las envistas del casal, sentiren la cridoria dels cans.

Prompte aparegué un capellà, sotana retrossada a tall de capot de soldat, sarró y botella, escopeta sobre l'espatlla: mossen Ignaci, seguit d'en *Rap* y en *Bem*, qui tot caçant venia a rebre els amos de La Molina.

Baixaren de cavall, després d'estretas encaixadas.

—Senyoret Víctor, sigui ben vingut. ¡Quant m'alegro de coneixe'l y veure'l tant guapo y trempat! Si vostè és caçaire, en mi tindrà company... té, *¡Rap!...* té, *¡Bem!* ¡Vaja, prou jochs!—dos cans llebrers, castiços, de llarch orellam, a salts y bots se dressavan sobre llur amo, glepint d'alegria.—¡Ja veurà quinas caceras farem! No tindrà pas temps d'anyorar-se.

—Vostè, mossen Ignaci, tindrà d'ensenyar-me: seré un deixeble afanyos, ben disposat per seguir-lo per tot.

Prosseguiren junts cap al casal, menant els matxos per la morralla. Devant del portal trovaren la Tinó, la Sila, la familia dels masobers y servents del casal, l'avi Bernat, la Xiqueta, la Rosa, la masovera, seguida de quatre criaturas qu'els vingueren a saludar y oferir llurs respectes, els homes barretina en mà. L'avi Bernat els felicità de llur benvinguda en nom de tots, y, aludint an en Víctor:

—¿És el fill de vostè? senyor amo.

—Sí, Bernat, sí.

—¡Per molts anys!... Jo et flich qu'és guapo y ben rehixit!

En Víctor, somrient, li allargà la mà.

Eran las set del vespre quand entraren al casal. El jove Margeneda, al veure aquellas venerables ruinas de la morada senyorial de sos passats, las negras murallas molsudas, mitj enderrocadas, la gran portalada de pedra picada defensada per las duas torras y matacants esberlats, se quedà parat, sorpres, pensant am lo qu'havia sigut aquell casal de la familia de sa mare, en els sigles de la Edat Mitjana. S'apoderà d'ell un fons sentiment de tristesa que no escapà a son pare. Més sa sorpresa aumentà més encare a l'entrar en la espayosa sala empostiçada, de sostre enteixinat de florons de guix; de la xemeneya colossal am l'escut esculpit dels Marsillachs, rodejada de bancs corcomits; cadiras de fusta amb el respatller adornat de duas columnetas; caixas y arcas esculpidas amb encrostacions de coure y marfil; miralls de lluna cisellada, am marc daurat adornat de pàmpols y flors esculpidas, del sigle XVI. Fixos mobles de la vellura li inspiravan un sentiment de respecte y veneració.

Després de sopar, a la hora d'anar a retiro, son pare l'acompanyà a la seva cambra, espayosa com totas las estancias del casal. La trovà proveida de tot lo confortable, rientse del llit monumental de columnas am tàlam, hont ben segur hi estaria perdut de tant ample, acostumat qu'estava al llit estret de ferro del collegi. A sota hi tenia la cort dels bous, qual baf pujava per las escletxas del sostre empostiçat.

En els masos de l'alta montanya no es coneixen rajolas ni mahons, puix que donarian a l'hivern massa fredor. Totas las estancias solen ser empostiçadas.

L'endemà son pare entrà dins sa cambra, li obrí els finestrons; eran las vuyt. Després de ferli estreta abraçada, li digué:

—Noy, aquí s'hà de ser matiner; com estavas cansat del viatge, t'he deixat dormir.

—Mal fet, papà; vostè m'havia de fer despertar: y d'aquí endevant vull ésser alçat a las cinc a l'estiu, a las set a l'hivern. ¡Si sabés com me triga de recórrer eix hermos pais!

Mentres se vestia, son pare el posà al corrent de la situació crítica dels bens de sa mare.—Viurem aquí tant com la avançada edat permeti a ton avi de Castelló de cuydar el nostre patrimoni de l'Empordà. Ferem lo que podrem per realçar eix hermos patrimoni de ta pobre mare, ¡que Deu tinga a la Gloria... Si no podem lograr-ho, l'abandonarem als acreedors, puix val més menjar un plat d'escudella am tranquilitat d'esperit que rics menjars am mals de cap y sobresalts. Allavors tornarem a Castelló, hont sabs trobaràs el patrimoni de ton pare, que mort jo podràs atministrar am ordre y economía, y que te donarà de sobras per viure com te correspon.

—Pare, compti am mi per ajudar-lo en tot lo que puga guiat per la seva experiencia.

En Víctor, a vintiun anys, era ja home, ben constituit, robust, estatura més que regular, primet de cos; estava en plena creixença y desenrotllo; fesomía agradable, expressiva, ulls y

cabells negres; un bigotet de pel sedos ombrejava son llabi superior; caràcter serio, bondados, un xic melancòlic; de viva intelligencia; molt instruit, estudios, observador. En el collegi era un dels mellors deixebles; en totas sas classes havia guanyat primers premis; obtingué son diploma de batxiller en lletras y en ciencia am la nota de sobresallent. Son pare vulgué donar-li una educació esmerada, fent-li apendre las arts d'agrement: dibuix, pintura, música; tocava molt be el piano, y las aiguadas de son àlbum eran verament notables. Tirava be el floret y havia apres l'equitació; era un gimnàstic de primera força.

L'educació que reben els joves en els liceus de la vehina nació, com també a Inglaterra y Alemanya, és superior de molt a la de nostres collegis espanyols, baix els punts de vista dels estudis y exercicis corporals. L'intelligencia no es plau en un cos dèbil; vol robustesa y ferrenya salut per desenrotllar-se; és pura qüestió fisiològica: *mens sana in corpore sano.* Els nostres jesuitas y escolapis no s'en recordan gayre.

L'hereu Margeneda es trovava en plena adolescencia, a la entrada de primavera de la vida, tota de poesía, de somnis daurats, hont la Naturalesa es manifesta hermosa, grandiosa, hont l'ànima s'estremeix en busca d'un sublim ideal. El cor no palpita encare; més tot el commou, tot l'entendreix: la flor qu'obre son càlzer, cariciada per un raig de sol; la papallona que boleya; l'aucell que canta sos amors; el cingle abrupte; la boscuria; la soletat; el silenci magestuos e imponent de la Naturalesa selvatge de las altas serras..... la seva ànima s'enlayra, s'enlayra dins el cel d'atzur, seguint amb esguart me-

lancòlic el núvol d'or impellit per l'oreig suau..... hermosa edat quals recorts plens de poesía són gravats fondament en el cor durant tota la vida, y qu'en la vellesa es presentan clars, serens, com si fossen d'ahir.

Don Ramon Margeneda era home d'uns 55 anys, formal, serio, ple d'honradesa com tots els Margenedas, sos passats; familia apreciada, benvolguda per sos nombrosos amichs de l' Alt Empordà.

Son casament am la pubilla Marsillach fou degut als antichs llaços de bona amistat contrets durant l'emigració, entre els Margenedas y els Marsillachs: puix qu'eixa familia, a l'emigrar a Catalunya, s'establí a Castelló y rebé de la familia Margeneda amparo y molts favors qu'els Marsillachs no oblidaren may més. Las relacions amistosas qu'existian al sigle passat, se conservaren fins avuy dia. El casament de la Ursula amb en Ramon fou determinat entre las duas familias; y per cert fou ben assortit, puix que s'estimavan com s'estima en el primer amor. Amb el temps eix amor se tornà estimació, sant afecte entre els dos esposos degut a llurs sentiments religiosos, a llur educació y caràcter bondados.

Donya Ursula era el tipo de la muller cristiana. Havia sigut educada al convent del Sagrat Cor, de Tolosa; educació esmerada; molt instruida, ajudant-hi las bonas qualitats de mestressa de casa amiga de l'orde, de l'economía domèstica ben entesa, procurant pel ben estar de son pare y marit; de caràcter igual, resignada, conformantse en las penas de la vida a la voluntat de Deu.

Llur ditxa no obstant era torbada per la pena de no tenir

familia; més Deu escoltà llurs prechs: als tres anys de casats la Úrsula posà al món son fill Víctor, després d'un part dolorosíssim. En eixa vall de llàgrimas la ditxa va sempre seguida de la desgracia, com si Deu se complagués a enviar-nos provas crudels per què contraguem més mèrits als seus ulls en saber resignarnos y acatar sos designis. Úrsula, eixa esposa idolatrada, morí d'un acces de febre puerperal. El desespero del pobre Ramon, fou atroç; son desconsol feya llàstima; durant molts dias semblava boig, atontat, y si no hagués sigut ajudat per la fe y santa resignació cristiana, dificilment hauria resistit a tant crudel desgracia.

En mitj de son desconsol portà tot l'afecte que tenia per sa esposa sobre son fill, l'únic recort vivent de sa ditxa perduda. L'estimava entranyadament, esperant amb ansia que tingués terminats sos estudis per tenirlo al costat seu.

En las dependencias del casal vivia el rector de la parroquia de Montalba, Mossen Ignaci, que deya missa cada dia a la capella del casal: solament els diumenges y dias festius, baixava a la parroquia per celebrar l'ofici.

L'estada del senyor rector en La Molina era deguda al no haverhi rectoría en la parroquia. Mossen Ignaci vivia amb els masobers del mas la Iglesia hont tenia una cambra, esperant que se li construís la rectoría. En vista d'això la familia Margeneda, desitjant tenir missa al casal, havia lograt del senyor bisbe de Perpinyà que, fins que fos feta la rectoría, el rector fos allotjat en llur casal. Aixis s'estalviavan, els dias festius, d'anar cumplir a la parroquia, puix que deya missa matinal a La Molina, y ofici a la iglesia parroquial.

Mossen Ignaci era un rector montanyes en tota l'accepció de la paraula: cerdà, natural d'Eyna, prop de Montlluis, d'uns 5o anys, ferreny, sapat, alt, groixut, cara peluda de pèls, sal y pebre, bona musculatura, fort com un toro.

Era fill d'una casa pobre de jornalers, de molta familia. El rector d'Eyna ne feu son escolar y li donà els primers elements d'instrucció. El matí ajudava la missa, y acabat etjegava un remat de bestiar de llana, fent de pastor. Com era bon minyó y que no li mancava disposició per apendre, el rector s'interessà en ell, pagant sos estudis al petit seminari de Prades, de Conflent; després entrà en el gran seminari de Perpinyà, y rebuts els ordres sagrats fou nombrat vicari a Oleta, després rector a Pi, y per ultim rector de Montalba; de manera que visqué sempre a montanya, no perdent may sas costums montanyesas.

Caràcter jovial, sempre de bon humor com tots els que no tenen mals de cap, y gosant de salut de ferro, despreocupat, de mànega ampla, bon amich y bon company. Complerts els devers de son sagrat ministeri, era sempre disposat per fer caceras, fontadas y excursions. Sos dos cans llebrers, el *Rap* y el *Bem*, feyan tronar y ploure; desgraciada la llebre qu'empaitavan! no la deixavan may de petja: si no moria d'una escopetada, moria rebentada, y si no s'hi arrivava a temps, estiragonyada y menjada pels cans.

La cacera era l'única distracció que tenia, visquent sol en aquell desert. També am quina alegría va apretar las mans dels amos del casal quand sapigué qu'en feyan llur estada y que tindria conversa.

Els servents del casal eran pocs; un moço, en Jep, quin a més de servir els seus amos y cuidar l'euga bretona, era guardabosc assermentat; sa muller la Tinó, els dos ja de edat, sense familia. La Tinó feya de cuinera y cambrera: molt honrats y servicials; feya molts anys que guardavan el casal. Hi havia també una dona vella, la Sila, recullida per caritat; puix ni ella sabia de hont era y els anys que tenia: captava pels masos. Li feyan fer las feynas d'escarras, cuidant de la viram y porcs d'engreix.

Però las feynas importants referents a treballs agrícols, y a la cria de bestiar boví y llanar eran a càrrech dels masobers, en Joan y le Llucia ajudats de boher, pastor, rabadà, moços y moças de servey, sens comptar llur nombrosa familia, puix tenian la costum de posar cada any una criatura al món. Se n'hi contavan nou, y la més grand, la Xiqueta, una noya de 27 anys, prou aixerida sense esser guapa, havia servit a Perpinyà en casa sos amos: aixis és que sabia de modos, y quand venian forasters al casal, ajudava la Tinó a servir a taula y fer las feynas.

No hem d'oblidar al pare d'en Joan el masober, l'avi Bernat, de 80 anys, dret y trempat com un ginjol.

Don Ramon Margeneda posà en explotació ben entesa las castanyedas cercleras y duelleras de l'extens patrimoni de La Molina, fent tallar a la tardor las de sis anys per cèrcols, y las de quatorze anys per duella. Feu venir d'Arles, de Ceret y

Massanet nombrosos cerclayres y duellayres, com també collas de carboners gabatxos, de l'Ariège, per aclarir y carbonar rouredas, fajosas y alzinars, qual carbó se consumia a las fragas d'Amélie y d'Arles. Una corrua de matxos am pitzada y ronsal de penjorellas viroladas, plomall y cascabellada, pujava cada matí a La Molina, dirigint-se pels viaranys dels boscos vers las plaças duelleras y carboneras, baixant a la tarda, carregats de fustatge y carbó.

En Víctor ajudava a son pare. Ple de vigor, rebossant de salut, aspirava a plens pulmons l'ayre pur, oxigenat, de montanya, estant-se a casa solament quand feya mal temps. L'escopeta sobre l'espatlla, botella y sarró ben proveits, seguit del *Bem* y del *Rap* am quins s'havia fet amich, recorria las ombrívolas boscurias, admirant aquella naturalesa selvatge de luxuriant vegetació, encantant-se devant els sitis pintorescos que trovava a cada pas.

Pujava sovint al cim de la serra de las Salinas, contemplant l'extens panorama qu'es descobre d'aquella altura; tot l'Empordà, grand part de la provincia de Gerona y del Rosselló, el Canigó, las Alberas, la cordillera pyrenaica fins a Puigmal. Caminava per aquells cims sobre un gleber atapait, elàstic, peculiar a l'alta montanya. A la tornada baixava pels canals abruptes de l'abetosa, admirant aquells arbres seculars, magestuosos, arrelats al cim dels cingles, qual cimall sembla acostar-se al cel.

L'abet és ben be l'arbre gegant dels Pireneus. Que n'és de magestuos am sa soca groixuda, son arrelam nuat, torsat, sas llargas brancas horisontals encreuadas am simetría com una

escala, barbudas de llarga molsa grisencal! Las primeras més inferiors s'estenen ran del gleber, abrigant humils matolls de falgueras y ginebrons, fins a set y vint metres al voltant de la soca; sos brots encreuats; son fullam d'agullas és argentat en dessota, y a sobre té un vert lluent d'esmeragda. Son branqueig s'enlayra, prenent la forma cònica, fins al cimall qu'es termina amb un gentil y elegant canalobre de pinyas cilíndricas, encrostadas de rehina.

En els canals escarpats de l'abetosa, al cim d'un cingle espadat, anomenat cingle de l'ós, s'hi veu un abet qu'és ben be el rey de la montanya. És conegut pels pastors y carboners per l'abet del cingle del Ós. Compta centurias; tres homes no podrian abraçar sa soca; llença sas llargas brancas per sobre el cingle dins l'espay, dominant y ombrejant els relleixos del penyam grisenc de la timba. Se distingeix de lluny. Vist dels cims del cingle d'Annibal, sobre Amélie, apar un gros parrac de sutge pegat a la montanya. Mirat desde el fons de la cloterada del peu de la cinglera hont ell se trova, sembla que son cimall amenaça el cel. A l'hivern la boyra l'envolcalla; de sas brancas penjan agullas de gebre que li donan un aspecte lúgubre, fantàstic. Quand la boyra es fon, qu'un pàlit raig de sol l'acaricia, sembla un colossal salomó cristallisat de penjolls irisats de diamants y rubins, d'un esclat enlluernador. Arrelat am vigor al bell cim del cingle, desafia la tormenta; las ratxas uracanadas del canigonenc (Nord-Oest) l'embesteixen am furia, tot ell se reblinca, sas brancas cruixexen, ganyidan, com atormentadas dels mals esperits... ja pot rabiar el canigonenc, res ne treurà; sas arrels són massa arrapadas en las

esberlas del penyam, y son brancatge vigoros y flexible es riu de la tormenta.

Aquell abet tenia an en Víctor el cor robat; encare qu'en l'abetosa n'hi havia de molt grossos y alts; més cap com aquell per sas dimensions y posició atrevida. Cada vegada que feya l'ascenció de la serra, no mancava may a visitar l'abet del cingle del ós. Després de contemplar-lo a distancia llarch rato, posava escopeta y sarró al peu de la soca y l'escalava fins al cim, ajudant-se de sas brancas horisontals; quand era a dalt, s'hi sentava encamallat, deixant-se gronxar pel vent, aspirant am gust l'emanació rehinosa de las creus de pinyas del cimall. Eix suau gronxol, en son aislament, entre cel y terra, li donava sensacions deliciosas de vèrtich qu'el feyan extremir de plaher y de temor. Allavors dirigia sas miradas envers aquellas negras fondaladas que s'estenian lluny al fons de la vall, hont corre emmalesat el torrent Mondony; seguia las sinuositats capritxosas de son curs fins a las timbas d'Annibal. Desde aquell cim, com perdut dins l'espay, la seva ànima s'enlayrava envers el cel blau, desitjant revolcar-se dins els nimbus cotonosos, amuntonats sobre Puigmal franjats de tons esclatants, encesos pel sol ponent. Oh! sí, hauria vulgut tenir alas per estendre sa volada dins l'espay, com l'àliga que veya planar en cercles magestuosos sobre las alturas del roc de Sant Salvador.

Cap al tart, a posta de sol, emprenia la baixada canals avall· arribava a La Molina a entrellusca.

A un quart del casal trovava a son pare y Mossen Ignaci, molt inquiets, qu'el venian a esperar.

—Com és que vinguis tant tart? li deya son pare, no m'agrada que vagis sol per eixas boscurias; casi a entrada de fosc.

—He vulgut arribar a dalt de la ralla d'Espanya. Feya tant hermosa tarde, y és tant agradable aquella verda montanya, que no sabia deixar-la.

Se tragué del sarró una creu de pinyas.—Veu. És un recort del cingle de l'ós, sab? El més alt de l'abetosa.

—Com! hi has pujat?

—Oh! Es deixa escalar facilment; no cal fer gimnàstica; no ofereix cap perill.

—No hi ha vist cap esquirol? li preguntà Mossen Ignaci: n'hi sol haver molts brincant per aquells abets.

—Sí; n'he vistos; però són tant aixerits en llurs evolucions, que m'apar seria llàstima de tirâls-hi.

Arribaren al casal; hi trovaren l'avi Bernat, el pare del masober Joan, cintat de faixa morada, gech de pell, barretinot, tivat, moll d'ulls, tot cabells blancs. Venia a dir al senyor amo que la Pardala havia vedellat feliçment. Al veure la creu de pinyas qu'en Víctor portava a la mà, y al saber que provenia de l'abet del cingle de l'ós, li digué:

—Senyoret, eix ram té moltas virtuts; me vol deixar fer?

—Feu, Bernat, feu.

—Veurà: dongui-m'el; el clavarem a la porta forana; aixis no hi podràn entrar els mals esperits.

En Víctor li entregà el ram, fent la mitja rialla. En Bernat am claus y martell el clavà entre la carlina badada cullida el matí de Sant Joan, y la sal encrostada del salpàs del dissapte de Pasqua florida.

Mentres la Tinó parava taula per sopar, en Víctor, impacient, vulgué veure la Pardala que venia de vedellar. Acompanyat de l'avi Bernat se dirigiren a la cort. La vaca estava ajassada; el vedellet, tremolos, estemordit, ajegut al costat seu. Sa mare el llepava; en Víctor l'acaricià passant-li la mà sobre l'esquena, mentres la vaca extenuada, girant el cap envers ell, s'el mirava am sos grossos ulls intelligents, vellutats, de llanguidesa, com si li diguessin: t'ho estimo.

IV

Ja ha arribat la tardor. Els matins una faixa bromosa s'arrossega al cim de las serras, envolcallant els abets que semblan fantasmas vaporosos; a las nou desapareix, beguda pel sol. Cel blau; ayre pur, transparent: fan dias esplèndits. En Víctor y Mossen Ignaci els aprofitan per caçar la llebre. El *Rap* y el *Bem* fan retrúnyere las cloteradas de llur cridoria.

—Diuen que la llebre és animal poruch, totxo, casi sens instint, y que si no fos la lleugeresa de sas camas seria sempre víctima dels nombrosos enemichs que la persegueixen, —deya en Víctor.

—Això és bo per dir, li respongué Mossen Ignaci: una llebre vella té astucia més qu'hom se pensa: en efecte, quand és perseguida pels cans, las marxas, contra marxas y giragonças que fa per fer-los-hi perdre sa petja, denotan una traidoría no gayre comuna. De nit pastura; al trencar l'alba s'ajassa, y és singular veure las precaucions que pren per triar-se un jas

hont no pugui esser sorpresa. Ja el té vist: un clap de falgueras: una bardiça; un matoll de faig: el solc d'un camp llaurat de fresc. S'hi atança de úns sis passos de distancia, salta, brinca a dreta, a esquerra, el volta, se n'aparta, y de prompte, d'un bot enorme, es tira sobre el punt hont hà de jaure: ja no es mou més. Doncs tot això ho fa per fer perdre sa petja als animals que corren de nit y a punta de dia com guillas, llops, gats fegins, y també als cans llebrers qu'es tornan boigs per fer-la saltar del jas. Per xò s'els hà de donar la petja a trenc d'alba per trovar llur farum més fresc.

Durant els tres dias d'inaugurar la cacera a la llebre, Mossen Ignaci y en Víctor tornaren al casal el sarró vuyt. No en tenian la culpa els cans; seguian la llebre tota la matinada; més perdian sa petja sempre en el meteix rodal, prop d'un barranc, al peu d'unas parets prou altas d'un corral enrunat hont hi havia a sobre una soca de faig seca, touada, socorrada pel llamp. Els cans seguian la petja, corrent, atravessant el barranc; més al poc rato paravan de lladrar, cerca y roda pels voltants... Deu t'en darà; la llebre, s'havia fos.

—Cal penetrar eix misteri, digué Mossen Ignaci. Demà de matí, si fa bo, tornarem a la llebre, qu'hà de ser un masclaç que la sab llarga, y si tenim la sort de fer-la saltar de jas, vostè, Víctor se posarà de parada dalt la serra, al coll Sardà: jo vigilaré el barranc prop dels murs del corral enderrocat. Tal dit, tal fet. L'endemà a trenc d'alba, donaren els cans en un camp de cibada: no tardaren a sentir la cridoria del *Rap* y del *Bem*; ja estava la llebre en dança.

Mossen Ignaci es posà de parada en el punt designat, y en

Víctor dalt la serra. La funció durà ben be unas duas horas. Els cans pujaren pels canals de l'abetosa, atravessaren la frontera pel ras del Muixé, devallant la vessant espanyola fins a las envistas de Massanet. Mossen Ignaci, esmorzà, aixugà el vi de la botella, fumà una dotzena de cigarrets, llegí tres vegadas el butlletí del bisbat, fins els anuncis, cansat d'esperar. Se mirà el rellotge que marcava las nou. Per fi, parant be l'orella, li semblà tornar sentir els lladrits llunyans dels cans; a penas se percebian. Allavors agafà l'escopeta que tenia al costat seu y se posà en guardia. Al poc rato vegé venir la llebre cap an ell, saltironant, deturant-se per escoltar els cans, orellas dretas, fregant-se el morro am sas potas. Mossen Ignaci hauria pugut fusillar-la facilment; més volia saber la solució del misteri que no sabia explicar-se. El lladrits s'oian més clars; s'anavan aproximant; la llebre al sentir-los arrenca a corre, d'ùn brinc atravessa el barranc e instantaniament recula tornant-lo atravessar, fa tres salts enormes que la portan al peu de la paret enrunada, s'ajupeix, s'aclata, s'arrodoneix. d'un bot puja a sobre y s'amaga dins el tou de soca del faig socorrat. Arriban els cans com espiritats, saltant el barranc, cercant ençà enllà; ja han perdut l'esma, ja no saben lo qu'es pescan: alguns lladrits per ací per allà y prou... la meteixa funció de cada vegada, havian del tot perdut la petja.

El rector sonà el corn, senyalant an en Víctor que podia baixar del punt qu'ocupava al coll Cerdà y dirigint-se envers ell. A l'arribar:

—Doncs, y la llebre... què s'ha fet?

—La tenim ajassada allà, sobre la paret, dins la cabora d'a-

quella soca de faig... y li contà la feta astuciosa de l'animalet per fer perdre sa petja als cans.

En Víctor ne quedà admirat.—Sab, li digué qu'eixa llebre m'interessa moltíssim y que mereix se li perdoni la vida.

—Per avuy, sí; més pel dia que hi tornarem no li en resresponch, puix sa traidoría acabaria per perjudicar mos cans.

Pobre llebre! obtingué aquell dia perdó de la vida; més no tardà en esser fusillada per Mossen Ignaci, am recança d'en Víctor que tractava el rector d'inhumà, de sense cor.

Don Ramon y son fill aprofitavan els hermosos dias de tardor per recorre els boscos y vigilar els travalls; un dia amb els cerclayres y duellayres, un altre dia amb els carboners. En Víctor s'admirava de veure a començar un fornell de cent cargas de carbó: els rolls y sòcs grossos al centre, la llenya més prima a l'entorn, posada verticalment, am simetría, donant al fornell forma esfèrica piramidal aixafada, deixant al mitj la xemeneya per posar-hi foch; tot ell ben abrigat de fullaraca y per sobre d'ella vuyt travessos de dit de terra que l'abriga enterament. Y alguns dias després qu'el fornell era en foch, el veya bitllar en mitj d'una espessa fumerola que s'estenia per la boscuria, fum acre, blavenc, qual fetor es fa sentir de lluny. Quins homenaços els carboners! Alts, sapats, espitregats, en cos de camisa, ennegrits pel fum y polsim del carbó; s'els hi veya solament a blanquejar el blanc dels ulls y las dents. Dormian al bosc dins barraca feta de brancs y broça, cuberta de terra.

Y els duellayres!... en mitj de la castanyeda hi tenen las barras espurgadas; úns xarracan, altres serran, aquestos tallan

amb ampla y curta picassa las dogas qu'un altre encastella am simetría, esperant els matxos que las hàn de carregar. Cada dia n'arriba una corrua que són carregats de duella, cèrcols y carbó. Aquellas negras boscurias, suara tant solitarias y silenciosas, tornavan a la vida, a la animació del travall. Els ecos de las cingleras repercutian l'estruendo dels arbres altívols que queyan arrabassats per la destral; el xarracar estrident de las serras; els colps de maça sobre els tascons de ferro per asclar; el joyos picarol del rossam y petar dels fuets dels traginers.

En Víctor passava llargas horas amb aquells honrats travalladors am quins s'havia fet familiar; a voltas se restava amb ells participant de llur frugal dinar; sentats en rotllo sobre pedras, escudella y cullera de fusta, saborejava la sopa escaldada de pa de sègol y l'ollada de cols y trumfas, amanida am sagí, que la gana li feya trovar més bona que la de casa.

Els castanyers de lley, als voltants del casal, tenen las brancas totas inclinadas de tant carregats que són de rossos pellons; semblan colossals ombelíferas daurats. Ja hi hà pellé qu'es bada deixant caure las duas o quatre castanyas que conté. És impossible de fer la batuda; els castanyers són tant alts, y tenen tant llarch branqueig! las castanyas van cayent d'ellas meteixas; a terra n'és ple. És ún dels productes del patrimoni de la Molina.

Un estol de cullidoras han vingut de Reynés, Palaudà y Massanet; las meteixas que solen venir cada any; n'hi hà de joves, de vellas, de guapetas, y aixeridas: omplenan el casal d'animació y cantarellas. De bon matí van a bosc; se las veu ajupidas, arrengleradas, com las cullidoras d'olivas de l'Em-

pordà; omplen cistells de castanyas qu'en Jep vuyda dins els sacs, y traginats als graners del casal per las que s'hàn de assecar, y cubertas de sorra humida las que s'hàn de menjar frescas. La cullita de las castanyas és la verema de montanya, tant joyosa com la del pla. Al vespre tota la colla se recull al casal; se fa la castanyada al foch de la llar, xisclant y rient de l'espetech de las castanyas qu'a mida qu'es van torrant botan com balas de fora la paella. Si la vesprada és suau y fa clar de lluna, no falta el pastor am son fluviol a refilar algunas corrandas, y allavors vingan salts y ballas a l'era fins a l'hora d'anar tothom a joç a la palliça.

Un matí, envers las nou, que Mossen Ignaci resava el breviari passejant-se per l'horta, sentí al seu voltant un zum zum que li cridà l'atenció; estava rodejat de vespas. Vegé que surtian d'un foradet al peu d'un marge: vulgué acostar-s'hi, però se sentí pessigat al clatell. Prompte la picada s'inflà donant-li grand torment. Es dirigí al casal, trovà en Víctor que llegia els diaris, y tot refrescant-se el clatell am son mocador xupat d'aygua fresca, li contà lo que li acabava de passar:

—Tenim un vesper a l'horta; si no el destruim no podrem passejar-nos-hi, en risc d'esser pessigats.

En Joan, el masober, qu'ensacava castanyas, li digué: Mossen Ignaci, vagi am cuydado: la vespa enfadada és remalehida, és com una fera qu'es defensa fins a morir.

—Be; però no hi hà medi de desfer-li el cau y cremar son brescat?

—Ho provarem, peró haurem de recorre als grands medis y tot és qu'ens surtin be. L'any passat me mataren la burra; posà el peu sobre llur forat; tot l'aixam se l'hi tirà a sobre, y de resultas de l'inflor de tot ella, morí rebentada.

—Però, digué en Víctor, de hont ha vingut eix vesper? com s'ha format?

Vejam d'explicar-li.

Una miserable vespa qu'ha sobreviscut a la destrucció de sa nombrosa familia, gelada per las frets de l'hivern, surt tota polsosa y estemordida de son amagatall. Gracias a Deu que ha arribat la primavera! La pobreta voldria fer com l'abella, escalfar-se, estirar-se, pentinar-se als raigs del sol calent d'abril; oh! ca! qu'és cas de gandulejar! per ella no deu haver-hi repos. Sa primera obligació és satisfer a l'amor, amor ardent, ràpit, voluptuos, al vol, dins l'espay, que li hà de donar la força de vitalitat per procrear tot un poble.

Sola, de natural selvatge, eixa mare de la futura patria infanta primer ciutadans, milers de travalladors. Ja se sab que tot insecte obrer és femella. Aquestas són obreras; més l'aspre necessitat del travall suprimeix en ellas el sexe. Són presas y excitadas per l'amor; però són verges austeras qu'hàn de mantenir el foch sagrat del travall: no tenen espos, no en tindràn may, puix aquêt las podria distraure de l'afany de construir llur ciutat; eix afany del travall, sens may reposar, la mare el transmet a sas fillas; allavors ja no té res més que fer; la seua feyna és de procrear, la feyna d'ellas és d'edificar

am la meteixa furia d'improvisació! Llur travall varia segons llurs especies, paisos y climas. Aquí minan sota terra, aixamplant y preparant la cova hont serà collocat l'edifici; allà el penjan enlayre am màstich encartronat; resguardat de la pluja.

És singular observar com fabrican eix cartró: volan en tropell vers els boscos; trian de las socas dels arbres fusta consumida; hi plantan llur dent aspre, aguda (no tenen pas la trompa de las abellas per besar las flors) mossegan fondament; arrancan, separan, serran els filaments rebeldes, ne fan desfilas, las pastan am llur forta llengua y la pasta barrejada am saliva viscosa y gomosa és deixatada. estesa y emplastada en capas primas: llurs dents prempsan, serran acabant l'obra. Ja tenen preparat l'element del cartró.

Allavors comença un altre travall d'art: l'obrera cartronera es torna peyrera (1). Ben cert que no te la qua del castor per paleta; però la vespa d'Amèrica porta a la pota una paleta que li serveix pel meteix travall. La cartronera del nostre pais qu'obra son cartronatje baix un clima humit, segueix un altre plan: construir una casa dins la primera, un rusc del tot aislat de la bossa qu'el conté; y aixis preserva mellor eix poble ardent y fredolic qual flama es té de ben guardar.

Es nota un altre singularitat insignificant si es vol, més que no deixa de tenir importancia per l'observador. Eixa ciutat

(1) *Peyrer* vol dir mestre de casas: mot català qu'és empleat a Cerdanya y Vallespir. *Peyrer* és provençal; ve de *peyra*, pedra. Peyrestortas, vilatge del Rosselló. Qui sab si Perelada o be *peyrelada* ve de peyre. En frances *carrier*, que maneja pedras.

té duas portas una per entrar, l'altre per surtir; no hi hà medi de toparse. Aixis fa el poble que vol economisar temps y vol anar depressa a sos negocis.

A què venen eixas construccions? Eix insecte tant robust, de vida tant intensa tindria acàs més por de l'ayre que tants altres insectes molt més delicats qu'ella? que la nerviosa y poruca aranya que sols té sa casa de fils sedosos y que fins viu sota una fulla?... Aquí toquem el grand misteri de la vida per l'insecte superior; çò és lo que resulta de l'*ingegno* de la vida de la formiga a sobre y a sota terra; com també l'intelligent y afanyos travall de l'abella..... és llur solicitut pel pervenir; és el desitj de conservar y perpetuar lo qu'ellas estiman; llur entranyable amor té sols un objecte: nodrir. cariciar y estimar llurs fills..... Estimar llurs fills, travallar sens treva pel pervenir. desfallir-se, morir a la pena per procurar a la posteritat estalvi de travall..... convenim qu'és un noble ideal que certament es pot aplicar a qualsevol societat humana. Tot això es compren en els insectes que tenen el temps sobrant y llarga existencia, relativa com las abellas; però, que l'insecte que li falta temps, que naix y es mor en un dia: estimi el temps que no li pertany, que sacrifiqui la poca vida de què pot gosar, que consagri sa vida de un dia a la criatura que naixerà demà..... Això és lo que fa la vespa. Veritat qu'és sublim y original?

No hi hà que perdre un minut, un segon; la mare va aumentant sa progenitura. A més de las obreras procrea mascles que no travallan encare, qual feyna és insignificant. La naturalesa com per burlarse d'eixos pobles serios, tràgics, ha donat als mascles forma generalment obesa, ventruda, com ig-

nocents petits Falstaffs; els tenen encorralats en serrall com sers inútils, sens conseqüencia. La caricatura és complerta en els mascles de las abellas quins, pretextant que no saben recullir a fora ni edificar a dins, passan llur temps a xerrotejar davant els ruscos; fan com els estudiants ganduls que fugen de l'aula, a redos d'un repetell de sol, fumant y conversant.

En quant a las vespas, llur vida de travall és tant dura, tant aspre, tant encesa, qu'els meteixos mascles, per ganduls que sian, s'avergonyeixen de no fer res. Las femellas poc bromistas, armadas d'un fibló que falta als mascles, al veure aquestos peresosos, inactius, podrian incomodar-se y clavar-los-hi punyalada. Aixis és que fan veure que també travallan, encare que lo que fan és res: endressan, netejan, escombran; si hi hà un mort, ells el treuen fora de casa. Per arrossegar-lo fora del rusc s'hi posan una dotzena, hi suan, s'hi fatigan; fan esforços de flaquesa. Francament són molt ridículs, y ben cert que llurs terribles companyeras són las primeras en fer-ne mofa.

Quant travall, quanta feyna las hi toca fer! La colonia és tant nombrosa!... més de trenta mil bocas afamadas demanan aliment! Si sols tinguessen la mesurada y sabia activitat de las abellas, tot el poble es moriria de fam. Las hi cal una activitat vertiginosa, furiosa, violenta, morfífera, per satisfer la gana de tanta gent; las hi cal l'afició, el culto qu'Esparta tenia pel robo. D'un vol ràpit, brunzinant, insolentas y atrevidas, persegueixen las moscas de las nostras casas; res las espanta; tot ho buscan y capgiran; es tiran sobre la fruyta, s'emportan tot ser vivent que trovan: se saban en el carnus d'un cadavre mitj

podrit, el desencarnan fins al blanc dels ossos, ne fan l'autópsia a brins, prompte el tenen netejat. Si el vinyater no cullís els rahims de sa vinya, ellas en pocs dias s'encarregarian de veremar-la. En efecte, lo que las fa poderosas, lo que admira en ellas, per poc que s'observin un moment, és llur magnífica insolencia, és el superb despreci que tenen per tots els demés sers, y llur forta convicció que tot lo qu'els hi agrada és seu. Cap altre insecte las iguala en el robo y descaro.

Llur extremat amor per llurs fills arriba fins al crim, al vil assessinat. Qui no ha vist la guerra ferotja que fan a las abellas? Llur efemera existencia las fa cercar en el crim medis de simplificació crudels. Cal mel per llurs fills lleminers. Doncs se tiran sobre l'abella, l'agafan am llurs potas, la reblincan de manera que presenti son cosset prim com un fil y li clavan fiblada en dessota, punyalada mortal; allavors la serran am sas dents, deixan el cap y el cosset y s'emportan l'abdomen ple de mel per regalar a llurs fills.

Cap remordiment tenen... Què els importa la mort dels altres! no saben ellas que llurs dias són contats? que demà arribarà la seva hora?

De quina manera?

Eixas Verges de la Taurida no esperan pas que la naturalesa las mati pel fret de l'hivern, qu'és cas! Són guerreras; portan espasa y volen morir per l'espasa. La fi de la colonia és una matança espantosa. Llurs fills, suare tant estimats y qu'estiman encare, els matan. Criaturas tardanas que demà es moririan de fret y miseria tenen al menos la ditxa de rebre la mort dels sers que més las estiman com són germans, tias,

didas. Eixa mort és un consol pels desditxats mascles inútils, impotents. Aduch hi van compresas las joves obreras nascudas massa tart, de feble temperament, que no podrian resistir el rigor del hivern.

Però eix poble ha gastat una vida massa ardorosa; tot ell és extenuat, debilitat, y, malgrat son abrigall de cartró, difícilment resisteix als frets y glaçadas de l'hivernaç. De vegadas moren tots; més a la naturalesa poc se li en xauta que mori l'individualitat; lo qu'ella procura és que no es perdi la collectivitat, la raça, l'especie. En els aixams de vespas, morts, glaçats, hont las larvas són assecadas com momias, ne sol restar una, duas, tres, tot lo més; amb una n'hi hà prou, que s'ha salvat de la mort. A l'estiu vinent serà ella que referà la colonia destruida, que sola procrearà una nova generació; y a la tardor las veurem brunzinar per las nostras cambras en busca de moscas; y si se las aixalia, clavar-nos picada com al clatell de Mossen Ignaci (1).

El vulguer destruir el vesper de l'horta fou una vera tragedia. Esperaren que fos ben fosc, que totas las vespas fossen a joc per introduhir dins el forat un canó de canya ple de pólvora. En Joan fou l'home que s'hi atreví. D. Ramon, Mossen Ignaci y en Victor esperavan el resultat de la funció a distancia respectable del vesper. En Joan tot ajupit, coll y cap abrigat d'una flassada, fica el canó, y encen la metxa; prompte ix un estol de vespas enfurismadas; ell s'arrenca de fugir; lo

(1) Per més detalls sobre les costums de las abellas, formigas y vespas vegi's: *Swammerdam*, *Huber*, *Reaumur*, *Michelet*, etc.

meteix fan en Ramon, el rector y en Victor; més no els hi valgué; tots ne surtiren més o menos pessigats.

L'explosió del canó degué causar dins el cau una carniceria espantosa; però el vesper era nombros; n'hi quedaren moltas enrabiadas qu'els privaren durant dias d'anar a l'horta.

Per fi, en Joan enfadat arreplegà feixos de brancs y broça, y de nit, els amuntonà sobre el cau, hi calà foch y aixis el pugué destruir, cremant-las y ofegant-las pel fum.

L'endemà de matí hi anaren amb un magall, obriren el cau, hi trovaren una ollada de brescat construit am dur cartró d'una manera admirable. Totas las alveolas eran plenas de larvas y vespas socorradas.

V

Ja ha arribat la fi de la tardor. Las nits s'allargan; el sol ha perdut sa virtut. Dias de boyra plujosos, rufagosos, obligan a estar-se a casa.

Els arbres s'han despullat de llur vert fullam; la fullaraca arremolinada y escombrada pel vent s'apilona a redorsos dels marges, cobrint escorrancs y barrancs.

El Canigó y la cordillera pyrenayca catalana són blancs de neu. Quin nivell més exacte marca la neu en tota la falda del Pyreneu! per are es manté a las alturas, baixa y fora fins als meners de Batera, estenent-se fins a Perafeu de Costabona. No pot tardar a abrigar valls y riberals de son blanc llençol.

Eran a mitj Novembre; feya un dia primaveral, un cel blau sens un borrall de núvol; ayre sec, fresquet, saludable.

Tocavan las onze a la pèndola de la sala. La Tinó parava taula. Mossen Ignaci se passejava sala amunt sala avall resant

el breviari. D. Ramon era en son despatx anotant comptes de la quinzenada. En Víctor sentat en butaca prop la finestra oberta del menjador, llegint la novela d'en Pin, *Jaume*, que havia rebut de poc de Barcelona.

De prompte la Tinó mirant per la finestra digué:—Miri, senyoret allà, al cap de la serra de l'alzinar?

En Víctor mirà y vegé venir pel camí d'Amélie a la Molina, una cavalcada de duas senyoras y un senyor qu'es dirigian envers el casal.

—Seràn banyistas d'Amélie qu'aprofitan del bon dia per fer una excursió a la montanya, digué en Víctor. Com no els coneixem passaràn de llarch sens deturar-se al casal.

Va ser aixis. Baixaren de cavall; se detingueren un rato devant l'antich portal flanquejat de duas torras, admirant son vell aspecte feudal, y se dirigiren a la font del casal, voltada de pedriços, al cap de vall de l'horta.

Els moços de peu, coneguts dels masobers estàblaren las cavalcaduras per donar-las-hi grana.

En Víctor, son pare y Mossen Ignaci dinaren. A taula parlaren d'aquells forasters. El rector digué que sovint excursionistas dels banys d'Amélie venian a visitar el casal y els sitis pintorescos de la gorja de Montalba.

Al cap d'una hora entraren aquells visitants al casal demanant am molta finura el permis de visitar-lo. Duas senyoras una d'edat, l'altre jove, sens dupte mare y filla; un senyor d'úns 60 anys. Tot seguit D. Ramon y son fill se presentaren per rebre'ls y fer-los-hi els honors de la casa. El senyor d'edat, de barba y cabells blancs, ulleras d'or, demanà en frances, am

molta cortesía el permis de visitar las estancias e interior de las torras del casal.

—Am molt gust!—respongué D. Ramon. Y ell y en Víctor els acompanyaren fent-los-hi veure tot lo remarcable y antich del vell edifici.

La senyoreta digué a son papà, en català.

—Si haguessem sapigut qu'en aqueixa montanya hi havia un vell casal senyorial en un siti tant pintoresc, no fora aquesta la primera vegada de venir-hi, veritat? papà.

—Vostès són catalans, digué D. Ramon, ¡quant me n'alegro!

—Si senyor, respongué el papà, de Barcelona: Tomàs Soler; la meua senyora Sibina, y ma filla Cristina; carrer de Cristina, 5. té una casa de quina pot disposar. Vostè també és català?

D. Ramon s'inclinà, presentant a son fill Víctor:—Ramon Margeneda; mon fill Víctor.—Sí senyor. empordanes; de Castelló.

—De Castelló?... hi tenim familias conegudas: els Pastells, els Nouvilas.

—Són també amichs nostres... quina casualitat!... Facin el favor d'entrar al menjador: aquí la sala és grand y els ayres són frets.

Entraren y s'assentaren. D. Ramon féu un senyal a son fill qui surtí y tornà tot seguit, sentant-se al costat de D.ª Sibina y de sa filla Cristina, mentres son pare enrahonava am D. Tomas. Prompte comparegueren la Tinó y la Xiqueta am platas de bescuyts, formatge, llonganiça, peras, pomas, un parell d'ampollas, copas, etc., parant taula.

—Què fan?... D. Ramon perquè es molesta?... quant ho sento!... si acabem de dinar a Amélie! digué D.ª Sabina.

—Senyora, no és més qu'un refresc. Els ayres de montanya són vius y fan digerir... Y tallant pa y llonganiça els l'hi oferí...—Víctor, home! per Deu !ajuda'm!—en Víctor conversava am la Cristina y sa mare.

—Vaig, papà.—Y amb el tira-tap destapà una ampolla de ví ranci d'Espolla que tenia quinze anys, oferint-ne a tots, am bescuyts y melindros.

Després de brenar visitaren el casal. La Cristina se quedava encantada devant els mobles antichs. Se tragué del saquet de mà un petit àlbum y féu un petit croquis de la xemeneya de pedra picada am son escut de relleu.

—Vostè dibuixa? senyoreta?—Digué en Víctor.

—Un xic. No en sé gayre.

—Ah! molt be...—Mirant-se el dibuix qu'acabava de fer... A las horas anà a cercar son àlbum y li ensenyà:

—Oh! és vostè un ver artista—digué ella, admirant sitis agrestes, paisatges, abets encinglats.

En Víctor arrancà del seu àlbum un full hont era dibuixat el casal am son vell portal y sas torras y li oferí:

—Tingui; en recort del casal de La Molina.

La Cristina es tornà roja, donant-li las gracias; y dirigint-se a son pare:

—Miri, papà.

—Està molt be!—digué D. Tomàs.—La vella portada del casal de vostès ens havia ja cridat l'atenció. Gracias per l'obsequi... y tu, filla, res tens de remarcable en ton àlbum per oferir al senyoret Víctor?

—No m'atrevia... valen tant poc els meus dibuixos!... més

ja que vostè m'autorisa...—arrancant una fulla de son àlbum...—tingui: en recort de la nostra visita en eixa pintoresca morada.

Li donà un grupo de flors pintadas a l'ayguada compost de miosotis, flor de salvia y ramet de bruch florit.

—Oh! són flors de montanya!... que naturals!... miri's papà.

—Senyoreta! digué D. Ramon, vostè té un ver talent.

—No tant; soch sols aprenenta.

—Sí;—digué D. Tomàs,—la Cristina ha rebut algunas lliçons d'en Mirabent. Té molta afició; però, sab? las donas no tenen constancia...—y mirant-se sa esposa...—l'afició dura fins que són casadas. Allavors arreconan piano y pinzells. A casa tenim piano; al principi la noya el tocava; la seva mare també; més are el tocan solament els fillets de ma cunyada quand el trovan obert; ja li han romput dugas teclas.

—Soler no diguis això;—respongué D.ª Sibina;—tu en tens la culpa; puix te planyias de qu'el piano t'aixordava y et feya mal de cap; per xò no es toca més.

En això entrà mossen Ignaci que s'havia retirat a sa cambra.

D. Ramon el presentà a la familia Soler.

—Mossen Ignaci, rector de la nostra parroquia. D. Tomàs Soler, de Barcelona; sa esposa y sa filla.

El rector encaixà am tots ells.

—Doncs són vostès catalans. Me n'alegro. Jo só de la ralla, prop de Puigcerdà; soch mitj català de naixença, més de cor ho só del tot.

Anaren a visitar la capella, y després de pregar un ratet, admiraren el grupo del Crist clavat en creu y las tres Marias. El

rector els hi ensenyà els ornaments sagrats, entre ells un càlzer y casulla antiquissims, del sigle XIV, de molt mèrit arqueològic.

Per fi arribà l'hora de la despedida. Las cavalcaduras eran ja enselladas. La familia Soler se despedí dels Margenedas y de Mossen Ignaci.

—No els hi diem adeusiau, més a reveure,—digué D. Tomàs.—Espero tindrem el plaher de rebre llur visita a Amélie, establiment Pujade; és tant aprop!

—El gust serà nostre, respongué D. Ramon; més entrem en una estació que no es pot res prometre; som a montanya, y a lo mellor serem coberts de neu.

—Vaja! pel jovent no és un obstacle, veritat? senyoret Víctor,—digué D. Tomàs.—A més als banys Pujade hi hà nombrosas familias de banyistas, reunions, tertulias al saló y fins balls. És estació thermal d'hivern més que d'estiu. Nosaltres, si Deu vol, hi passarem l'hivern.

—Oh? sí; papà m'hi té que deixar anar, digué en Víctor, mirant-se la Cristina.

—Be, be; ja en parlarem.

Pujaren a cavall, despedint-se dels amos del casal quins els acompanyaren un troç lluny, fins a las envistas de las timbas d'Annibal.

Don Tomàs Soler és fill de Mataró, comandant de marina retirat. Ell y sa familia viuen en un tercer pis, del carrer de Cristina, prou alt; més la fatiga de pujar escalas és compensada per l'extens panorama qu'es veu dels balcons: tot el port, la Barceloneta, la mar bella qu'es pert lluny, a l'horisó en atmòsfera calitjosa, fonent-se amb el cel.

Don Tomàs havia fet alguns viatges profitosos a la illa de Cuba; vivia de la renda d'un capital prou important collocat en obligacions de ferrocarrils, capital arrodonit per la llegítima de 20,000 duros de sa muller D.ª Sibina. Els xeixanta mil duros de sa fortuna tota en paper li produia úns cinc mil duros de renda; y com era amich de l'orde y economía son capital se mantenia sencer. De xexanta anys d'edat, robusta salut, estatura regular, cap rapat sense gens de calvicia, mostatxo y mosca de pèl grisenc, cara colrada y fesomía d'home de be que denota un caràcter dèbil, franc en son parlar, amich del ben estar, de la pau a casa seva, un xic doneta, supeditat per sa esposa D.ª Sibina

Aquesta. porta las calças de D. Tomàs, y li escauen be; senyora d'uns cinquanta anys, petitona, grossa, ventruda com si estigués prenyada, una d'aquellas caras que no es poden definir, qu'ún no sab si riuen o ploran, tant és movible sa fisonomía; tal vegada això es deu a son temperament nervios; més, cosa extranya: sembla qu'una dona corpulenta com D.ª Cristina hauria de tenir un temperament més linfàtic que nervios; més hem de creure que las donas en general participan un xic de la raça felina (1); cara rodona, sota barba de carn flonja, ulls

(1) A propòsit de l'estat nervios de la generalitat de las donas, sobrexcitat o per l'influencia de la lluna, o per lo més o menos d'electricitat atmosfèrica, sobre tot en temps d'oratge, un metge cèlebre, de Perpinyà, molt farçaire, que morí vell solter, ho esplicava d'eixa manera: «Quand al Paradis terrenal Deu hagué creat a l'home y vulgué donar-li una companya, l'adormi, y mentres dormia li tragué una costella per fer-ne la muller. Més per tancar-li la nafra oberta a son pit, posà la costella sobre una pedra. Un gat que rondinava per aquellas voras, a l'olorar la farum de la

petits, mostatxuda als extrems del llabi superior, un borriçol negrenc salpicat de pèls de mascle, un xic caragolats. Ademés bona dona, sovint mal humorada pels excessos de migranya que l'atormentan.

Sa filla Cristina no se li sembla gens ni físicament ni moralment. A l'estudiar sa fesomía es veya que tenia retirada am son pare, quin de jove haurà sigut guapo. Estatura de dona, sens esser ni massa alta ni massa baixa, l'estatura que sens dupte tindria la nostra primera mare Eva, que tant agrada als estatuaris de l'art antich y modern, qu'admirem en llurs estatuas de deessas: úns 17 anys, formas prou arrodonidas en vista de sa tendra jovenesa; peus y mans petitets; cosset fet al torn; rossa, de cabells ticianencs; ulls blaus, grossos, expressius; boca buïona de llabis d'un rosat pàlit; cutis d'un blanc mat, descolorit, com si fos malaltiç. Caràcter no determinat encare; més si l'hem de judicar per la dolça mirada de sos ulls blaus de miosotis, espills de l'ànima, hem de creure que s'inclina a bondat, a sensibilitat exquisida.

Al presentar-se al casal portava un trajo d'excursionista molt elegant que li esqueya divinament: vestit curt de llanilla de color blau marí, cenyit al cos am corretja de cuyro y cibella: collet de mariner, del meteix color del vestit, ribetejat de blanc; peus calçats am botinas de cuyro d'izart; barret gris, de

costella la pescà d'un bot, fugint per crospir-se-la. Deu molt enfadat, li corregué al derrera, l'atrapà agafant-lo per la qua en el moment qu'es ficava dins d'un cau. Tira que tira, fou en va: la qua li restà a la mà. Alashoras se digué:—Del mal el menos; ja que no puch fer la dona am la costella d'Adam, la faré am la qua del gat. Aixís fou feta la nostra mare Eva.»

pelfa, d'alas amplas, adornat d'una ploma d'esparver ayrosament subjectada per civilla d'acer; alpenstock; corretja atravessada a l'espatlla que porta l'estoig d'unas diminutas ulleras de llarga-vista. Aquêt trajo feya ressurtir sas formas naixents, sa esbeltesa, donant-li lleugeresa y bon ayre. Volia fer l'excursió d'Amélie a La Molina a peu; però sos pares s'hi oposaren, puix eran al banys per la seva salut y no era cas de fer imprudencias.

En efecte, de resultas d'una bronquitis que la féu tossir part de l'hivern passat, el metge Robert, tement que no se li reproduhís a l'hivern següent, aconsellà a la familia un clima sec y temperat, saturat d'emanacions sulfurosas, com el d'Amélie, tant favorable per la cura radical de las afeccions pulmonars.

La familia Soler estava allotjada en la sucursal de l'establiment thermal Pujade, aprofitant dels derrers dias de tardor, per recorre els sitis pintorescos d'eix hermos pais, y visitar tot lo que té de remarcable, procurant aixis a llur filla passeigs saludables qu'aquesta aprofitava per omplir d'ayguadas són àlbum.

VI

Pocs dias després de la visita de la familia Soler al casal, l'hivern féu sa aparició.

En Víctor, que tenia sa cambra sobre la cort dels bous, els sentí entrenit a remugar més que del compte, y llur remugor era seguit d'un toc d'esquella acompassat, barrejat am colps de cap que donavan al rasteller de la gripria. El gall, dins son galliner, començà a cantar a las duas de matinada fins que fou dia.

És singular el presentiment que tenen molts animals, y en particular el bestiar, del mal temps, En las altas serras dels Pyreneus, és la vacada, eugaçada, o remat de llana qu'avisa an el pastor, un dia abans, de la neu o pedregada qu'hà de caure: tots se tiran pels baixos, cercant recessos, arremint-se sota els pins fins que la tormenta ha passat. Tant com pasturan per las alturas, senyal del bon temps, y com més bon temps hà de fer, més s'enlayran pels cims.

Però el pastor, ademés dels senyals que coneix per experiencia, té barometres que no l'enganyan may; eixidas y postas de sol; centellejar de las estrellas; la carlina estalada o closa, lo meteix que la petita genciana y altres flors sensitivas amigas del sol que tancan llur corola si presenten tempestat.

El cant del gall entre nit és diferent, segons el temps que fa; si és serè son cant és clar, esclatant; si plou o neva és rogallos.

A las vuyt en Víctor obrí la finesta de sa cambra; hi havia un pam de neu, y continuava nevant, cayguent borrallons espessos, sens un alè d'ayre. Quin paisatge més hermos! las brancas dels arbres amb el pes de la neu són inclinadas en baix; una blancor sens màcula cobreix el casal y sos voltants; aucellets afamats volatejan sobre la neu, cercant granas sota els matolls de ginesta y bardiças. Quina quietut!... els borralls van cayent sempre espessos, arremolinant-se dins l'ayre, topant-se, perseguint-se, creuant-se, en mitj d'un silenci imponent.

La primera neu de l'hivern és sempre benvinguda pels pagesos de montanya; y no'obstant saben que la neu és llur enemiga, s'enten pel bestiar qu'hàn de tenir embarrat setmanas enteras, donant-los-hi menjar dins las corts; més la neu engreixa la terra; preserva els esplets de las fortas glaçadas de l'hivern, sobre tot els sègols, y ordis quins, trovant-se en herba, prompte serian socorrats y es moririan. Què seria de las produccions vegetals, granas de plantas, de flors alpinas de las nostras altas montanyas si no fossen cobertas de neu tot l'hivern? Com po-

drian resistir a las altas temperaturas polars sense la benèfica capa de neu que las manté en una temperatura constant de O grau. El pi, ell ray! és resguardat per sa rehina; però el rododendron tant ferreny y vivaç acabaria per morir-se; y seria llàstima, perquè sens ell no admirariam la verda y florida catifa d'esmeragda que cobreix els nostres bells Pyreneus.

En Víctor desde la finestra admirava aquell espectacle nou per ell; puix que ni a Montpeller, ni a Perpinyà, ni a Castelló no hi sol nevar; y si hi neva de cent en quaranta, la neu es fon tot seguit.

Es dirigí a la cuyna, sentant-se a l'escon de la llar hont cremava un foch com una fraga; hi trovà Mossen Ignaci que venia de celebrar la missa y prenia xacolata:

—Ola Víctor...—fregant-se las mans...—atx! brrr... veu quin temps? Ja tenim l'hivernaç a sobre... quand pari de nevar irem a la petja de la llebre sinó hi hà massa neu.

—Sí; m'apar que lo qu'és avuy fa temps d'estar-se a casa a la vora del foch.

Entrà D. Ramon, sentant-se a l'escon.—M'apar que tenim neu per dias; neva tant com may...—La Tinó els hi portà la xacolata; y tot sucant-hi pa torrat.—Vostè, Mossen Ignaci, ja hi deu ser fet a veure neu?—digué D. Ramon.

El rector qu'acabava d'encendre un cigarret, llençà una glopada de fum.—Y tal! ja ho pot ben dir! Ací, en l'altitut qu'ens trovem de 700 metres, las nevadas no són res. Cal anar a l'alta Cerdanya per veure a nevar. A Eyna, a la falda del Puigmal, qual altitut és de més de 1800, la neu cobreix la terra del novembre fins a l'abril; y bon goig la gent quand

poden surtir per la porta de llurs casas, ja que sovint n'hàn de surtir per la finestra.

—Sí qu'és un poble divertit,—digué en Víctor.—Quina idea de construir pobles en aquella altura!

—Tindrias rahó,—digué son pare;—més deus considerar que si l'hivern és llarch y rigoros pel bestiar qu'hàn de tenir embarrat dins las corts, en cambi es trovan a l'estiu en mitj de rics pasturatges hont s'engreixan, qual carn saborosa és molt cercada y ben pagada.

—Y la gent, quand són sepultats de neu, com viuen?

—Hi són fets, respongué el rector. Més la major part abandonan el poble; baixan al pla en busca de feyna.

Mentres enrahonavan entrà a la cuyna l'avi Bernat, el vell de 80 anys, pare d'en Joan el masober; d'alta estatura, ossat, magre; cara afeytada plena d'arrugas, de faccions ben marcadas; cellas embardiçadas; nas aquilí proeminent; boca fesa, llabis fins; calvo, de closca lluhenta; cabells llarchs al clatell, blancs com flochs de lli; ulls molls, petits, mitj aclucats, però vius encare: calçat d'esclops y botins de cuyro, calças de botó de banya, barretinot vermell; faixa morada a la cintura; jech de burat; dret, tivat com si tingués 40 anys. Entrà cobert de neu; semblava un esquimau. Venia d'ajudar al pastor a embarrar al cortal de la garriga el remat de bestiar de llana, sorpres per la nevada a la serra de l'Arbre sec y donar-ne part a l'amo. S'espolsà, tirant dins l'ayguera els crostons de neu gelada que portava a sobre.

—Vaja! Bernat, li digué D. Ramon, senteu-vos a l'escon y escalfeu-vos.

—Grand mercè, senyor amo; no soch amich del foch; és bo pel jovent; a la vetllada nç dich pas; més de dia, ún no s'hà de deixar may arraulir; és el medi de fer anys.

Explicà al seu amo que res perillava el bestiar y qu'estava ben aconduhit.

—Doncs, ja que no voleu seure, beureu un cop.

—Això prou.

La Tinó li portà el porró del vi ranci.

—Salut a tots!...—quina tirada més llarga! s'hi adormia.— Per fi, posà el porró sobre la taula, s'aixugà els llabis am la mànega.

—Brrr... això reviscolaria un moit... Vaig a començar un parell d'esclops pel senyoret. No sé estar sense fer res... y se dirigia envers la porta.

—Veniu a fer rotllo aquêt vespre—digué Mossen Ignaci.

—Ho provaré. Vaja! qu'es guardin del fret.

Quin home l'avi Bernat! y té 80 anys!... Què s'han fet la gent ferrenya d'aquell temps? Que pocs s'en trovan al dia d'avuy en las nostras masías de montanya com l'avi Bernat que may ha fet un dia de llit;

Qu'en sabia de cançons que solia cantar tot fent esclops! cançons d'amors de sa jovenesa, alegras, tristas, cantadas am veu tremolosa, de tonada estranya, de sabor montanyesa. Y sas rondallas dels castells de Montferrer, de Cabrenç, de Cortsaví, que tenian presons tant negras, hont gemegavan trovayres y cavallers carregats de cadenas...

A las 10, parà de nevar; n'hi havia més de dos pams. El temps sempre quiet, sense vent; un cel rúfol, d'un blanc cen-

dros. La boyra s'alça; quin espectacle més grandios: tota la vall nevada! la blancor contrasta am la negror dels cingles y de las socas dels arbres. Allà al cim de las serras de las Salinas se veu a voltas un fumerol vaporos enlayrat en torbellí; no té aquella altura la calma de la vall; las ratxas de vent escombran la neu del ras de Muixé.

La cordillera pyrenayca y el Canigó són envolcallats dins espessa broma que baixa fins al riberal del Tech.

Els aucellets afamats volatejavan a l'entorn del casal. En Víctor y Mossen Ignaci anaren am palas a fer un engranall a l'era hont tiraren paniç y mill per què es puguessen acampar la vida. En Víctor donà hospitalitat a un reytó arraulit per la gana que alatejava derrera dels vidres de la finestra de la cuyna. Pobriçó! entrà joyos, saltironant pel sostre, picant els grans de mill que li tirava. Quand fou tip y refet li obrí la finestra y s'en tornà de fora.

A la tarda bufà el canigonenc am furia enarbolant el torb. Quin temps més esgarrifos! D. Jaume mirà el termometre: marcava vuyt graus a sota zero. Era cas d'estar-se a la vora del foch.

No tardaren a arribar els carboners, duellayres y cerclayres fugint del mal temps, per passar la nit al casal y anar-s'en l'endemà cadascú a sos pobles, fins a la primavera. Tots sentats a l'escon de la llar, feyan bona xera de brancs y tions ben secs per aixugar llur vestidura que fumava com si surtís del coci de la bugada.

Després de sopar, a la vetllada, vingué l'avi Bernat y el pastor a fer rotllo y conversar am la gent recullida al casal.

L'immens manto de la llar els abrigava a tots; tothom cabia a l'escon. La plaça d'honor era reservada al senyor rector. En Víctor sentat al costat seu, es mirava aquells homes ferrenys, endurits al travall, insensibles al fret, de fesomía enèrgica, expressiva, contant cadascú la seva. D. Ramon feu portar el porró; la Tinó l'hagué d'omplir sis vegadas. Però els honors de la vetllada foren per l'avi Bernat y el pastor, vell d'uns 65 anys, de barba blanca, vestit d'estiu e hivern de la samarra de pell sense mànegas.

La conversa recaygué naturalment sobre neus y glaçadas. En jan de França roncava dins la xemeneya fent espantos terratremol. Quina fret havia de fer defora! Parlavan de llops tant abundants en las boscurias de Montalba y bosc comunal de Ceret. Cadascú contava la seva. Allavors el pastor contà el fet següent:

A Nadal que ve farà vuyt anys. Era jo pastor del mas Grife qu'es trova derrera de la serra de Sant Salvador. Havia caygut tres pams de neu; vaig embarrar el remat al corral del mas amb el gos d'atura. A las set del vespre, amos y servey, havent sopat, diguerem el rosari. Estavam tots sentats a l'escon com are, el masober, sa familia y el servey de la casa. Per celebrar la nit de Nadal la masobera havia fet llescas torradas de pa de sègol xupadas am vi bo—pausa... se tragué de la butxaca de la samarra un pipot d'arrel de bruch am broc de sahuc y l'umplí de tabaco bort.—Doncs, envers las vuyt, sentírem els lladrits del goç d'atura, y terratrèmol en el corral, remolinant-se las ovellas com si fossen abordadas pel goç. El corral és sota la cuyna.—Altra pausa... anà per encendre la pipa.

—Voleu els molls? digué la Tinó.

Sens respondre-li, agafà una brasa amb els dits, se la posà al clot de la mà fent-la ballar per no cremar-se, y am catxaça la posà sobre el pipot. Clavà algunas xucladas.

—Sembla que vos hi adormiu, digué Mossen Ignaci. Acabeu d'una vegada!

—Ja veurà; el fum de la pipa refresca la memoria.

—Home!—digué D. Ramon,—quin fum més pudent! sembla que surt d'un fumigó d'artigayre.

—Oh! és que vostès no hi estàn fets; és tabaco bort de montanya, molt mellor qu'el tabaco d'estanc.

—Vaja! digué un serrador, acabeu! qu'em ve sòn.

—Ahont n'eram? que ja no em recorda.

—Quand el bestiar se remolinava dins el corral.

—Ah! s'; ja hi estich are. Donçs al sentir a jaupar el malehit Feliu—és el nom del goç d'atura—surtí jo el cap a la finestra que dona a la porta del corral y el vaig escridaçar: Ah! Feliu. Feliu!... si t'hi vinch!... a jaure! rellamp de goç! veyam si estaràs!

Però, ni això: el terratrèmol continuà. L'amo me digué: perquè tancavas al corral el goç d'atura amb el bestiar? vés, obre-li la porta o sinó alborotarà las ovellas tota la nit.

Encenguerem una llanterna y baixàrem els dos al corral... Vejam, Bernat, el porró... tinch la boca aixuta.

—Aquí el tens. No t'hi adormis.

—A la salut de tots.

—A la vostra!

Féu un llarch xerric: s'aixugà els llabis amb el reves de la mà y prosegui.

Al baixar l'escala la fressa havia parat; sols udolava el Feliu, uns udols llastimosos qu'em cridaren l'atenció.

Obrírem la porta del corral... de ma vida oblidaré l'espectacle horroros qu'es presentà a la nostra vista; esgarrifeu-vos! quaranta cinc ovellas escanyadas! y lo qu'ens deixà parats: al peu del finestró del corral n'hi havia un pilot de més de vinticinc, posadas unas sobre altras, totas de caps en dins, de més de tretze pams d'alçaria, arribant casi al finestró.

Què havia succehit? Aytal carniceria no podia esser sinó feynada d'un llop.

Més ¿per hont havia entrat? Com havia surtit? De feda (1) no en faltava cap; ne contàrem 45 d'escanyadas!... Prompte trovàrem l'explicació d'aquêt misteri; vêus-la aquí:

Un llop cerver sens dupte, que rondava pels voltants del mas, apretat per la fam, sentint la farum del bestiar de llana, s'atançà fins a las parets del corral; trovà obert el finestró d'arran de terra que serveix per tirar desde el paller l'herba qu'es dona al bestiar—Clavà algunas xupadas de pipa: ne féu

(1) Feda: es diu indistintament *feda* y *ovella*. L'etimologia llatina qu'he donat al mot *feda*, en la Secció del Folk-lore del Butlletí de la Associació d'Excursions Catalana, Abril, Septembre 1890, no em satisfà. Crech que la verdadera és aquesta: *feda* es trova també en Ducange, en el sentit d'ovella. Est mot ve indubitablement del llatí *Feta* que significa femella fecundada, femella plena: ve del verb *Feto as are* fecundar (Diccionari llatí) Quicherat.

En la primera ègloga de Virgili es llegeix al vers 10:—«Non insueta graves tentabunt pabula fætas.»

«Las vacas de punt de vedellar no trovavan d'anyor el cambi de pastura.»

Las ovellas quand són fecundadas van separadas de la bassiva, és a dir, dels marrans, y allavors els pastors las anomenan *fedas*.

caure la cendra pegant copets sobre son genoll; se la ficà dins la butxaca de la samarra de pell y continuà:—Dech advertirvos qu'eix finestró és reixat de duas barras de ferro; una d'ellas llevadiça qu'es treu per tirar l'herba, tornant-se a posar després. Doncs el rebadà se descuydà aquella tarda de tornar a posar la barra a son degut forat, que si ho hagués fet, cap llop ni lladre hi haguera entrat. Més, el finestró, qu'a defora es trova ran de terra, dins el corral té una alçaria de tretze a quatorze pams. El llop degué guaytar per aquella obertura, y al veure el remat estirat, agegut, dormint am tota quietut; sentint-se a roncar els budells de gana, provà de passar el cap, el cos, y sense preveure el salt de tretze pams d'alçaria; es tirà dins del corral. Quin espant las pobres fedas al veure a caure de dalt del sostre aquell lloparro, assedegat de sanch, rabios, afamat!... lladrits del goç... remolins del remat voltant en tropell el corral perseguit per la bestia ferotja... aqueixa vuy, aqueixa no vuy!... caixalada al coll una tras altra... nyac... escanyada! Ne féu via puix que n'escanyà 45 en menos d'un quart.

El goç d'atura arrambat en un recó del corral, estemordit de por, se contentava de jaupar y fora (1). El llop sent mos crits de la finestra de la cuyna, renyant el Feliu; comprengué que ja era hora de salvar sa pell; provà de surtir del corral; oh! ca!... Es mirà el finestró per hont havia saltat, y al veure'l tant alt, fou pres d'esglay; es vegé perdut... vindràn la gent

(1) Jaupar. Encare un mot montanyes ben català que prefereixo a *lladrar* que ve del castellà *ladrar*. *Jaupar* té certament més harmonia imitativa.

de la casa y me trovaràn pres dins la ratera en mitj d'un estol de cadavres... quina mort més crudel se m'espera!... de viu en viu me clavaràn un pal pel forat traser que m'eixirà per la boca!...

Més are ve lo increible. Diuen qu'els llops no tenen intelligencia... judicau-ne.

El nostre llop vegé molt be qu'havia entrat per aquell finestró tant alt y que no tenia cap altra surtida qu'el meteix finestró. Doncs prompte ho tingué congeminat: arreplega pel coll las ovellas mortas una per una, y vinga a ferne un pilot al peu de la paret, sota el finestró, un prestatge de fedas posadas unas sobre altras, el cap en dins, am simetría, fins qu'e tingué prou alt per arribar hont ell volia. A las horas am quatre bots escalà la bastida, passà pel finestró al meteix moment que nosaltres obriam la porta del corral per saber la causa d'aquell alborot (1).

—És veritat; digué l'avi Bernat; el meteix masober del mas Xifre m'ho contà a la fira de Massanet.

—Jo no tinch la costum de dir cosa per altra, replicà el pastor; lo que us he contat és la pura veritat... y tornà a borrar la pipa.

—N'esteu ben segur? li digué un carboner.

—Com hi hà redell! y qui no ho vulga creure qu'ho vagi a veure!

—Y vós, avi, digué en Víctor, no voleu contar la vostra?

(1) Eix fet és rigurosament històric; m'ha sigut contat més d'una vegada pels pagesos de la comarca de Montalba.

—De tantas qu'en sé se m'en van de la memoria.

—Escolteu, Bernat, digué D. Ramon: perquè d'aquell cingle de l'abetosa ne diuen el cingle de l'ós?

—Ah! sí, féu en Víctor; el cingle que porta mon abet tant alt y groixut... que bonic deu ser are cobert de neu!

—Doncs, volen saber perquè s'en diu el cingle de l'ós?

—Sí, Bernat: si ho sabeu conteu-nos-ho.

—Ja veuràn: els hi contaré tal com ho vaig sentir a contar pel meu avi, una vetllada d'hivern, a la vora del foch, com are. Ja veyeu que parlo d'anys... Vós, mestre, feu passar el porró... begué un trago y començà.

Era del temps que boscos impenetrables cobrian las montanyas y que corrian óssos qu'es menjavan sovint el remat y fins el pastor. Un ós feya sa estada en l'abetosa de las Salinas. Era el rey de la encontrada, recorria son domini dels boscos de Montalba, Ceret y Massanet, atrevint-se de vegadas a ensumar fins els cortals y masías de la comarca. Semblava embruixat; las escopetadas dels pastors no li feyan res; era el terror del pais.

Un dia trovà una pastora del mas de Cremadells, joveneta molt guapa, que guardava un escamot de cabras. La pastoreta, al veure l'ós a pocs passos d'ella, se cor-glaçà de tal manera que caygué en basca, esmortuida. L'ós l'agafà abrahonant-la dins sos braços peluts, se l'emportà sens fer-li dany envers la montanya, depositant-la dins sa cova. Contan si ne volia fer sa muller; més ella, bona cristiana. se recomenà a la Mare de Deu de las Salinas que la salvà de las urpas del seu enamorat. Li portava anyells, fruytas y tot lo que li feya menes-

ter. Fou trovada per uns carboners, en bona salut (1). La tornaren acompanyar al mas de Cremadells. Sos pares al reveure-la ne tingueren grand alegria; puix la creyan morta y ja li havian fet dir el be.

Es conta que l'ós quand la trovà a faltar féu retrunye aquells boscos de bruels espantosos; foll de rabia feya més mal que may.

Un dia de tardor, un pastor del santuari de las Salinas, vegé l'ós que pujava a dalt d'una grossa muixera arrelada sobre el meteix cingle que avuy porta l'abet, per menjar-se las granas vermellas.—Quina en féu el pastor! anà a sa barraca a cercar la destral, y quand l'ós hagué baixat de la muixera quals brancas penjavan fora del cingle, tallà a cops de destral las tres quartas parts de sa groixuda soca.

L'endemà de bon matí, l'ós s'enfilà muixera amunt per acabar-se de menjar els penjolls de grana que restavan; més, de prompte, am la força de son pes començà a blincar-se l'arbre y catacrac! peta al sec, cayguent ós y muixera dalt a baix del cincle, tot estabornit. El pastor, amagat per allà prop, va

(1) Eixa llegenda és pot ser la més antiga dels nostres Pyreneus. La he sentida a contar en el Vallespir, Conflent, Cerdenya y Alt Empordà. Varia segons la comarca. La joveneta s'enamora de l'ós y quand fou trovada pels carboners no s'en volia separar.

Eixa llegenda podria referir-se a la edat de pedra, qu'els homes anavan vestits de pells. Lo que hi hà de singular són eixos amors d'una joveneta amb un ós.

corre tot seguit, y a cops de picassa (1) l'acabà de matar. Desde aquella feta que ne diuen el *cingle de l'ós*.

—Be, Bernat; molt ben contat! això mereix un trago, féu el rector; doneu-li el porró.

—May sé dir que nó! Vinga!

Molts serradors y duellayres sentats a l'escon pesavan figas. La Tinó y la Sila que filavan en llur recó feyan lo meteix. El *Rap* y el *Bem* arrodonits a la vora del foch també dormian. Un gat sentat sobre son traser se rentava la cara am sas potas. Era prop de las nou.

Per rexondir la gent, el rector digué:

—Vaja, Bernat, ans d'anar a jaure, vinga una cançoneta ben refilada, que tots puguem repetir la tonada... y pegà cops sobre l'escambell per despertar els dormidors... llàstima qu'el pastor no porti son fluviol!

—Si és menester iré a buscar-lo, digué el pastor.

—Nó, no el cal; digué en Bernat. Si li hi està be, els hi cantaré la cançó de la mosca.

—Vinga la cançó de la mosca!—Heu! vosaltres, no dormiu... Be; hi seu tots?

—Endevant! feren alguns, fregant-se els ulls.

Si n'han fet un convit
y no l'han convidada,

(1) *Picassa*, per *destral*. Eix mot usat en el Rosselló, Cerdanya y alt Empordà hà d'esse el verdader mot català: *picassa* ve de picar, colpejar. Picassa és la destral dels serradors y carboners. Picassó és la destraleta.

la mosca se n'hi va
tota recul-trossada
Guingueringuet, guingueringuet, guinguet, guingayne
guingueringuet.

La mosca se n'hi va
tota recul-trossada,
es posà sobre el rostit
clavant-hi una xupada.
Guingueringuet, guingueringuet guinguet guingayne
guingueringuet

La tonada era tant ayrosa que tots es despertaren, repetiren el *guingueringuet*. Fins la Sila deixà de filar; el *Rap* y el *Bem* alçaren el cap diguent-se sens dupte: — Y are, a què ve eixa tabola? El gat qu'es rentava la cara, espahordit, s'arrancà a fugir.

Es posà sobre el rostit
clavant-li una xupada,
l'Eularia l'en tragué
amb una rebolada.
Guingueringuet, guingueringuet guinguet guingayne
guingueringuet

Ja tots engrescats seguian la tonada, pegant cops sobre la

taula y banc de l'escon. El pastor digué: quin greu me sab de no tenir el fluviol! eix alegre *guingueringuet* fa bellugar las camas:

L'Eularia l'en tragué
amb un rebolada;
sul cap del nas es posà
cap del nas de l'Eularia.
Guingueringuet, guingueringuet guinguet guingayne
guingueringuet,

—Alça! Bernat! sembla que us hi torneu jove!... Sa veu escardada, tremolosa, de bel de feda, prenia a voltas una entonació aguda, extranya acompassada de muecas, pestanyejar y arrugament d'ulls que donava a sa cara una expressió singular; amb els moviments que feya amb el cap, portant el compas, la barretina se li n'havia anat al clatell; sa closca suada lluhia com si fos de marfil. La vella Sila, s'el mirava embabiecada.

Sul cap del nas es posà
cap del nas de l'Eularia,
en Joan quand veu això
es treu l'esclop y l'enlayra.
Guingueringuet, guingueringuet guinguet guingayne
guingueringuet.

En Joan quand veu això
es treu l'esclop y l'enlayra,
y el tira rabiant
sobre aquella mosca maula.
Guingueringuet, guingueringuet guinguet guingayne
guingueringuet.

L'entusiasme anava creixent.

Y el tira rabiant
sobre aquella mosca maula:
Esclafa mosca del cop
y també el nas de l'Eularia...

Tots aplaudiren: — Mal llamp de Bernat! D'hont dimoni las treyeu eixas cançons tant ayrosas? li digué un carboner... Aqui teniu el porró, vaja que ja el mereixeu!

En Bernat engrescat els hi volia cantar una cançó, la de la *Marieta del xarraviu xom xay;* més era massa tart. Un dels cerclayres digué:—Senyor amo, és cas d'anar a jaure que demà hem d'esser matiners per anar a casa nostra; trovarem la neu gelada y podrem caminar be. Tots s'alçaren.

—Vaja! tingan santa nit, y fins a la primavera vinenta, si Deu ho vol!

Llurs passos acompassats, am la fressa de llurs esclops, feren retrunye l'empostiçat del sostre. Es dirigiren a la palliça

hont tots s'enforetaren dins la palla per guardar-se de la fret y adormir-se.

En Víctor, al surtir aquella gent defora, anà al terradet. El cel asserenat, las estrellas lluhentas, tremolosas, espurnejant... una celistia de diamants y rubins. Feya un griso que tallava la cara; la neu gelada, dura com un roc; candelas de gebre penjan de la teulada... Caratsus! quina fret... s'en tornà depressa a la vora del foch, escalfant-se els dits.

Al poc rato la fressa d'esclops y trasteig del servey s'apagà; el casal, suare tant animat, s'havia entregat al repos de la nit; silenci interromput sols pels xiulets del vent glacial y el cant monotono d'un gall rogallos a quin un pollastret del mas responia.

L'endemà amanesqué un dia esplèndit, serè, sense un parrac de núvol. El vent havia parat.

A las set, en Víctor s'alçà, es vestí, obrí de bat a bat la finestra de sa cambra: quin espectacle més hermos! tota la cordillera pyrenayca, el Canigó, las Corbieres cobertas de gruixa capa de neu. Llurs cimalls daurats pel sol ixent, prenen una tinta rosada pàlida, mentras de las fondaladas s'enlayran fumerols vaporosos qu'es condensan a mitja falda, desvaneixent-se a mida que veuen el sol.

Una atmòsfera blavenca, opalina, suavisa las asperitats de las cingleras abruptas dels cims escarpats, y el profil de la crena pyrenayca se destaca en l'atzur del cel d'una puresa admirable.

Al voltant del casal, baix l'influencia de la temperatura suau, plofas (1) de neu cauen dels arbres. Las agullas de gebre de la teulada, acariciadas pel sol, se destacan enteras enfonzant-se al caure dins la toua catifa que cobreix el gleber.

Las falgueras, baladres y demés plantas montanyesas, alleugeridas del pes de la neu, redreçan llurs caps totas joyosas, extremeixent-se, beguent am delicia els raigs del pàlit sol d'hivern.

Els aucellets volatejan per tot arreu, xericant, cercant granas, refent-se de llur dejuni forços.

Desde la finestra de sa cambra en Víctor segueix am sa mirada la pregona gorja del Mondony. Veya allà al fons de la vall la negror esquistosa dels cingles d'Annibal, salpicats de neu. Pensava amb el pintoresc vilatge d'Amélie y sa hermosa cascata... Obrí l'àlbum que tenia sobre la taula, es mirà el dibuix fet per aquella amable senyoreta qui am sos pares havia vingut a la tardor a visitar el casal. Se recordà de la graciosa invitació que li feren de tornâls-hi la visita a Amélie: insensiblement s'apoderà d'ell el recort de l'esbelta y gentil excursionista y un grand desitj de reveure-la.

Entrà al menjador hont son pare y Mossen Ignaci prenian xacolata.

—Noy ¿que no vols esmorzar?... Tinó, porta el xecolata del senyoret.

(1) *Plofas*. Vèus aqui un mot montanyes de molta harmonia imitativa: plofas de cotó, de llana, de neu. S'aplica a lo qu'és flonjo, tou, espongios. En català diem tofas de neu, que també és ben adeqüat.

—Sí, papà; l'ayret fret y pur que fa desperta la gana. Afegiré a la xacolata un tall de llonganiça... Y doncs Mossen Ignaci. quina en farem avuy?

—Víctor, no fa temps d'anar a fora; està desglaçant, y és per tot un xopeig inaguantable. Per escalfâns asclarem llenya al pati; és exercici saludable que manté el vigor muscular, digué el rector, cargolant un cigarret.

—Digui, papà: y la familia Soler que vingué la tardor passada a visitar el casal?... m'apar que li hauriam de tornar la visita. Si li està be, ún d'aquêts dias aniré a Amélie; què m'en diu?

—Tens rahó, devem una visita a eixa familia. Si la neu fa via de fondre's hi podràs anar. Jo no podré acompanyar-te per la molta feyna que tinch. Saludaràs la familia Soler de part meva y me dispensaràs prop d'ella.

—També la saludarà de part meva, afegí el rector.

—Seràn servits.

VII

Era a fi de desembre. La neu, del casal en avall, s'ha fos; sols quedan congestas per las cloteradas y dalt de las serras qu'enclouen la comarca de Montalba. La montanya fronteriça n'és cuberta de gruixa capa. La collada del ras de Muixé tant freqüentada pels contrabandistas és intransitable. La boyra s'arrossega a l'abetosa. Fa un dia bromos, de fret negra.

En Víctor arreglà sa maleta qu'en Jep carregà sobre l' euga. Se despedí de son pare y de son amich el rector; empunyà un bon garrot y a las vuyt del matí emprengué a peu la baixada envers Amélie, y hôtel Pujade. Se féu donar una cambra y despedí son criat quin s'entornà a La Molina.

Tot just s'acabava de mudar que sentí tocar la campana d'esmorzar. Entrà a l'espayos menjador, calentat amb una estufa; se sentà a taula d'hoste, posada am luxo: gerros de flors, compoters de fruyts confitats, prunas, pasticería, etc.

Com la gana li corria pel ventre trovà que tot allò estava molt be.

Els banyistas anaren arribant. sentant-se cadascú a son puesto. Criadas jovenetas aixeridas, de devantal blanc, somris amable, serveixen, atrafagadas, presentant els plats. Van totas cofadas a la rossellonesa, y els hi escau molt be. Taula nombrosa d'uns xexanta banyistas: senyoras, senyoretas, joves, senyors d'edat, tipos estranys, parlant frances, alemany, ingles... caras pàlidas, malaltiças; altras sanguinias, rojas; rebossant de salut, endropant qu'és un contento... no gayre conversa, una fredor glacial, se sent fora la fressa del cambi de plats.

En Víctor com derrer arribat, està sentat al cap de la taula, al costat d'un senyor callat, flegmatic, tiesso, el corn del tovalló ficat dins la corbata; beu aygua de seltz. Enfront té una senyoraça. escoltada a dreta y esquerra de quatre noyas de sis anys en amunt escardalencas. lletjotas... sens dupte sas fillas.

L'hereu Margeneda vegé am sorpresa que la familia Soler no era a taula. Pensà que menjaria a part en son allotjament.

Havent esmorzat encengué nna breva; se passejà al parc de l'establiment admirant las timbas d'Annibal y l'hermosa cascata. Entrà al saló de lectura; vulgué llegir un diari, més li fou impossible; ni ún de disponible, una dotzena de senyors de tota edat, sentats a l'entorn de la taula verda, els estavan llegint. Tingué de contentar-se d'un volum de la *Revue des deux mondes*. Un rato després entrà al saló: senyoras brodavan, altres feyan croixet. Duas senyoretas al piano desxifravan un rigodon a quatre mans.

A la una es dirigí a la habitació de la familia Soler.

Una cambrera li obrí la porta y el féu entrar en un salonet. Prompte vingué D. Tomás a rebre'l, tot content y satisfet. Encaixaren am vera efusió.

—Vostè per aquí! D. Víctor; no es cregui que siga una sorpresa, ja esperavam sa visita, més amb el mal temps... Com està son pare? Mossen Ignaci?... perquè no han vingut?

—Be, molt be, encarregant-me per vostès llurs amistosos records.

—Faci el favor de sentar-se... quin temps més dolent hauràn tingut a La Molina! La neu ha baixat ben aprop d'Amélie.

La porta del saló s'obrí y entrà la Cristina, molt eleganteta, somrient, amable. Encaixà a l'inglesa amb en Víctor, quin li preguntà per sa mamà.

—Avuy té mal dia; el bany no li ha provat... se sentà al costat de son pare.

—Espero qu'el tindrem per alguns dias, digué D. Tomás.

—No li puch precisar. Vuy recorre un xic aquêt pais que no conech gayre. Compto passar-hi alguns dias; quatre o cinc.

—És poc, féu la Cristina: hi hà molt que veure; ben cert que omplirà totas las planas del seu àlbum. Ademés hi trovarà una societat ben distingida, d'al to, de familias francesas y estrangeras d'un tracte agradable.

—Nó, Víctor; no el deixarem partir tant aviat. El casal de vostès, per atractius que tingui, no deixa a l'hivern d'esser ben trist. Hà de fer d'en quant en quant diversió a la vida d'anacoreta del casal de La Molina. Vaig a treure'm la bata, y tindrem el gust d'acompanyar-lo pels voltants d'Amélie y presentar-lo a las familias conegudas.

Surtí D. Tomás. Se quedà am la Cristina... moment de silenci... ni ún ni altre tenia res que dir, no gosant-se mirar. Per fi la Cristina, buscant un motiu de conversa, digué:

—Sab, Victor, que no es passa vespre que no hi hagi ball o concert al saló de l'establiment. Veurà quin floreig de senyoretas! quina elegancia! Però las tertulias són varias; las familias inglesas fan banda a part; las familias francesas són més simpàticas per nosaltres catalans... L'adverteixo que hi veurà senyoretas molt guapas: no s'enamori.

—Com vostè? Cristina.

La Cristina baixà els ulls, tornant-se roja.—Oh! jo no compto al costat de eixas miss y parisencas tant simpàticas y elegants...

Entrà D. Tomàs, am barret de copa y bastó a la mà.—Noya, que no vols venir? Anirem amb en Víctor a donar un vol a la *Petite Provence*.

—Vaig a veure la mamà com se trova, y demanar-li e permis.

—Vostè fuma, Víctor? y li oferí sa petaca plena de cigarros exquisits.

—Accepto am gust...

Encengueren els dos un londres.

—Veu, aqui s'està molt be; però lo que per mi és un suplici és el no puguer fumar quand ne tinch ganas. Aduch a passeig, estant am senyoras, quand vuy encendre un cigarret m'haig d'apartar y anar sol per las mevas. Lo qu'és a l'Hôtel ni parlar-ne. Per xò he pres allotjament a part, y a casa meva faig lo que vuy. Tenim a l'hôtel un'altra familia catalana, amiga

nostra. Estem sempre junts, parlant català. Són de Sant Gervasi, fabricants; ja li presentaré. És probable la trovem al passeig de la *Petite Provence.*

Entrà la Cristina, tota joyosa, somrient, vestida amb elegancia y bon gust; enguantada, ombrela a la mà:

—Papà, qüand vulga.

Surtiren de l'hôtel seguint el carrer pintoresc, adornat de chalets y jardins que voreja el Mondony, fins al camí ral; atravessaren el pont de ferro del riu Tech, entrant en l'hermos passeig d'hivern que ne diuen la *Petita Provença;* nom ben adeqüat puix qu'és a reces del canigonenc y exposat al mitj dia. Al cor de l'hivern, un dia de sol, hi fa calor. És el passeig dels malalts y de la gent de l'alt to que pobla a l'hivern l'estació thermal d'Amélie. S'hi veuen caras de bona salut, més hi dominan las caras esgroguehidas, terrosas, de senyorets y senyoretas a la flor de la joventut. Han fugit llur pais del Nort, cercant en la vall temperada d'Amélie un clima suau per llurs pulmons delicats, inhalant els vapors sulfurosos, aspirant l'ayre pur que baixa dels cims nevats del Canigó.

Feya una tarda hermosa. La *Petita Provença* semblava el passeig de Gracia o be els camps Eliseus, de Paris.

—Que tal? que li en sembla? digué D. Tomás? Veu quin luxo? Un se creuria al parc de Barcelona el dia de Sant Tomás. No es cregui: aquí hi hà senyora qu'es muda de trajo quatre vegadas al dia: trajo per esmorzar, trajo per passeig, pel dinar, y per la nit de *soirée.* Nosaltres no som gent d'eixa classe; vivim a la catalana; ens fem servir en el nostre allotjament. Sols al vespre anem a passar las vetlladas

al saló; però lo qu'em catxifolla és de no puguer fer la *manilla* o el *tresillo*. Els francesos jugan el *piquet* y els inglesos el *wist*.

Vingué un senyor a saludar-los y enrahonar am D. Tomàs. En Víctor y la Cristina seguian a poca distancia.

—Però vostè, Víctor, acostumat a la vida de pages... això li deu semblar un món nou.

—Eix món nou, Cristina, és més desert que las soletats de las serras hont visc amb el meu pare; allà hi tinch els meus amichs íntims: els insectes, las flors de montanya, els espectacles grandiosos de la naturalesa, las eixidas y postas de sol, las tempestats, la broma, la vista de l'extens panorama del Canigó, dels Pyreneus... y vostè, Cristina, que té el sentiment arartístic ho compendrà be.

—Sí, ho comprench; més... què vol que li diga: las relacions socials són indispensables. Com vol emetre els seus pensaments? traduhir las sevas inspiracions? És veritat que hi té son pare y el digne rector; més m'apar Víctor, que llur conversa no el deu satisfer.

—Té rahó; però jo converso amb els meus llibres, y confio al paper els meus pensaments més íntims.

—Ah! quand m'agradaria de llegir lo que té escrit!

—Am molt gust li deixaria fullejar; més de què li serviria?

—És curiositat meva... baixant els ulls... sab, és defecte de dona... com és vostè artista y poeta, estich convençuda que gosaria en sa lectura.

—No val la pena, Cristina; però ja que vostè s'empenya, ans de tornar-s'en a Barcelona, espero que no s'aniràn, a la pri-

mavera, sense despedir-se de La Molina y dels anacoretas que l'habitan; allavors tindré el gust de fer-li llegir.

—Oh! vol dir qu'és la primera y última visita qu'ens farà a Amélie?... Sent, papà, lo que diu en Víctor... aquêt s'havia despedit del senyor ambe qui suare enrahonava.

—Víctor, no ho entenem pas aixis. Comptem, a la primavera, tornar al casal de vostès, més a una condició, y és que vostè hà de venir sovint.

—Els hi prometo... amb el consentiment del meu pare.

—En hora bona... no li pot refusar y si ho cal li demanaré jo... No et trovas un xic cansada? Cristina: si vols ens assentarem en eix pedriç.

—Com vulga, papà.

Se sentaren.

—Veu, Víctor, desde ací veurem a passar els passejants; aixis coneixerà la societat heterogenia dels invernants d'Amélie. Oh! n'hi hà de tota mena, desde la familia aristocràtica y rica fins a l'humil burgesía. La major part d'eixas familias acompanyan un malalt; altres hi venen per fugir del rigor de l'hivern, com els russos e inglesos; són els que gastan la plata. No es pensi, també tenim *Kursaal* hont se juga el bacarrà en grand; però la gent qu'es respecta no hi va.

—Papà, féu la Cristina; miri D.ª Tecla y sa filla Lluisa, qu'elegantetas van!... Era la familia barcelonina, els Sellés amiga dels Solers... acabava d'arribar al passeig.

—Oh! D. Blas, sempre el meteix! barret al clatell, cara encantada!—D. Blas és el marit de D.ª Tecla, pare de la Lluisa. Las duas senyoras passavan devant d'alguns passos, ell, ulle-

ras sobre el nas, mirava enlayre, a dreta y esquerra, xupant-se el pomet d'or de son bastó.

Al passar devant dels Solers, s'atançaren a saludar-los. La Cristina se petonejà am D.ª Tecla y sa filla. Els hi portaren cadiras y feren la rodona.

—Y D.ª Sibina.

—Avuy no està gayre be; s'ha restat a l'hôtel.

—Pobre senyora. Al tornar de passeig aniré a fer-li un rato de conversa, digué D.ª Tecla.

D. Tomàs els hi presentà D. Victor Margeneda; un patrici català com nosaltres, un montanyes propietari qu'explota un extens patrimoni prop de la ralla fronteriça... que fa honor a la patria catalana...

—Oh! D. Tomàs, me fa pujar la rojor a la cara!

— M'alegro molt de coneixe'l, digué D. Blas, y encaixaren... Ma senyora... ma filla.

En Víctor s'inclinà.

—Farà poc que vostè ha arribat?

—Desde aquêt matí.

—Vostè coneix sens dupte el pais, Amélie?

—No senyor; és per coneixe'l que hi he vingut per alguns dias.

—Ja li agradarà... Cristina! Lluisa... un ballador de més per las *soirées* del hôtel Pujade.

—Oh! papà, qui li diu qu'el senyor siga ballador? digué la Lluisa, girant mirada simpàtica envers en Víctor.

—Si no ho fos, ne tindria ver sentiment, perquè me veuria privat del plaher de ballar am vostès.

Qu'amable és per ser pagés de montanya! pensaren la Cristina y la Lluisa.

Donaren ensems algunas voltas més, y com a mida que baixava el sol l'ayre es tornava fresquet, se dirigiren al hôtel.

En Víctor féu un puja y baixa, despedint-se de la familia Soler. D.ª Sibina qu'es trovava mellor el rebé amb amistosa franquesa; convidant-lo a dinar:

—Aquí hem adoptat la costum francesa: a las onze l'esmorzar, el dinar a las sis. Recordi's que tot el temps que duri sa estada en Amélie, tindrà el cobert posat a la nostra taula.

—Senyora, sa amabilitat me fa quedar confos!... mil gracias!

—Menjarà, Víctor, la rica carn d'olla a la catalana, am ciurons y botifarra, y sovint la grasalada d'arros... sense mantega, afegí D. Tomàs.

En Víctor somrigué; prometent venir a dinar; encaixà am D.ª Sibina, D. Tomás y la simpàtica Cristina, quina l'acompanyà am son pare fins a la porta del pis, y al baixar l'escala li digué:

—Fins a las sis del vespre... sigui puntual per puguer anar a la tertulia del saló.

—No faltaré! Cristina!

En Víctor entrà en sa cambra; escrigué a son pare y, closa la

carta, se sentà en tova butaca, caragolà un cigarret, l'encengué, y tot mirant-se las volutas de fum blavencas qu'es fonian dalt el sostre, reflexionava al contrast que li oferia eix cambi de vida, de pages de montanya barrejat de sopte en plena vida social, en mitj d'una societat escullida, refinada, d'alt to.

Pensava am son company de caceras, el montanyes mitj selvatje, el bon Mossen Ignaci, com ell, calçat d'esclops, asclant llenya, transportat en eix món luxuos: quin paper hi faria? ell tant franc, tant enemich de fer cumpliments... Un dia cal que vinga am mi; m'agradaria de coneixe sas impressions.

L'hereu Margeneda era sols montanyes d'ocasió. Durant sas vacacions havia viatjat am son pare a Paris, Barcelona; coneixia la bona societat de Montpeller y Perpinyà; las costums francesas y catalanas. Encare que molt jove, l'esmerada educació, la sòlida instrucció qu'havia rebut, feyan d'ell un jove complert que se sabia plegar a las condicions de la vida de montanya com de ciutat. Estudios, observador, entusiasta de lo hermos, sa estada en el pintoresc y solitari casal de Montalba, havia despertat el seus sentiments artístics, poètics, que donavan a sa conversa un giro nou, original, realçat per sa fesomía espiritual y expressiva. Quand després del dinar familiar, de franquesa catalana, am la familia Soler, entrà al saló donant el braç a D.ª Sibina, aquellas *miss* y *demoiselles*, la major part flacas, esgroguehidas com flors nascudas a l'ombra, algunas amb el germe de la terrible malaltía que sega la vida

a la primavera de la jovenesa, quand vegeren entrar al saló aquell jove rebossant de salut, colrat pel sol de montanya, de sòlida musculatura, esvelt, ben plantat, de maneras distingidas, totas s'el miraren amb atenció... y a l'anar a saludar a la familia Sellés, y estrenye la mà a D.ª Tecla y a la Lluisa: *c'est un jeune espagnol, sans doute... parle-t-il français?*... Fins las mamàs s'el miravan amb interes.

En Víctor després de presentat a las personas conegudas de la familia Soler surtí del saló am D. Blas y D. Tomás per fumar un cigarret. Mentres es passejavan al corredor parlant de Barcelona, de Sant Gervasi, de las novas bursàtils del *Brusi*, se sentí tocar el piano, y una veu hermosa de contralt cantar una romança de Gounod. En Víctor tant *dilettante* llençà el cigarret y tornà a entrar al saló, sentant-se prop del piano per veure y oir be aquella artista... era la Cristina; ella meteixa s'acompanyava. Quand hagué acabat de cantar, estallaren aplaudiments per cert ben merescuts, puix que, a més de sa hermosa veu, cantà am metodo y expressió. En Víctor s' alçà oferint-li el braç per acompanyar-la a seure, al costat de sa mare. Els amichs y amigas dels Solers vingueren a felicitar-la amb entusiasme; may cap nit havia cantat tant be. En Víctor, commogut, no trovà res per dir-li, ni felicitar-la, lo que no hauria deixat d'esser poc atent y amable, si la Cristina, amb el do que tenen las donas de llegir en el nostre cor, no s'agués adonat de sa pertorbació.

Després de cantar la Cristina, una senyora parisenca, verdadera artista aquella, cantà una *rêverie* de Schubert; fou molt aplaudida. Algunas veus li demanaren un vals. Prompte las

mamàs enviaren recado a llurs fills y marits dispersats pels salons de cafè y billars, per què vinguessen al saló hont las senyoretas demanavan de ballar.

S'organisà un ball íntim, sens pretensió, que durà com cada nit fins a las deu, hora de costum per retirar-se cadascú en son allotjament.

En Víctor ballà am la Cristina, la Lluisa y demés senyoretas inglesas y francesas, molt satisfet de lo be qu'havia passat la vetllada.

Retirat dins sa cambra, un xic cansat, se ficà al llit. Ans de adormir-se feya reflexions sobre el cambi de vida tant soptat de la soletat de La Molina, amb el bullici y animació d'Amélie; d'aquella societat cosmopolita, abigarrada, de tipos estranys qne la necessitat de distraure's, de parlar de llurs mals, obligava a relacionar-se, a viure am certa intimitat, com si s'haguessen sempre coneguts; relacions de temporada que durarian fins a la primavera hont cadascú tiraria pel seu costat, sense tornar-se a veure may més.

L'imatge de la simpàtica Cristina de veu tant expressiva, li apareixia am sa fesomía dolça, seria, reflexiva, de mirada franca, oberta com si reflexés la serenitat y candor de la seva ànima. No la coneixia prou per analisar-la; més tot ella denotava un natural a part, un temperament artístic, original, realçat per un talent natural y educació esmerada. Era ben be l'antítesis de sa amiga Lluisa de caràcter jovial, ajogaçada, y fesomía movible, conversa superficial, de lilaynas, riallera;

morena, ulls negres que contrastan amb els ulls del blau de miosotis de la Cristina... Dos tipos de noyas ben oposats, guapas las duas, més de guapesa diferent.

En Víctor se sentia naturalment atret envers la Cristina. Malgrat l'amistos oferiment que li féu la familia Soler de sentar-se cada dia a la llur taula, no vulgué acceptar-ho per delicadesa. Trovava que tanta intimitat, coneguent-se de tant poc temps, no estava be, y temia abusar del cordial afecte que li demostravan. En això s'enganyava puix que la familia Soler era ben be el tipo de la familia catalana, de cor obert, de franquesa, sense cap fingiment, parlant clar y català.

Els Solers com ho tenim dit vivian a Barcelona, carrer de Cristina. D. Tomàs era de Mataró y D.ª Sibina de Palamós, filla de fabricants de taps de suro.

Després d'alguns anys de matrimoni, quand desesperavan de tenir famlia, vingué al món la Cristina; no tingueren cap més fill! Aixis és que tractaren de donar a llur única filla una educació perfecta.

Ja se sab, l'únic collegi de noyas que ofereix mellors garantias, per l'instrucció y educació d'una senyoreta. és el Collegi del Sagrat Cor de Sarrià, educació, si es vol, un xic massa aristocràtica, per la dona catalana qu'hà d'esser un dia mestressa de casa. La noya que surt del convent de Sarriá aixô sí, serà molt instruida, parlant be el castellà y mellor el frances; possehirà els arts d'agrament; però no vol feynas casulanas, ni dirigir-las; li cal nombros servey. Ella passa son temps en la

lectura d'una novela de Pereda, o d'Octave Feuillet, en el piano, pintura, brodant a voltas alguna linayna. Quand se casa y que té familia trova llavors a faltar l'educació pràctica de la llar domèstica; més eixa falta és compensada per la fonda instrucció religiosa rebuda en el convent del Sagrat Cor, que preserva y guia a la dona catalana en el camí emmalesat de la vida; fent-li suportar am verá resignació cristiana las penas y desgracias que li poden sobrevenir.

La Cristina, al surtir del Sagrat Cor, era noya d'educació esmerada, parlant be el frances y prou be l'ingles; coneixent música, pintura. Sos pares que res escatimavan per ella, li proporcionaren el mellors professors. A eixas qualitats s'hi afegia un talent natural recomenable: cultivava la poesía catalana; els versos escrits dins son àlbum al peu de las flors pintadas a l'ayguada rebosavan de tendresa y sentiment. Sensible, afectuosa; sa cara era ben be l'espill hont se reflexavan las impressions de la seva ànima; la mirada de sos hermosos ulls era tant franca, tant candorosa, y a voltas tant expressiva que, sens ella vulguer feya baixar els ulls del que la mirava.

No havia d'esser atret, en Víctor, per nina tant encisadora!... Ell atribuí sols a simpatía el sentiment qu'estava en incubació dins son cor.

Y a la Cristina ¿quina impressió li havia fet en Víctor? És difícil de respondre: la dona més ingenua, més candorosa, per jove que sia, posseheix per instint el do de saber dissimular y d'amagar sas impressions.

Aixis com l'amor en l'home ve casi sempre de sopte, com ferit per l'espurna psicològica, quina, creix y l'abrusa am prom-

titut per decaure quand ha lograt la possessió, l'amor de la dona naix insensiblement seguint una marxa regular y progressiva en son desenrotllo, sense may decaure, y arriba a son punt culminant quand s'ha donada al seu estimat. Eix amor seu, en més o menos graus d'intensitat, segons l'edat, li sol casi durar tota la vida. El nostre amor ve més dels sentits y de l'imaginació que del cor. L'amor de la dona és del tot insensible als sentits, s'hi barreja un xic l'imaginació, més tot ell ve del cor.

Hem de creure qu'el nostre montanyes, per sa bella presencia, sas finas maneras, sa conversa agradable, produhí a la Cristina una impressió més que simpàtica.

En Víctor s'adormí gronxat per la melodía de la romança de Gounod y de la *rêverie* de Schubert.

VIII

El tercer dia de l'estada de l'hereu Margeneda a l'hôtel Pujade, arribaren duas senyoras francesas.

Al sentar-se per l'esmorzar a taula d'hostes, vegé dos coberts posats a la fila entre el seu y el senyor callat que beu aygua de Seltz. Preguntà a la cambrera que servia, per qui eran aquells dos coberts:

—Són per duas senyoras arribadas ahir vespre.

—Són espanyolas o francesas!

—Són francesas.

—Ah! molt be.

Prompte entraren al menjador las duas senyoras: una jove, l'altre vella. La jove, guapa y elegant, tipo de vera parisenca. se sentà al costat d'en Víctor, y sa mare entre ella y el senyor callat. Llur entrada cridà la curiositat dels banyistas sentats a taula. Las senyoras. unas am lentes sul nas, se las miravan amb atenció.

En la vida monotona qu'ofereix un establiment thermal, sobretot durant la llarga estació d'hivern, l'arribada de nous banyistas és sempre un aconteixement que dura alguns dias, fins que s'ha trencat el glaç, és dir, fins que ja són més coneguts.—Qui són? d'hont venen?... Si són senyoras, no faltan estisoradas en el rotllos femenins del saló, y curiositat en el rotllo dels homes.

En Víctor obrà am sa vehina de taula amb exquisida finura; molt amable y prevenent, sempre correcte; conversa indiferent, parlant del clima d'Amélie, del pais, de sitis pintorescos. Al saber ella que son simpàtic vehí era a l'hôtel per pocs dias y qu'habitava un casal montanyes a duas horas més amunt del vilatge d'Amélie, se quedà sorpresa, puix no comprenia qu'un jove de societat com ell, fos fet a viure, en ple hivern, en mitj de montanyas cobertas de neu.

Havent esmorzat, molts banyistas solen anar a pendre café al kiosc, construit dins el parc, sobre el torrent Mondony, en front de la cascata. En Víctor, sempre obsequios hi acompanyà sas vehinas de taula. Se sentaren a l'entorn d'una tauleta de marbre prop del balcó qual vista domina el gorch de las *Nou Tirandas* y el cingle espadat de la vora dreta del Mondony.

—Ah *que c'est beau!* digué la parisenca; qu'hermosa ha d'esser la vegetació d'eixos cingles; a la primavera. Digui, senyor: las montanyas del casal de vostè ofereixen sitis tant selvatjes con aquêt?

—Nó, senyora; per trovar-ne d'iguals cal anar als cims més escarpats dels Pyreneus. Sembla que la naturalesa s'ha vulgut

complaure en adornar y suavisar tot lo qu'eix afrau té de feréstech. Are l'aspecte que presenta és trist; més a la primavera, que la vegetació arborescent dels cingles recobra sa verdor, qu'els tells, lladoners y salzes plorosos deixan caure llur llarga cabellera sobre la cascata y encaixonat torrent, inspiran admirable poesía.

Mentres conversavan passaren devant del kiosc D.ª Tecla, la Lluisa y D. Blas. En Víctor s'alçà, saludant, despedint-se de las duas forasteras y se juntà am la familia Sellés. Aquesta menjava també a la catalana com el Solers, fent-se servir en llur allotjament. Ans d'esmorzar feyan llur passeig de costum al parc per agafar gana. La Lluisa sempre coquetona digué an en Víctor:

—Avuy vostè està de conquista.

—Oh! que dolenta! Lluisa! són vehinas de taula que no conech, ni sé d'hont venen. L'urbanitat francesa exigeix eixas *politesses* sotpena de passar per no tenir educació. So català, vuy que sapigan que també coneixem la galantería.

—Ho diu de veras?

—Lluisa, quina mala opinió té de mi!

—Be, be, ja el vigilarem; tingui's compte.

Donaren un passeig pel parc, conversant de la tertulia d'anit passada, del ball, del concert, separant-se a las dotze.

En Víctor continuà son passeig juntant-se amb alguns joves que també es passejavan. La conversa caygué naturalment sobre las duas senyoras novament arribadas: si eran mare y filla... tots preguntant an en Víctor, llur vehí de taula, d'hont eran, com se deyan. Aquêt, molt discret, no els hi havia dema-

nat, sols deya qu'es coneixia qu'eran senyoras com cal y de distinció.

—La més jove és molt guapa,—digué ún;—què podrà tenir? uns 20 anys?... m'apar que són parisencas: m'en tenen tot l'ayre. En quant a la mare, am sa serietat inglesa, sos lentes d'or sul nas, sos cabells argentats amb els típics bucles que li penjan a cada galta, me fa semblar a una duenya de las comedias d'en Sardou.

Proposaren d'anar a fer una carambola al cafè, y després donar un vol a la *Petita Provença*, puix la tarda era hermosa.

En Víctor qu'havia promes als Solers d'anar-los a cercar per passejar, se despedí dels seus companys y s'en pujà a llur pis. Trovà D. Tomàs arrepentigat en una butaca, saborejant un londres, que ja l'esperava.

—Y las senyoras?

—No m'en parli! Sempre tenen un sis o as. La dona està amb els nervis, y la Cristina diu que no té humor, que no vol surtir, que prefereix fer companyía a sa mare.

En Víctor es posà serio. Això de què la Cristina no vulgués surtir a passeig el féu estar tot pensatiu.

D. Tomàs endossà son paltot y barret de copa, oferí un puro an en Víctor, y surtiren els dos dirigint-se a la *Petita Provença*. Tot camí fent D. Tomàs li digué:

—Sab que tenim projectada una excursió al mas La Iglesia, de la vall de Montalba, passant per l'afrau de la cascata, seguint amunt el Mondoy, entre las duas cingleras d'Annibal? És pas un xic perillos; més una excursió que no ofereix dificultats no té mérit. Vindràn els Sellés, y contem am vostè.

—Am molt gust, puix tenia projectat de franquejar aquell afrau, y si vostès no haguessen determinat fer-ho, hi hauria anat tot sol.

El seguir el Mondony, desde la cascata amunt, és realment dificultos.

Un caminet conduheix desde el parc, entre duas penyas talladas a colps de picot, a sobre la cascata. Però desde allà s'acaba el camí, puix el cingle és tallat a pic, y el torrent ocupa l'estreta amplaria entre els dos cingles, de cada banda, com duas murallas, en una llargaria de uns cent metres. No es pot anar més enllà a menos de baixar amb escala dins el llit del torrent y remontar-lo aygua al genoll. L'entrada de la vall de Montalba pel Mondony és del tot impossible; es té que donar una grand volta de prop d'una hora de pujada fins al serrat que domina els cingles, y baixar després fins a trovar el camí del mas La Iglesia que voreja el torrent a una altura de 15 a 20 metres; en lloch que si es pugués franquejar l'afrau d'Annibal, amb un quartet s'entraria a la vall.

Doncs per fer possible eix pas perillos y facilitar als banyistas intrèpits el puguer remuntar el torrent fins a trovar el camí de Montalba y visitar la comarca, els amos de l'establiment thermal Pujade, han fet posar una estreta palanca adossada a la paret del cingle, am barana de ferro en els indrets més perillosos. Més am las glaçadas y las plujas las pôts de la palanca s'han mitj podridas, la barana de ferro plombejada al cingle, s'ha fet baldera y desgafada; hi hà verament perill de

passar-hi. No obstant s'hi arriscan las russas e inglesas fetas a escalar els cingles abruptes dels Alps, ja que per ellas com més dificultats hi hà més gust hi trovan; y realment el perill és ben compensat per l'espectacle estrany, feréstech, qu'es gosa.

Un se trova al fons d'un abisme, entre duas murallas espadadas de 300 metres d'alçada, dins del llit del Mondony encaixonat, estret d'uns cinc metres, en mitj d'un caos de blocs esquistosos, enormes, que tancan el torrent. S'hàn d'escalar, evitant las esberlas y negres gorchs qu'es trovan a cada pas, am molt compte de no relliscar. Passat eix caos de penyas, ja estàn vençudas las dificultats; el llit del torrent és sols pedregos amb algunas rocas ençà enllà, las murallas s'aixamplan y s'entra de plc en la vall selvatge de Montalba.

—Hem de fer veure als inglesos qu'els catalans som també intrèpits excursionistas. No es pensi, he pujat a Sant Geroni de Montserrat... y m'apar faria encare l'ascenció del Canigó.

En Víctor féu la mitja rialla a l'oir D. Tomàs qn'havia pujat a Sant Geroni y volia pujar al Canigó, acostumat a fer sas excursions a cavall.

No tardaren a trovar la Lluisa y son pare amb els quals se juntaren, preguntant D. Tomàs per D.ª Tecla.

—És a casa de vostè, fent conversa a D.ª Sibina y a la Cristina.

Don Tomàs y D. Blas se posaren a enrahonar de la baixa dels valors de la Bolsa de Paris y de Barcelona, comentant

las novas del Brusi que D. Blas portava sempre a la butxaca. Insensiblement la Lluisa y en Victor s'atançaren, conversant, a pocs passos d'ells. Aquêt estava pensatiu, preocupat, callat:

—Sab,—li digué la Lluisa,—qu'avuy és vostè ben poc amable.

—Lluisa, digui'm ¿què té la Cristina? Sé que no està malalta. Perquè no ha vingut a passeig am son pare?

—Per no deixar a sa mamà sola.

—Las altras vegadas que D.ª Sibina no té ganas de surtir a passeig, ella ne sab prescindir y acompanya a son pare.

—Vostè es pensa que las senyoras són com vostès, sempre disposadas a passejar? s'enganya; també solem tenir els nervis que sobrevenen després d'un disgust.

—Doncs vostè convé que la Cristina ha tingut un disgust.

—Jo no he dit tal cosa. Deu meu, qu'és vostè!...

—Sigui franca, Lluisa, digui'm la veritat.

—Oy! quin interes té en vulguer-ho saber!.... Sí, la Cristina ha tingut un disgust: no vulgui saber més.

—Doncs cregui que son disgust no iguala al meu.

—Com! vostè un disgust!... ah! ah! ah! rient.... francament m'agradaria saber la causa que l'ha motivat..... un jove com vostè... agasejat per senyoras y senyoretas... un D. Joan... vaya! no em faci riure!

—Lluisa, mon disgust és serio y verdader.

—Afanyi's!... Digui'm prompte quin és.

—De no veure la Cristina a passeig.

En eix moment passaren las duas vehinas de taula, vestidas amb una elegancia y bon gust que cridavan l'atenció de totas

las senyoras del passeig. En Margeneda las saludà de profunda barretada; la més jove li tornà el saludo amb amable y graciosa rialleta.

—Ah! las parisencas!... sas vehinas de taula!...

—Què? què vol dir?

—Jo?... res.

—Sí, Lluisa, cregui qu'he sentit molt no veure la Cristina.

—Sab que las parisencas tenen el do suprem de l'elegancia?

—Què m'importa!... parlem de sa amiga.

—Sab que llur conversa és espiritual, atractiva?

—Qu'és vosté dolenta!... fuig de mas preguntas! Deixi aquellas senyoras que ben poc m'importan.

—Be, no en parlem més. A propòsit: D. Tomàs el deu haver enterat de l'excursió projectada a l'afrau d'Annibal y gorja de Montalba. Miri's que comptem am vostè. Si demà fa bo hi anirem havent esmorzat. És probable vinguin am nosaltres alguns banyistas coneguts nostres. La Cristina y jo ens ho esperem am desitj. Diuen que realment val la pena d'esser vist, y que, dels banyistas vàlits, cap s'en torna d'Amélie sens haver-ho visitat;... y girant-se envers son pare..... Veritat que si demà fa bo anirem a la vall de Montalba per l'afrau d'Annibal?

—Aixis està convingut, respongué D. Blas; però lo qu'és jo, no crech anar-hi. Quin paper hi faria? no tinch la costum d'anar per las malas terras, y al passar la palanca podria succehir qu'el cap me rodés.

—Què diu, are! féu D. Tomàs; si que faria quedar be el

pabelló català!... quina burla els inglesos!... ja s'ho pot treur del cap! si que la fariam bona!

—Be, be, no s'enfadi; aniré encare que m'hagen de porta amb un bayart.

—No tingui por! no és tant el perill. Allà hont va D.ª Te cla y sa filla, be hi pot anar vostè.

—Oh! la Tecla, la Tecla! és molt intrèpida; no acaba ma el delit..... y D.ª Sibina? que no vindrà?

—Ay! pobre Sibina!... grossa com és, no faltaria més qu sobre la palanca li vingués allò dels nervis. És dona de casa molt li costa de surtir-ne. Per l'excursió a la Molina estiguerer 15 dias per fer-la decidir. A cavall, sentada en bon selló ar la indispensable posteta per apoyar els peus, encare fa u esforç. Si vingués seria un estorb; qu'es quedi a casa.

Com la gent s'aclaria y que l'ayre es feya fresquet, se reti raren del passeig. Pujaren al pis de D.ª Sibina quina surtí a saló am la Cristina; aquesta sempre seria y trista. Determina ren fer l'excursió l'endemà passat, aprofitant el bon temp que feya.

En Margeneda se despedí, retirant-se a sa cambra. Trov sobre la taula una carta de son pare duta pel carter, que deya qu'al casal estavan sens novedat, y que ja que tar se divertia a Amélie no volia que se sacrifiqués en el desterr de la Molina hont els treballs eran forçosament paralisats pe l'hivern; qu'aprofités de sa estada a las Thermas Pujade pe llarga temporada fins que tornés el bon temps; qu'ell y Mosse

Ignaci vivian com dos ermitans, passant las vetlladas a l'escon de la llar, enrahonant a voltas amb el pastor y l'avi Bernat, fent-los-hi contar llegendas y refilar cançons.

«Desde qu'ets fora, Mossen Ignaci ha mort tres llebres. El *Rap* y el *Bem*, cada dia més valents. L'Abetosa és plena de congestas; la broma s'hi arrossega tots els matins. A més de la Pardala han vedellat duas altras vacas. Las bestias de llana tornan pasturar pels cims, fins que una altra nevada las faci tancar al corral. Te dono eixas novas perquè sé t'interesseràn.»

Don Ramon acabava per dir-li que molt l'anyoravan y qu'escrigués sovint. En Victor, llegida la carta, se quedà tot pensatiu. Per una part, el permis que li donava son pare de prolongar sa estada a Amélie per llarga temporada, l'omplia de satisfacció. Més al pensar a la Molina, aquella soledat, aquella naturalesa selvatge, las boscurias, las altas serras, sa estimada abetosa y son abet del cingle del ós cobert de gebre, la neu, el bestiar, las vacas am sos vedellets, las vetlladas a l'escon de la llar, els qüentos y cançons de l'avi Bernat amb acompanyament del fluviolayre del pastor.., li venian ganas de trovar-s'hi per estar ben sol amb els seus pensaments, sas ideas tristas; se sentia el cor oprimit; li semblava que trovaria alivi en la soledat. L'amor l'anava invadint més y més. La pena que ressentí de no vulguer surtir la Cristina a passeig am son pare, li fou molt sensible. La Lluisa li havia donat a coneixe molt clar qu'ell no era pas del tot indiferent a la Cristina, am la brometa que li féu de sa vehina de taula; y que son disgust era degut a l'indiscreció de la Lluisa qu'ha-

via contat a sa amiga l'obsequi d'aquêt, al Kiosc, prenent cafè am las duas forasteras.

En efecte el meteix sentiment havia invadit el cor dels dos joves; llur amor nasqué insensiblement com naix y es bada la poncella de la rosa d'Abril, per eix fluit misterios que radia sols de l'ànima com si fos una alenada del diví Creador.

El primer amor, l'amor moral pur, a la primavera de la vida, que tota ànima de nobles sentiments ha ressentit, no es pot compendre ni definir; s'explican els efectes però la causa s'ignora, com s'ignoran las causas de tota manifestació psico-lògica.

Els filosops moderns que ho volen tot explicar defineixen l'amor de llur manera.

Segons l'*Héloise* de Rousseau, l'amor és un concert de l'ànima, de l'esperit, del cor, y dels *sentits* qu'exalta las facultats humanas fins al deliri.

L'amor tal com els alemanys el representan baix la fesomía de Werter, viu de recorts, de somnis, de pressentiments. Se diferencia de l'amor ardent y verdader, com la pàlida llum de la lluna se diferencia dels raigs fecondants de l'astre del dia.

Madama de Staël l'anomena *amor metafisic*, y el compara a las rosas pancidas que guardan encare llur flayra suau.

Stendhal al menos no explica res. Es contenta de dir que l'amor moral és una guspira psicològica. Y té rahó: sols que per nosaltres creyents ne diem: exaltació de totas las bellas facultats qu'emanan de l'ànima, com lo bo, lo ver, y lo hermos, que Deu insuflà d'una alenada an els nostres primers pares del Paradis Terrenal.

Tocant eixa qüestió psicològica no puch deixar de citar l'opinió d'Alexandre Dumas fill, sempre original en las tèsis socials que sosté.

Mos lectors me perdonaràn de reproduhir tota la carta-pròlech qu'endreça al llibre de Maurici Guillemot «Cartas d'un amant», Dentu-Paris.

...... El vostre heroe s'ha verdaderament suicidat? ha per cas existit? La nota biogràfica y necrològica posada al començ del llibre, és verdadera? o be seria una senzilla rúbrica del novelista per donar més interes y sabor al seu llibre? Ho ignoro; més és cert que la major part d'eixas cartas han sigut escritas per un verdader amant, sens preocupar-se de veure-las estampadas; són plenas de sinceritat. Diuen totas y sempre la meteixa cosa; d'aquí ve llur encis. Si dos amants, en llur correspondencia epistolar, no parlan pas sempre de llurs amors, ja no interessan. En viatge, un dels dos sorpres per la hermosura d'un siti, podrà fer-ne la descripció mentrés hi afeigeixi deseguida: «Perquè no estàs al costat meu? Totas las bellesas de la naturalesa, sense tu res són». Si oblida un instant sa estimada per admirar una obra mestra del Creador, ja li és infidel, ja no és un ver amant.

El vostre Maurici no és aixis: ha donat tota sa pensa, tot son cor a sa única estimada. És gelos de tot, aduch dels objectes inanimats. «Perquè ets anada allà, acullà, en lloch de restar-te a casa teva pensant en mi, ja que no ens podem veure?»

Però un tal amor sembla que no s'hà de acabar may. No obstant tot té fi, tot s'hà de acabar.

La fi, per la mort voluntaria o nó, és la més romàntica y

fins la més simpàtica. Al lector li agrada la unitat en els qüentos d'amor. L'heroe y l'heroina s'hàn d'haver sempre estimat; més si llur vida se prolonga, si continuan vivint, aquest amant únic es torna ben monotono e inverosimil. La mort d'ún d'ells, com en las novelas de Werther y en la de Manon Lescaut, per exemple, és ideal que satisfà al lector. Podria ser que Des Grieux (de Manon Lescaut) estimés encare; però ja no estimaria amb el meteix grau qu'ha estimat a Manon; y és ben cert que may son segon amor, si el té, valdrà el primer.

May succehirà a un autor per naturalista que sia, que escriu una historia d'amor sencera y passionada, entre dos que s'estiman, de donar per desenllaç a aytal passió un fet, que si no és freqüent, pot ben ser, en la vida d'una dona, y és qu'el cap del seu nas es puga tornar roig. Si fos aixis may podria comprendre que Werther y Des Grieux continuessen a estimar el primer la Carlota y l'altre sa Manon, eixas duas heroinas, tinguent las duas el cap del nas vermell y lluhent. Una vermellor d'un centimetre de circunferencia seria ben insignificant dins l'immens univers: però mireu no obstant hont comença a naixe el punt, la importancia que pot tenir sobre las ànimas y llurs destins. Ay! etern amor!... que n'ets de fràgil!

L'home admetrà indiferent que una avia, una tia, una sogra, una germana, una mare tingan eix defecte fisognòmic: no en farà cas. No tindrà cap reparo a donar-los-hi el braç, pels carrers; y si li demanan: qui és aquella senyora ambe qui vostè anava a bracet: «és mon avia, ma tia, ma sogra, ma germana.» Si fos sa muller li sabria greu sols per son amor pro-

pi, ja que la santedat del matrimoni prevé y deu preveure eixas petitas miserias. En la maternitat hi hà compensacions d'ordre més elevat, anteriors al fenòmen, qu'estriban en el respecte y amistat dels amichs, en l'afecte de la mare pels seus fills.

En quant a la querida, la preferida, la selecta, l'incomparable, aquella qual amor aixafa y qual traició mata, ja no es considera lo meteix. Com podria admetre's amb un nas vermell? No hi hauria pel cas un estudi psicològic interessant per fer? un document humà per reproduhir? Per quina cadena d'ideas y lògicas deduccions el cor d'un amaut senceramert enamorat d'una dona excepcionalment apassionada, tendra y fidel, arribarà a despendre's d'eixa dona si de sopte el cap del nas li vermelleja? Si en eix cas ella li fos infidel, no hi hà dupte que s'ho pendria am la major indiferencia; y si una dona bella, virtuosa, qu'adora son espos, es veya amenaçada de tenir a la punta del nas aquella vermellor per tots los dias de sa vida, intervinguent el dimoni y diguent-li «pots (el dimoni tuteja a tothom) pots conjurar aytal desgracia, siguent sols una vegada infidel al teu marit; ningú ho sabrà», eixa dona ¿preferiria pel cas eix accident a l'altre per no perdre l'amor del seu espos?

Sobre aqueix punt tant delicat vaig consultar una dona jove, guapa, intelligenta y honesta; me respongué: això seria per cert ben doloros, més el dever de la muller, si verament estima a son espos, és d'acceptar la proposició del dimoni. Jo crech que moltas altras donas de nas blanc pensaràn com ella.

La conclusió és aquesta: continuem a fer novelas, dramas

y comedias sobre l'amor; però malfiem-nos per nosaltres meteixos de la durada d'un ideal hont el cos té tanta part; sempre es trovarà baix la dependencia d'una forma o d'una força. Eixa és la infermetat de l'amor humà. Ell somia d'esser etern com l'amor diví tot cercant la seva expressió més eloqüenta en l'èxtasis d'un moment de la carn. L'erro dels amants, erro que porta sempre idèntica situació, és d'obstinar-se en adornar l'objecte de llurs amors de qualitats morals trascendentals. Totas eixas bellas qualitats, llevat del matrimoni hont interessos superiors y nobles solidaritats s'interposan, totas eixas hermosas qualitats encare que verdaderas no resisteixen a l'edat y xacras que l'acompanyan. Es veu qu'el més petit incident fisiològic transforma de sopte eix grand amor convertint-lo en fàstich, o be si es vol, en llastimesa. En una paraula, l'amor és purament físic; és una veritat innegable.

Nascut insensiblement de la riquesa acumulada de la sanch y desenrotllament muscular, creix y s'agota seguint llur sort. Té durant vint o vint y cinch anys, en existencia mitjana de setanta anys, una funció especial, distincta, independent. És una vibració irreflexiva e irresponsable dels cossos, una necessitat imposada per la naturalesa que posa l'ànima a la discreció de dos orguens, sense cap raciocini, hont l'esperit arreconat espera. És el ball dels orats dels dos sexos. L'home y la dona de molt bona fe son enganyats per eix estat estenic. Si l'ignoran sufreixen, si sufreixen al coneixe'l, sufreixen de no puguer-lo prolongar. Tots els homes que ja no poden més estimar no es matan pas per xò; però tots els homes qu'es matan ja no poden més estimar.

Doncs voleu saber quin és en amor el grand malentes, es pot dir l'únic, perquè tots els demés ne depenen? La possessió. L'home que verdaderament estima una dona no deuria may possehir-la físicament. A las horas l'estimaria sempre d'amor igual. Desgraciadament l'amor és tant per l'home com per la dona un desitj físic. Per esser els dos convençuts de llur amor, l'home vol possehir y la dona vol esser presa; y malgrat las afirmacions contrarias d'aquesta, las provas d'amor a las quals creu més són las provas carnals. La dona s'entrega alguna vegada sens amor, no estima may sens entregar-se, llevat els motius de salut y de distancia. Una dona enamorada, may compendrà perquè l'home qu'ella estima, qu'es diu d'ella enamorat, no s'apoderi d'ella completament. May admetrà la concepció de l'amor per l'ideal y el respecte: ne cercarà las rahons a dreta y esquerra. Pensarà am tristesa «si estima una altra!» o be considerarà el tal Josep com un imbècil. En això la dona és lògica. L'amor hont no intervenen els cossos és pas l'amor: a sobre nostre és la religió; a l'entorn nostre és l'amistat.»

L'amor qu'ens pinta Mr. Dumas és tant diferent del nostre com la nit amb el dia. El sentiment pur, moral, que l'home de noblesa de cor, d'esmerada educació cristiana, ressent a la primavera de la vida, el primer amor, és sols emanació de l'ànima, y els sentits carnals no hi intervenen; hi intervindràn més tart sens dupte quand eix amor serà benehit per Deu al peu de l'altar. Els filosops de l'escola materialista

d'avuy dia, que se separan de la divina moral, esplican els fenòmens psicològics per la fisiología, y de deducció en deducció cauen en ple materialisme. Nosaltres no els podem pas seguir.

IX

M'apar qu'és hora de tornar als personatges de la nostra historia.

La campana de l'hôtel tocà a refetor. En Margeneda baixà de sa cambra, dirigint-se al menjador, hont anavan entrant els banyistas, sentant-se cadascú a son seti. El senyor callat començava a menjar el potatge. Sas vehinas no estavàn encare entauladas.

En Víctor havia pres informes amb el director de l'hôtel. Eran inscritas al registre de l'hôtel baix el nom de Mme. y Mlle. Morel, de Paris; sens dupte mare y filla. La filla es deya Fanny. és tot lo que sabia.

No tardaren a entrar al menjador, sempre elegantas, toiletas d'un gust exquisit que feyan girar el cap y posar lentes sul nas al sexe femení de la taula. La Fanny s'assentà a son lloch, al costat d'en Víctor. Tot ella exhalava una flayra suau de violetas de Parma. Era son perfum peculiar; sempre el meteix.

Tota dona del gran món, guapa, eleganta, té son perfum

especial: sos vestits, sa roba blanca, son paper de cartas, son cos, ne són impregnats. Las de bon to y bon gust trian un perfum suau, agradable, a penas sensible, qual olor no ofen gens els olfats per més impressionables que sian. El perfum o essencia de violas dobles n'és un dels tants, fresc, suau, aromàtic que exhalant-se d'una dona jove, guapa, vestida amb aquell gust exquisit qual secret pertany sols a las parisencas de raça, ens atrau y eubriaga, excitant els nostres sentits. En Víctor sens vulguer la flayrava com si flayrés una viola boscana de Montalba, abrigada de fullaraca, arrimada y amparada de las glaçadas sota una bardiça.

S'assentà, fent cruixir son vestit de seda, amable, somrient. Fou la primera en saludar son jove vehí.

—Que tal, com li ha provat el passeig de la petita Provença? Ah! ja l'he vist passejant-se amb una senyoreta per cert molt guapeta.

—És compatricia meva, catalana.

—Ah!... el felicito.

—Perquè?

—No és sa promesa?

En Víctor fent una rialla.—Nó; és una amiga, la filla d'una familia catalana qu'és allotjada a l'hôtel, qual coneixença he fet desde qu'he vingut a Amélie.

—Com vostès se passejavan junts, m'ho creya.

—És la costum en ma terra; això no té cap conseqüencia: son pare anava a pocs passos derrera de nosaltres.

—No em desagradan eixas costums que també són americanas.

Després d'un rato de silenci.

—Vostè, segons he sabut, ens vol deixar aviat.

—No, Fanny; molt al contrari, me proposo passar-hi part de l'hivern.

—Vostè ha dit: Fanny. Jo no li havia dit encare mon prenom.

—Oh! he tingut interes en saber-lo.

—Ah!

—M'agrada molt; és nom ben frances, que li escau be.

—Perquè?

—Que li diré?... a mi m'agrada.

—Doncs vostè passarà part de l'hivern a Amélie? Me n'alegro.

—Perquè?

—Perquè és vostè un vehí de taula amable, espiritual; y que sentiria no tenir-lo al costat meu.

—En Víctor se tornà roig; però no perdé sa presencia d'esperit.

—També sentiria jo tenir-me que separar d'una senyoreta tant simpàtica y atractiva com vostè.

—Doncs li inspiro simpatía?

—Moltíssima.

—Gracias!

Eixa conversació entre el dos se féu a mitja veu, per no ser oida dels d'en front de la taula.

—Que no vindràn al saló aquêt vespre?

—La mamà ho dirà; la seva salut està delicada; però si està disposada, vindrem.

En Víctor dirigint-se am cortesía a Mme. Morel:—Senyora, estem parlant am la senyoreta Fanny de la *soirée* d'aquêt vespre, y voldria saber si tindrem el gust de veure-las al saló.

—Acostumo a retirar-me a bon'hora... faré un esforç.

Estavan a fi de postres. Mme. y Mlle. Morell s'alçaren de taula, saludant als vehins.

—Adéu! a reveure! li digué la Fanny. Fins al vespre!

—A reveure, *mes dames!*... fins al vespre, al saló.

En Margeneda anà a fumar al cafè. Féu duas partidas de carambola, y s'en pujà a l'allotjament de la familia Soler per informar-se de la salut de las senyoras. Els trovà encare a taula, a postres.

—Noya, digué D. Tomàs a sa filla, porta una copa! Segui, Víctor, *sans façon*.

Aquêt s'assentà al costat de la Cristina.

—Però, D. Tomàs... surto de taula!

—Observi que no el convido de menjar, més sí de beure. Sab? el vi que beuen aquí no m'agrada; és vert y no ens prova; bevem aygua; ,més a postres, una copeta de vi generos d'Alella, ajuda a fer la digestió. Ahir ne vaig rebre una caixa. Vuy qu'el tasti.

La Cristina omplí sa copa.

—Permeti'm de trincar a la salut de vostès... las copas s'entrexocaren.

—Y a la salut de vostè y de D. Ramon, son pare, sens obli-

dar el bon rector de Montalba. M. Ignaci... Begueren... que tal? què m'en diu?

—Exquisit vi ranci!

—És regalo d'un amich, de sa cullita: però no val el vi vell de Banyuls que saborejàrem a La Molina.

—Quinas novas ne té? preguntà D.ª Sibira.

—Precisament avuy he tingut carta de mon pare que per cert m'ha omplert d'alegría. Veya venir am recança y tristesa l'hora de separar-me de vostès... mirant-se la Cristina... per tornar a ma soledat; mon pare es fa càrrech de l'anyorança que tindria, y, agrahit com jo de las bondats que vostès tenen per mi, me diu de prolongar ma estada en Amélie grand part de l'hivern; afegint qu'els travalls d'explotació dels boscos són paralisats fins a la primavera y que ma presencia al costat seu no és necessaria fins que torni el bon temps.

La Cristina no pugué dissimular sa alegría: tota contenta, somrient, prengué l'ampolla del vi ranci, omplint las copas:

—Papà. Hem de tornar trincar per la bona nova qu'ens ha portat en Víctor, veritat?

—Ja ho crech! y quand respongui a D. Ramon li donarà las gracias de part nostra. De veras, si s'entornava a La Molina el trovariam a faltar. Hem de fer moltas excursions. Vostè coneix a penas els encontorns d'eixa vall hont hi hà sitis admirables... A propòsit: y l'excursió al mas La Iglesia per l'afrau d'Annibal? Hauriam d'aprofitar del bon temps que fa per ferla demà o lo més llarch demà passat. Suare ne parlava amb els Sellés; ja hi estàn disposats; què en dius, Cristina?

—Papà, m'està be: quand vulgan.

—A vostè, Margeneda, no se li hà de preguntar: un jove està sempre a punt.

—És tant el desitj qu'en tinch que sentiria molt qu'el temps ens la destorbés... Y vostè, D.ª Sibina, no s'anima per acompanyar-nos?

—Ay! fill! pobre de mi! jo no só bona per aytals excursions. Si es pugués anar-hi a cavall, encare!

—Que no vindràn eix vespre a la *soirée* del saló?

—Jo estich massa nerviosa; més la Cristina y son pare podràn anar-hi.

En Víctor s'alçà, despedint-se dels Solers. La Cristtna l'acompanyà amb un llumet fins a la porta del pis. Al ser al rebedor, se girà envers ella.

—Cristina, li dura el disgust?

—Adéu! Víctor; fins al vespre... y li allargà la mà qu'aquèst estrenyé fortament.

Com era diumenge, festa de la Mare de Deu Candelera, la reunió al saló de l'hôtel fou molt lluhida. Casi totas las banquetas estavan guarnidas de senyoras y senyors d'edat. El jovent, úns als saló de billar, altres flirtejant am las senyoretas... un luxo de toiletas qu'enlluernava. En Margenedà conversava am la Lluisa y la Cristina, fent-lo despitar, bromejant.

Prompte una senyora se posà al piano fent algunas escalas

acromàticas. Començà el concert; las conversas cessaren; un jove s'alçà, oferint son braç a una senyoreta, dirigint-se al piano. Cantaren am molt gust y expressió el duo del segon acte de la *Favorita*, siguent molt aplaudits.

Després un senyor cantà una cançoneta còmica qu'excità l'hilaritat de la reunió.

Algunas veus properas del grop format pels Solers y els Sellés demanavan que cantés Mlle. Cristina.

Aquesta es féu un xic pregar; però en Víctor insistí, diguent-li:—Cristina, recordi's que sostenim el pabelló català; que la França y l'Inglaterra ens observan. Li oferí son braç, acompanyant-la al piano. Cantà l'aria de las joyas del *Faust*, qu'arrancà de tothom un picament de mans: may havia cantat tant be.

En Víctor que li girava els fulls de la partitura, tornà acompanyar-la al seu lloch, felicitant-la, alabant sa hermosa veu.

En això entraren al saló Mme. y Mlle. Morel.

—Víctor, miri qui entra, digué la Lluisa... Caramba! quina elegancia!

Realment la Fanny era encantadora; y son trajo que tant afavoria sas bellas formas y esveltesa, eclipsava pel bon gust els trajos de las demés senyoras. S'assentaren en front del grop català. Prompte s'acostaren d'ellas alguns senyors a saludar-las; y mentres conversavan amb ells, al veure, la Fanny, son vehí de taula, enrahonant am senyoretas, li envià am son vano un somrient y gracios saludo.

En Víctor, so pena de faltar a la galantería, s'alçà y anà a saludar-las.

La Fanny li digué:

—Que no es balla anit? senyor Margeneda... y vostès senyors, què fan?,.. això s'hà de animar! jo em pensava trovar el ball començat.

—Senyora, esperavam a vostè.

—Qu'amable!... li agraheixo.

La baronesa de Mauleon, sempre condescendenta, se posà al piano començant a tocar un rigodon.

En Margeneda se dirigí envers la Cristina demanant-li per ballar el rigodon. Aquesta s'alçà molt graciosa, prenguent el braç del seu ballador, cercant un vis a vis que prompte trovaren: un ingles tibat com un diplomàtic y una miss pàlida, esgroguehida, rossa, com una flor que no ha vist el sól; això sí, elegantíssima.

Què es digueren en Víctor y la Cristina.

—No gayre res. Els dos estavan massa encongits.

—Cristina, anit vostè ha cantat com un àngel.

—Oh! no tant!

—Que simpàtica és sa veu! va a fons del cor.

—És favor que vostè me fa.

—Nó, no és favor; és la veritat.

—No es distregui; are surt vostè. Recordi's qu'el *quadrille* frances se diferencia del nostre rigodon.

—Què m'importan las figuras del *quadrille!* Ah! Cristina si sabés!...

—Veu! ja enreda la tercera figura. Sigui atent. No veu el seu *partner* que serio, y que be ho fa?

S'acabà el rigodon. A l'acompanyar sa balladora a sa cadira:

—Cristina, és vostè una dolenta!

—Ay! ay!... perquè?

—Ja li diré en altra ocasió.

El sarau era animadissim. En Margeneda després de fer ballar la Lluisa y algunas senyoretas més, fins las mamàs, s'atançà envers la Fanny, demanant-li am finura per ballar amb ella els llancers.

—Am molt gust, respongué ella... y trovant-se en el quadro dels llancers, li digué:

—Per fi, s'ha recordat de mi... oh!... no es disculpi... ja el perdono.

En Víctor aspirava la olor suau de viola que s'exhalava de son pit, un xic entr'obert, amagat per bollos de puntas valencianas, que ubriagava sos sentits. Ella, amb adorable somrís, li digué:

—He tot observat... he llegit en sos ulls... he penetrat sa conversa... Si l'estimés, Víctor, sab que seria gelosa?

—Ho! si això fos, quand ditxos seria!... no em dongui aytal

—Illusió... qui sab!

En Víctor se la mirà de fit:

—Oh! Fanny, no es vulga burlar de mi! seria una broma massa pesada.

Ella féu una rialla.

—Si, és broma... no en faci cas... Y mudant la conversa... He sapigut qu'es prepara una excursió a la vall de Montalba, passant per l'afrau d'Annibal. Vostè s'ho té callat.

—Està encare en projecte. És probable qu'es verifiqui demà passat si fa bo. Ja em proposava fer-li saber per si vostè y sa mamà es volen juntar am la caravana d'excursionistas.

—M'agradaria moltíssim fer aquesta passejada en la pintoresca vall de Montalbã; però, segons diuen, això de passar entre las timbas d'Annibal és prou dificultos, sobretot per senyoras com la meva mare. No obstant ne parlarem y veurem si, no puguent anar-hi ella, puch anar-hi jo, puix que cap dificultat em deté. Desde Evian he fet ascensions als Alps més dificultosas qu'aquesta.

S'acabaren els llancers. En Víctor acompanyà sa balladora a bracet al costat de sa mare, inclinant-se, saludant am finura. Surtí fora el saló per fumar un cigarro al saló de joch. Hi trovà D. Tomás y D. Blas en mitj d'una reunió de jugadors que jugavan uns el *bacarrà*, altres l'*écarté*, altres el *wist*.

—Que tal la *soirée*? digué D. Blas. Sembla qu'està molt animada... traguent-se el rellotge... són quarts d'onze... No sé què pensa la Tecla... és hora d'anar a retiro.

—Vaja! digué D. Tomàs, avuy és la Mare de Deu Candelera; deixi divertir a la Lluisa. Jo hi tinch la dona que per cert fa un extra. Demà ballaràn sos nervis.

—El ball s'hà d'acabar amb un *cotillon*, digué en Víctor; y no es deixa surtir del saló cap senyora fins que s'hagi ballat.

—Qu'és això de *Cotillon*? féu D. Blas; quin ball és aquêt?

En Víctor li respongué:

—És ball frances molt singular, difícil d'explicar. És una barreja de tots els balls, hont hi entra la sardana y fins la farandola, segons el capritxo de las duas parellas de cap de colla que solen portar un ram o una cinta qu'es passa de mà en mà, o be que s'ofereix a una de las balladoras quina l'hà d'oferir al ballador que més li agrada, o vice versa. És ball molt ani-

mat y alegre qu'es balla en els salons els més aristocràtics, a fi del sarau.

—Be, doncs vinga el *Cotillon* y que s'acabi aviat. A mi no em treguin de mas costums: a las dèu, a retiro.

—És inútil que insisteixi; no deixarem surtir la Lluisa del saló.

—Doncs vostè las acompanyarà. Jo m'en vaig a Sant Culgat.

—No faltava més! digué D. Tomàs. Tingui paciencia; faci com jo.

—Vagi! Margeneda, faci ballar el *Cotillon* com més aviat mellor.

Per fi es ballà el *Cotillon*. La Fanny y un jove intendent militar foren la parella de cap de colla. Totas las senyoretas, y fins las mamàs ballaren. En Víctor ballà am la Lluisa... y la Cristina amb un jove ingles.

Acabat el ball tothom anà a retiro; el saló restà casi desert. En Víctor acompanyà las duas familias catalanas fins a l'entrada de llur allotjament, las hi donà la bona nit y pujà a sa cambra. Se despullà y se ficà al llit; posà la làmpara am sa mampara sobre la tauleta de nit, y obrí el llibre que tenia començat: *Mme. Crysanthème*, de Pere Loti. Però sos ulls llegian y son esperit vagava lluny del llibre, pres per duas imatges que li apareixian, tantost una, tantost altra; a voltas las duas ensems. Una d'ellas, de més relleu, era la Cristina; veya sa dolça fesomía candorosa, tant simpàtica, sa mirada franca,

oberta; oia sa veu tant expressiva qual suau melodía feya bategar son cor. L'altra era la Fanny: sa imatge al costat de la Cristina era un xic esborrada: però a voltas semblava vulguer surtir del quadro; prenia tintas més vigorosas, de mirada llànguida, de somris irresistible; ubriagat pel perfum tebi, suau, que s'exhalava de son cos voluptuos : ressonavan en sos oidos aquellas paraulas ditas am veu insinuant, mitj serias, mitj burlonas: *si l'estimés, seria gelosa... qui sab...*

Aixis com el sentiment que li inspirava la Cristina entendria la seva ànima y commovia totas las fibras de son cor, el sentiment que ressentia per l'altra ubriagava sos sentits, exaltava sa imaginació... la volia apartar, no volia que son amor tant pur fos profanat per la serpent tentadora... però l'imatge se reproduhia per tant que fes per apartar-la. Feya estona qu'havia tancat el llibre y apagat la làmpara; insensiblement sos ulls s'aclocaren y s'adormí.

X

L'endemà de la Mare de Deu Candelera era el dia fixat per fer la excursió projectada al mas La Iglesia, de la vall de Montalba, després de l'esmorzar.

Eixa excursió, qu'al principi havia sigut projectada per las duas familias catalanas, se generalisà de tal manera, que la major part dels banyistas vulgueren juntar-s'hi.

Els més intrèpits havian de franquejar l'afrau d'Annibal; las mamàs y senyors de poca salut irian a cavall, seguint el camí de ferradura que puja ziczajant a dalt dels cingles, voltant-los, y baixar al torrent Mondony per juntar-se amb els de la caravana d'a peu, a una font de vora el cami que s'en diu la font del Freixe.

Las senyoras Morel, a l'esmorzar, no comparegueren a taula d'hoste. Sens dupte es feren servir l'esmorzar en llur cambra.

A las onze, un estol de cavalcaduras, matxos, cavalls, bur-

ros, unas am sella y altras am selló, quiscuna am son moço de peu, rodejats de criaturas, donas del poble, en mitj dels lladrits de goços y brams dels ases, esperavan a la plaça de l'hôtel.

Prompte comparegueren alguns alpinistas, joves, senyoretas, am trajo d'excûrsionista: jaquet de vellut, botins, sabatas ferradas, ulleras am corretja dins llur estoig, motxilla *(havre sac)*, tots l'alpenstock a la mà.

En Margeneda pujà a l'allotjament dels Solers; se dirigí a la cambra de D. Tomàs; el trovà sentadet en una cadira devant una tauleta, esmenuçant tabaco, fent cigarrets.

—Quina catxaça! D. Tomàs... y doncs; què fem?... y las senyoras?... miri's que tothom està a punt de marxa... els estem esperant.

—Home! jo fa una hora que estich llest; més las donas may acaban; cal la paciencia d'un sant. La Sibina s'ha ficat al cap de venir, si be a cavall, y judiqui si li en cal de preparatius. Ha fet anar a câ l'apotecari per un calmant pels nervis. La Cristina l'ajuda a vestir-se.

En això entraren els Sellés ja preparats. D.ª Tecla y la Lluisa se ficaren dins la cambra de D.ª Sibina per menar-li pressa. D. Blas am son trajo d'alpinista era magnífic: botins de drap de guardiacivil fins al genoll, samarra de vellut, barret de palla d'amplas alas, semblava un *quaker*; portava a la mà un garrot nuat més alt qu'ell.

—Bravo! Sellés, digué D. Tomàs... és vostè un ver alpinista... quin garrotaç porta? d'hont l'ha tret?

—Diuen que hi hà tanta mala terra... el comprí ahir a un pastor.

—Vostè ho enten... Noya!... cridant la cambrera... porta bescuyts, copas y l'ampolla del vi ranci. Beurem un trago, veritat? Margeneda; això ens donarà coratge per travessar l'afrau.

—No vindrà mal.

Feren la xuca molla, encenguent un londres.

Vingué un recado que tot-hom estava impacient y que tips d'esperar s'anava a empendre la marxa.

D. Tomàs picava de peus.

—Què redimoni fan la Cristina y sa mare?... Desgraciat qui s'embolica am donas... té ben rahó el ditxo: «Qui am donas va y burros mena... no pugué acabar: entraren sa muller y sa filla ja vestidas.

La Cristina portava l'airos trajo de sa visita a La Molina; tota somrient, amable, cara animada, encaixà amb en Víctor y D. Blas, petonejant-se am la Lluisa.

D.ª Sibina vermella de cara, tota suhada, esbufegant; rondinava per la pressa que portavan, mirant-se al seu marit amb un ayre feroç... si haurà oit allò de qui am donas va y burros mena...

—Vaja! féu D. Tomàs, esteu totas a punt?... *en route!*

Baixaren l'escala, dirigint-se a la placeta de l'hôtel, hont esperava la cavalcada, ja casi tots a cavall.

D.ª Tecla pujà a cavall am prou lleugeresa; en quant a D.ª Sibina, fou tota una historia; son matxo era alt y tossut no volia estar quiet; l'acostaren a un pedriç per puguer pujar D.ª Sibina; D. Blas y D. Tomàs subjectant el matxo per la brida; fou en va. Ella rabiant, apurada s'en volia tornar a

casa; per fi els moços portaren duas cadiras y a pes de braços y prou travalls l'alçapremaren sentant-la en son selló. Ans d'empendre la marxa digué: — Soler, y vostè Sellés tinguin seny am las noyas que no facin cap imprudencia.

—Vés, dona, vés! no en passis cuydado.

La cavalcada prengué el camí de ferradura, serpejant amunt, y els excursionistas d'a peu se dirigiren vers el camí de la cascata y afrau d'Annibal. Amb ells D. Tomàs, la Cristina, don Blas y la Lluisa sens comptar en Víctor a quin la Lluisa digué a part:

—Y Mlle. Morel? que mortificat estaria si no vingués, veritat?

—No sé què li he fet, Lluisa, per clavar-me sempre la punxadeta.

—Be, be; no s'enfadi... ja no li en parlaré més.

En això comparegué la Fanny al braç d'un jove ingles, guapa com sempre, alegra, animada, saludant amb encisador somris a úns y altres. Son trajo d'excursionista era d'una elegancia encantadora: sombrero de felpa d'amplas alas amb una ploma d'avestruç; jaqueta de pell de *chamois* cenyida al cos am cinta de cuyro; faldilla blau marí molt curteta; botins y botinas de pell d'izart; enllaçadas fins a mitja pantorrilla; ulleras dins llur estoig; alpenstock a la mà. Se dirigí vers el grop d'excursionistas, joyosa, cridant:

—El guia! el cap de colla! qui fa de guia?

—Só jo, féu en Víctor, saludant-la.

—Ah! és vostè. Me n'alegro!... doncs dirigeixi y avant!

Tota la jovenalla de senyors y senyoretas, guiats per en

Margeneda, remuntaren amb entusiasme el torrent Mondony vers l'afrau.

Feya un dia superb que verament convidava a esplayar-se per la montanya: un cel blau de cobalt hont juguinejan, impellits pel ventijol, una filera de nimbus arrodonits, cotonosos, d'un blanc esclatant. Un sól esplèndit daura els cims dels cingles d'Annibal, donant al penyam uns tons calents admirables; s'hi veuen a volatejar aucells de rapinya, sorpresos sens dupte de veure invadir llur quieta morada y torbar l'imponent silenci de l'afrau. A l'entrar-hi els excursionistas, tot eran exclamacions y crits d'esglay de las senyoras... Senyors!... L'avern!... La entrada dels inferns!... deya ún... Veig Caro am sa barca! responia un altre... Hont és el Dante per pintar eixa bella horror?... *Lasciate ogni speranza, voi che entrate!*... Viva la patria! cridà D. Blas... avant y fora! cridà D. Tomàs.

Fins passat la cascata tot anà molt be; la barana de ferro bastava per sostenir-se; més a l'arribar al troç perillos sense barana. començaren els crits d'esglay y espants. A D. Blas li rodava el cap; el tingueren d'apuntalar uns devant altres derrera d'ell, donant-li la mà, per no estimbar-se.

—Sellés! cridava D. Tomàs en català; ja hi som al ball!... fermesa sobretot! sostinguem be el pavelló català per més que tinguem de caure al torrent.

—Això és bo per dir... m'estimaria més ser a casa, repantigat dins una butaca!

En Víctor donava la mà a la Cristina, D. Tomàs a la Lluisa. La Fanny lleugera como una dayna no vulgué la mà de

ningú; atravessà aquell pas corrent, rient-se de l'esglay dels demés.

Per fi després de travalls y cuydados, passà tota la caravana sens accident, prenguent peu sobre el rocam del torrent. En Sellés, suat de destret, tremolant-li las camas, s'assentà sobre un roc. Tots descansaren un ratet, puix devian encare escalar el caos o sia las penyas colossals, despresas del cingle; amontonadas dins l'estret afrau en mitj de negras gorgas.

Després d'un ratet de repos reprengueren la marxa. Donava gust veure aquellas senyoretas delitosas enfilar-se per las penyas: la Fanny lleugera com un isart passava devant. Havia enarbolat son mocador a la punta del alpenstock, fent-lo boleyar, dreta, al cim del penyam... Ohé! cridava, avant!... *qui m'aime me suive!* y el jovent és precipità vers ella, seguint-la.

Derrera d'ella anava la Lluisa a quina un senyoret donava la mà. En Víctor la donava a la Cristina, ajudant-la a pujar el caos: més a l'oir l'exclamació de la Fanny, es picà d'amor propi, abandonà la mà d'en Víctor, puja, lleugera, escalant las penyas; de prompte el peu li rellisca, anava estimbar-se dins un gorch negre; més en Víctor qne veu el perill, amb un tancar y obrir d'ulls, es tira dins la gorga, aygua a la cintura y és a temps per rebre a la Cristina dins sos braços, pàlida, assustada y portar-la a la vora, sobre la sorra. Aqueix fet passà desapercebut per molts. D. Tomàs y D. Blas que anavan de reguarda no vegeren el perill que corregué la Cristína. Sols la Lluisa y la Fanny y alguns altres presenciaren l'acció d'en Victor. Aquêt surtí del gorch mullat com un pop: tots s'atançaren a felicitar-lo, menos la Fanny, dreta, immòbil

al cim de la penya, seria. pàlida, l'alpenstock am sa bandera a la mà, semblava el geni d'aquel afrau.

En Margeneda, moll com era, no podia prosseguir l'excursió; però prompte prengué sa decisió: fou convingut que l'esperarian fins que tornés de l'hôtel hont anà corrent per mudar-se. Al passar devant dels de la reguarda, tots li preguntavan:

—Y això, què hi hà?... què li ha succehit?... Y doncs, li digueren D. Blas y D. Tomàs, qu'ha sigut?.

—Rés... una relliscada... un lleuger bany... Al poc rato comparegué, joyos, somrient, donant altra volta la mà a sa estimada Cristina.

—No faci més la valenta, sent? o sinó m'enfadaré.

Aquesta s'el mirà, de mirada expressiva, li estrenyé la mà: ¡Oh! Victor.., gracias!... gracias mil!...

El caos fou franquejat sens altre percas; y al trovar-se els excursionistas en el punt més fosc y estret de l'afrau, aixafats per las duas murallas de més de 200 metros d'altura, tot eran exclamacions de sorpresa y admiració, aclamant e interpelant l'eco, qual veu repercutia aquellas timbas. Per fi desembocaren a la vall del torrent Mondony; prengueren el camí de Montalba, deturant-se a la font del Freixe per esperar la cavalcada de las mamàs qu'havia voltat el cingle per las alturas. Tot seguit las senyoretas s'espargiren pels voltants cercant floretas de montanya, fent ramets. Com eran al Febrer no en trovavan gayres. D. Tomàs tragué sa botella plena de vi ranci

d'Alella, convidant a inglesos y francesos; més com no sabian beure a galet, era un esclat de riallas; tots restavan admirats de veure xerricar D. Blas, qu'imitava el cant del gafarró. En Víctor descobrí sota una bardiça, aprop del torrent arracerat del vent, un matoll de pervenxas primerencas. Ne feu una corona, la portà a la Fanny, y a l'oferir-li, li digué:—A la intrèpida y elegant alpinista... el seu devot admirador.

—Ah! nó; no la mereixo... ha d'esser per vostè, en recompensa de sa bella acció de salvament...—Y li volia posar sobre el cap. Més en Víctor agafà la corona, la desféu, oferint-li una pervenxa qu'aquesta acceptà molt seria diguent-li am to sec: —Es vostè molt amable, gracias.—Ne oferí també a la Lluisa, a la Cristina y demés senyoras, puix fou la única bonica flor que trovaren. Els homes se posaren cadascú una pervenxa al trau de la botonera de l'americana, en recort de l'excursió.

No tardà a arribar la cavalcada: la caravana juntada prosseguí son camí, vorejant las rivas pintorescas y emboscadas del Mondony. A las duas arribaren al mas la Iglesia; visitaren las ruinas del castell feudal, l'antiga capella de la parroquia; y mentres els senyors herborejavan, enfilant-se per la malessa, las senyoras entraren a la masía, hont se feren servir, en escudellas de terriça groga, llet de cabra exquisida, acabada de munyir, fent-hi la xuca-molla am pa de sègol que fou trovat molt bo.

A las quatre, retorn a Amélie pel camí de ferradura que volta els cingles. A las sis, arribaren a l'hotel molt satisfets de llur excursió.

A taula d'hoste, pel sopar, tampoc baixaren las Morels. En

Víctor fou privat de la conversa de sa simpàtica vehina, lo qu'el posà de mal humor. No deixà d'observar la serietat de la Fanny a l'oferir-li la pervenxa: això el féu cavilar, cercant-ne el motiu sense trovar-lo: y pensívol, anà a fumar un cigarro al cafè, fent unas partidas de carambola amb els joves que s'hi trovavan. A quarts de vuit se deixà caure a l'allotjament dels Solers.

Trovà D. Tomàs, solet, de sobretaula, am sa copeta de vi ranci, saborejant son londres.

—Vaja! qu'em farà conversa; senti's... noya! porta una copa...

—Y las senyoras? que tal els hi ha provat el passeig?

—La Sibina, molt cruixida y nerviosa, no ha vulgut sopar; se n'ha anat al llit... Víctor, estem enterats de sa bella acció... toqui-la!...—Y li estrenyé la mà...—Sens vostè, a l'hora d'are tindriam de lamentar una desgracia. Vostè s'ha portat com un home.

—No tant! D. Tomàs... vostè hauria fet lo meteix.

—Oh! jo, potser no hi hauria sigut a temps. No sols li dono las gracias, però vuy que las hi donga també ma filla...

—D. Tomàs... no val la pena...

—Com s'enten! Cristina! Cristina!...—cridant a sa filla.

—Papà...—respongué aquesta desde la cambra de sa mare...—ja vinch!

Entrà al menjador, tota alegra, somrient; encaixà afectuosament amb en Víctor, sentant-se al costat seu.

—Noya, vuy que donguis las gracias a ton salvador...

—Però, D. Tomàs... per Deu!...

—Papà, ja las hi he donadas...

—Vaja! no parlem més d'això, digué en Margeneda... Cristina, vostè es deu trovar un xic cansada... la passejada ha sigut llarga.

—Jo? ni gens ni mica... en disposició de tornar-hi.

—Més no de tornar a relliscar,—digué son pare...—Tu y la Lluisa, may tindreu prou seny! Deu m'en guart de haver-ho vist! Fes que ta mare no ho sàpiga.

—Papà, ja ho sab: tot li he contat...—Y mirant-se en Víctor: —He vulgut que tot ho sabés de mi...

—Bon susto li hauràs donat!

—Oh! li he contat de manera que no s'impressionés: li he dit senzillament: al pujar una de las penyas del caos, vaig relliscar, més en Víctor no em deixà arribar a l'aygua, es tirà am promptitut dins la gorga (1) y cayguí dins sos braços, sens mullar-me gens... Veritat, Víctor, que fou aixis?

—Cert... més poc s'en mancà que no prengués un bany.

—Y si en Víctor no s'haguès trovat allà, a punt per detenir-te, queyas dins el gorch.

—Papà, ja sé de nadar.

—Si, però al mès de febrer l'aygua és molt freda, y un bany pot portar malas conseqüencias.

—Si que té rahó...—Y mirant-se en Víctor amb espressió de tendresa...—Ay! El bany fret qu'ha pres tal vegada no li provarà.

Aquêt s'en rigué:—Cristina, no tingui temor: estich fet a las mullacas d'hivern y tinch prou robustesa...

(1) En català montanyés, dihem «gorch» y «gorga». El gorch, es estret, fondo, encaixonat de cingleras; la gorga es un gorch més obert, més ample y també d'igual fondaria.

—Mudant de conversa, ha vist, Víctor, la familia Sellés?—digué D. Tomàs,

—No, senyor.

Obrint la finestra...—Fa un clar de lluna magnífic, sense gens de fret. Si anessem a donar un vol per la plaça de l'hôtel... Entrarèm després al saló per si hi vegem els Sellés? Què en dius, Cristina?

—Papà, estich a las sevas ordes; quand vulga.

Surtiren. A la plaça de l'hôtel es toparen am D. Blas, qu'es passejava, fumant son cigarro.

—Tot solet? Sellés... y las senyoras?

—Molt cansadas y cruixidas. Havent sopat, han anat a joc; són unas bledas... Vostè sí qu'és valenta! Cristina; aixis m'agrada; el jovent no hà de perdre may el delit... Y sa mamà?

—Ja pot suposar,—digué D. Tomàs...—la Sibina ha fet com la Tecla y la Lluisa, ha anat a S. Culgat.

Continuaren passejant els dos papàs, parlant d'assumptos de la bolsa, de las novas del *Brusi*, de Barcelona, etc. Insensiblement la Cristina y en Víctor, enrahonant, se trovaren a uns deu o dotze passos devant d'ells... què es deyan?... parlavan de l'excursió, de lo pintoresc de la vall, dels abets de las Salinas, de la Molina, de son pare, de mossen Ignaci...—Vostè Víctor se n'hi tornarà aviat a la Molina y ens deixaràací solets.

—No em diga això, Cristina: m'apar impossible qu'un dia m'hagi de separar de son papà, de sa mamà, y sobre tot... de vostè, ja qu'a la primavera s'en tornaràn a Barcelona. Oh!

al pensar-hi m'entristeix! Més vostès, ans de partir, vindràn a la Molina. M'ho tenen promes: si no vinguessen mon pare s'enfadaria, y jo... ne tindria un greu sentiment... Voldria, Cristina, no haver-la coneguda!...

—Oy! que poc amable!... perquè?

—Perquè el recort de vostè em farà sufrir... perquè sols al pensar que no la veuré més, m'entristeix y em desespera...

La lluna clapejava la placeta de l'hôtel, dividint-la en dos troços soptats de clar y obscur, per l'ombra de l'hôtel. Si en Víctor hagués pogut distingir el rostre de la Cristina, haguera vist sos ulls humitejats de llàgrimas.

—Més tinch y tindré sempre sa imatge gravada dins mon cor, ay si! per sempre; perquè, Cristina, vostè ha sigut la primera en fer-lo glatir eix cor, com may havia glatit... Déu meu! separar-nos!... quina idea més crudel... això no pot esser! ¿Veritat, Cristina?

Aquesta alçà sos hermosos ulls al cel; tota commoguda, exhalà un sospir y am veu baixa y tremolosa:

—Vostè m'oblidarà!... jo, nó.

—Cristina!—féu D. Tomàs.—L'ayre és fresquet; no és prudent per ta salut rebre l'humitat; és hora d'anar a casa.

—Quand vulga, papà.

D. Blas y en Margeneda els acompanyaren fins a la porta forana de llur allotjament. La Cristina encaixà amb en Víctor y el senyor Sellés.

—Adéu! fins a demà... recados a D.ª Tecla y a la Lluisa!

Molt lleugera pujà la escala, illuminada pel llumet de la cambrera desde el replà.

Son pare la deixà al pis, tornant a surtir per juntar-se amb en Sellés y en Margeneda, que l'esperavan.

Anaren a fumar un cigarro al cafè. Donaren una ullada al grand saló: era casi desert. Se coneixia que las senyoras estavan cansadas de la excursió. Hi havia sols duas senyoras, entre ellas la baronesa de Mauleon, qu'ensajavan al piano una sinfonía a quatre mans.

Entraren al saló de joch, sempre ple de senyors, jugant al *baccarrà*.

—Vaja!—digué D. Blas an en Soler.—Hem de provar la sort? Vol que fem vaca? Hi vol ser, Margeneda?

—Home! vostè es torna viciós... Bah! una vegada no és costum,—féu D. Tomàs...—Provem.

La sort els afavorí. Se partiren 150 duros.

—Bon profit!—digué en Soler:—n'hi haurà pels mals gastos.

A las onze se separaren, anant cadascú a retiro.

En Víctor s'adormí gronxat pel dolç recort de sa estimada Cristina.

Sols a voltas li apareixia en vaga llunyança l'imatge confosa de la Fanny, qu'es disolvia en ambient vaporos.

L'endemà, ni a l'esmorzar ni a dinar tampoc comparegueren a taula las Morels.

En Víctor preguntà per ellas a la criada que servia, quina li respongué qu'es feyan servir en llur cambra.

Això és singular... pot-ser que Mme. Morel no està bona... y la Fanny tampoc es veu ni en forat ni finestra.

Provava de conversar am sos vehins de taula. El senyor flemàtic se cuydava sols d'endrapar: li responia entre dos mossechs, en monosílabs. La senyora grassa y sas fillas, que tenia enfront, parlava de las estacions thermals qu'havia seguit, de la qualitat de las ayguas; conversa insulsa qu'aquella bona senyora contava per la quinta vegada...

En Víctor, aburrit, no esperava sisquera las postres: s'aixecava de taula, anant-s'en al cafè.

XI

Feya alguns mesos que s'havia inaugurat la iglesia nova d'Amélie, ja que la vella no podia contenir la gent del poble, aumentada dels nombrosos banyistas estrangers que freqüentavan la reputada estació thermal d'Amélie. La vella iglesia, avuy dia, ja no serveix pel cult: és un monument remarcable digne de fixar l'atenció dels arqueòlechs. És adossada a las construccions dels thermas romans, y per son estil havia hagut de ser un temple romà. Lo que hi hà qu'és antiquíssima.

La iglesia nova s'ha edificat am l'ajuda del Govern, de la Diputació provincial y més que tot am l'almoyna dels parroquians y banyistas. Sa arquitectura és bizantina d'una sola nau, l'altar major de marbre blanc de grand riquesa; però sos altar laterals eran la major part desprovistos de llur altar y de l'estatua del sant a quin eran dedicats. Una familia devota, de Paris, havia entregat, l'any anterior, al senyor rector, una suma important per construir en marbre l'altar de Sant Josep, quin estava ja acabat, a punt d'inaugurar-se.

La Cristina y la Lluisa eran encarregadas de brodar las estovallas del nou altar, lo qu'els hi donava prou feyna, puix era un travall minucios y entretingut. Més com totas duas tenian molta devoció a Sant Josep, ho feyan am gust.

El dia abans de la excursió a la vall de Montalba, las senyoras de Soler reberen al matí a primera hora un recado del rector, preguntant com estava el brodat, afegint que tot estava llest per fixar el dia de l'inauguració de l'altar, y si las estovallas se podrian estrenar pel diumenge vinent.

Las tenian casi acabadas, poc s'en mancava. Prometeren al senyor rector que podia comptar-hi pel pròxim diumenge.

L'endemà doncs de l'excursió, la Cristina s'aixecà més d'hora que de costum, se féu acompanyar per la cambrera a l'allotjament dels Sellés, per am la Lluisa acabar el brodat.

Trovà sa amiga dins sa cambra, el teler parat, travallant amb afany.

—Me creya qu'aquêt matí no vindrias a ajudar-me, qu'estarias cansada de l'excursió d'ahir y farias matinada.

La Cristina li contà el recado qu'havian rebut del senyor rector.

—Volen las estovallas pel diumenge vinent; som a dimars; no és cas d'adormir-se.—Prengué una cadira, s'assentà enfront de sa amiga, reprenent son pom de flors que tenia començat: rosas y clavells lligats amb un llacet.

Las duas, molt afanyosas, el cap inclinat sobre el teler, parlavan del nou altar, de la funció religiosa qu'es preparava en honor de Sant Josep, si es nombrarian pabordessas per captar; y de una cosa a l'altra, la conversa es decantà, com era

natural, sobre l'excursió a la vall de Montalba, la relliscada de sobre la penya, l'acció generosa d'en Víctor.

—Am quina rapidesa y desprendiment es tirà a l'aygua!... sens ell, noya, prenias un bany general de cap a peus.

La Cristina se posà seria y pensativa.

—Sabs què prova, això?

—Què prova?

—Que t'estima; és ma convicció. Un jove no es tira a l'aygua, al mès de Febrer per una persona que li és indiferenta.

—Oh, Lluisa! en Víctor té noblesa de sentiments, y lo que ha fet am mi ho hauria fet per tu, per qualsevulla senyora qu'hagués tingut la desgracia de relliscar.

—Sens dupte: hi hà manera y maneras de fer-ho. Quand no hi hà interes la reflexió impidex d'obrar am promptitut y un bany és inevitable. Estich ben certa que si Mlle. Morel, qu'anava al devant teu, hagués relliscat, en Víctor s'hauria tirat a l'aygua, però no am la promptitut que s'hi tirà per tu: y això a pesar d'esser sa vehina de taula, y tant seductora com és.

La Cristina no respongué; se posà trista: sos dits deixaren l'agulla: son cap s'inclinà: duas llàgrimas li lliscavan galta avall.

—Què tens, Cristina?... perquè ploras?

—Ay! Lluisa; no puch més... l'estimo!... l'estimo de tot mon cor!

—Cristina! amiga meva!...—Y deixant el teler, s'alçà, sentant-se al costat seu, prenguent-li las mans. Aquesta, tota plorosa, decantà son cap sobre el pit de sa amiga.

—Lluisa, penso amb ell nit y dia!... Si aquella francesa me robés son amor... ay! pobre de mi!... me moriria...—Y molt nerviosa y commoguda singlotejava am gran sentiment.

—Calma't, Cristina, per Deu!...—Y aixugant-li sas llagrimas am son mocador de fina batista...—En Víctor té sentiments massa nobles per deixar d'estimar-te. Ben cert que t'estima com tu l'estimas... Ell sab que l'estimas?

—M'apar que sí...—Y li contà la declaració que li féu ahir al vespre, al clar de lluna... —Eix amor, Lluisa, ha nascut insensiblement en mi sens adonar-m'en... el guardava recatat en el fons de mon cor; més veig que va creixent de dia en dia, y no puch resistir a guardar-lo secret. Sias ma confidenta, ma bona Lluisa: ajuda'm de tos consells, de ta afectuosa amistat... Ah!.. si sabesses!... A voltas eix amor me somriu, el veig de color de rosa... més una idea trista l'enterboleix... la separació!... ell s'entornarà a sas montanyas, hont son pare l'espera, y nosaltres retornarem a Barcelona... pot-ser no ens veurem may més! Déu meu!... Déu meu!... tant que l'estimo!...

—No vuy eixas ideas tristas, sents? No tens cap motiu per tenir-las. No pensis am cosas que poden succehir com deixar de succehir... una separació!... si verament t'estima... qui sab! No pensis am lo qu'hà de venir sinó amb el present. Confia am la Reyna del Cel, ella t'ajudarà...—Y fent-li un carinyos petó a cada galta, li aixugava els ulls am son mocador...—No donguis a coneixe ton neguit a tos papàs; ne tindrian greu sentiment. Sabs que t'han portat a Amélie per cuydar la teva salut.... Pst!... sento passos... sobretot que no es conegui qu'has plorat.

La porta de la cambra s'obrí; entrà D.ª Tecla.

—Noyas! y doncs!... què fem?... Si és aixis que travalleu al brodat de las estovallas, ja pot esperar el senyor rector, que lo qu'és pel diumenge no las tindrà pas... ventura que jo us ajudaré. Vaja! a la feyna, y fora peresa.

Las tres reprengueren el brodat.

—Qu'en tindrà d'admiradoras!... Noyas, us heu de lluhir... cal sempre enlayrar el pabelló català, com diuen els vostres papàs.

—És veritat, mamà, que per la inauguràció de l'altar de S. Josep, vindrà un pare jesuita a predicar?

—Aixis ho diu el senyor Rector. Ademés se cantarà una missa amb acompanyament d'armonium... Y, a propòsit, Cristina: sab qu'els pabordes comptan am vostè?

—Ay! ay! per què?

—Per cantar a l'elevació. Es diu que la baronesa de Mauleon cantarà a la comunió.

—Ay nó! no comptin pas am mi... no estich pas d'humor; no faria res de bo.

—A fe qu'un dels pabordes hi compta.

—Qui és aquêt paborde?

—El nostre patrici, en Margeneda, que ho ha proposat al senyor Rector, quin ho ha participat a la baronesa de Mauleon, y aquesta m'ho digué ahir. Cristina, no deu refusar: la veu ha ja corregut y tots els banyistas hi comptan.

—D.ª Tecla, fins a diumenge tinch temps per pensar-m'hi. No dich ni sí ni nó. Si canto serà en obsequi de S. Josep y per fer quedar be an en Margeneda, ja qu'és paborde.

—És estrany,—digué la Lluisa:—res ens ha dit... com s'ho tenia callat!

En això entrà D. Blas.

—Vaja! ni un taller de modistas... qu'afanyosas!... brodeu la tela de Penelope?... Voleu que us ajudi?

—Tu, res tens que fer-ne. Senta't y no ens destorbis...—digué sa muller.

—Papà, travallem per S. Josep.

Aquêt agafà una cadira, s'assentà encamallant-se; es tragué la petaca per caragolar un cigarret.

—Com!... res tinch que fer-ne!... molt y molt... sàpigas que m'han fet paborde amb el papa de vosté, Cristina.

—Ola! si que son novas frescas... y desde quand?

—Desde aquêt matí.... de part del senyor Rector. Es diu si eixa tarda nombraràn las pabordessas. Tu y D.ª Sibina ja us podeu preparar.

—Si em nombran, acceptaré am molt gust, y no dupto que D.ª Sibina farà lo meteix.

Tocaren las onze a la pèndola de sobre la xemeneya.

—Ay! las onze!—féu la Cristina...—no vuy fer esperar el papà per dinar...—alçant-se, posant-se el sombrero...—Es molt puntual... Adeu! fins a la tarda.

—Que no anirem a la petita *Provença*, si el temps és bo?—digué la Lluisa.

—La petita *Provença* la teniu aqui, al teler,—respongué sa mare.

D. Blas oferi son braç a la Cristina y l'acompanyà al seu allotjament; despedint-se d'ella al replà de l'escala.

—Dispensi, Cristina, que no entri per saludar a sos papàs; és l'hora de posar-se a taula també nosaltres. Adéu!.. fins a la tarda.

La Cristina trovà son papà ja entaulat.

—Vaja! noya... fa rato qu'han tocat las onze... ja em cansava d'esperar... Que tal el brodat?

—Be: avança. Ja tenim de trescar per tenir-lo llest pel diumenge.

Entrà al menjador sa mare. Las duas s'assentaren a taula.

—Sab la nova, mamà?

—Nó.

—Han fet al papà paborde pel dia de la funció que se celebrarà a l'inaugurar l'altar de S. Josep. També n'han fet al Sr. Sellés.

—De veras?... Soler, que callat t'ho tenias!... esplicat'.

—Ja et pots figurar... buscan quartos... y en Sellés y jo ja sentirèm el crac. En Margeneda també hi és ficat. Tot és cosa de la baronesa de Mauleon y de la comtessa de Reart. Eixas senyoras, desde que són a Amélie, avuy per una rifa, demà per l'altar de S. Antoni, un altre dia per l'altar de S. Sebastià... sempre s'hà de portar la bossa a la mà.

És probable qu'et facin a tu també pabordessa.

—Be: tu sabs la devoció que tenim per S. Josep: si s'hà de fer una almoyna la farem de bon cor; y li demanarem qu'ens dongui a tots bona salut. Veritat, Cristina?

—Si, mamà. A més que jo he fet una prometença a tant glorios sant.

—Quina prometença has fet, filla meva?

—Ah! mamà, no li puch dir encare. Si S. Josep se digna concedir-me lo que li demano, allavors li diré.

—Vaja!—féu son pare.—Vosaltras sempre esteu am vots y vestir sants!...

Al cap y a la fi el resultat són sempre quartos.

—Papà, no s'enfadi. Veurà que contenta estaré si S. Josep aten mas súplicas... més pot-ser no só prou mereixedora, y no las atendrà.

—Quin misteri és aquèt, filla?... sabs que cap prometença pots fer sens l'assentiment de tos papàs y en particular de ta mare.

—Mamà meva!... ja li diré... més no encare...—Y vulgué dissimular dos llàgrimas que rodolaren sobre sa galta.

—Cristina!... filla!... què tens?... No vulguis ocultar-ho a ta mare. Veig qu'estàs neguitosa y desganada... ¿que no estàs bona?

—Si, mamà: res me fa mal.

—Si estàs bona, perquè no tens gana?—li digué son pare mitj enfadat, de cara seria. Tu y ta mare sou unas bledas!... sempre una maloria o altra... no s'hi pot fer carrera... n'hi hà per tirar el barret al foch!

—Papà, no vuy que s'enfadi, sent? Estich bona... no tinch gana... no sé perquè... A l'hora de dinar ne tindré, y recobraré lo perdut.

—Donc s que facis bondat! Per tu hem vingut a Amélie.

Després de dinar y pres el cafè, la Cristina volia tornar a càls Sellés per continuar sa tasca de brodar; més son pare no ho vulgué.

—Un passeig desprès dels àpats és higiènic y facilita la digestió. Tu y ta mare vestiu-vos; anirem a donar un vol al parc, y ens deixarem caure a casa dels Sellés, per si ens volen acompanyar.

—A fe, tinch peresa,—digué sa muller.

Més D. Tomàs, tement per la salut de sa filla, insistí: no hi hagué més remey que complaure'l.

XII

Aquell meteix matí comparegueren per fi las Morels a l'esmorzar.

En Víctor las trovava d'anyor, o mellor trovava d'anyor a la Fanny, a la simpàtica vehina de taula. qual conversa era sempre espiritual y agradable.

A pesar de què sa pensa. son amor. fos tot per sa estimada Cristina, se sentia atret per la gracia encisadora de la jove parisenca. quina commovia sos sentits y exaltava sa imaginació.

A voltas, al pensar en el pur y candoros amor que ressentia per la Cristina, apartava la vista de l'imatge seductora de la Fanny.—Nó, no vuy profanar el sant amor qu'aquell àngel m'inspira!... seria culpable... no vuy pensar-hi...—Y a pesar seu hi pensava.

Que impenetrable y misterios és el nostro cor!... sempre l'eterna lluyta de l'amor moral contra l'amor físic, de l'ànima

contra el cos... sempre la tentació, l'ardoros desitj de tastar la poma prohibida!... lluyta en la qual la nostra pobre ànima sol sucumbir si no és fortament amparada per la divina moral.

Perquè el recort de la Fanny venia a barrejar-se amb el tendre recort de la Cristina? En Víctor, de sentiments tant nobles, de cor tant sensible y generos, que la dolça emoció de son primer y jovenil amor fa palpitar!... fenòmens psicològics misteriosos e inexplicables.

La Fanny, sempre eleganta, graciosa, amable, se sentà, somrient a son vehí de taula: aquella serietat de l'oferiment de la pervenxa, en la vall de Montalba, s'havia fos.

—Bon dia, Margeneda.

—Bon dia Fanny...—Y dirigint-se envers Mme. Morel, li féu un profond saludo...—Per fi ja era hora de veure-la a taula. Sab que l'anyoraba moltissim?

—...Una indisposició de la mamà... no podia deixar-la sola.

Se parlà naturalment de l'excursió de Montalba; de l'afrau d'Annibal. La conversa se féu general amb els vehins de més aprop. Fins el senyor flegmàtic y callat hi prengué part, diguent qu'allò no valia la pena; qu'ell havia fet ascensions a las montanyas Pedregosas més altas de l'Amèrica del Nord.

Després de postras, las Morels s'alçaren de taula: en Víctor

téu lo meteix, acompanyant-las fins al corredor per hont se puja als pisos y que també dona entrada al parc de l'establiment.

—Mamà, si fessem un passeig pel parc...

—Estich un xich aixafada. El bany qu'he pres aquêt matí era un poc massa calent y m'ha debilitat.

—A fe, tinch ganas d'anar a respirar l'ayre pur; fa un dia esplèndit. Ja que vostè no pot venir, aniré amb el senyor Margeneda, veritat, Víctor?

—Senyora, tindré un ver plaher de donar-li el braç. Estich a las sevas ordes.

Mme. Maurel pujà a sa cambra, deixant els dos joves sols! y al separar-se de sa filla, li digué:

—Fanny, no tardis a pujar; sabs que tenim moltas cartas atrassadas per respondre.

Entraren a bracet al parc: joyosos, de bon humor, se dirigiren vers una arbreda estreta, poc freqüentada, ombrejada de atapahits boixos y pins que forman una volta de verdor. A l'arribar a la glorieta de canyas qu'es trova al cap de vall en front de la cascata d'Annibal, la Fanny digué:

—Si ens feyam servir el cafè aquí? què m'en diu, Victor?

—Excelenta idea!... Vaig corrent avisar el criat.

Aquêt els hi portà una tauleta redona sobre la qual deposà xicras y cafetera.

L'alea aquella y la glorieta rodejada de bancs agrestes era apartada del kiosc hont els banyistas, després de l'esmorzar, quand feya bo, s'aplegavan per pendre cafè y llegir els diaris.

La glorieta hont se trovavan domina las timbas del Mon-

dony, y per duas finestretas entrellaçadas de canyas veyan las cingleras abruptas, clapadas en els relleus, d'arbriçons y matolls de boix que suavisan l'aspror d'aquella naturalesa selvatge.

Feya una matinada hermosíssima; cel serè; un ayret sanitos, agradable, impregnat d'emanacions montanyesas.

La Fanny, com sempre, elegantíssima; toileta de gust exquisit, falda curteta de fina llanilla; jersey de vellut negre de seda que li ceny el cos, un xic entrobert al pit amagat per un *bouillonné* de glassa blanca y un nus de tul. Una cinta de vellut carmesí conté sa espessa cabellera ajustada en monyo artístic, deixant lliures, al clatell, riços de cabells finíssims que joguinejan amb el ventijol.

Tot savorejant el cafè, en Víctor li digué:

—Fanny, me vol permetre fer-li una pregunta? Temo sia indiscreta; més no em puch estar de fer-li.

—Digui.

—A què dech l'honor de quin vostè m'afavoreix de ser son cavaller servent, y donar-li el braç, per passejar, desprès de la serietat glacial am la qual va acullir, ans d'ahir, el meu oferiment de la pervenxa?

—Jo!... seria!

—Oh! sí, molt seria, com si no li sabés grat rebre-la.

—Víctor, s'enganya; y en prova...—Se tragué de son carnet la pervenxa tota mústiga, posada entre dos fulls...—Veu? és la meteixa. La guardo com a recort de l'excursió.

—Ah!... sols com a recort de l'excursió!...

—Sens dupte; fóu per mi agradabilíssima.

—La excursió o be la pervenxa?

—Una y altra.

—Ah!

Pausa.

—Li ha passat l'emoció del bany que va pendre per vulguer salvar la senyoreta Soler?

—Perquè m'ho pregunta?

—És natural.

—Nó; emoció cap. Vaig fer lo que qualsevol dels joves que presenciaren l'escena hauria fet si s'hagués trovat com jo aprop de la senyoreta Soler. Lo meteix hauria jo fet am vostè en aytal percas.

—Ho diu de veras?

—Sí senyora.

—Veyam, miri'm de fit.

Se la mirà de fit, més no pugué resistir a la mirada expressiva de sa bella amiga. Un efluvi de tebi perfum de violas exhalat de son gentil cos l'ubriagà. Sentí neixe un llans voluptuos que feya glatir son cor y encenia sos sentits; y, mirant-se-la am mirada apassionada que féu baixar els ulls a la Fanny,

—Si vostè hagués relliscat de la penya y que jo hagués tingut la ditxa de salvar-la, l'hauria apretada en mos braços, y vostè, Fanny, hauria sentit las palpitacions de mon cor.

—Com am la Cristina, veritat?

En Víctor baixà els ulls sens respondre... Pobre Cristina! pobre amor seu! que lluny era de son pensament!...

—Se recorda, Víctor, de la nit del ball de la Mare de Déu Candelera?

—Moltíssim.

—Té present lo que li diguí: «Si l'estimés, Víctor, sab que seria gelosa;» puix el seu amor el vuy tot per mi, tot, sent?

En Víctor, cegat, encisat, li respongué:

—Oh, Fanny! fa temps qu'el posseheix...—Y creuant sas mans, suplicant-la,—L'estimo am passió, am deliri!...

De prompte, en la meteixa alea, no lluny d'ells, es presentaren la Lluisa y la Cristina, acompanyadas de llurs papàs. No els havian vist a venir encare. La Cristina es tornà pàlida; tota la seva sanch afluhí a son cor: si no hagués donat el braç a la Lluisa, que l'aguantava, ben cert hauria caygut.

Mentres la Fanny, dreta, molt atenta, las hi tornava el saludo, en Víctor s'atançà vers ells, encaixant am D. Tomàs y D. Blas, qu'anavan un xic enderrera, saludant a la Lluisa y a la Cristina, convidant-los a pendre cafè. Li donaren las gracias, prosseguint llur passeig. Tornà a la glorieta; reprengueren llurs assientos, devant la tauleta redona.

En Víctor, callat, commogut, sentí una foguerada que del cor li pujà a la cara... quina tempesta! quina lluyta terrible en la seva conciencia! La Fanny s'el mirava molt seria. La commoció, la palidesa de la Cristina no li havia passat desapercebuda.

—Oh, sí, ella l'estima... n'estich convençuda... y ell?...

Allavors, moguda per un aspre sentiment de gelosía, dissimulà, preparant-se a lluytar per vèncere sa rival.

Reprengué son gracios somriure, y més seductora que may:

—Víctór, no dech ni puch estimar-lo.

—Oh! Fanny, per Déu! no em digui això... ¿perquè?

—Perquè si l'estimés me faria sufrir...—digué amb adorable llanguidesa...—Si li dongués mon amor seria gelosa fins de sos pensaments. Nó! nó! vuy que l'afecte que sento per vostè sia com fins are un afecte amistos. Siguem sols amichs, Víctor.., vol?...—Y li allargà la mà.

Aquêt portà eixa mà a sos llabis, besant-la apassionadament.

—Fanny, no vuy sa amistat: vuy el seu amor... Estich ferit aquí...—senyalant el cor...—L'amor que sento per vostè és passió, deliri!... la veig cada nit en mos somnis!... Oh!... no!... amistat... jamay!... impossible! El sentiment que vostè m'inspira és un foch que m'abrusa!... no vulga, Fanny, impellir eix ardoros sentiment!... seria follía!... no podria jo resistir-hi! Oh! deixi'm oir de sos llabis paraulas d'esperança, de consol... —Y prenguent sas mans, se la mirava, las llàgrimas alls ulls, de mirada expressiva, suplicant, hont s'hi veya el foch ardent de sa culpable passió.

La Fanny, molt commoguda, no retirà sas mans, deixant-lo més ubriagar am llur contacte tebi, vellutat; baixava la vista; duas rosas pàlidas coloravan sas galtas; son respir més freqüent feya onejar son pit en ritmes apressurats, en onadas voluptuosas.

—Per estimar-lo, Víctor, necessito provas, tal volta sacrificis.

Aquêt, cegat: — Provas, sacrificis... Mani, Fanny! estich prompte en obehir-la! soch son esclau; disposi de mi.

—Doncs be; juri'm que son amor serà tot meu! tot!... y que son cor palpitarà sols per mi... amb exclusió de cap altra... aduch de sa patricia, la senyoreta Soler.

Una foguerada enterbolí sa vista; la imatge de la Cristina creuà instantaniament sa pensa com aparició fugaç, de mirada trista, ulls negats de llàgrimas. Sentí sa dolça veu que li deya: «Crudel! Obres en mon pobre cor una nafra sangonent que me farà morir de pena!...» Més al mirar-se la seductora criatura que tenia al devant seu, quina s'el mirava, llànguida, amorosa, apassionada, amb aquella adorable expressió de mirada irresistible, qual efluvi feya glatir son cor y encenia sos sentits, ubriagat, encisat, respongué:

—Fanny, juro d'estimar-la, de donar-li tot mon amor, tot!

Aquesta li allargà la mà, qu'en Víctor portà febrosament a sos llabis. Allavors se tragué el carnet de la butxaca, l'obrí en el full que contenia la pervenxa mústiga, prengué el llapiç y escrigué: «Avuy, 10 de Febrer, en la glorieta de la cascata, del parc de l'hôtel Pujade, en Víctor Margeneda ha jurat d'estimar-me...»—Firmi Víctor.

Aquêt firmà, somrient.—Quin capritxo!

—Soch supersticiosa. Eixas ratllas, al costat de la pervenxa, m'apar seràn per mi un talisman que resguardarà el nostre amor; veritat?

—No necessita aytal talisman... el ver talisman, si el perdés, el trovaria ben recatat al fons de mon cor.

La Fanny s'alçà, mirant-se el rellotge.—Ja las duas! Déu meu! Com passa el temps al costat de vostè!... Surt el correu a las tres... y tantas cartas qu'haig d'escriure!... Victor; son braç... Se dirigiren a bracet vers l'hôtel, saludant de pas alguns banyistas que trovaren sentats devant del kiosc.

Al peu de l'escala del seu pis, la Fanny se despedí del seu amant; li estrenyé la mà.—Adéu! a reveure!—féu am sa fina somrisa... y pujà, lleugera, a sa cambra. hont sa mamà, impacienta, l'esperava.

XIII

Aquella meteixa tarda, en Margeneda, al separar-se de la Fanny, tornà al parc. Passant devant del kiosc hi vegé tres joves banyistas, allotjats al hôtel, coneguts seus, am quins havia fet algunas partidas de carambola al saló de billar. Eran sols al kiosc, sentats en balancers; bevian cervesa, fumant, conversant. Dos eran belgas; el tercer era un jove diplomàtic, fill de Paris: el vescompte de Crozilles, agregat a la embaixada de S. Petersburg.

Entrà, saludant-los am finura.

—Senyor Margeneda,—digué un dels belgas:—ens farà l'amistat de acceptar un *boc*... És cervesa d'Estrasburg arribada de poc, fresca y bona...—Tocà un timbre elèctric; el criat comparegué...—Baptista, una *caneta*.

—Accepto am molt gust...—S'assentà en balancer; es tragué la petaca, oferint-los-hi brevas llegítimas de la fàbrica Gener y Gener, de la Habana.

—Ah!... vers cigarros espanyols,—digué el vescomte:—no en corren gayres en eixa terra.

Tot fumant y saborejant la cervesa alemana, parlavan de viatges, d'estacions thermals, de la societat cosmopolita que s'hi solia trovar; e insensiblement la conversa es decantà, com és natural entre joves, sobre el *bello sexo*: teatres, actrius, divas, baylarinas, contant cadascú la seva. Després passaren revista de la societat d'Amélie, de las banyistas de l'hòtel, estisorant la baronesa de Mauleon, la comtesa de Reart; y a l'arribar el torn de las Morels, un d'ells digué:

—Qui són eixas senyoras? res s'en sab. ¿Són realment mare y filla?...

—Viuen las duas prou retiradas, evitant la societat de las demés senyoras.

—Jo me contentaria am la filla... Que seductora! que guapa!

En Víctor estava sobre brasas.

El vescomte de Crozilles digué:

—No crech enganyar-me: jo las he vistas passejar, en luxosa carretela de lacayo y groom de librea, al bosc de Boulogne. La més jove portava una *toileta* de gust exquisit, que féu nostra admiració; puix l'amich am qui me passejava, al demanar-li si las coneixia, me respongué que la més jove, tant guapa y elegant, era la *querida* d'un opulent banquer.

En Margeneda al oir això no pugué contenir-se; indignat, s'alçà; y mirant de fit al vescomte:

—Senyor vescomte de Crozilles, és mentida!... Us prohibeixo de calumniar eixas senyoras.

Aquêt, pàlit de còlera, s'el mirà, y am calma concentrada digué:

—Vostè ha dit?...

—Qu'és vostè un mentider y un calumniador!

Foll de rabia, anava a tirar-se sobre d'ell; sos dos amichs el contingueren. Am moviment convulsiu es tragué la cartera; n'arrancà sa tarjeta que li tirà a la cara...—Senyor Margeneda, eix vespre reberà mos testimonis. L'insult que m'acaba d'inferir, ni am sanch s'esborra.

—Estich a las sevas ordes.

Els tres joves saludaren; surtiren del kiosc, deixant an en Víctor sol.

Aquêt se quedá un rato, pensatiu, reflexionant sobre lo qu'acabava de passar! molt perplexo per trovar dos padrins de confiança; puix no volia qu'el desafío fos conegut dels banyistas de l'hôtel y molt menos de las familias Soler y Sellés.

Després de molt pensar, trovà sens dupte una solució satisfactoria, puix que surtí de l'hôtel, atravessà el carrer dels Thermas, trencà a la dreta prenguent l'ayros pont acqüeducte sobre el Mondony, dirigint-se al grandios Hospital Thermal militar. Se féu acompanyar a l'allotjament de Mr. Arvers, jove capità d'enginyers que coneixia dels balls y tertulias de l'hôtel. Entregà sa tarjeta a un criat, quin al poc rato el féu entrar, acompanyant-lo al saló, diguent-li que son amo vindria tot seguit.

Esperant, es mirava el saló artísticament amoblat: piano, planos, quadros a l'oli, bibelots xinescos, gerros del Japó, panoplia d'armas antigas... No tardà gayre a entrar Mr. Arvers.

—Senyor Margeneda!...—encaixant y oferint-li una butaca...—A què dech l'honor de rebre sa visita?

Aquêt li contà el cas que li acabava de passar amb el vescomte de Crozilles... questió de donas... No li digué el ver motiu del desafío; demanant-li que li fes l'honor de servir-li de testimoni, que li en quedaria agrahidíssim.

—Accepto am molt gust... més, y l'altre padrí?

—No l'he trovat encare, y dech dirli am franquesa que no sé hont trovar-lo, vist el secret que s'ha de guardar.

—Deixi-ho per mi. Mr. de Crozat, el jove intendent militar de l'Hospital, molt amich meu, serà son segon padrí; y si vostè m'hi autorisa tindrem tambè el Doctor militar, Mr. La Ferrière, si la cosa arribés a l'extrem d'haguer d'anar sobre el terreno.

—Be; are digui'm quinas són las condicions.

—Condicions, per mi, cap. No puch dir-las sens conèixers las de mon adversari, quin, com a primer insultat, té el dret d'imposar-nos-las.

—Conforme.

—No dech ocultar-li que, en cas de batre'ns, preferiria l'espasa.

—Be, be, això és cosa nostra. Mr. de Crozilles no li ha enviat encare sos padrins?

—Nó, senyor.

—Doncs torni a l'hôtel: no es mogui de la seua cambra per

si venen. Jo aniré a veure Mr. Crozat, encare que seria inútil, perquè estich segur qu'acceptarà. ja hi pot comptar.

En Margeneda s'alçà. donant mil mercès al jove capità, oferint-li sos serveys y amistat. Encaixaren afectuosament.—Adéu!...

L'acompanyà fins a la porta del pis, y mentres baixava l'escala, li digué desde el replà:—Aquèt vespre, Mr. de Crozat y jo. esperarem els padrins del viscomte... A reveure!

—A reveure!... Gracias!

En Margeneda s'en tornà a l'hòtel: entrà dins sa cambra. Al poc rato que hi era, rebé la visita dels dos belgas, padrins de Mr. de Crozilles. Els digué am finura de vulguer be entendre's am Mr. Arvers, capità d'ingeniers, y am Mr. de Crozat. intendent militar, sos dos padrins. Saludaren; surtiren de sa cambra y de l'hôtel, dirigint-se a l'Hospital thermal militar.

Las cinc tocaren a la pèndola de la xemeneya. El cel tant serè del matí s'havia ennuvolat; un cel gris, rúfol, ver cel de neu. que li feya recordar el cel d'hivern de Montalba.

Allavors, pres de neguit, d'anyorança. recolzat sobre son escriptori, el cap inclinat, apretat per sas mans convulsivas, son esperit vagava, transportant-se a la Molina, hont hi havia deixat son pare y son bon amich, company d'excursions y caceras, Mossen Ignaci. Se representava aquella morada tranquila en mitj dels boscos seculars, de la feréstega y hermosa naturalesa de la vall del Mondony; el grandios panorama del

Canigó cobert de neu; l'espessa broma de la serra de las Salinas que envolcalla de glacial sudari els faigs y abets altivols; son estimat abet del cingle de l'ós, qu'escalava gronxat pel ventijol de montanya; las brenadas y conversas amb els carboners y duellayres; els picarols y corruas de matxos qu'animavan aquellas imponents soledats; las llargas vetlladas a l'escon de la llar, alegradas per las rondallas y joyosas cançons de l'avi Bernat...

—Ah! quina dolça pau la de mon cor! res ne torbava sa quietut! Vivia ditxos sense cap pena! Ah! estimadas montanyas de Montalba, floretas flayrosas, honrats pagesos de la Molina, vos anyoro!... perquè us he deixat!... Desde que m'he separat de vosaltres la pau de mon cor ha fugit pot-ser per no tornar may més!...

Aquellas paraulas fatídicas del vescompte de Crozilles ressonavan en sos ohidos com toc fúnebre: *Es la querida d'un opulent banquer!*... Si fora veritat!... Oh! nó! impossible!... és una infame calumnia que rentaré dins la sanch del calumniador!

A voltas la dolça imatge de la Cristina s'interposava entre la de la Fanny; li apareixia am sa mirada franca, candorosa, de cara pàlida, esblaymada, am doloros somris de sufriment, de resignació; sos hermosos ulls alçats al cel, llagrimosos; implorant la Verge, suplicant-la que li tornés l'amor del seu estimat.

Sos dits aixamplats, crispats, apretavan am força son cap, que semblava vulguer-se obrir.—Déu meu! Déu meu! que só jo desgraciat!...—De prompte sos ulls se mullaren de llàgrimas; una idea lugubre atravessà son esperit: idea de mort; el des-

afio!... pensava a son pare, que no tenia ningú més qu'ell per consol de sa vellesa... son pobre pare que tant l'estimava!... Quina pena!... quin desespero tindria si li portavan son fill mort o greument ferit!...

Nó; vuy apartar eixas ideas tristas qu'em descoratjan!... Valor y fermesa!..

La campana de l'hôtel tocà l'hora del dinar. No vulgué baixar al menjador: estava massa desganat. Es féu servir dins sa cambra una taça de caldo amb una copa de vi generos.

A las set rebé la visita de sos dos padrins, quins s'havian ja vist amb els del viscomte. Mr. Arvers presentà Mr. de Crozat an en Margeneda; encaixaren amistosament! s'assentaren, oferint-los-hi en Víctor sa petaca, de la qual prengueren un londres.

Donaren part de llur missió, advertint an en Víctor que Mr. de Crozilles exigia una retractació solemne devant de tots sos amichs de l'hôtel, o si no el desafio seguiria avant.

—Impossible!... És Mr. de Crozilles qu'hà de retirar las paraulas injuriosas y calumniosas qu'ha proferit contra duas senyoras respectabilíssimas. L'he tractat de mentider... s'ho mereixia.

—No hi haguent doncs avenencia, se verificarà el desafio demà de matí, a primera hora, quand sia dia, a las set, al parc de la villa del Dr. Laferrière, situada al passeig de la Petiva Provença.

M. de Crozilles, com a primer insultat, té el dret d'escullir

l'arma; ha escullit l'espasa. L'atac durarà fins qu'ún dels dos es trovi impossibilitat de defensar-se. El Dr. Laferrière y el Dr. Soubiel seràn sobre el terreno per assistir als ferits.

—Està molt bé, y mil y mil gracias. Demà de matí, a dos quarts de set, tindré l'honor de venir a trovar-los per anar junts al parc del Dr. Laferrière.

Quand foren fora, en Víctor obrí son escriptori, prengué un full de paper y escrigué a son pare. Més, escritas las primeras ratllas, sa ploma es deturà...—Per què alarmar-lo?... un duel a la espasa no és perillos!... raras vegadas és seguit de mort... Més, si jo rebés una estocada mortal!... Nó! nó! vuy qu'en cas d'una desgracia, mon pare sàpiga que son fill, fidel a las tradicions d'honor de sa familia, té sanch dels Margenedas y dels Marsillachs, y sobre tot noblesa de cor català. Els meus antepassats no haurian vacilat un moment en exposar llur vida per defendre y venjar l'honor ultrat-jat d'una dama, majorment siguent eixa dama ma estimada...—Agafà la ploma, y mentres escribia li aparegué altra volta la imatge de la Cristina; algunas llàgrimas caygueren sobre el paper, quinas, barrejadas am la tinta, es dilataren, fonent las ratllas més carinyosas y expressivas; las ratllas d'adéu, de separació... fins al cel!

Plegà la carta; la posà dins carpeta; escrigué l'adressa: *Per mon pare*: la clogué y sellà, ficant-la en un calaixet de son escriptori.

—Be; are no descuydem l'assumpto serio de demà...—Des-

penjà un dels florets creuats en X sobre un retrato de Goya, y s'esgrimà durant mitj'hora per donar flexibilitat a son braç dret.

En Margeneda era un dels deixebles més aprofitats del mestre d'armas del collegi de Montpeller. A fi de curs, s'emportà el primer premi d'esgrima y de gimnàstica. Son mestre era un militar distingit, de tres galons al braç, prebost del primer regiment d'enginyers, en guarnició a la ciutadela de Montpeller; de caràcter serio, formal; may ningú l'havia vist riure. Tot lo dia fumava am llarga pipa alemanya, de pisa adornada de figuretas coloradas. Abans d'esse prebost del regiment d'enginyers, durant son llarch servey en l'exèrcit, s'havia batut en duel deu vegadas. Portava a la cara una cicatriç que li seguia del front fins a mitja galta; provenia d'un cop de sabre d'un sargento de cavalleria am quin s'havia desafiat.

An en Margeneda y demés deixebles aprofitats, els hi deya: —L'esgrima a la sala d'armas am floret embolat, per hàbil que un hom sia, no compon res am l'esgrima a l'espasa o floret desbolat sobre el terreno, si no es té ver coratge, sanch freda, calma y penetració o mellor fascinació. Recordeu-vos que l'ull no ha d'apartar may la vista de la punta de l'espasa de l'adversari. Sobretot no precipitar-se; estudiar son joch; penetrar son intent. Concreteu-vos al principi en parar el primer atac per furios que sia, sempre am calma y fermesa. Prompte se us presentarà el moment favorable per clavar-li bona estocada. Dos adversaris d'igual força al floret, acaban per fer-se una

esgarranxada o be una punxadota al braç o a la mà, que posa fi al combat, per agraviar algun nervi que impossibilita el puguer empunyar be l'espasa.

Ademés els padrins són els principals factors del duel, com àrbitres que són del combat. Per xò us aconsello, en cas de desafío, d'escullir padrins hàbils, inteligents, esgrimayres, si pot ser, que sapigan be llur obligació,

A las nou, en Margeneda surtí de sa cambra, baixà l'escala del pis, hont se topà am sa cambrera als derrers grahons, que pujava; quand fou al corredor, se dirigí vers la porta tancada del parc de l'hôtel, la obrí, entrà al parc per fumar un cigarro y aspirar l'oreig de montanya que venia de la gorja del Mondony. Las arbredas solitarias, desertas, ni un ànima; el kiosc tancat y barrat. Feya clar de lluna, més sa feble claror era tamiçada per densa boyra estesa pels cims. Prosseguí son passeig fins a la glorieta de canyas de sobre la cascata hont havia pres cafè y declarat son amor a la Fanny. Tenia enfront l'afrau d' Annibal, negat dins la foscor de la nit, negre, lúgubre, com entrada de boca infernal, de l'infern del Dante: negror que feya ressurtir més encare un pàlit raig de lluna que clapava en vigoros to soptat de clar oscur las crestas esqueixadas dels cingles. S'assentà sobre el banc agrest de la glorieta, deixant vagar son esperit dins la nit d'aquellas timbas. Entreveya el caos, el gorch negre hont s'havia tirat per salvar la Cristina; estrenyent-la en sos braços, portant-la mitj desmayada sobre la sorra. Oh! sí, sentia son cor atret vers ella; sentia qu'aquell

amor pur qu'entendria son ànima era el verdader... De prompte li semblà oir caminar sobre l'alea, vegé una ombra qu'dirigia vers la glorieta: una dona velada entrà. apartant el vque li tapava la cara... la Fanny!... En Víctor se quedà d pedra.

—Com!... vostè a eixa hora!... sola!

—Ah! Víctor... ho sé tot!...—Y reblincant sos braços. repenjada sobre son coll, el besà apassionadament...—Ah! ja sabia qu'et trovaria aquí. No veyent-te a taula pel dinar, presa d'inquietut, m'informí si estavas malalt... oiguí un vago rumor de desafío entre tu y Mr. de Crozilles... jo no vivia... volia saber la veritat. Mr. de Wilson, ún dels padrins del vescomte m'ho ha tot contat. Allavors, inquieta, congoixosa, no puguí contenir-me; a las nou aní sola dins ta cambra; no t'hi vaig trovar... hont serà en aquestas horas? Déu meu!... hont podré trovar-lo! jo el vuy veure aquêt vespre sens falta, sia hont vulla... Si serà al cafè?... al saló de joch?... Nó, nó, no pot esser! Alashoras me decidí a preguntar-ho a la cambrera del pis, quina me digué que t'havia vist surtir per la porta que dona al Parc. Sola, he recorregut las aleas, y per fi t'he trovat. Víctor. estimat meu, no vuy qu'et batis... Oh! nó! tremolo d'esglay al pensar que pots esser ferit... pot-ser mortalment... Oh! quina idea més horrible!... Víctor, jo no podria resistir! la pena em mataria! Víctor. t'amo. só teva...—Y enllaçant-lo en sos braços li besava sa cara. sos cabells. cobrint-lo de caricias. Un efluvi de tebi aroma de violas que s'exhalava de son pit ubriagà els sentits de son amant.

—Fanny! amor meu!. . . . .

Fou sa primera hora voluptuosa... gronxats pel murmur de la cascata y el remoreig del torrent Mondony, en front del negre afrau de las timbas d'Annibal. quals cims són illuminats pels pàlits raigs de lluna.

—Fanny!... és hora de separar-nos; no vuy acompanyar-te per no comprometre't: torna a l'hôtel.

— Y tu?

—Jo et seguiré a distancia; aniré dins ma cambra. Necessito calma, repos: no vuy ser dominat. demà el matí, per la sobre-excitació nerviosa.

—Déu meu!... eix duel és doncs inevitable!

—Si, Fanny, és inevitable; el teu honor y el meu són compromesos.

—Y si el resultat és fatal per tu?...

—Serà lo que Déu voldrà.

—Oh! això és horroros!... no et vuy deixar!... passaré la nit am tu, y demà seré ans que tu al parc de la villa Laferriere.

—Fanny, sias rahonable: t'ho suplico, pel nostre amor! Si no descanso, seré sobrexcitat. no podré defensar-me, y me trovaré esposat a rebre una estocada de mon adversari.

Tota plorosa, singlotejant:—Adéu!...—Y l'enllaçá dins sos braços estrenyent-lo fortament contra son cor; posà sobre sos llabis un bes voluptuos. Es tirà el vel sobre la cara y se dirigí vers l'hôtel; entrà dins sa cambra; obrí am cautela, sense fer fressa, la porta de comunicació de la cambra de sa mare; s'atançà de puntetas vers son llit; la vegé adormida. Alashoras

se despullà; es posà una bata blanca brodada, de fina llanilla, se calçà unas plantofas bufonas, y es deixà caure dins una butaca; prengué la novela de Alfonso Daudet, *Sapho*, que tenia començada, proposant-se vetllar tota la nit, a fi de ser desperta ans las sis del matí. Més al cap d'algunas horas, tremolava y li venian esgarrifanças de fret. Se ficà al llit e insensiblement sos ulls s'aclucaren y restà adormida.

En Víctor passà la nit desvetllat, molt sobrexcitat y nervios, girant-se y regirant-se dins son llit, assaltat per mil ideas qu'es topavan dins son esperit.

Cap a la matinada, conseguí un xic la sòn, somnis intermitents, pesats, opressió de cor, qu'el despertavan en sobre-salts nerviosos.

Per fi, una claror feble, indecisa, lliscà a traves una clivella dels batents tancats de sa finestra; era la pàlida claror de l'alba. Saltà del llit; arruixà son cos d'aygua freda; es vestí, y obrí la finestra de bat a bat; una boyra espessa y freda que venia del riberal del Tech, envolcallava a Amélie y sa vall. A las sis, begué una copa de rom, encengué un cigarro, y es dirigí vers l'hospital thermal militar, hont l'esperavan sos padrins.

Devallà el carrer dels Thermas; totas las botigas y portas eran tancadas; el vilatge adormit; sols se creuà amb alguns jornalers qu'anavan a llur feyna. Enfilà el pont aqüeducte del Mondony, altíssim, d'una sola arcada; se deturà un instant al mitj del pont, apoyant-se sobre las baranas de ferro. Torrent amunt la boyra s'havia alçat una miqueta. A traves d'una cla-

riana se li presentà l'hôtel Pujade, adormit, closas sas finestras, y derrera d'ell els cingles feréstechs d'Annibal, esqueixats, enormes, mitj estompats, negats dins la boyra, de visió fantàstica. A sos peus, no lluny, a la vora del torrent, del fons d'una esberla, surt una fumerola blanquinosa, que s'enlayra en volutas confonent-se am la boyra; és la cascata formada per las ayguas thermals de l'abundant manantial qu'alimenta thermas y vilatge d'Amélie, de 65 graus de temperatura, anomenat *El gros Escaldador*.

Las sis tocavan al cloquer d'Amélie; un minut desprès tocaren al rellotge de l'hospital thermal. Prengué una de las arbredas del parc que mena al grand edifici militar. Quand fou à l'entrada, la centinella, abrigada d'ample capot de caputxa, surt de sa garita, demanant-li hont anava, si tenia el permís per entrar. Li exhibí la tarjeta del capità d'enginyers, afegint que tenia de veure'l. Vingué el cabo de guardia, quin el féu acompanyar per un soldat a l'allotjament de M. Arvers. Pujà a sa cambra; el trovà en cos de camisa, fent sas ablucions.

—Bon dia, senyor Margeneda. Dispensi; estich tot seguit per vostè. Senti's: el rebo *sans façon*, a tall d'amich.

—Faci; no es molesti...—Y s'assentà.

Al poc rato entrà l'intendent, M. de Crozat, quin, desprès dels saludos, li digué:

—Sr. Margeneda, és vostè exacte com' un militar; tot just clareja; més val esperar que fer esperar. Vegi aquestas duas espasas.

En Víctor las desenveynà, reblincant-las, la punta a terra...

—Bravo! són de bon tremp.

—Tenim temps de sobras,—digué el capità;—no seria mal un curt exercici d'esgrima per preparar-se.

—De bona gana. Vindrà molt be.

Se posaren els guants, careta reixada de filferro: empunyaren un floret cadahú, y s'esgrimaren durant un quartet. M. Arvers fou tocat tres vegadas, y en Víctor una.

—Bravissimo! vostè és de força respectable; m'apar que M. de Crozilles trovarà sabata de son peu.

Entrà el Dr. Soubiel. M. Arvers féu seguir son ordenança, a quin entregà las espasas embolicadas am drap negre, y els quatre es dirigiren al parc Laferrière. El vescompte am sos dos padrins hi acabavan d'arribar, com també el Dr. Laferrière, amb un botiquí sota el braç.

Se saludaren am cortesia.

Es dirigiren a una placeta, al centre del parc, rodejada de llorers, ensorrada de fina sorra.

La boyra més espessa que may. De las fullas dels llorers degotavan perlas cristallinas. Dins el fullatge se sentia el xerroteig dels pardals.

Dos dels padrins tiraren a la sort pels llochs qu'havian d'ocupar els combatents! més, com no havia eixit el sol, y que la matinada era boyrosa, no hi hagué ventatge ni per ún ni per altre.

Se tragueren americana y armilla, quedant-se en cos de camisa, a dos passos, ún enfront d'altre, espasa en mà, la punta dirigida a terra, immòvils, esperant la senyal.

—*Partez!* (avant!) digué—M. Arvers.
Se posaren en guarda, creuant las espasas.

L'atac de M. de Crozilles, al començar, fou furient, impetuos, ràpit, obligant an en Víctor a defensar-se, reculant de dos passos, parant am calma y destresa sas estocadas, estudiant son joch, atacant també ell, fent-lo recular. En una de las paradas hàbils d'en Víctor, aprofità d'un descuyt de son adversari, y el ferí a l'antebraç dret: un seton, entre carn y pell, de poca importancia. Els padrins volian posar fi al combat; més Mr. de Crozilles, a pesar de la sanch que li corria al llarch del braç, com una sangria, s'empenyà en vulguer continuar, diguent que la ferida era insignificant y no l'impedia gens.

Se posaren altra volta en guardia, batallant més que may; combat brillantíssim que feya honor als dos adversaris y l'admiració dels padrins. Hi havia més d'un quart que s'esgrimavan: de prompte en Víctor deixà caure sa espasa, portant la mà al pit, sentint destret, esgarrifanças, cobrint-se la seva cara y front de freda suhor. Li vingué un desvaneixement; anava a caure; els padrins corregueren a sostenir-lo. Els metges després de donar-li un cordial, li esquinsaren la camisa; sols vegeren una taqueta de sanch en el punt de la ferida, sota la tetilla dreta. Repenjat en braços dels padrins el portaren a la villa. El Dr. Laferrière el féu transportar a una de las cam—

bras de sa casa; el despullaren, posant-lo sobre un llit per examinar y sondejar la ferida. Trovaren que la punta de l'espasa havia entrat entre la quinta y sexta costella, a dos centimetres sota la tetilla dreta, fonda de nou centimetres: surtia sols una gota de sanch al centre d'una aureola un xic amoratada; interessava el pulmó, puix li vingueren accessos de tos y tragué algunas glopadas de sanch.

Se li féu la primera cura. El Dr. Laferrière decidí que se quedaria tot lo dia en sa cambra; y qu'al vespre, de nit, seria transportat en sa cambra de l'hôtel Pujade.

Ans de separar-se d'ell, Mr. de Crozilles li estrenyé fortament la mà, lo meteix qu'els padrins. Tots prometeren de guardar el secret més absolut sobre el duel. Se convingué de comú acort declarar que, trovant-se reunits al parc Laferrière per tirar al blanc, en Margeneda, vulguent armar un petit revolver de butxaca, se li havia disparat, entrant-li la bala al costat dret, la qual fou extreta pels dos metjes que s'hi trovavan.

No hi hà dupte qu'en Margeneda, am sa calma y sanch freda, hauria clavat al vescomte la ferida qu'ell rebé; més la fatalitat vulgué que, en una de las paradas d'en Víctor, entrevegés a traves del fullam d'un clap de murtreras, un xic distant de la placeta hont se batian, la cara pàlida, atemoritzada, de la Fanny.

Eixa aparició distragué sa atenció sols un segon, y no parà a temps l'estocada de son adversari.

Mr. Arvers y Mr. de Crozat passaren part de la matinada en la cambra del ferit; hi tornaren a la tarda, lo mateix que Mr. de Crozilles y els dos belgas, padrins seus; informant-se amb amistos interes de l'estat del ferit. Els metges no podian res dir; sols deyan qu'era ferida de pronòstic reservat.

A Mr. de Crozilles y padrins els hi sabia molt greu el fatal desenllaç del duel; el primer, sobretot, se penedia de no haver-lo donat per terminat després de rebuda sa ferida al braç... —És un jove valent que desd'are s'ha guanyat totas mas simpatías, professo vera estimació per ell...—Y entrant a la cambra d'en Víctor, li estrenyé afectuosament la mà.

Quand fou ben nit el portaren am *chaise à porteur* (cadira de mans, tapada, que usan els banyistas impossibilitats pel reuma per, al surtir del bany, fer-se transportar a llur cambra) al hôtel y a sa cambra baix la vigilancia del Dr. Soubiel. El despullaren, el ficaren al llit, puix que tenia prohibit parlar ni fer cap esforç. Estava pres d'un moviment febros que segons els metges havia d'aumentar durant la nit.

El Dr. Laferrière féu venir duas germanas infermeras per cuydar-lo y vetllar-lo, una per la nit, altra pel dia; prescrivint-las-hi lo qu'havian de fer, lo qu'el malalt havia de pendre a cada hora; y, en cas de deliri, fer-lo prevenir pel criat del hôtel: vindria a qualsevol hora que fos.

La trista nova de l'accident desgraciat d'en Margeneda se

propagà per tot l'hôtel y banyistas d'Amélie. Tothom deplorava aquella sensible desgracia. Corria entre els banyistas del hôtel un vago rumor de desafio, de duel; preguntant-se la baronesa de Mauleon, la comtesa de Reart: *Quina és ella?* La primera sobretot, molt intrigada, volia averiguar la causa y coneixe l'heroina qu'havia motivat el desafio... si desafio hi havia hagut, puix estava en dupte.

Al vespre, a la tertulia del saló, se li presentà l'ocasió de puguer enrahonar a solas am Mr. de Crozilles.

—Vescomte, digui'm la veritat: li juro de guardar el secret: ¿ha sigut duel o bé accident?

—Senyora,—li respongué, un xic contret;—ha sigut un deplorable accident produit pel revolver...—Y li contà lo convingut.

—Ah! vostè ho arregla molt be... més no crech pas una paraula de lo qu'em diu. Ho he preguntat al Dr. Soubiel, que m'ha contat la meteixa historia de vostè, sense variant, paraulas idènticas.

—Senyora... si no em creu, perquè m'ho pregunta?

—Vescomte, vostè m'enganya... més no pararé fins a saber la veritat.

Las familias catalanas amigas d'en Margeneda, els Soler y Sellés, al saber la desgracia ocorreguda a llur patrici y amich foren afectadíssimas. D.ª Sibina, D.ª Tecla, la Lluisa, la Cristina, s'oferiren per vetllar-lo y cuydar-lo. Si no hagués tingut las germanas, ellas haurian sigut las sevas infermeras.

La nit fou dolenta: febre intensa, intèrvals lúcits y deliri;

ofech, tos, agitació. El Dr. Laferrière, cridat a las duas del mati, receptà un calmant qu'el deixà relativament assossegat.

D. Tomás, com amich de la familia del malalt, li preguntà lo qu'en pensava; si era cosa de gravetat, per prevenir son pare.

El doctor li digué que per are res podia dir, en vista de las complicacions que podian resultar de la lesió interna o sia neumonia traumàtica; que s'havia d'observar el giro que pendria el mal, per combatre'l am tot el recurs de la ciencia; però que, atesa la bona constitució y robustesa del malalt, creya que no tindria cap resultat fatal.

La Fanny, com ho tenim dit, vulgué passar la nit sentada en una butaca, a fi de ser desvetllada a primera hora de la matinada. Encengué el foch de l'escalfa-panxas; posà la lampara am sa mampara sobre una tauleta aprop del foch y començà a llegir; més sos ulls s'entelavan, veya las ratllas confosas, puix son esperit era dins la cambra d'en Víctor. Volia anar a trovar-lo, enllaçar-lo dins sos braços, agenollar-se a sos peus, no deixar-lo surtir, torsant-se en gran desespero. Duas vegadas sortí de sa cambra, resolta, despreciant tota prudencia; més devia atravessar llarchs corredors, y al trovar-se sola, mitj despullada, per eixos corredors glacials, silenciosos, envolcallats en la negra foscor de la nit, allavors, temerosa, li entrava la reflexió, la prudencia..—Els nostres amors descuberts!.. escàndol a l'hôtel!.. Quina és la dona que pot deturar un home impellit per questió d'honor?... Nó, és impossible!... la meva interven-

ció potser li seria fatal... li cal repos, descans per demà de matí...

Y tornava entrar dins sa cambra, arraulint-se a la vora del foch mitj apagat, deixant-se caure dins sa butaca, plorant, torsant sas mans...—Oh! quina angunia!... això és un sufrir horroros!...

A las duas, tota enfredolida, cruixida, se ficà al llit; sos ulls se clogueren; se quedà dormida. Somnis pesats, surts, agitació nerviosa, despertant-se a cada instant; encenia el llumet de sa tauleta de nit; es mirava el rellotge...—Déu! quina angunia!... y fora las tres!... que llarga és la nit!

Per fi, a las cinc se vestí, abrigant-se am son manto de caputxa folrat de pell martre; es tirà un espes vel negre a la cara; entrà dins la cambra de sa mare; dormia; baixà l'escala del pis de puntetas, molt lleugera; surtí ben tapada de l'hôtel, dirigint-se al parc de la villa Laferrière.

Devia atravessar el llarch carrer que constituheix el vilatge d'Amélie, creuar la carretera, passar sobre el pont del Tech que mena a la Petita Provença, y d'allà anar a trovar el parc Laferrière.

A las cinc del matí, en Febrer, és ben nit; sols una claror lletosa de la lluna de quart mengüant que a penas se reflexa dins l'espessa boyra. Quand arribà a la villa Laferrière, trovà la gran reixa de la portalada tancada; a las horas voltà la paret de tanca del parc fins a trovar la porteta de servey, esperant trovar-la tancada sols am cadaula. En efecte, aixis fou; la obrí, tornant-la a tancar; entrà dins una glorieta voltada de xiprés, s'assentà sobre un banc, posant-se en observació, esperant.

Encare fosquejava. Al cap de mitj hora trencà l'alba e insensiblement se féu dia; dia d'hivern, fret, rúfol, entristit per l'espessa boyra que humitejava son manto y caputxa.

A l'arribar els duelistas y padrins a la placeta dels llorers, s'atançà a poc a poc, dissimulant-se derrera de las tancas de murtra y achs y demés arbustos fins a trovar un lloch favorable hont a través del fullam pugués veure sense ser vista. Més, al seguir las peripecias del duel, admirada de l'arrogant coratge del seu amant, tremolant d'esglay, s'oblidà. travent un xic massa el cap, lo que fou causa de l'estocada que rebé en Víctor.

Al veure'l ferit caygué mitj desmayada, faltant-li forças per surtir del parc. Per fí tornà pendre el camí de l'hôtel; pujà a sa cambra; trovà sa mare que dormía. Las set tocavan al cloquer d'Amélie.

D. Tomás, després d'enrahonar amb el Dr. Laferrière, convençut de la gravetat del ferit, entrà en la cambra de sa muller, hont hi havia la Cristina.

—Papá, ¿com se trova en Víctor?

Aquêt contà lo que li havia dit el metge, afegint que creya qu'era cas d'avisar el pare d'en Víctor.

—Faràs molt be,—li digué sa esposa.—Fes anar un propi a la Molina, amb una carta per D. Ramon Margeneda; més no li diguis res d'alarmant, sens?... Pobre senyor! prou pena tindrà quand el trovarà tant malalt, sepultat al llit.

—Hi vaig tot seguit.

Entrà en son escriptori, escrigué la carta, y al baixar l'escala per anar en busca d'un expres, se topà am la familia Sellés que venia a saber novas del ferit.

—Torno de-seguida... Sellés, vingui am mi... vostès pujin: trovaràn la Sibina y la Cristina que las enteraràn.

Pujaren D.ª Tecla y la Lluisa.

Després de parlar de la fatal desgracia y l'estat grave del malalt, la Cristina portà la Lluisa a sa cambra, deixant solas las duas mamàs.

A l'entrar, la Cristina, el cor inflat de pena, es tirà dins els braços de sa amiga; donant lliure curs a sas llàgrimas.

—Ja ho veus... mos presentiments no m'enganyan... sa ferida no és de revolver,.. nó... es parla d'un desafio... és d'estocada; y el cor me diu qu'és estocada de la Morel, com si fos ella que l'hagués ferit...

—Cristina! amiga meva! quins pensaments tens!

—Ay, Lluisa! ¡Desde aquella tarda fatal qu'el vegí amb ella a la glorieta de la cascata, que tremolo d'esglay... Si, ella, ella m'ha robat el seu cor! ne tinch el presentiment... Ay! pobre de mi!... Déu meu! feu que no sia veritat!

—No crech tingas motiu d'afligir-te. La senyora Morel és, com sabs, sa vehina de taula, una amiga com las demés senyoras de l'hôtel. En Víctor és molt amable y obsequios; las costums francesas no són tant rígidas com las nostras costums catalanas. La intimitat de la vida comuna entre banyistas allotjats al meteix establiment, qu'es veuen a tota hora, fa que ningú trovia poc correcte de veure una senyora passejar-se amb un jove, adhuc pendre cafè ab ell, després de l'esmor-

zar, en una de las aleas del parc del meteix hôtel. Y ja pots ben creure que un jove de bona societat y fina educació, serà, amb ella, sols obsequios; puix que la senyora trovaria inconvenient y ridícul que li parlés d'amor. L'educació d'en Víctor y sa conversa am Mlle. Morel no haurà passat dels límits d'un franc y amistos obsequi.

La Lluisa deya lo que no creya per aconsolar sa amiga.

—Ay! si lo que dius fos veritat... Estich tant trista, tinch el cor tant oprimit, qu'em sembla m'amenaça una grand desgracia; y eixa tristesa neguitosa ha pres més increment amb el fatal accident d'en Víctor. Segons ha dit mon pare, ha passat mala nit. Ah! voldria ser al puesto de la germana qu'el cuyda...

—Eixa tarda anirem a veure'l: veritat?

—Perquè eixa tarda?... anem-hi are... son y fora las déu.

—Téns rahó; anem-hi are.

—Vaig a demanar permis a las mamàs.

El permis fou concedit, mediant qu'un dels papàs las acompanyaria.

En eix moment entraren D. Tomàs y en Sellés, quins venian de fer partir un propi a la Molina.

—Papà,—digué la Cristina;—volem anar a veure en Víctor. Vostè ens acompanyarà: ¿veritat?

—No sé si el podrem veure. Els metges han prohibit l'entrada de sa cambra; sols hi entra la germana qu'el cuyda; no obstant, podem probar-ho; y si no el veyem, demanarem a sor Teresa com se trova.

—Pobre Víctor! està doncs molt grave?

—Si, filla; més el doctor no desespera.

Anaren a l'hôtel! pujaren a la cambra d'en Víctor. Al rebedor, sor Teresa els digué qu'el malalt estava grave, y qu'el Doctor Laferrière havía prohibit terminantment de deixar-hi entrar ningú. Are descansa, y el pobre, desprès de la mala nit qu'ha passat, s'ho necessita!

—Sor Teresa,—digué la Cristina,—cuydi'l be.

Surtiren de l'hôtel; prengueren el carrer dels Thermas, entraren en l'iglesia y se postraren devant l'altar de S. Josep, implorant son auxili, suplicant-lo que tornés la salut al pobre malalt.

¡Quina oració més fervorosa la de la Cristina! Com demanà del fons de son cor a tant glorios sant que s'apiadés d'ella y del seu estimat!...

Aquell meteix dia, ella y la Lluisa començaren una novena a la Sagrada Familia per obtenir la curació d'en Víctor.

XIV

Don Ramon Margeneda havia anat a passeig am Mossen Ignaci per visitar unas plantacions de castanyers, en terreno rost, hont hi havia fet arrencar els alzinalls. Eixa castanyeda, novament plantada, se trova a un quartet de la Molina a sobre el cami de ferradura que va a Amélie.

Parlavan dels treballs agrícols qu'es proposava fer al més de Març; d'els boscos que s'havian d'aclarir y carbonar; de las castanyedas duelleras y cercleras ja talladas, a punt d'obrar.

—Ja és hora qu'en Victor vinga ajudar-me. Llarga haurà sigut sa estada a Amélie. Temo que li vingui de nou el rependre la vida de pages desprès de disfrutar tant temps de la vida com de ciutat.

—No ho crech. Estich convençut que, en mitj de las diversions que ofereix una estació thermal com la d'Amélie, en Víctor, qu'és amich y admirador de la naturalesa, anyora las caceras, las excursions als cims de las serras, las flors, els in–

sectes; y eixa naturalesa li serà tant més agradable que prompte vindrà la primavera.

—Sia com vulla, sa obligació és al costat meu. Un d'eixos dias li escriuré per recordar-li; puix el trovo a faltar, y fa massa temps qu'estich separat d'ell.

En això, vegeren venir, pel camí d'Amélie, un artigayre conegut de D. Ramon, per menar-li artigas en sas terras. Trascava com un ca llebrer. Al topar-se am D. Ramon y Mossen Ignaci, es deturà.

—Y això, Vicens? què hi hà de nou, que vagis tant depressa?

Aquêt es tragué la barretina, hi ficà el braç, cercant al fons d'ella.

—Tingui; eix paper és per vostè. Me l'ha entregat un senyor espanyol que pren banys.

Don Ramon prengué la carta, y al llegir las primeras ratllas s'assustà.

—Mon fill és al llit, prou malalt. D. Tomàs Soler me diu d'anar-hi tot seguit.

—Malalt de què?... què té?

—Un accident, una ferida de revolver... Mare de Deu!... temo una desgracia!... Vaig a marxar de-seguida.

Tornaren al casal. Féu ensellar l'euga, y en Jep l'acompanyà a Amélie.

—Donguí'm novas,—digué Mossen Ignasi al despedir-se d'ell... —Déu vulga que no sia res!... escriguí'm quatre ratllas... ja sab que pot disposar de mi.

—Grand mercè... No sé perquè me sento tant trist! tinch por que m'amaguin la veritat!... Adéu!... No'ns oblidi en sas oracions...—Y encaixaren.

Arribà a Amélie a la tarda. Va despedir en Jep, son criat, quin s'entornà a La Molina. Se dirigí a l'hôtel Pujade.

La familia del director de l'establiment el rebé amistosament, sentint molt la desgracia del seu fill; afegint que res li faltava, qu'era visitat per dos metges de fama y cuydat per duas germanas enfermeras.

Vulgué veure tot seguit el malalt. Precisament acabava d'entrar a l'hôtel el Dr. Laferrières. El Director el presentà al pare d'en Víctor.

—Doctor, com se trova mon fill?... Voldria veure'l.

—Vingui am mi. Més li recomano de no deixar-se veure; se li hà de evitar tota emoció.

Pujaren a la cambra d'en Víctor; cambra espayosa, confortable, ben amoblada; sor Teresa sentada sobre una cadira, prop del llit del malalt, resant; xemeneya encesa per purificar y renovar l'ayre; tauleta am xicras, ampolletas, medicaments, etc.; batents mitj closos; claror de penumbra.

Sor Teresa digué am veu baixa al doctor que l'estat de

postració continuava; que li semblava que la febre s'havia un xic rebaixat.

S'acostaren del llit; sor Teresa apartà las cortinas; el malalt pàlit, ulls closos, ensopit per las fortas febradas, feu un surt, obrí els ulls.

—Com se trova?—li preguntà el doctor.

—Sufreixo molt d'aquí... —senyalant el costat.

Alashoras li prengué el pols, el desabrigà, s'ajupí, aplicant sa orella sobre el seu pit y a darrera l'esquena, auscultant-lo detingudament.

Son pare era a l'espona del llit, un xic apartat; el veya sens esser vist.

Al trovar son fill en tant grave estat, pàlit, demacrat, no pugué detenir las llàgrimas que li baixavan galta avall. Hauria vulgut estrenye'l dins sos braços; emportar-s'el a La Molina hont aspiraria els ayres purs de montanya... Veure son fill estimat qu'havia deixat tant ferreny, tant ple de salut, sepultat al llit, en perill de mort!... y no puguent-li dir: Sò aquí, a l'espona del teu llit; per cuydar-te y no separar-me més de tu!... oh! Déu meu! Déu meu!... Es veya la cara d'aquell pobre pare, plorosa, afligida, las faccions contretas pel més viu dolor.

El doctor tornà abrigar el malalt.

—Vaja!—li digué am veu carinyosa;—prompte ne sortirem; quietut; no parlar ni pensar fins que li dongui permis.

Surtiren de la cambra.

—Doctor, què m'en diu?

—És grave, molt grave; més no hem de perdre las esperanças; la naturalesa pot més que la ciencia; sa robustesa lluytarà am ventatge contra el mal...—Y molt serio, amb aquella cara mal humorada que posan els metges quand veuen que llur ciencia no serveix per res, estrenyé la mà a D. Ramon, oferint-li cordialment sos serveys; aquêt feu el meteix donan-li mils mercès.

Se féu donar una cambra que comunicava am la de son fill, y no s'en mogué, fent-hi servir els repassos.

L'endemà de sa arribada rebé la visita de D. Tomàs y de D. Blas; visita curta, d'oferiments: puix D. Ramon era afectadissim, y no estava per visitas.

El pobre Víctor passà deu dias entre la vida y la mort, puix fou sagramentat.

Quina consternació en els banyistas de l'hôtel. En tot Amélie no es parlava de res més.

La Cristina postrada cada dia als peus de la Verge, en la iglesia, implorava am llàgrimas son poderós auxili. Ella y la Lluisa feyan cremar tot lo dia ciris a l'altar de Sant Josep. D.ª Sibina y D.ª Tecla enviavan matí y tarda llurs marits per saber del malalt y aconsolar a D. Ramon Margeneda, que trobavan postrat de pena, el cap entre mans, ulls inflats, vermells de las llàgrimas cohentas que derramava.

Als divuyt dias el mal fou vençut; la nafra del pulmó començà a cicatriçar-se; una mellora franca se declarà; sa forta constitució y robustesa havian pugut més que la ciencia.

Un dia, desprès del segon septenari de la neumonia, el doctor Laferriere trobà l'estat del malalt tant satisfactori, qu'entrà en la cambra de son pare.

—D. Ramon, vingui... més sigui prudent, no el faci gayre parlar.

—Me permetrà d'abraçar-lo?

—Si; més no es commogui.

Aquêt el seguí mitj atontat; entraren en la cambra.

—Esperis: no es dexi veure fins que li faré senyal...—Y dirigint-se al llit del malalt:

—Víctor, ja qu'ha sigut ben pacient y obedient, li guardo una sorpresa. El papà de vostè és aquí desde que vostè es posà malalt; atès el seu estat, no era prudent qu'el vegés: doncs avuy he alçat la prohibiciò.

—Ay! papà meu!... hont és?

—Fill! fill del meu cor!...—Y es tirà sobre el llit abraçant son fill am tendresa... plorant tots dos sense dir-se una paraula.

—Be! be! ja n'hi hà prou,—digué el bon doctor... Sr. Margeneda, sigui prudent.

—Papà... y Mossen Ignasi?

—Bé. Vindrà a veure't.

—Ay! Voldria ser a la Molina!...—Y l'avi Bernat? y els masovers?

—Tots t'esperan, tots t'anyoran, anhelant reveure't.

—Doctor, podré anar-hi aviat?

—Dintre quinze o vint dias, si és ben obedient y segueix be mos consells... y prou enrahonar!... m'emporto son papà a passeig per fer-li veure l'hospital thermal militar y mon parc. Adéu! fins al vespre. Sobretot quietut y repos... Sor Teresa, sent? no entra ningú dins la cambra sense mon permis.

La convalescencia d'en Víctor progressà cada dia més. Pobre Víctor! havia atravessat una crisis gravíssima, una d'eîxas crisis que destroçan els ressorts de la vida y portan a dos dits de la tomba el jove qu'encare ahir somreya al pervenir, que se li presentava radiant en la hermosa primavera de la joventut, embalsamada de flors y somnis d'or.

La naturalesa, o mellor l'intervenció divina, havia operat el miracle que la ciencia considerava impossible. En Víctor renaixia a la vida; sa vista apagada es tornà encendre; el ronc panteix de la agonia se tornà respir calmos y suau; una lleugera vermellor carminada colorà sas galtas de cera, e insensiblement, sos llavis, que semblava anavan a cloure's per sempre, s'entr'obriren per articular algunas febles paraulas, y dibuixar un pàlit somris, ver somris de resurrecció.

Allavors començaren els dias deliciosos, plens de llanguidesa, de la convalecencia.

May els raigs del sol havian tingut per ell tant esclat, tant escalfor. Se feya obrir la finestra que donava al parc y atançar sa butaca vers ella, aspirant am delicia y avidesa las ema-

nacions rehinosas dels arbustos y conífers. Se deixava acariciar pel suau ventijol que venia del Mondony y afrau d'Annibal impregnat de suaus aromas de sas estimadas montanyas de Montalba, penetrat d'agrahiment envers el Totpoderós, que l'havia tret de las urpas de la mort.

Cada dia reprengué possessió de si meteix y de lo qu'el rodejava quand ja creya estar-ne separat per sempre més.

Pugué rebre la visita de tots els que s'interessavan al restabliment de la seva salut: Mr. de Crozat, Mr. Arvers, Mr. de Crozilles y els dos belgas. Però la visita commovedora fou la de sos bons amichs catalans, en Soler y en Sellés, am llurs senyoras y llurs fillas, la Cristina y la Lluisa.

—Víctor,—digué D.ª Sibina,—ja pot donar gracias a Deu: és Ell que l'ha gurit.

—Y també a S. Josep,—digué la Cristina;—la Lluisa y jo, a més d'una novena, li hem fet cremar més d'una dotzena de ciris: veritat, Lluisa?

—Si; y s'ha dignat escoltar las nostras fervorosas oracions.

—Estich verament confos de la simpatia qu'he merescut de tants amichs desconeguts de l'hôtel y d'Amélie. Més la bona amistat de vostès, el viu interés qu'han pres a ma curació... —mirant-se la Cristina...—no la oblidarè de ma vida.

—Comptin amb el nostre més afectuos agrahiment,—digué D. Ramon.—Y per celebrar el retorn a la salut de mon fill, els convido a un dinar montanyes a la Molina.

—Acceptem am molt gust,—digueren D. Tomas y D. Blas. —Ans de retornar a Barcelona tindrem el plaher de venir estrenye'ls-hi la mà.

—Qu'ens volen deixar aviat?—preguntà D.ª Sibina.

—Tot seguit qu'en Víctor puga soportar el viatje. El doctor li ha prescrit els ayres purs de montanya per enfortir la cicatriçació de son pulmó.

La Cristina se posà tota trista, mirant-se an en Víctor.

Aquêt se la mirà també, de mirada expressiva, melancòlica, de convalecent.

XV

Durant tota la malaltia d'en Víctor, raras vegadas es vegeren las Morels. No baixaren al menjador, a taula d'hoste, fent-se servir en llur cambra, hont hi passavan la major part del dia. Solian surtir a derreras horas de la tarda a passeig al parc quand no hi havia ningú; o be seguian els corriols montanyesos apartats, dels voltants d'Amélie; aislant-se, fugint de la gent.

Inútil dir que la Fanny era afectadissima; y qu'era ella qu'obligava sa mare a evitar el contacte de la societat de l'hôtel.

Cada dia estava enterada, per la cambrera del pis, de l'estat d'en Víctor. El dia que rebé els sagraments, fou tal sa desesperació, que se restà al llit tot lo dia, nerviosa, enfebrada, sense dir una paraula a sa mare.

Els banyistas, y sobretot las banyistas, no deixaren de notar eix retrahiment.

La baronesa de Mauleon, qu'estava sempre en dupte, y no podia treure'n l'aygua clara de si havia sigut duel o accident casual, però més convençuda qu'havia sigut duel, ne cercava la causa, y quina era *ella*, l'autora; puix que, entres joves, la causa de un duel no pot provenir sinó d'una dona. Eixa idea s'apoderà tant de son esperit que acabà per tornar-se convicció.

Allavors, intrigada, excitada per la curiositat de saber, preparà amb astucia son plan y el posà en execució.

La baronesa de Mauleon era senyora que passava de molt dels trenta; puix és problema insoluble vulguer saber l'edat que té una dona del grand mon. Era encare guapaça, d'eixa guapesa rodonxona, grassona, de clotets a las carns, saborosa... una poma reyneta del tot madura, oblidada al pomer, un xich mústiga, que cau al Novembre per ella meteixa. Era separada de son marit, y anava per las sevas. Senyora del gran món aristocràtic, rica, instruida, simpàtica, caritativa, de conversa agradable y espiritual.

Dels padrins qu'havian assistit al duel, un sol li inspirava confiança: el belga, Mr. de Wilson. Abans, havia provat de fer parlar el Dr. Laferrière, Mr. de Crozat y Mr. Arvers; tot fou inútil. En quant al Vescomte de Crozilles, tampoc ne pugué treure res.

Mr. de Wilson era un jove d'uns trenta anys, molt amable

y obsequios per las damas; de conversa genial, caràcter lleuger: el promovedor dels jochs de penyora a las vetlladas del saló. Era poeta y estava engrehit de son talent. Feya sonets que dedicava a las banyistas més guapas del hôtel, y per ell totas eran guapas.

La baronesa, qu'el tenia un xic estudiat, pensà:—Aquêt és l'únic que pot cantar; provem-ho.

Alguns dias abans redoblà de coqueteria y amabilitat per ell.

Una tarda qu'es trovava sola al saló, desxifrant al piano una melodia de Weber, vegé, per la porta envidriada del saló, passar Mr. de Wilson, qui sens dupte anava al salonet de lectura. El cridà.

—Mr. de Wilson!

—Senyora.. —entrant al saló, saludant am finura...—que se li ofereix?

—Sigui prou amable per venir sentar-se al costat meu y girar-me els fulls d'una adorable melodia de Weber qu'estich desxifrant. Sé que vostè és un diletante en música y que ho farà am plaher.

—Com!... am mil amors!

S'assentà y li girà els fulls.

Acabada la melodia, y tot fent alguns arpegios capritxosos, piano, pianissimo:

—Mr. de Wilson, sab qu'és vostè un home d'esperit?

—Senyora!...

—Els versos qu'ens llegí anit passada m'agradaren molt. És vostè un poeta simpàtic... Quand me dedicarà un sonet?... sab? no li faig gracia, quand el tingui fet, no vuy qu'el lle-

geixi en públic, al vespre, a la tertulia del saló; l'escriurà dins mon àlbum, veritat?

—Senyora, am molt gust.

—Serà un recort de vostè que m'emportaré d'Amélie... Ah! a propòsit de sonets: vostè n'ha fet de molt bonics, tirant hermosas floretas a las senyoretas de l'hôtel; més m'apar que s'ha oblidat d'una, la més guapa.

—Quina?

—Mlle. Morel. Permeti'm de dir-li qu'ha faltat a la galanteria; y si jo me trovés al puesto de Mlle. Morel, cregui que n'estaria resentida.

—Ay! ay!... per què?... Mlle. Morel y sa mare són senyoras que d'algun temps an aquesta part sembla viuen retretas, apartadas de la nostra societat.

—Si, desde qu'el senyor Margeneda està malalt. Y si me demana perquè vostè ha faltat a la galanteria, li respondré: «Perquè Mlle. Morel és una heroina de novela, que fa bategar els cors, y qu'ha sigut per ella que dos joves han creuat las espasas y qu'en Margeneda ha restat ferit.»

—Però, senyora!... com ho sab?... qui li ha dit?... ha sigut un accident casual.

—Wilson, ho sé tot. És inútil amagarme la veritat... Oh! no tinga cuydado!... só discreta; me faig càrrech del motiu del silenci de tots vostès; no voldria que la Justicia intervingués y vuy salvar las responsabilitats.

Alashoras, Mr. Wilson se descapdellà, contant minuciosament tot lo succehit: l'altercació d'en Margeneda amb el vescomte qu'havia motivat el desafio, el duel al parc Laferrière, etc.

La baronesa exhalà un suspir de satisfacció, puix que amb una mentida sabé la veritat.

—Ja ho veu si tenia rahó al dir-li que, no dedicant un sonet a Mlle. Morel, havia vostè faltat a la galantería. Vostè ha delinquit, li deu pública satisfacció; y espero llegir, un d'eixos dias, una poesía de vostè, sentida e inspirada per tant bella heroina...—Apoyà eixas derreras paraulas d'un somris irònic, que passà desapercebut a son interlocutor, somris hont se dibuixava l'enveja que tota dona ressent per la que ha sabut fer batre dos homes per ella. Desde eix moment, la indiferencia que tenia per eixas duas senyoras misteriosas... com ella deya... se tornà odi implacable, proposant-se d'emplear sas nombrosas relacions a Paris, per descobrir el present y el passat de la vida de las Morels, y si, com pretenia Mr. de Crozilles, la Fanny perteneixia al *mitj món* (*Demi-Monde*), y si el banquer Meyer era son... protector.

Més nosaltres no tenim necessitat d'averiguar, am la baronesa de Mauleon, lo qu'ella volia saber.

El vescomte de Crozilles estava ben enterat, y tenia rahó al declarar als seus amichs, en el kiosc del parc de l'hôtel, lo qu'els nostres lectors hauràn ja suposat en vista dels seus fàcils amors amb en Víctor. Més lo que ignoran és que eix amor de la Fanny era sincer, verdader. Estava enamorada d'en Víctor com may ho havia sigut: es pot dir qu'era un primer amor; amor dominat tant o més pel cor que pels sentits, puix qu'el cor hi ocupava grand espay.

L'amor d'eixas donas del *Demi Monde*, és fantasia, capritxo, desitg que naix y es mor als pocs dias qu'ha lograt possehir lo que volia; res del sentiment, res del cor, sols la sensació. Més quand eixa dona estima, quand se desperta el sentiment que tota dona té amagat en el fons de son cor, com un caliu cobert de cendra, se produeix en ella un estat psicològic singular, indefinible, barreja de passió y de sentiment exaltat que sembla hauria de rehabilitar la pecadora y provar que també és capaç d'estimar y de sentir bategar son cor.

És la tesis que Dumas (fill) ha vulgut provar en sos llibres y comedias, çò és: rehabilitar per l'amor la dona cayguda.

Eixas donas, en la nostra societat actual, y desde qu'el món és món han sigut y seràn sempre las reynas seguidas de nombros acompanyament d'esclaus de totas las altas classes socials. Ellas menan el món am la rica poma que la nostra mare Eva oferí a Adam.

La dona virtuosa, recatada, amiga de la llar, no s'hà de atrevir may a lluytar amb ellas per conquistar el cor d'un home; las armas no serian iguals, y perderia.

Las Morels eran juevas. La mare era viuda d'un capità que morí a la batalla de Chantilly, en la derrera guerra franco-alemana. El govern li pagà sa viudedat, y s'encarregà de l'educació de sa filla, que allavors tenia vuyt anys, posant-la al grand collegi nacional de Saint Denis, collegi exclusiu per fillas de militars, condecorats de la Legió d'honor. Ne surtía 16 anys després de rebuda una educació brillantíssima.

Però duas donas solas, lliuradas al torbellí de la vida parisenca; la més jove, de gustos y costums luxosos deguts a sa educació, que la petita renda de sa mare no pot satisfer, insensiblement, per graus, hà d'acabar per caure entre mans d'un Jupiter metamorfosat en pluja d'or.

Eix pare dels deus de l'Olimpo era l'opulent banquer jueu, Meyer, casat, emmaynadat, d'edat més que madura. No es pensin que la Fanny fos sa *querida* o favorita, nó; ell era sols son *protector*, lo mot *protector* té, un matiç, una gradació que sols compren el que coneix un xic las costums de la societat parisenca del grand món elegant; costums que s'han infiltrat també en la societat madrilenya; més que nosaltres catalans ignorem encare, resguardats qu'hem sigut fins are pel recort de las virtuts y tradicions d'honradesa dels nostres passats. Be massa ens absorviràn, a no tardar, a mida qu'eixas costums frivolas castellanas–andalusas vagin prenguent peu en la nostra aymada patria catalana.

Las Morels eran senyoras de bona societat. En llur estada a l'establiment thermal Pujade hont Mme. Morel prenia banys per sos dolors reumàtics, ningú haguera dit qu'aquella senyoreta de bon to, de fina educació y maneras distingidas fos la *protegida* del banquer Meyer.

XVI

Un dia, a las dèu del mati, entraren a l'hôtel Pujade, un venerable sacerdot acompanyat d'un vell pages montanyes. El reverent Mossen Ignaci y l'avi Bernat.

Venian de la Molina per veure en Víctor y son pare. El director de l'hôtel els féu acompanyar per un criat a la cambra del convalescent hont s'hi trovava son pare.

Quina alegria! quina afectuosa encaixada en Víctor, al veure sos vells amichs!

—D. Víctor, com se trova?... miri's que venim per emportar-nos-lo a la Molina.

—Ay! Mossen Ignaci, y vos, Bernat, pensava que no us veuria més!... m'he cuydat morir! més, gracias a Déu! que reprench forças... com vos anyorava!.,. Digui, Mossen Ignaci, y el Rap? y el Bem?... quantas llebres ha mort?

—Ne tinch una morta d'ahir que la Tinó té penjada y escorxada al carner del rebost, per celebrar la sua vinguda.

—Ah! que bona serà!... Quant me triga de reveure mas estimadas serras de Montalba!... Y vós, Bernat?...—aquêt am la barretina a la mà no sabent què fer-ne...—sempre trempat y alegre?... Com va el bestiar?

—Jo be, per are; vaig fent anys... Tenim tot ple de xayets, y han nascut dos vedells y tres vedellas.

—Y las cançons? n'heu arreplegat de frescas?

—Ja veurà; alguna qu'altra... cal que me vingan a la memoria; amb els anys mon cap las oblida.

—Y el pastor?

—S'ha comprat un fluviol nou a la fira de Ceret; té set traus; el fa refilar com un passerell.

—Vaja que menjareu un bocí, digué D. Ramón,

—No vindrà mal. A fe tinch las dents llargas.

Cridà la cambrera que l'acompanyà a la taula del servey.

—Vostè, Mossen Ignaci, dinarà am nosaltres, ací, dins la nostra cambra.

A las 11 se posaren a taula, parlant de Montalba, de l'explotació dels boscos, duellayres y carboners.

—Y doncs, quand pensan tornar a la Molina? digué Mossen Ignaci.

—D'ací a pocs dias,–li respongué D. Ramon.–Estem baix las ordes del metge. A fe, creguin qu'em triga de tornar-hi; sembla que fa un any que n'estich fòra.

—Y jo, doncs, papà... sembla que hi hà un sigle.

—Eixa tarda començaràs a passejar-te al parc; demà allarga-

rem un xic més el passeig: demà passat, si fa bo, anirem a la Petita Provença; y si Déu vol, a la fi de la setmana, dissapte o dilluns, podràs empendre a cavall el camí de la Molina.

—Jo qu'els hi guardava la llebre!... Be, demà els hi enviarè.

Havent dinat anaren a passeig al parc, era la primera surtida del malalt.

Dia esplèndit; un sól de Març qual escalf fa cercar l'ombra. El parc és poblat d'aucells y sobretot de pardals quals xerroteigs fan sentir la primavera.

En Víctor repenjat sobre el braç de son pare, un bastonet a la mà, pàlit, flaquejant-li las camas. Passaren devant el kiosc hont molts banyistas vingueren a estrenye-li la mà, informant-se de la seva salut. Es mirava las senyoras y senyors d'eixa societat cosmopolita aplegada a l'hôtel thermal, indiferents, vivint casi desconeguts entr'ells, úns y altres sentats, llegint el *Times*, úns, parlant ingles, frances, rus, altres passejant-se per las aleas conversant de llurs mals; las senyoras brodant, fent croixet, llegint el nou *roman* d'Octave Feuillet.

En la vida monotona dels banyistas que de un cap de dia a l'altre fan sempre el meteix, sense distraccions, mirant-se ells amb ells, observant-se en llurs faccions el progres del mal qu'els rosega, preocupats, tristos la major part... l'arribada del correu, a las 12, al surtir de taula per pendre cafè, és l'aconteixement més important del dia. Tots s'agrupan a la porta del saló o del parc esperant amb impaciencia l'arribada

del *facteur*. Aquêt, vestit de brusa blava, coll y punys vermell, gorra galonada, sa capsa de llauna sobre el pit, distribueix la correspondencia, cridant els noms dels que tenen cartas y diaris, tots corren en tropell prenent cadascú el plech que li va dirigit. Són novas dels parents, dels amichs que viuen allà, lluny, Inglaterra, Russia, Alemania; d'un pare, d'una mare, d'una esposa, d'un fill que demana novas del pobre malalt qu'els metges de llur terra han enviat a Amélie per aspirar l'ayre tebi de la vall, per refer un xic llurs pulmons afeblits y malalts.

En mitj d'ells, els ulls d'en Víctor cercavan las Morels que feya tant temps no havia vist. Sabia per la cambrera qu'eran encare a l'hôtel. Estava ressentit de la Fanny quina, durant sa convalescencia, no havia may vingut a veure'l; contentant-se d'enviar sovint duas targetas, la seva y la de sa mare; no sabia a què atribuir-ho.

A mida que renaixia a la vida y que li tornavan las forças, la imatge de la Fanny y el dolç record de las curtas horas passadas amb ella, se gravavan més en son esperit. Desitjava veure-la: y eix desitg era cada dia més vehement; desitg que s'aquietava am la presencia de la Cristina.

Desde sa convalescencia y de la vinguda de son pare, no es passava dia que no rebés la visita de D. Tomàs y de D. Blas, tantost am llurs esposas, tantost am llurs fillas. La mirada d'en Víctor se reposava calma y serena sobre eix angel tot de candor, en quin llegia en els seus ulls el pur y sant amor

qu'ell li inspirava, y qu'ell també ressentia; amor que feya glatir son cor y extremeixe la seva ànima, com si fos rodejat de divina aureola.

Sí, en las llargas horas hont, assentat dins sa butaca, prop de la finestra, cariciat per un tebi raig de sol, aspirava las emanacions arborescents del ventijol de Montalba, escoltava am melangía el remoreig adormider del torrent y de la cascata... comparava eixos dos sentiments qu'es topavan dins son cor; coneixia be qu'el primer commovia, commovia son anima, y l'altre encenia sos sentits més; la commoció d'aquèt era terrible, irresistible, ardenta, voluptuosa; y que, per tant que fes, may tindria prou forças per resistir-hi.

En son passeig al parc am son pare y Mossen Ignaci, se toparen am D. Tomàs, la Cristina y la Lluisa.

Després dels saludos, en-horas-bonas y encaixadas, digué don Tomàs:

—Vostè per eixas terras! Mossen Ignaci... quina agradable sorpresa!...

—He vingut a veure el convaslescent. Arribat y fora desde las dèu, no he pogut anar encare a saludar-los a casa de vostès; més ho faré eixa tarda, ans de regressar a La Molina... Com està D.ª Sibina?

—Aixis, aixis... Ens farà molt favor... Sab, la pobre, am sas nevralgias no és gayre bona per res... Ja s'en vol tornar aquesta tarda?

—Un rector té sas obligacions y no pot deixar la parroquia,

Creya qu'al retornar a La Molina hauria vingut am mi en Víctor y son pare; més el metge ens demana encare alguns dias.

—Doncs vostès ens deixaràn aviat, digué la Cristina.

—Sí, ja és hora, féu D. Ramon. Are ve la primavera y s'hà de rependre la vida de pages, com qui diria: després de festa major aygua bullida; veritat? Víctor.

—Nó, papà. És veritat que me separaré am recança dels amichs d'Amélie y en particular de vostès D. Tomàs, y dels papàs de vostè, Lluisa; més vostès prompte partiràn d'Amélie; tots els amichs y coneguts partiràn també; això me consola. Qui sab quand ens tornarem a veure!... més recordint-se de la promesa qu'ens tenen feta, de, ans de partir, venir a La Molina a celebrar mon retorn a la salut; veritat? papà.

—Certament.

—No hi farem falta. La cavalcada serà crescuda dels Sellés.

Mentres enrahonavan, passaren a una altra alea paralela en la qu'es trovavan las Morels. La Fanny en toilete elegantissima, tant guapa y encisadora com may. Sa mare tota xacrosa, apoyada en un bastó, coixejant. Se saludaren. La Fanny clavà sobre d'en Víctor una mirada tant expressiva qu' aquêt ne fou tot commogut. La Cristina sorprengué eixa mirada y emoció d'en Víctor, que li produhí com una commoció elèctrica, un fluix de sanch afluí a son cor; se tornà tant pàlida que son pare, al mirar-la, li digué:

—Cristina, què tens?... que no et trovas be?

—No, papà; m'ha vingut un rodament, d'aquells que solo tenir d'en tant en tant.

—Doncs, tornem a casa, que no fos cas t'aumentés.

Es despediren y se separaren. En Víctor que se sentia cansat, vulgué també tornar a sa cambra.

A la nit, tingué una lleugera excitació febrosa. El doctor digué que no seria res.

Mossen Ignaci féu sa visita als Solers. Sols el rebé D. Tomàs. La Sibina era en la cambra de sa filla un xic indisposada.

La visita fou curta, puix se li feya tart, y en Bernat el devia esperar per tornar a peu, a La Molina. La pujada és llarga y cansada; ben cert que hi arribarian de nit.

Més a l'hora de marxar, cerca, roda... l'avi Bernat no es trovava. Per fi el trovaren devant la grand piscina, moll com un pop. Quin percàs li havia succehit?

Passejant-se pels corredors de las banyeras, pel saló de inhalacions, per la sala d'hidroterapia; encantat, fent el badoc, es topà amb un criat banyayre qu'estenia, a secar sobre una corda, roba blanca de banys, quin li preguntà lo que volia, què cercava.

—Jo?... ni vuy ni cerco res. És la primera vegada que veig tot això, y m'agrada.

El criat, vegent que se las havia amb un pages de montanya, que tots solen tenir més o menos llana al clatell, l'acompanyà, donant-li de tot lo que veya las esplicacions més estrambòticas.

—Perquè serveixen eixas xeringas?

—Per rentar parets y rajols. Ací hi cal una netedat estremada. Veyeu aquêt seti de braços, és per sentar-s'hi quand un està cansat quand surt del bany. S'hi està molt be. Veureu, proveu-ho.

—Prova-ho tu, jo só pas malalt.

—Mare de Déu! que seu malfiat!... teniu... y s'hi assentà, fent un cigarret. Tot caragolant-lo: És cadira de nova invenció... teniu... fumeu.

—Gran mercè... y encengué un cigarret amb el seu... Dones, eixas xeringas serveixen per netejar el sostre... Oy dà! no hi veig pas cap taranyina. Vejam: xeringa, per veure com se fa.

Aquêt s'alçà de la cadira: obrí una xeta; agafà una xeringa, y dirigí un xorro al sostre, y per las parets de la sala.

—Caratsus! que rebent surt!... que be aniria per arruixar las cols en temps de secada!.... y tot fent el badoc, es mirava la cadira de reull; una cadira de ferro novament pintada de groch y vert; els llistons y braços imitant el bambú; el seti entrellaçat d'una malla de fil-ferro finíssima. Tenia unas ganas irresistibles de seure-s'hi; s'hi sentia atret. A demés qu'a sobre d'ella hi havia un grand armatost que no sabia explicar-se, com un cobre-cel. ample, rodó, ple de forats com un garbell.

—Perquè serveix això d'aquí dalt que té tants forats?

—Per ayrejar la sala.

—Be; ja és ben pensat... sa tentació de seure-s'hi anava creixent per moments; més també anava d'escama y se mal-

fiava d'alguna trampa. El criat, molt serio, arrimat a la paret, las mans derrera l'esquena, empunyant la xeta, esperant am paciencia que s'hi deixés caure.

Ben cert que no ho hauria lograt, puix l'avi Bernat no era cap mica tonto; més vegé qu'una beta de sa espardenya era desfeta, y, per tornar-se-la a cordar, s'hi assentà.

—Veyam, doncs si s'hi està be... y empatriarcant-se'hi... Oy dà! no s'hi està malament... y mentres era ajupit, nuant-se la beta de la espardenya, el criat obrí la xeta y s'arrencà de fugir.

Caygué de sopte sobre el pobre Bernat no un xorro, un ver diluvi d'aygua qu'el posà moll com un peix. Surtí, fugint, esparverat, no sabent lo que li passava, cercant el criat, son garrot enlayrat, cridant:

—Estrafalari! traydor!... me la pagaràs...

Mossen Ignaci el trovà encare tot enfurismat; y quand cami fent, montanya amunt, vers La Molina, l'avi Bernat li contà la feta d'aquell no-res de criat, se féu un panxó de riure que li durà tot el camí.

XVII

Las forças d'en Víctor havian tornat; més era encare un xic pàlit. El Dr. Laferriere opinà que podia retornar a La Molina. Li prescriví un tractament qu'havia de seguir durant un més; passeig moderat, tranquilitat d'esperit, no cansar-se, bona alimentació, vi de Burdeus, etc., per combatre l'anemia produhida per sa llarga malaltía.

En una visita que li feren els Solers, alguns dias abans de posar-se en camí, parlant de la gravedat de sa malaltía y de sa curació casi miraculosa, la Cristina, plena de fe, li digué:

—Víctor, és Sant Josep que l'ha gurit, veritat? mamà.

—Ho crech com tu, ha oit las nostras oracions.

—Doncs, Víctor, no s'en vagi sense donar-li las mercès que li deu.

—La senyoreta te rahó, digué D. Ramon; demà farem celebrar una missa, en acciò de gracias, a l'altar de Sant Josep, veritat? Víctor.

—Si, papà; y farem una almoyna als pobres d'Amélie.

La Cristina, tota contenta, afegí:

—Veurà, Víctor, com S. Josep l'ajudarà: com prompte recobrarà la salut.

—Y vostès, digué D. Ramon, quand pensan tornar a Barcelona?

—A primers del mes entrant, respongué D.ª Sibina. Els Sellés partiràn el meteix dia que nosaltres.

—Be; doncs vejam quin dia podràn venir a la Molina.

—No fixem dia; podria sobrevenir un destorb. Vindrem a donar-los-hi una sorpresa.

—Permeti que li diga, D.ª Sibina, qu'a la Molina som pas a ciutat; s'exposarian a fer un mal dinar, ben apesar meu. Quand vulgan pujar-hi, D. Tomàs m'escriurà dos dias abans, convenint-se am la familia Sellés.

—Accepto, féu D. Tomàs; ho farem aixís.

Durant la malaltía d'en Víctor s'havia verificat la inauguració de l'altar de S. Josep, realçada per una funció religiosa, esplèndida. Grand lluminaria, ofici cantat amb acompanyament d'armonium, aplech de capellans, un predicador jesuita a la trona, l'iglesia plena de gom a gom. Las hermosas estovallas brodadas per la Cristina y la Lluisa lluhian sobre l'altar del sant. D. Blas y D. Tomàs pabordes; la Sibina, la Tecla, y la baronesa de Mauleon, pabordessas. Durant la funció, recullíren dels fidels moltas almoynas.

Las relacions superficials de la baronesa am las duas familias catalanas, desde aquell dia s'estrenyeren més.

La baronesa simpatisava més am D.ª Tecla qu'am D.ª Sibina quina era sempre malaltiça y tenia el caràcter un xic agrit per sas nevralgias.

D.ª Tecla y Mme. de Mauleon es visitaren y es feren prou amigas.

Una tarda que D. Blas y la Lluisa eran a passeig, D.ª Tecla rebé la visita de la baronesa.

Vestida amb elegancia; venia de donar un vol al passeig de la Petita Provença, al braç de Mr. de Wilson. Era tota amable, contenta, graciosa, amb una somrisa de satisfacció, com si fos engrehida d'ella meteixa.

—Baronesa, qu'amable és vostè de venir a veure'm y fer-me un rato de conversa! Tota la tarda qu'estich sola. Mon marit y ma filla han anat a passeig a la Petita Provença.

—Sí; he tingut el plaher de saludar-los... A propòsit de la Petita Provença: he trovat el Dr. Laferrière qu'ha vulgut tant sí com nó ensenyar-me unas camelias que venen directament del Japó. Entràrem al parc; verament són flors admirables, blancas, rosas, vermellas, matisadas, dobles, etc. Ha rebut de la Holanda cabeças de francesillas, tulipas, jacintos, que ja surten de terra, a punt d'espallir. Diu qu'és de lo bo y mellor qu'es coneix, y qu'han sigut premiats en la derrera exposició floral d'Amsterdam.

El Dr. sempre galant y amable m'ha fet entrar en son saló, ensenyant-me sos quadros y bibelots xinescos; és moblat am gust y elegancia.

Després de sentats per descansar, la conversa ha girat, de las flors a viatges, al suau clima de Provença y de las costas marítimas de llevant de Catalunya, a l'hivern, per els pulmons delicats, y els convalescents; y naturalment la conversa s'ha decantat sobre la grave malaltia del jove català, en Margeneda. M'ha dit qu'estava ben gurit, y qu'aviat se trovaria com ans de ser malalt. Li dono eixas bonas novas perquè sé qu'és amich de vostès.

—Mil mercès. En Margeneda per qui ens interessem molt, a més de l'amistat, és patrici nostre, català; y fòra de la nostra terra tots els catalans ens apreciem y ajudem.

—Oh! est jove és digne de ser apreciat. Son caràcter és ben be català encare que sas costums sian francesas, noble, arrojat, valent... també, sab qu'en la vida monotona de la nostra societat d'Amélie ha fet parlar molt d'ell?

—¿Què em diu!... en Margeneda?

—Sí, senyora; un ver heroe de novela.

El secret que li havia confiat Mr. de Wilson l'ofegava feya dias. Això de guardar-lo per ella, boca closa... qu'és cas! N'hauria fet una malaltía. Això prova que no cal may comptar am la discreció de la dona.

Eix secret havia arribat per ella an el periodo algit, al rebre de Paris las novas que volia saber sobre las Morels, novas que confirmavan lo dit pel vescomte de Crozilles.

Allavors contà a D.ª Tecla tot lo que sabia, el desafio d'en Víctor motivat per las paraulas de Mr. de Crozilles sobre la senyoreta Morel.

—Pobre jove! ben cert que si hagués sabut qui és la Morel

no haguera pas arriscat sa vida per defensar la seva honra... —y li contà lo qu'els nostres lectors saben ja.

—Senyora, me deixa aturdida!... qui ho hauria dit!... no cal fiar-se de las apariencias... senyoras de finura, correctas, de bon to y tracte agradable... És veritat; això me fa recordar certas maneras un xic massa lliures, com de despreocupació y *sans façon* de la més jove; y també llur retrahiment de la societat dels banyistas durant tota la malaltia d'en Margeneda.

—És novela qu'ha començat per un desafío y qual desenllaç és difícil preveure. La Morel hà d'estar, com és natural, agrahida y enamorada d'en Margeneda; y en Margeneda enamorat d'ella, lo que li fa poc honor. Més ell ignora quina és la Morel. M'apar seria fer obra caritativa d'enterar-lo y fer-li obrir els ulls.

—Francament, estich tota trastornada de lo que m'acaba de revelar. Crech com vostè que seria bo fer coneixe la veritat an en Margeneda; més a què vindria?... Ell s'en va a Montalba dins pocs dias, y ella s'entornarà a Paris; ja no es veuràn més. Haurà sigut un foch de palla que no deixarà caliu.

—Qui sab?...

—Oh! si això hagués de tenir conseqüencias, la bona amistat que m'uneix am mon patrici Margeneda, me faria un dever de dir-li tot.

La baronesa s'alçà, somrient, amable, alleugerida del pes que l'oprimia. Se tocaren la mà. D.ª Tecla l'acompanyà fins a la porta del pis... molts compliments y acatos... Adéu! a re-

veure!... retiri's... y se sentia per l'escala el *fru fru* de son vestit de moiré, qual ròssech n'escombrava els grahons.

D.ª Tecla fou verament trastornada de lo qu'acababa de saber, no tant per en Víctor com per la Cristina: puix que l'amor qu'aquesta sentia per en Víctor era massa càndido per saber-lo dissimular. Sas accions y sas paraulas ingenuas ho feyan prou endevinar per més qu'el vulgués tenir amagat an ella y a sos pares. A més que la Lluisa n'havia també parlat un xic a sa mare.

Per fi, arribà el dia de la separació. En Víctor y son pare ja tenian fetas las visitas de despedida. Havian fet celebrar la missa en acció de gracias al altar de S. Josep, y entregat al senyor Rector cent duros pels pobres d'Amélie.

L'hora de la marxa era després de l'esmorzar, el 20 de Març. En Víctor pujà a sa cambra per acabar de tancar la maleta. Vegé una carta sobre la calaixera: a D. Víctor Margeneda... un segell de lacre am las inicials *F. M.* La obrí... «Estimat méu, no puch despedir-me de tu... impossible!... per prudencia... me veuràs a Montalba... un bes ardoros sobre tos llabis.»

F. M.

Tornà a cloure la carta y la ficà dins sa cartera, molt pensatiu y preocupat.

El Dr. Laferrière y Soubiel, las duas familias catalanas,

Mr. Arvers, Mr. de Crozat, de Crozilles, els dos belgas, molts banyistas amichs y coneguts, vulgueren acompanyar-lo carretera avall fins a trovar el camí de ferradura de Montalba, indicat per una placa de ferro clavada a l'extrem del mur de l'Hospital thermal militar.

Adéu! adéu! a reveure! encaixadas a úns y altres. En Víctor y son pare, a cavall, eran ja un troç lluny, montanya amunt, qu'els mocadors volejavan encare... mentres la Cristina, dissimulada derrera la Lluisa, s'aixugava am son mocador duas llàgrimas que li lliscavan galta avall.

XVIII

Per anar a Montalba desde Amélie, hi hà dos camins: ún que passa sobre els cingles d'Annibal, y l'altre qu'arrenca de la carretera reyal N.º 115, que de Paris es termina a la frontera d'Espanya, al punt de Coll d'Ares. Eix camí de Montalba trenca a la dreta, al cap de vall del vilatge d'Amélie. És camí de bast y classificat com a vehinal. Las duas comunas de Montalba y Amélie hi fan llurs prestacions fins a llur fita comunal respectiva.

El camí vehinal puja ziczajant una montanya de prou rost fins a l'altura de 400 metres, no perdent de vista Amélie, en mitj de castanyedas y macius de penyas granìticas. Passada eixa altura, es pert el vilatge de vista y el camí continua amunt fins a la Molina a través d'alzinars, rouredas y castanyers. És molt pintoresc, y té rica vista; s'hi descobre tota la plana del Rosselló fins a mar, el Canigó, y la cordillera de las Corberas.

En Víctor anava a cavall d'un matxo qu'en Jep menava per la morralla; son pare sobre l'euga bretona del casal.

A mida qu'anavan pujant, en Víctor, callat, commogut, es mirava del cim d'aquellas alturas el gentil vilatge, allà, al fons de la vall, am sas *villas*, kioscos, alamedas, parcs, hôtels. Distingia molt be, adossat als cingles del Mondony, el macis establiment thermal Pujade hont hi havia deixat tants tendres y dolorosos recorts; y, ple de melancòlica tristesa, evocava els dos sers que feyan palpitar son cor: la Cristina y la Fanny... Se tregué de la cartera la carta qu'havia trovat sobre la calaixera de sa cambra; la tornà llegir... vindrà a Montalba!... podré doncs veure-la ans de separar-me pot-ser per sempre més d'ella!... Y la Cristina!... també vindrà am sos pares per fernos els adéus!... Tornà plegar la carta y la ficà dins la cartera.

Havian arribat al cim de la pujada hont se pert de vista la vall; alashoras girà sa mirada vers Amélie, els ulls negats de llàgrimas: Adéu!... Adéu!... vilatge hont he deixat mon cor!...

Cel ennuvolat; a l'altura en què es trovavan començaren a sentir un ayret fi que baixava de las Salinas hont s'hi veyan algunas clapas de neu.

—Víctor, abriga't el sobretot,—li digué son pare;—els ayres d'aquestas alturas no són els d'Amélie.

En Víctor, obedient, se posà el pardessus.

De prompte se li presentà al devant tota la carena de l'alta

serra, am sos negres abets y fajosas. Sos ulls cercavan l'abet del cingle de l'ós, el vejé a negrejar, distingint-se de sos companys, sempre altívol y arrogant. Vist d'aquella distancia semblava un abet de pessebre.

Els bruchs, salvias y romanins eran a punt de florir; las carlinas, amagat el sól, tenian closos llurs petals espinosos. Els borrons dels castanyers inflats a punt d'obrir-se baix l'escalf del sól de primavera. Sota las bardiças, al peu dels marges y a la vora dels aygols, clapas de violas y margaridoyas qual aroma li feya pensar amb el perfum suau de la Fanny.

A una giragonça del camí, s'els hi presentà la Molina, am son caseriu de teulats de teulas rojas y sas vellas torras, rodejada de castanyers seculars sense fullas, guardant encare trist aspecte de l'hivern.

A un kilometre ans d'arribar-hi, trovaren Mossen Ignaci precedit pels Rap y Bem.

En Víctor vulgué baixar de cavall per estrenye la mà del bon rector y acariciar sos llebrers, quins li botaren a sobre, clapint d'alegría, fent-li festas...

Vaja! prou!... prou!... sou uns bons cans!... vos estimo sempre... prou! S'en veya un embull... Quantas llebres haveu mossegat y menjat, he?... golafres!... els hi estirava l'orellam; agafant llur morro, descobrint llurs genivas rosadas armadas de terribles ullals de cans de presa, de temible caixalada.

A l'entrada del portal del casal, la Tinó, la Sila, en Joan, la

Llucia, la Xiqueta (1), pastor, rabadà, porquera, presidits per l'avi Bernat, vingueren a donar la benvinguda als amos del casal, preguntant tots per la salut de l'amo jove, alegrant-se de veure'l ben gurit y trempat. A tots en Víctor estrenyé la mà, commogut del bon cor d'aquells pagesos.

Ans d'entrar al casal, anaren a la capella, se postraren un rato devant el Sant Cristo y las tres Marias, oferint-los-hi llurs oracions de gratitut per las mercès que n'havian rebut.

En Víctor reprengué possessió de sa cambra, am llit de tàlam, situada sobre la cort de las vacas qual baf saludable passa a traves las escletxas del sostre. Recorregué las estancias del casal; anà a l'horta. Vulgué veure els vedells nascuts: demanà pel remat de bestiar de llana; més aquêt era a l'andà, femant un camp, al cim de la serra de Padern.

Era tart; començava a fosquejar. Tocaren las set, hora del sopar. Se sentaren a taula. En Víctor demanà ollada de pages y pa de sègol; la Tinó li en portà de la del servey. Am quina gana se la menjava, cansat dels guisats y rostits de l'hôtel.

(1) *Xiqueta* és diminutiu de Francisca. Francisqueta, Queta, Xica, Xiqueta;—com Francisco, Francisquet, Xiquet, Xiquetó, Xech, Xico, Xicoy.

És interessant observar els diminutius de certs prenoms catalans montanyesos: Josep, Jep, Jepet, Josepó, Pó, Ponet, Ponas.—Miquel, Quel, Miqueló, Queló, Quelic, Lic.—Joan, Jan, Janot, Ohan, Janic, Janetó, Janet.—Jaume, Jaumet, Jaumetó, Met.—Isidro, Zidro, Ziu.—Pere, Perot, Peret, Peretó, Peretonet.—Antoni, Toni, Ton, Tonic, Tonet, etc., etc.

Afegir una *a* pel femení.

Havent sopat, Mossen Ignaci resà el rosari, y a retiro. En Víctor un xic cansat del viatge s'adormí com un sòc.

L'endemà a las set s'alçà: obrí la finestra, y mentres se vestia es mirava el Canigó tot blanc de neu com al cor de l'hivern: de sas gorjas abruptes pujavan fumerols de broma qu'es condensavan a mitja falda, formant-li espessa cinta cotonosa: anivellada, d'un esclat blanquíssim, mentres els tres pics altívols: Balaig, Set-homes y Tretze-vents, se profilan en un cel blau: el raigs del sól sobre la neu els hi donan un centelleig enlluhernador.

L'entusiasme, la novedat, els passeigs a las fonts dels voltants de La Molina, l'arribada dels carboners, cerclayres y duellayres, la gana, l'ayre pur, oxigenat que enfortia sos pulmons, li feya agradable sa vida de pages de montanya.

Els recorts d'Amélie li semblavan un somni llunyà, negat dins la calitja. Més prompte la reacció se féu: el somni s'atançà, s'aclarí, prengué cos y li aparegué la realitat.

En sas horas de soledat, perdut, aislat dins la boscuria, sentat sobre un montó de penyas encatifadas de molsa y arrapadas d'eura, en mitj del silenci imponent d'aquellas boscurias, son esperit vagava per las timbas del Mondony y atrau d'Annibal; entrava a l'hôtel, dins sa cambra, al parc, al saló, pels passeigs y encontorns d'Amélie, a l'aliotjament dels Sellés, dels Solers; hi veya D. Tomàs, D.ª Sibina, la Cristina... sa estimada Cristina... aquell àngel que li inspirava un amor tant pur... y son cor glatia... Veya sa dolça fesomía amb aquells ulls de

pervenxa, d'esguart tant dolç, tant franc; sentia sa veu expressiva... Oh! sí; el sentiment que li inspirava era ben be son primer y verdader amor que feya estremeixe las fibras més fondas de son cor... No volia barrejar-hi l'imatge de la Fanny; ay nó!... Sentia la veu de la seva ànima que li deya: no vulgas profanar eix pur y sant amor. Aquell no és amor, és passió, ve del cos, dels sentits; és la sensació fisiològica... el meu és l'amor moral que realça, qu'ennobleix, ve del Cel!... y feya esforços per apartar la obsessió de l'imatge de la Fanny; més, com més esforços feya més n'era obsedit.

Obrí de nou son llibre hont escrivia sas impressions íntimas desde que surtí del collegi. Omplí moltas planas notant lo succehit durant la llarga temporada qu'havia passat en Amélie; acompanyant els fets de reflexions, impregnadas de sentiment, de poesía, de sos vint anys.

El lector perdonarà la nostra indiscreció si, quand s'ofereix l'ocasió, obrim d'amagat el llibre per llegir-hi lo que hi tè escrit.

Els cerclayres, carboners y duellayres, desde el 1.er de Mars havian repres llurs travalls. En Víctor era encare massa dèbil per anar als punts hont travallavan. Be prou li trigava de reveure'ls y estrenye'ls-hi la mà. Més lo que li donava més recança era el no puguer seguir Mossen Ignaci en sas caceras, ni fer excursions al cim de la serra de las Salinas per reveure son abet del cingle de l'ós.

Son pare el vigilava, puix li feya seguir extrictament el tractament higiènic prescrit pel Dr. Laferrière, fent-li fer passeigs saludables, sense apartar-se gayre dels encontorns del casal.

La influencia de la primavera començava a fer-se sentir en la vegetació. Els salzes y pollancredas qu'es veuen al fons de la vall, tenen ja un to vert groguenc clar. Els boscos de la falda de la montanya, de roures, faigs y castanyers, són més enderrerits; pendràn una tinta verdosa sols a fi d'Abril.

A las matinadas y vespradas la boyra s'arrossega encare a l'abetosa de las Salinas, hont s'hi veuen congestas que serpejan pels canals y xaragalls.

Las nits són fredas, la gelada aixeca encare la terra; més els dias se van allargant y el sól té més escalf.

En Víctor reprengué sa vida y costums de pages. S'aixecava de matinet; prenia xecolata sobre la taula del menjador am son pare y el Rector, en mitj de diaris espanyols y francesos arribats de matí pel correu de montanya. Las horas qu'el separavan del dinar las passava a la biblioteca escrivint, llegint. A la tarda surtia a passeig casi sempre sol, fent-li conversa el Rap y el Bem. Havent sopat passava la vetllada a l'escon de la cuyna; puix que las vespradas eran encare fredas. Hi venia l'avi Bernat, el pastor en Joan, però solament els dias de festa; també hi compareixian úns o altres dels travalladors dels boscos. A las nou, Mossen Ignaci resava el rosari, y tothom anava a retiro.

Més l'entusiasme d'en Víctor per La Molina y Montalba havia minvat; no era el meteix d'abans d'anar a Amélie; s'en mancava prou. Estava pensatiu, callat: son caràcter jovial s'havia tornat serio, meditatiu, com preocupat d'una idea fixa. Son pare que l'observava no en feya cas; ho atribuia a la conseqüencia de la grave malaltia, a la flaquesa orgànica, a l'anemia; pensant qu'a mida qu'aniria recobrant forças, desapareixerian las causas de sa hipocondría.

Un dia no obstant qu'el vegé trist y desganat, sa solicitut de pare s'alarmà, y no pugué menos de preguntar-li:

— Què tens? Víctor; com més va més te veig capficat, pesaros. Que no et trovas be?

—Papà, estich be; sento que las forças me tornan. Anyoro las caceras, las excursions; esperant am dalè puguer recorre las nostras serras de Montalba. Això és lo qu'em fa estar apesarat.

—Be, prompte podràs recorre-las. Més pel be teu, allunya las ideas tristas. Me farias creure qu'anyoras més Amélie que las nostras altas serras.

—Papà, és molt natural qu'anyori els amichs qu'he deixat a Amélie; de lo contrari no tindria cor. Han tant fet per mi durant ma llarga malaltía!...

En això vingué el peó-correu (1); entregà els diaris y una carta dirigida a D. Ramon Margeneda.

(1) Detenim-nos un xic a parlar del peó-correu montanyes de dellà la frontera. Els nostres vehins, els francesos, tenen el servey de correus molt ben organisat; y el pages que viu en son màs, a la falda dels Pyreneus, per amunt que siga, si és suscrit a un diari el rebrà cada dia amb

—De qui és papà.

—Porta el sello d'Amélie; m'apar que serà de D. Tomàs. Se tragué las ulleras de l'estoig, se las posà y llegí... D. Tomàs me diu que dijous vinent, és a dir d'aquí tres dias, ell, D.ª Sibina y sa filla, am la familia Sellés, tindràn el plaher, si el temps no ho destorba, de venir a visitar-nos y despedir-se per Barcelona. Comptan arribar a las dèu del matí.

En Víctor recobrà sa bona humor com per encant.

—Papà, vindràn a dinar?

—Aixis és convingut. Ja cal qu'et moguis y m'ajudis per rebre eixos senyors com se mereixen.

—Per de prompte vaig avisar Mossen Ignaci qu'ens cal una llebre... un rostit de llebre amb agradols, si és jove; y si és vella, en estofat... què m'en diu?

—No vindrà mal. Jo faré anar demà passat en Jep am la cavalla (1) y las alforjas, a Amélie, per provehir de tot

exactitut, encare que plogui o que nevi, llevat de quand hi há impossibilitat absoluta, per l'abundancia de neu.

El peó-correu sol ser un home jove, ferreny, de bona cama. Porta brusa blava ribetejada de vermell, gorra d'ordenança y motxilla de cuyro a l'esquena que conté la correspondencia que prové de l'administració de correus del vilatge més proper.

És sempre ben rebut a las masias montanyesas, hont hi arriba a l'estiu, amarat de suor, y a l'hivern amb agullas de gebra que li penjan dels pels de la barba, enrampat, mitj gelat. No li manca el got de bon vi y el timbarro de pa de sègol que la masovera li serveix a la taula de l'ascon, mentres ell fa secar sa vestidura xopa d'un temporal de pluja o neu.

És ell qui porta las novas de la comarca y dels masos. En temps d'eleccions el govern republicà s'en serveix per fer propaganda pel seu diputat; és ell qui li fa tenir més vots.

(1) A montanya es diu indistinctament euga y cavalla. Prefereixo cavalla a euga. Euga és més castellà (*yegua*); cavalla, és més català.

lo que cal. Lo demés estarà a càrrech de la Tinó y de la Xiqueta.

—Són catalans com nosaltres; no els hem de tractar a la francesa: bona escudella, carn d'olla, una arroçada, la llebre y pollastres rostits...

—Tu fas com els dos mercaders de la faula qu'es volian vendre la pell de l'ós ans d' haver-lo mort. Per fer un rostit de llebre, sabs lo que cal? cal una llebre.

—Oh! això no em dona quimera...—Y corregué a la cambra de Mossen Ignaci.

Aquêt acabava de resar son breviari. Entrà en Víctor tot joyos:

—Reverent!... està llest?

—Què se li ofereix? Víctor ¿què hi hà de nou?

—Faci'm l'obsequi de venir am mi al menjador... be, aquí té una cadira... senti's. Ens cal una llebre, lo més llarch per demà... y li contà las visitas qu'esperavan el pròxim dijous.

—Be! be!... home! no vagi tant depressa;... això de matar un llebre no depen sols de mi; primer s'hà de trovar, y en segon lloch demani al Rap y al Bem si estàn ben disposats; y consulti el barometre per saber el temps que farà.

—Res!... no volem esplicacions vostè l'hà de matar; arregli's...

—Faré tot lo possible ja que no s'en pot prescindir; advertint que si no la mato no serà per culpa meva.

—Be. Ja tenim la llebre.

—No encare.

—És com si la tinguessem. Mossen Ignaci, tractem del dinar, ajudi'ns a compondre'l.

—Jo! pobre de mi! res hi entench.

—No importa, digui'ns sa opinió... Dihem doncs: escudella, carn d'olla, arroç am pollastres...

—Y cargols.

—Oydà!... veu si ho enten!

—Sab, jo solo menjar sovint arroç am cargols. Els cargols són els mariscos de montanya. Els que tinch posats dins la cargolera són bons y triats. Els cargols de Montalba tenen nomenada.

—Té molta rahó; faràn l'arroç exquisit... Dihem arroç, enciam, pollastres y llebre rostida... la llebre hà de ser jove...

—Com s'ho arregla! vostè.

—Pst!... no m'interrompi... olivas, mantega, anxovas, llonganiça, etc... Ah! m'oblidava: al mitj de la taula un pitxer am ram de flors montanyesas.

Com se veu, la paraula havia tornat an en Víctor, sempre tant taciturn y callat; lo qu'alegrà son pare, quin li digué en to de broma.

—M'apar que hauriam de convidar eixas familias a passar una temporada a la Molina; sabs, com a complement del tractament del Dr. Laferrière: estich segur que ta convalescencia faria llegua per hora.

—Papà, dich pas nó; seria bona idea.

—A fe, si no s'en anessen tant aviat, els convidaria. Ja deuen tenir la diada fixada per retornar a Barcelona. En tot cas, prova tu meteix; te dono amples poders.

—Sí? Doncs deixi'm fer.

XIX

Vingué el dijous tant desitjat per en Víctor. S'aixecà de bon matí; recorregué els voltants de la Molina, cullint floretas per posar dins el pitxer qu'havia d'adornar el centre de la taula; eran totas mollas de la rosada. No en trovà gayres; l'estació era massa poc avançada; no obstant, a la solana, cullí campanillas, clavellinas, algun brot de bruch espallit, salvia, romaní, farigola, violas. Ne féu una toya rodejada de molsa verda y d'esplèndidas fullas de falguera mascle, fullas d'un pam d'ample y tres de llargaria, d'un vert hermosíssim. És la planta de fullam més bonic de las nostras montanyas; semblan diminutas palmeras, o be volutas d'un capitell corinti (1).

La masobera, la Llucia atrafegada a la cuyna per ajudar la Tinó quina tragué d'un vell armari roba de taula de tela fórta

(1) Acotiledones.—Osmunda Regalis.

de cànem filada a casa y teixida per en Cosme Xuriguer, dit *Toca sardanas*, de Massanet de Cabrenç, mort fa algus anys, am son renomenat teler de llançadora mogut pel traqueig dels peus.

També tragué un joch de pisa de grand mèrit arqueològic; plats am dibuixos de flors y aucells pintats de blau. Una sopera sobretot cridava l'atenció; oval, per nansas dos tigres, a sobre la tapa un pom de dos rogerets entrellaçats.

Eix joch de taula se pot atribuir al sigle XVI, molt ben conservat; sols tenia duas platas un xic esquerdadas rejuntadas am fil-ferro.

Els coberts, llossas, culs d'ampolla, vinagreras, d'argent macis, portavan l'escut dels Marsillachs.

La Tinó y la Xiqueta que devian servir a taula eran ja mudadas de festa ; cofia rosellonesa y devantal blanc. En Jep també mudat, am sa gorra d'ordenança de guarda rural; las lletras de coure que hi porta al devant G. R., fregadas y pulidas desde el matí, lluheixen com si fossen d'or.

Sobre el *bufet* (calaixera am lleixas; en castellà: *alacena*) del menjador: vins lacrats; plàtaras de pasticería: postres, etc.

Tot el casal anava en renou. Era la primera vegada, desde l'arribada dels amos, que rebian hostes forasters.

A un quart d'onze fou senyalada la cavalcada per en Víctor quin, impacient, havia pujat a dalt d'una de las duas torras del casal. Tot seguit, son pare, Mossen Ignaci y ell anaren a rebre'ls a mitj kilometre del camí d'Amélie.

Més quand foren a prop vegeren qu'en lloch de sis eran y fora quatre. Al juntar-se amb ells, tot seguit baixaren de cavall D. Tomàs, D. Blas, la Cristina y la Lluisa.

—Siguin ben vinguts, digué D. Ramon, encaixant amistosament amb ells, lo meteix qu'en Víctor y Mossen Ignaci... y D.ª Sibina?... y D.ª Tecla? perquè no han vingut am vostès.

—No m'en parli, digué D. Tomàs. La Sibina estava ja a punt de marxa, cavalcaduras llogadas, quand de prompte, ahir vespre li sobrevingué un atac nervios prou fort que l'ha feta desistir. Si vostè vol, són atacs sens importancia que sol tenir sovint. Per no deixar-la sola, D.ª Tecla s'ha restat a fer-li conversa.

—Si que ho sento!... pobre senyora!

Deixaren passar las cavalcaduras endevant y tot enrahonant y passejant, arribaren al casal.

En Víctor ne vulgué fer els honors a llurs hostes, y en particular a D. Blas y a la Lluisa que no hi havian estat. Després de descansar un ratet a la sala, y admirar de las finestras el bell panorama del Canigó, blanc de neu, anaren a la capella hont, mentres en Víctor feya admirar a D. Blas el Sant Cristo y las tres Marias, la Cristina y la Lluisa postradas oravan am fervor. Al surtir de la capella anaren a l'horta.

—No hi té flors, Víctor, digué la Cristina.

—No, Cristina; no hi hà més que fruyterar y hortaliça. Mas flors son las montanyesas, molt més bonicas y aromàticas que las cultivadas de jardí.

Del cap-de-vall de l'horta, es descobra grand part de la conca del Mondony y las altas serras de las Salinas.

—Que verdas són eixas montanyas!—digué la Lluisa.—¿Y aquella negror d'arbres qu'es veu al cim de la serra?

—Són abets; si veyessen qu'altívols són! Allà és el punt de ma excursió predilecta... Els hi parlà del seu abet estimat del cingle de l'ós, y els hi contà sa llegenda.

—Are ve la primavera, el bon temps. Que m'agradaria de recorre eix hermos pais!—digué la Cristina.

—Això ray! depen de vostès... Ans d'anar a Barcelona, vinguin a passar una temporada a la Molina...—y girant-se envers D. Tomàs y D. Blas que conversavan am Mossen Ignaci y son pare...—Sent, D. Tomàs, lo qu'acabo de proposar a estas senyoretas?

—No: què?

—Qu'abans de retornar a Barcelona s'en vinguin a La Molina a passar-hi una vuitenada.

—Ne tindriam gran plaher.—afegí D. Ramon.

—Per aquest any no pot esser; més a la tardor vinenta, si Déu vol, tornarem a Amélie y allavors ne parlarem.

Per agafar gana anaren a la font Fresca, propera del casal; aygua gelada de 8 graus de temperatura, lleugera, gustosa, que deixa el got entelat.

La Lluisa y la Cristina vulgueren veure la cuyna am son ascon patriarcal e immensa llar. L'avi Bernat rodava l'ast, llarch de 15 pams hont hi hà enfilats la llebre escoltada de dos pollastres; un foch de fraga que fa regalar de suhor la cara d'en Bernat. Contava que quand els amos venian al casal, per la festa major, el rodar l'ast era sa feyna privilegiada.

Entraren a la cuyna els senyors. Al veure D. Tomàs aquell ast digne d'un apat homèric:

—Borrango! D. Ramon, quins preparatius!

—La llebre de Mossen Ignaci; lo demés és de casa.

Desde l'eixida, la Cristina y la Lluisa vegeren a la placeta del casal un estol de viram. Se feren portar per la Tinó una ambosta (1) de blat de moro qu'es posaren a la falda. La Tinó clamà la viram, dos crits aguts que se sentiren de lluny: «Peeetitas! peeetitas!» Ne comparegueren de tots els voltants; las que picotejavan allà pel quintà y la femada, correren, las alas estesas, a voladas, fent-s'hi quina arribaria més aviat. Prompte ne foren rodejadas, cloquejant, saltant sobre las espatllas de la Tinó quina las apartava dient-las-hi, estenent son devantal: —«No tinch res... prengueu paciencia... som pas jo...»—Y al començar la Cristina y la Lluisa a tirar-las-hi punyats de blat de moro, totas correren vers ellas, entrecamas, picotejant llur devantal... ellas rihent, entusiasmadas, demanant més blat de moro per tenir-las totas contentas.

Desde l'eixida, en Víctor cridà:—A taula! A taula!...—Més ellas atrafegadas am la viram no se l'escoltavan. Calgué que D. Tomàs intervingués.

—Vaja! noyas... què fem!... l'escudella és a taula.

(1) *Ambosta:* mot montanyes ben català que no he sabut trovar en cap diccionari, és usat en tot l'Empurdà, Cerdanya y Vallespir. Es diferencia de *punyat* en el sentit de què punyat és lo que cap en el puny. Ambosta és lo que cap en el clot de las duas mans juntadas: ambosta de gra, de terra, d'aygua, etc., etc.

El dinar fou esplèndit. La taula parada a l'espayos menjador hont de laș finestras se descobre el grandios panorama del Canigó qual cim és amagat dins la broma.

En mitj de la taula, el pitxer ple de floretas de montanya. La Tinó y la Xiqueta am devantal blanc, a punt de servir.

Se sentaren D. Tomàs y D. Blas a la dreta y esquerra de D. Ramon; Mossen Ignaci; el jovent al costat, en Víctor entre la Cristina y la Lluisa.

El Sr. Rector resà el benedicité, y se destapà l'antiga sopera del sigle XVI... Dinar casi familiar, de franquesa catalana, de vera hospitalitat montanyesa, hont regnà expansió y alegría. L'arroç am cargols y pollastres fou molt celebrat; y al portar la Tinó, en una grand plata, la llebre rostida, tot foren alabanças a Mossen Ignaci, a l'expert caçayre montanyes.

A postres, en Víctor destapà una ampolla nacrada de vi ranci de Banyuls, d'abans la maloria, que fou trovat exquisit. D. Ramon s'alçà, enlayrant sa copa, trincant per la salut dels hostes; graciant-los pel plaher que li havian fet de venir a visitar els amichs solitaris de la Molina, desitjant tornar-los rebre a la tardor vinenta.

D. Tomàs s'alçà, copa en mà:—Quedem agrahidíssims de l'afectuosa rebuda que vostès nos han fet en eix antich casal. Estigan convençuts qu'el deixarem am recança emportant-nos d'ell, y de sos dignes moradors, un coral e inoblidable recort. Desitjariam puguer correspondre a tant franca y amistosa hospitalitat, a Barcelona, a casa nostra... En tot cas, si Déu ens dona salut y vida, per ma part, els hi prometo tornar a

Amélie y a la Molina, y estrenye més am vostès els llaços de bona amistat...

—Dich lo meteix,—féu D. Blas.—Bech a la salut de tots.

Serviren el cafè, y mentres fumavan y conversavan de política francesa y espanyola, la Lluisa y la Cristina s'alçaren de taula: en Víctor féu lo meteix. Se dirigiren vers la castanyeda propera del casal, passejant, conversant, cullint flors.

—Quand van a Barcelona?

—No tenim encare dia fixat,—respongué la Cristina;—tot depen de l'estat de la mamà.

—Y vostès, Lluisa?

—Nosaltres marxem demà passat. Haviam determinat fer el viatge junts am la Cristina; més mon papà rebé ahir un telegrama que l'ha fet determinar a marxar tot seguit. A fe ne tinch ver sentiment; m'hauria agradat fer el viatge am ma estimada amiga...—Y al dir això li féu un carinyos petó.

—Ay! Déu meu!... qu'és trist de pensar que vostès s'en van, y que qui sab quand ens tornarem a veure! Jo me restaré aqui solet am mas flors, mas montanyas... més mon pensament volarà cada dia, lluny d'ací, vers Barcelona.

La Cristina, tota entristida, digué, baixant els ulls:

—Lo nostre se restarà ací y a Amélie: veritat, Lluisa?

—Cert.

—Tot lo qu'ha passat aquest hivern me sembla un somni: las tertulias, els balls, els concerts... que sovint sento sa veu! Cristina, en l'aria de las joyas del Faust!... els passeigs al parc,

a la Petita Provença... l'excursió a la vall de Montalba per l'afrau d'Annibal... la relliscada...

—Y el bany que vostè prengué...

—Poc m'importa el bany, Lluisa, ja que vaig tenir la ditxa d'impedir la Cristina de caure al gorch. Ay sí! en eixa trista soledat viuré d'eixos recorts!... fins a la vinenta tardor, Cristina; son papà ho ha promes... y vostès també, Lluisa, hàn de retornar a Amélie. Eixa idea de reveure-las serà mon consol. Més, això sí, no podria resoldre'm a ser privat tant temps de novas de vostès. Mon pare y jo escriurem sovint a D. Tomàs y a D. Blas... oh! jo sobretot!... y a la resposta, posin unas ratlletas; no olvidin el pobre exilat que serà sempre d'esperit am vostès. Veritat, Cristina, que ho faràn?

Més aquesta. callada, negada de tristesa, no pugué més contenir-se; las llàgrimas qu'enterbolian sos ulls li rodolaren galta avall. Ell, afectat, també sos ulls s'ompliren de llàgrimas; y per contagi a la Lluisa també.

S'havian deturat prop d'una gran penya molsuda. clapejada de matolls de bruch. Al peu d'ella, a reces del vent geliu, en Víctor vegé una mateta de miosotis. Era mitj abrigada de fullaraca; pobre floreta! girada vers el sól, tota joyosa de rebre son escalf. La culli, oferint-ne un brot a la Cristina, un altre a la Lluisa y s'en guardà ún per ell:—Tinguin, és la flor de *no m'oblidis*; guardin-la fins a la tardor, qu'ens tornarem a veure.

A las horas la Cristina cullí una margaridoya y li donà.

—Vaig a esfullar-la per saber si vostè m'estima,—li digué en Víctor.

—Ay nó! no l'esfulli, sent?... sol ser mentidera; guardi-la com guardarem el miotosis.

—Y si, mústiga que sia, li cauen els petals?

—Oh! sempre li en restarà una.

—Serà la bona? la superlativa?

La Cristina baixà la vista, mirant-se el miosotis, duas rosellas coloravan sas galtas y a mitja veu, respongué:

—Crech que sí.

Vegeren venir llurs papàs y Mossen Ignaci.

—Noyas, serà cas de fer ensellar las cavalcaduras, digué don Tomàs.

—Oh! no encare! papà. Ens sobra temps per retornar a Amélie, —digué sa filla.

—Sabs qu'hem deixat ta mare no gayre bona.

—Ja té D.ª Tecla que li fa conversa.

Per acabar de passar la tarda, recorreren totas las estancias del casal per fer-las veure a D. Blas y a la Lluisa. Després anaren a beure un got d'aygua gelada, a la font del Bach. a mitj quartet del casal.

Se feya tart. Vingué l'hora de la despedida. Mentres ensellavan las cavalcaduras, entraren a la capella per pregar un ratet y despedir-se del St. Cristo y las tres Marias, protectoras del casal. Feren també als adéus als masobers, tocant-los-hi la mà, a l'avi Bernat, an en Joan, a la Llucia y servents del màs. No pugueren despedir-se del pastor perquè era am l'andà.—

Adéu siau! sobretot conservar la salut vosaltres y el bestiar. Adéu! tinguin bon viatge; que Déu els guardi de mal.

Las cavalcaduras, guiadas per la morralla, passaren endevant. No vulgueren encare pujar a cavall; seguiren a peu, camí enllà, fins a la font del Comal, a un quart del casal, allargant l'hora trista de la separació.

D. Tomàs y D. Blas digueren a D. Ramon:

—Perquè vostè y son fill no hàn de venir a Barcelona? què els hi seria de venir-hi a passar alguns dias a casa nostra, s'enten, res de fonda? Com vol que tornem a la Molina si vostès no venen!

—Tinch ací tanta feyna! tanta gent que travalla! que malgrat mon desig no puch complaure'ls.

—Si vostè no pot venir, deixi venir an en Víctor.

—Ay sí!—digueren ensems la Cristina y la Lluisa,—deixi'l venir.

—Be, be; ja en parlarem.

Arribaren a la font del Comal hont esperava el rossam. Quins adéus mes tristos! abraçadas, apretadas de mà, llàgrimas!...—Adéu! a reveure!... fins a la tardor!... Sobretot escriguin, donguin novas.—digué D. Ramon;—nosaltres farem lo meteix...—Pujaren a cavall. La Cristina tota llagrimosa; la Lluisa s'aixugava els ulls. Emprengueren la marxa... —Adéu! adéu!... a reveure!...

En Víctor, el cap baix, trist, commogut... ni habilió tingué

per fer voleyar son mocador, al veure qu'els anava a perdre de vista derrera la montanya, mentres D. Tomàs enlayrava el seu sobre son cap, lo meteix que D. Blas y la Lluisa... la Cristina, se servia de son mocador per aixugar sos ulls.

Retornaren passejant vers el casal.

—Quina bona gent!—digué Mossen Ignaci a D. Ramon.

—Sí; son catalans del cor a la mà. No es pensi que llurs oferiments siguin fingits. Si anessem a Barcelona se desfarian en obsequis. Estich agrahidíssim de lo be que s'han portat am mon fill durant sa malaltía; m'en recordaré sempre més. Lo que sento és de no haver pugut obsequiar a D.ª Sibina y D.ª Tecla. Són senyoras de ver tipo català, de sa casa, de franquesa, res de fingiment, y sobretot de sentiments ben cristians.

—També ne tenim d'aquesta mena en nostra terra rossellonesa, a pesar de que las malas doctrinas y l'ateisme hagen prou contaminat las bonas costums qu'ens havian deixat els nostres avis; més las bonas creencias, honradesa y bona fe se conservan encare, molt més en els vilatjes y masías montanyesas que en las ciutats. El nostre Rosselló ja no és lo qu'era; las vellas y venerables tradicions del passats se van esborrant, y hem entrat de ple en la civilisació moderna, atea, positivista, qu'ens porta el baf revolucionari. Vostès, a Catalunya, ne són encare preservats, fins a cert punt; las bonas creencias, las bonas costums han format fins are com un cordó sanitari qu'els ha privat del contagi; més l'epidemia los hi

vindrà de ponent portada per la ventada d'aquellas terras ermas de Castella, qual foco és la capital.

—Víctor, estàs molt callat; res dius.

—Papà, escolto...—Més son pensament no era gayre a la conversa; seguia camí enllà, devallant, vers a Amélie, els hostes de La Molina; y en mitj d'ells, sa estimada Cristina.

A l'arribar al casal, entrà dins sa cambra, tragué del calaixet de son escriptori, el llibre de sa vida; l'obrí y escrigué sas impressions de la diada qu'acabava de passar.

XX

Desde qu'en Víctor havia retornat a Montalba, la Fanny no vivia, tant era el desig que tenia de veure'l. Més això de veure'l era prou dificultos. Sa mare sempre delicada, tulida pel reuma, no podia acompanyar-la a La Molina. Anar-hi acompanyada de M. de Wilson o d'un altre amich no era cas. Si en Víctor s'hagués trovat en sa cabal salut, ella li hauria escrit: «Vina! t'espero!» y no cap dupte qu'hauria trovat un pretext per baixar a Amélie y passar-hi un parell de dias. Més era convalescent y no podia exigir d'ell aytal sacrifici qu'hauria perjudicat la seva salut. Per altra part, agullonada pel desig de veure'l, se barrinava l'enteniment per trovar una solució satisfactoria. En els passeigs que feya als encontorns d'Amélie, tantost am sa mare a qui donava el braç, tantost sola, s'informava amb el pagesos que trovava, demanant-los-hi de quant distava La Molina de Montalba, d'Amélie; quin camí s'havia de seguir. Li responian que calia duas horas y mitja, y reposant, tres horas.

—Com! no més que tres horas?

—Sí, senyora: y el mellor camí és pel cami vehinal qu'es pren al cap de vall del vilatge. Més eix camí vehinal no arriba al casal de La Molina, a mitja pujada, trenca a la dreta dirigint-se cap al Casot y a la parroquia La Iglesia. Segueixi el camí de bast de l'esquerra y la portarà dret a La Molina.

—Tant aprop!—pensava ella;—això és un passeig, una senzilla excursió. Se surt a las onze, després d'esmorzar, y a las sis un és de retorn per dinar a l'hôtel. Si ma mare no pot acompanyar-me a cavall, aniré sola, a peu. A Xamonix vaig fer a peu l'ascensió fins *aux grands mûlets*, per visitar el glacer de Bossons.

Una volta presa la resolució, no parà fins a executar-la. Més no podia fixar dia; perquè dependia de l'estat de salut de sa mare. Per deixar-la volia esperar qu'es troves mellor.

Per fi un dia li diguè:

—Mamà: voldria fer una excursió a Montalba, ans de retornar a Paris; diuen qu'és pais digne d'esser visitat. No fa gayre hi ha anat una comitiva de banyistas. duas familias catalanas, que segons es diu n'han tornat entusiasmadas. Ja que vostè es trova mellor, podré anar-hi després d'haver esmorzat y tornar pel dinar.

—No m'hi oposo.... Am qui aniràs?

—Aniré sola. No necessito que ningú m'acompanyi. D'Amélie al casal de Montalba hi hà sols duas horas, ja veu qu'és un passeig insignificant que no compon res am las excursions que

feya a Evian, per aquells cims que vorejan el llach de Ginebra.

—Be; ja veus com estich: no em deixis gayre temps sola; torna aviat... t'esperaré per dinar.

La Fanny tota contenta es posà son ayros trajo d'excursionista am tots sos accessoris: alpenstock, ulleras dins llur estoig, un petit *havre-sac* (motxilla); hont hi portava son *necessaire* y una remuda de roba blanca; a sobre d'ell, ben plegadet y subjectat am corretjas, son waterproof impermeable.

A las onze emprengué joyosa el camí vehinal de Montalba.

Feya un temps xafagos. La matinada havia sigut serena. A las nou, el Canigó se cobrí de bromas; una faixa negra baixava fins a mitja montanya. A las dèu, ja tot era ennuvolat y el dia s'enfosquia. Si la Fanny, ans de posar-se en camí, hagués consultat un pages de montanya, li haguera respost:

—Senyora, no s'aventuri per eixos cims; hi hà senyals de tempestat.

Més ella, al veure qu'el cel s'havia ennuvolat, pensà:

—Tant mellor! Aixis no m'incomodarà el sól.

Al trencar la carretera per pendre el camí de Montalba, es topà amb el vescompte de Crozilles y M. de Wilson quins, deprés d'esmorzar, havian anat a fer un passeig per dibuixar el pont romà de Palauda.

La saludaren. El vescompte li digué:

—Senyoreta Morel... tota soleta?... en trajo d'excursionista!... hont la dóna?... miri's qu'el temps no és gayre segur.

—Vaig a fer una senzilla excursió a Montalba. He visitat Reynés, Arles, Cortsaví, Montbolo, sols me manca visitar a Montalba, ans de partir d'Amélie.

—Cregui'm, no vagi sola per eixos cims... Vol que l'acompanyem?— digué M. de Wilson.

—Mil gracias.

Els saludà am gracios somris, y, lleugera, emprengué la pujada zichzajant, montanya amunt.

—Apostaria que va al casal del senyor Margeneda,—digué M. de Wilson.

—També ho crech. És natural, anhela veure al seu amant; ja qu'ell no pot venir, per no estar encare ben restablert, ella va a trobar-lo... Tant meteix, voldria ser al lloch d'en Margeneda... Vêli-aquí lo que s'hi guanya a defensar la honra d'una bella dama. L'estocada que rebé ha sigut ben compensada. Are és l'estimat d'una bona moça per tant qu'aquesta siga la protegida del banquer Meyer.

—En efecte, la Morel és *bocato di cardinali:* més qui sab si en Margeneda està enterat de qui és la Morel?

—An en Margeneda, lo meteix qu'a vostè y a mi, suposo que poc se li en dóna de tenir una querida de primera o segona mà. El banquer Meyer és son protector; quina és la dona casada o soltera avuy dia que no té son protector, amich, amant, cosí, etc. Jo no crech en la virtut de cap dona: heu!

parlo de las donas de 20 a 30 anys, de la nostra societat incrèdula, frívola, luxuriosa, del grand món elegant.

—Hi hà honrosas excepcions.

—Sens dupte; si no fora axís hont aniriam a parar? La dona porta en sí el pecat original més que l'home. Són totas fillas de la mare Eva, y sempre disposadas a oferir-nos la poma saborosa.

Tót conversant arrivaren a l'hôtel. El vescompte se separà de son amich y pujà a sa cambra.

Com començava a caure alguna gota, y qu'un vént fret, humit, uraganat empaytava la tempesta que baixava del Canigó, els banyistas qu'es passejavan pel parc, fugint del temporal, se refugiaren las senyoras al saló de companyía, els senyors, al saló de billar y de lectura. D.ª Sibina y la Cristina quinas es passejavan per aquellas alamedas, am la comtesa de Reart, també entraren al saló. S'hi formaren entre las senyoras grupos de conversa; unas brodant, altras enrahonant, fent croixè. Tot era parlar de la tempestat que roncava feya estona, am llampechs y trons esquerdats que feyan tremolar l'hôtel. La baronesa de Mauleon, com de costum, era sola al piano fent escalas e improvisant *rèveries*. La Sibina, sa filla, la comtesa de Reart y duas senyoras més estavan sentadas al peu del pianó conversant d'Espanya, de Catalunya, de costums, etc.

M. de Wilson entrà al saló. La baronesa el cridà:

—M. de Wilson!

—Senyora!...

—Vingui a sentar-se aquí, a prop meu... Veu quin temporal!

Aquêt després de saludar y encaixar amb ella, se sentà al seu costat.

—En efecte és un temporal horroros. Feliçment que nosaltres ens trovem ací fregant la zona del cicló. El rem de pedregada, segons he vist, passa per las serras del Senyoral y de Sta. Engracia, recorrent tota la comarcada de Montalba. Per la fressa que s'hi sent, me temo que hi cau una mànega d'aygua qual importancia judicarem a no trigar per la crescuda del Mondony.

—Qu'hermosa serà la cascata Annibal! Més tinch por que l'avinguda del torrent Mondony no el faci surtir de mare... Déu meu! quin temporal!

En efecte l'aygua queya a samaladas: trons y llamps no paravan ni un moment. En mitj del ruixat, alguns grans de pedra com nous quins al caure s'estrellavan sobre las baranas de las balconeras del saló.

—Planyo el viatjant qu'es trova per aquells cims, sense cap amparo.

Allavors M. de Wilson se recordà de la senyoreta Morel.

—Dones, senyora, hà de planye una excursionista de l'hôtel que ben cert en aquêts moments se trova en un grave apuro.

—Una excursionista de l'hôtel?

—Sí, senyora: la senyoreta Morel.

La Cristina, a l'ohir el nom de sa rival, parà l'orella.

—La senyoreta Morel?

—Ella meteixa. Fa prop d'un hora qu'am Mr. de Crozilles ens hem despedit d'ella a l'empendre la pujada del camí de Montalba, dirigint-se segons ens ha dit envers el casal de la Molina.

La Cristina es tornà pàlida.

—Qui l'acompanyava?

—Ningú; anava sola. M. de Crozilles y jo ens oferírem per acompanyar-la; més ens donà las gracias.

—Oh! això és ben be d'ella! Ademés permeti que li diga, amich Wilson, que lo oferir-se per acompanyar-la era indiscret, sabent sobretot qu'es dirigia al casal de Montalba y que en eix casal viu son estimat... vulguer-se interposar en una cita és faltar de tacto... vaja! el xasco qu'els hi ha donat era merescut.

La Cristina, a l'oir aquella conversa, no pugué aguantar-se més. Pàlida, comprimint am sa mà els glatits de son cor, s'alçà, diguent a sa mare:

—Mamà, no sé lo qu'em tinch... no em trovo gens be.

—Serà efecte de la tempestat; anem a casa.

Saludaren aquellas senyoras, y surtiren del saló, atravessaren la placeta de l'hôtel, dirigint-se a llur allotjament.

Fou tanta la pena qu'embargà la Cristina aquella tarda que sa mare, al veure-la tant pàlida, s'alarmà, tement per la sua salut.

—Filla meva, què tens? Fa algun temps qu'et veig tota cambiada, sempre trista, neguitosa. No vulguis ocultar a ta mare la causa que t'afligeix.

Aquesta reblincà sos braços a l'entorn de son coll, apoyant son cap sobre son pit, esclatant en plors.—Mamà meva!...

—Filla!... assossega't... què tens?

—Mamà!... l'estimo!...

—Qui?... digas... qui estimas?...

Ella singlotejant; son cap inclinat sobre el pit de sa mare, no responia.

—Déu meu!... Déu meu!... Cristina!... filla!... t'ho suplico!... respon!

Allavors alçà sos ulls negats de llàgrimas vers ella, y am veu tremolosa, barrejada am singlots, balbucià.

—En Víctor.

—En Víctor Margeneda?

—Sí... mamá.

—Y ell ¿t'estima?

A eixa pregunta redoblaren sos plors... —Calma't... filla, calma't! per Déu!... Sento passos... és ton pare... aixuga tos ulls... eix secret per are hà d'esser entre tu y jo... no li donguis a coneixe; sabs quin gènit té: se posaria de mal humor, tement per ta salut... Coratge! no et desesperis. Eix vespre anirem las duas a postrar-nos als peus del glorios St. Josep, pregant-lo qu'et dongui lo que més te convé.

—Oh! mamà... l'he tant pregat y suplicat!...

—Be, be; pren ton labor... fes que ton pare no es dupti de res.

Entrà D. Tomàs.

—Ay! gracias a Déu! qu'ha parat la tempestat! Vinch de la cascata: és imponent! may havia vist el Mondony tant cres-

cut. Arrossega rocas, socs, arbres desarrelats amb una fressa com un tro continu; una aygua fangosa que tufeja, quina, a l'estimbar-se per aquells cingles dins els fossars granítics, fa tremolar el kiosc; realment fa feredat, val la pena de veure-ho; tots els banyistas de l'hôtel són en contemplació, desde el kiosc, devant eixa bella horror... Voleu venir-hi?

—Ay! nó, papà; estich massa aixafada.

—La Cristina no es trova gayre be. És sens dupte efecte del temporal—digué sa mare.

—Ja comencem!... No vinguis a posar-te malalta are qu'estem en vigilias de la marxa. Ja en tinch prou d'Amélie! D'ací a quatre dias tocarem el dos; ja és hora!... A propòsit, he tingut carta d'en Sellés, han arribat be, anhelant veure'ns aviat; recados de D.ª Tecla y la Lluisa quina diu que t'escriurà, Cristina. Aquí teniu la carta per si la voleu llegir... y la posà sobre la taula del labor. Se tragué el *Brusi* de la butxaca... Ja que sou tant calladas, vaig a enterar-me un xic de las novas de la patria. S'arrapantigà dins una butaca, es posà las ulleras y llegí; mentres D.ª Sibina no perdia de vista sa filla, quina, el cap baix, deixava caure d'en quand en quand una llàgrima sobre son brodat.

La Cristina no tenia la Lluisa per contar-li sas penas, ja que feya alguns dias qu'havia retornat a Barcelona am sos papàs. A la separació, a l'aislament en què l'havia deixada sa amiga, s'hi afegia el trist recort dels adéus fets an en Víctor al despedir-se d'ell al casal de la Molina. L'aflicció desbordava de son

pobre cor; ja no podia més contenir-la. Li calia consol, ajuda, una confidenta per confiar-li sa pena y parlar-li de son estimat. Per xò obrí son cor a sa mare, confessant-li el seu amor.

XXI

La Morel, com a vera alpinista, trepava aquellas alturas que dominan el vilatge y vall d'Amélie; reposant a voltas, sentada sobre una pedra, contemplava el bonic panorama que s'anava desenrotllant a mida que pujava. La faixa negra de bromas que cintava el Canigó fins a sa falda, el cel cobert, la boyra que s'arrossegava pels cims de las serras, donavan a la vall del Mondony y del Tech una claror esmortuhida com si fossen las sis del vespre. No feya ni un alè d'ayre. El fum de las xemeneyas de las casas d'Amélie pujava vertical, enlayrant-se, condensant-se dins l'humitat de l'atmòsfera, estenent-se en capa blavenca sobre la vall. Sentia molt clara la fressa del Tech, crescut per la fosa de las neus, que devant el vilatge devalla encaixonat entre penyas, atormentat, brugent, estrellant sas onadas escumosas pels blocs granítics qu'obstrueixen son curs.

No tardà a oir dins aquella negror de bromas estesas a la

falda del Canigó, un ronc fondo que semblava surtir de las fondaladas y recorria tota la montanya, perdent-se allà lluny, vers la cordillera de las Corberas.

Es mirà son barometre; senyalava tempestat y 800 m. d'altitut. Apressà el pas Li mancava encare una hora y mitja per arribar a la Molina. El dia s'anava enfosquint. La faixa de tinta se despren del Canigó y s'atança, estenentse, cobrint el cel. Derrera d'ella es veu una blancor cendrosa, encesa pels llamps que surten d'aquella faixa de negror. Els roncs de la tronada no paran, s'acostan; en els intervals de cada tro se sent una fressa sorda, fonda, seguida, de la pedregada. La Fanny no s'espanta per això; es treu el waterproof de la motxilla y amunt! Oia distinctament pujar del fons de la vall els tocs de la campana de l'iglesia de Montalba que toca a mal temps. De prompte un fulgurant llampech ratlla el cel, seguit d'un tro esquerdat, instantani que fa retrunyir tota la montanya. A la calma pesada, xafagosa succeheix una ratxada de vent humit que prompte es torna uragà. Els arbres se blincan, se torsan atormentats, perillant de ser arrencants de sòl arrel. Un núvol de brossa, brancs y fullaraca, s'arremolina enlayrant-se a perdua de vista. Trons y llamps no paran. De sopte comença a caure ençà enllà pedras com ous de colom; impellidas per l'uragà cauen obliquas, am força, estrellant-se per las penyas.

La Morel, esglayada, s'arrima sota la soca d'un vell roure; més prompte es recorda que no hi està segura per causa dels llamps... cerca am la vista un refugi, una penya, una roca sota la qual es pugués posar a salvo; més és en va. La pedregada seca esclata de prompte, espantosa, aterradora en mitj de llam-

pechs y trons tant esquerdats que sembla qu'el món va a finar. Ella, resguardada de la pedra per la groixuda soca del roure, estemordida, tremolant d'esglay, balbuciava entre llabis una pregaria, puix se veya perduda. Passat el rem de pedregada vingué el temporal de pluja; però ¡quin temporal! semblava qu'el cel se desfeya en aygua; en un moment correchs, barrancs, xaragalls, escorrancs se tornaren torrents impetuosos, arrastrant pedras, matolls desarrelats, pencas de gleber despresas dels marges; amb una fressa espantosa. La Fanny sempre arraulida sota la soca del roure, a penas resguardada per son waterproof, esperava que s'acabés aquell desfet horroros, per cercar un mellor abrich sota una balma.

La tempestat durà més de tres horas deixant la terra coberta d'un pam de pedra que s'anava fonent. Sentia a roncar el temporal lluny, cap a Llevant, per d'allà de la serra fronteriça, sens dupte envers la Mare de Déu del Mont, Rocacorba y Montseny.

Eran las quatre de la tarda; la pluja havia parat; més de sopte, la broma que s'arrossegava pels cims baixà serras avall envolcallant tota la comarca de Montalba; broma espessa, freda, humida, que no deixava veure a sis passos.

La Morel sacudí son Waterproof, el plegà; se carregà la motxilla, empunyà son alpenstock y seguí amunt dins la broma el camí de ferradura. Més eix camí, escorrencat per l'ayguat apenas se coneixia; a cada pas se trovava trencat per fondo escorranc. Hont sa vegé serios treballs va ser en els ter-

renos rostos de devant La Molina; fou deturada pel torrent del Comal, crescut, enfondit per las ayguas, tallat en espadats ribastos. Remuntà el torrent, en mitj de la boscuria, cercant un pas per puguer-lo franquejar. Impossible; no en vegé cap; seguí torrent avall... pitjor: per tot hi havia perill d'estimbar-se. La broma s'espessia. Era tart. Es mirá el rellotge: las sis. Ja començava a fosquejar. No sabia hont era; es veya perduda, ben perduda; obligada a passar la nit en aquellas soletats. Pujà serra amunt dins la boscuria esperant trovar una penya, una balma, hont pugués arrimar-se durant la nit; més no en trovà cap. Alashoras, desesperançada, se sentà sobre una pedra al peu d'un vern; tragué de la motxilla pa, xecolata y un flasco de Benedictina. Menjà un bocí sense gana; un traguet de benedictina la reanimà un xic. La Morel no era dona per deixar-se acobardir, encare qu'hagués de passar la nit en aquell desert; sols sentia haver-se oblidat son rewolver per si dongués la gana a un llop de venir a visitar-la.

Oia la fressa del Mondony crescut pel temporal, allà al fons de la vall; fressa sorda que l'ayre li portava per onadas com la fressa de la saga y ressaga del peu de las timbas de mar. En mitj del silenci imponent d'aquellas soletats, sentí un toc trist, planyívol com suspirs que pujavan de la vall: era la campana de la iglesieta de la parroquia que tocava *l'angelus*. Era nit fosca. Al sentir a tocar l'oració, encengué una cerilla; es mirà el rellotge: las vuyt.

—Vaja!—es digué.— no hi hà més que resignar-me a passar la nit ací... y a la guarda de Déu!

De prompte li vingué una idea; era de calcular més o

menos las horas qu'havia pasat pel camí desde el començ de la pujada, al trencar de la carretera d'Amélie, tinguent compte de las paradas; del temps qu'havia estada sota el roure durant la tempestat. El resultat de son càlcul fou qu'havia caminat més de tres horas y que no es podia trovar gayre lluny del casal de La Molina. Aláshoras li acudí la idea que si en efecte estava a prop del casal y si fes alguns crits, els cans, que may faltan en masía de montanya, jauparian, y pot ser la gent del màs s'en adonaria y voldrian averiguar la causa dels lladrits dels cans. En efecte féu tres crits molt aguts qu'es perderen dins aquells boscos ofegats per la broma. Més prompte oí a jaupar un ca, y moments despres dos o tres més. Alashoras tornà a cridar y els lladrits redoblaren.

Don Ramon, Mossen Ignaci y en Víctor, estavan sentats a l'ascon de la llar, puix que la nit era freda pel ruixim de la boyra y gruix de la pedra que, a pesar de la pluja no s'havía fos, cobrint com una nevada camps y glebers dels voltants del casal. En Jep, el pastor, y l'avi Bernat també feyan rotllo, sentats a l'ascon. La Tinó rentava plats a l'ayguera, y la Sila filava. El Rap y el Bem, ajeguts tot arrodonits, nas entre potas, a la vora del foch. Més enllà dos gats sentats sobre llur traser.

El pastor y l'avi Bernat contavan els apuros que s'havian vist per empaytar lo remat de llana desde la serra de Padern, rostos avall, per salvar-lo de la pedregada y embarrar-lo al corral de La Molina.

—Aquêt matí, — deya el pastor, — el sól, al surtir de mar no

m'agradà gens; era més vermell que de costum, y, a mida que s'alçava a l'horisont, sa vermellor sangonosa persistia: mal senyal, pensí; avuy tindrem fressa. Per la part de ponent, vers el Canigó y sa cordillera fins al puig de Costabona, el cel serè, sens un borroll de broma. Més envers las nou començaren a pujar fumerols de las fondaladas y congostos de la montanya, quins, en lloch de fondre's s'apilonavan, encastellant-se en torras grassas, estenent-se, cobrint el Canigó fins a mitja falda.

—Vaja,—diguí al rabadà.— avuy las bruixas dels estanys de Cadí volen rentar la bugada... ja tindrem pedregada. El bestiar també ho pressentia; començava a fer-se en avall y ficar-se dins la fajosa. Envers las dotze vingué l'avi Bernat qu'ens portà la brena (1) y l'ollada. Al sentir a roncar la tronada ens ajudà a empaytar el remat rostos avall; y tot just el teniam embarrat que començà la pedregada. Are judiquin si ens hagués trovat per aquells cims. Queyan pedras com nous que ben cert m'haurian estabornit més d'una feda, sens comptar els nyanyos que no hauriam mancat de rebre nosaltres.

—Sí qu'heu tingut sort,—digué D. Ramon.—Aqueix temporal ha fet molt mal, trencant la pedra els borrons dels castanyers y demés arbres, a punt d'expletar. Els sègols y ordis hauràn quedat trinxats.

(1) En las masias de montanya, quan la masobera pasta, fa petits pans de sègol que solen pesar un xic més d'una lliura. Eixos pans son pel pastor y rabadá que tenen l'andá pels cims: els portan dins el sarró; cada pa representa una racció diaria: ne diuhen brenas. Al pobre que demana caritat li donan una brena. També donan brenas en els santuaris els dias de l'ajust.

—Y els camins! D. Ramon, —digué en Bernat;—són escorrencats de tal manera y trencats pels correchs y torrents que hi hauria pena de la vida el vulguer anar als banys d'Amélie. A peu es passa per tot; més una cavalcadura trigarà més de vuyt dias a puguer-hi passar, hi caldrà molts jornals per adobar-lo.

—Tot això són gastos y més gastos per mi. Jep, demà de matí avisaràs carboners y duellayres que vingan ajudar-nos a adobar els camins.

—Senyor amo, serà servit.

Mossen Ignaci anava a començar de resar el rosari, quand de prompte sentiren a jaupar els cans de remat. El Rap y el Bem a l'oir-los, dreçaren l'orella, y d'un bot estrompassan la Sila, fent-li caure fus y filosa, corrent vers la porta forana encare oberta, juntant sos lladrits amb els dels cans de remat.

—Això serà algun lloparro que, sentint la farum del bestiar tancat al corral, haurà vingut ensumar-lo,—digué el pastor, aixecant-se, dirigint-se cap a defora, escridaçant els cans:—Vaja! veyam si callareu d'una vegada!... què redimoni jaupeu!...—Y com els cans lladravan encare més fort, atançant-se a uns cent passos vers el camí d'Amélie, hi anà per fer-los tornar a casa.—Qu'és estrany!... quin jaupar!... alguna cosa senten...—Alashoras parà be l'orella, escoltant, y li semblà oir crits. Tot seguit retornà al casal, a donar part a D. Ramon dels crits que s'oian.

—Mare de Déu! serà algun viatjant o contrabandista sorpres per la tempestat qui haurà pres mal. Jep, encen el fanal y aneu amb el pastor a mirar si el troveu.

—Jo també hi vaig.—digué en Víctor.

—Be; no m'hi oposo. Vés am cuydado de no ensopegar ja qu'el camí és tant dolent; porta el garrot... A propòsit: Jep, porta la carrabina, que no fos cas d'un parany. Ací us esperarem am Mossen Ignaci y en Bernat.

—Papà: si algú ha pres mal, seria bo portar draps y benas per fer-li la primera cura; com també la botella am vi generos.

—Tens rahó; porteu-vos-en la botella am vi ranci.

Surtiren dins la broma, guiats pels lladrits dels cans, dirigint-se vers els crits planyivols qu'oian a voltas allà dins la boscuria, envers el torrent del Comal. A mida que s'acostavan sentian els crits més clars.

—Sembla xisclet de dona.—digué en Jep.

Apressuraren el pas, y a l'arribar al ribast del torrent, oiren a cinquanta passos més amunt:

—Alabat sia Déu!... per ací!... per ací!...

—Ja venim!—cridà el pastor...—No us mogueu!

Tingueren prou dificultat per baixar al fons del torrent, atravessar-lo y pujar l'altra riba. S'atançaren vers la veu; trovaren una dona quina corregué vers ells, agafant las mans d'en Víctor qu'es quedà de pedra al veure la Fanny.

—Fanny!... tu?... és possible!... estàs ferida?.... has pres mal?... qu'ha succehit?

—Estich bona; no t'assustis! He vulgut anar a La Molina per veure't... la tempesta, la pedregada, la pluja, la boyra...

m'he perduda; la fosca m'ha sorpresa dins aqueixas boscurias, y si no haguessis vingut a salvar-me devia passar-hi la nit

En Víctor li estrenyé las mans amb efusió; y dirigint-se al pastor y an en Jep, en català, puix que ni ún ni altre entenian el frances: La senyora és una banyista d'Amélie, coneguda meva, quina, fent una excursió a la montanya ha sigut sorpresa pel temporal y la broma y s'ha perdut. Sense els cans qu'ens l'han senyalada hauria hagut de passar la nitací. Gracias a Déu! està salvada. Vós, pastor, passeu devant amb el fanal, illuminant be el camí. Vos, Jep, carregueu-vos la motxilla de la senyora; y sobre tot anar a poc a poc y am cuydado.

La Fanny prengué el braç d'en Víctor. Franquejaren el fondo barranc, dirigint-se envers el casal. Tot camí fent, li contà el susto qu'havia passat durant la pedregada.

—Més, al veure qu'el temps amenaçava tempestat, perquè no retrocedias?

—Què m'importa el temporal, la pedregada, el passar la nit en eix desert!... jo volia veure't, sabs! t'ho havia promes, y cap obstacle podia deturar-me. Mira, he vingut per dir-te que no vuy més separar-me de tu. Dintre alguns dias partirem d'Amélie per anar al Vernet. No partiré sens tu... hàs de venir. L'estiu a Amélie és caloros; l'estació thermal del Vernet és fresca y agradable; és al peu del Canigó... Ho faràs? estimat meu!... no em respons!... Oh! allà serem lliures; no tindrem las malas llenguas de la baronesa y demés donas envidiosas... vindràs?... Oh! sí... digas que sí... si no vens, me quedo a Amélie; y si no vens a trovar-me, vindré jo a trovar-te aquí,

com he fet avuy, en ton casal. Víctor, amor meu! no puch viure sens tu!... t'ho suplico:.. respon-me...—li digué am sa veu més carinyosa, estrenyent-li la mà, apretant son braç contra son pit.

Aquêt al sentir el contacte d'eixa ma tebia, vellutada; a l'aspirar l'aroma suau de viola qu'exhalava son pit, li vingué una foguerada de passió, de desig que féu bategar son cor y encengué sos sentits

– Fanny, só teu... be ho sabs! Aniré am tu hont vulgas... oh! sí, serem lliures... Més ¿y ta mare?

—Oh! ella no compta... fa lo que vuy.

—Més jo, Fanny, tinch mon pare ambe qui dech comptar... Mira, si no fos nit, veurias el casal que tenim aquí enfront. Oh! mon pare és senyor respectable, el trovarem sentat a l'ascon de la llar amb un venerable sacerdot, rector de Montalba, qu'ens estàn esperant amb ansia... Fanny, dissimula; só per tu sols un conegut de l'hôtel, y tu una banyista de l'establiment thermal qu'ha vulgut fer una excursió a Montalba, y sorpresa per la tempestat y la broma, s'ha perduda.

Entraren al casal. Trovaren D. Ramon a la porta forana qu'els esperava, un xic impacient.

—Qu'ha sigut?... qui haveu trovat?

Al veure qu'acompanyavan una senyora, se quedà estupefacte. Al entrar a la cuyna, Mossen Ingnaci s'alçà tot sorpres.

En Víctor els presentà la senyoreta Morel, banyista de l'hôtel Pujade, intrèpida excursionista.

Senyora, digué D. Ramon, aquí té una cadira de braços;

senti's prop de la llar; vostè tindrà els peus molls: no faci compliments; encare que siga a pages, trovarem tot lo que cal per mudar-se.

Aquesta li donà las gracias: y senyalant sa motxilla, digué que hi portava tot lo necessari.

—Doncs, conti'ns lo que li ha succehit... Tinó!—digué en català,—amaneix sopar, para taula, y tingas preparada la cambra dels hostes.

La Fanny qu'entenia un xic el català, digué:

—Senyor Margeneda, sento donar-los-hi tanta molestia.

—Vol callar! senyora. Ací donem sempre hospitalitat montanyesa a estranys y coneguts, majorment a vostè perduda de nit en eixos deserts, desprès d'haver rebut tant horroros temporal.

—En efecte, sense vostès, may m'en haguera surtit. La pluja ha cavat barrancs infranquejables.

A-las-horas contà sa excursió desde el començar la pujada en front d'Amélie, fins al ser recullida y salvada.

—La seva salvació la deu a eixos dos goços,—digué en Víctor.—El Rap y el Bem s'havian tornat ajaure a la vora del foch—són ells qu'ens han senyalat els crits de vostè.

La Fanny s'ajupí passant-los-hi la mà sobre el cap, acariciant-los.

—Estich am molt cuydado de ma mare. Quand no me veurà arribar aquêt vespre, sobretot desprès d'eixa grand tempestat, estarà en mortal inquietut.

—Demà a primera hora, mon criat anirà a Amélie per dir a sa mare que vostè és ací en bona salut,—digué D. Ramon.

—Mil y mil mercès! li en quedaré molt agrahida.

La Tinó tenia el sopar apunt y la taula parada. Passaren tots al menjador per fer-li conversa. Sopà, no am gana, més sí am fam; puix se sentia desvaneixe de candiment.

Havent sopat, la Tinó l'acompanyà a sa cambra, desprès de donar-se la bona nit.

XXII

No cal parlar de la inquietut que tingué Mme. Morel al veure qu'eran las vuyt del vespre y que sa filla no havia tornat encare. Baixà al despatx de l'hôtel diguent al director que sa filla havia empres una excursió envers Montalba a las onze del matí, y que res ne sabia: que sorpresa pel temporal, es temia una desgracia.

El director de l'hôtel donà ordres perquè dos homes, am fanals, provehits de tot lo necessari en cas qu'hagués pres mal, seguissen el camí de Montalba, escorcollant a dreta y esquerra amb atenció, y arribessen fins al casal de la Molina per si hi fos recullida, o be demanar si sabian novas d'ella.

Eix aconteixement cridà l'atenció a tota la colonia de banyistas. Era la conversa de tots. Mme. de Mauleon, la comtessa del Reart, de Crozilles, Wilson, D. Tomàs, D.ª Sibina, la Cristina y demés senyoras, aplegats al saló, comentavan la desgracia de la Morel; puix corria la veu qu'havia sigut ferida pel llamp.

Quand saberen qu'el director de l'hôtel enviava dos homes am fanals al camí de Montalba per buscar-la o trovar son cadavre, tot eran exclamacions de condol per ella y sa mare, mitj baldada.

—No crech que li hage succehit res,—digué la baronesa amb aquell somris irònic.—La Morel no és dona per deixarse ferir del llamp ni acobardir per la tempestat. Aposto cinc lluisas que en aquestas horas jau en un bon llit del casal Margeneda.

—Accepto la posta,—digué el vescomte.—Conech lo qu'és una tempestat a montanya, seguida de boyra. Els que van en busca d'ella la trovaràn pel camí, arrimada sota una balma. Més lo qu'és puguer arribar al casal Margeneda, m'apar del tot impossible.

—Jo també ho crech,—digué la comtesa.

—Judiqui, senyora, per la crescuda del Mondony, el temporal d'aygua y pedra qu'ha caygut en aquells cims; el camí aixaragallat, trencat de barrancs; afegeixi-hi la broma, que si l'hem de judicar per la que tenim ací, és més espessa per las alturas.

—Am tot y això jo mantinch la juguesca. Vescomte, *l'amor*—donant a eixa paraula un to de burla—és cego, té alas, vola, y li és fàcil franquejar eixos terribles barrancs y torrents enfondits per las ayguas.

—Be, be, demà a primera hora ho sabrem.

La pobre Cristina rebé eix cop fatal. Ja es veya desenganya-

da; ja no volia creure més am l'amor del seu estimat. Sufria, s'amagava de sa mare per plorar. Cada dia se postrava als peus de la Verge demanant-li que li dongués resignació per soportar tant crudel desengany. Però com més el volia oblidar més pensava en ell, més l'estimava. La seva salut desmellorava; be prou se coneixia a la seua palidesa. Sa mare, afligidíssima, ho contà tot al seu marit, quin prengué tot seguit la determinació de marxar a Barcelona.

—L'absencia és la mare del oblit. Arregla els baguls per partir demà passat sens falta. La nostra filla acabaria per posar-se seriament malalta. A Barcelona tindrà distraccions, y si massa cal farem un viatje a Suissa.—Molt mal humorat se ficà dins son despatx.

Trovant-se sola am sa mare, dins sa cambra, la Cristina, tota llagrimosa, l'abraçà am tendresa, diguent-li am veu commoguda:

—Mamà, ja no m'estima: estima a la francesa, a la Morel.

—Filla, vaig a dir-te lo que no t'he dit fins are, lo que m'ha confiat, ans de partir, D.ª Tecla. Ho sab de bona tinta, puix li ha dit la baronesa de Mauleon. La Morel és una dona despreciable que no pertany a la nostra societat. No la deus considerar com una rival: no s'ho mereix. Crech en els sentiments d'honradesa de l'hereu Margeneda; no pot de cap manera avilir el nom que porta ni esborrar las tradicions d'honor de sos passats, sobretot de son digne pare. Si t'estima cregas que t'estima de cor; y si el culpan las apariencias en quant a la Morel, és més culpa d'ella que d'ell. No puch dir-te més. No desesperis, no perdis coratje; confía en la Mare de Déu,

en el glorios St. Josep qu'ens ajudaràn... Recorda't de lo qu'et diu ta mare.

—Més, mamá: si ella m'el pren!... perquè ben segur que m'el pendrà!... No ho veu! afronta tots els perills per anar a trovar-lo a la Molina.

—Això, filla, no és de noya honrada... y ¿qui sab si ha arribada a la Molina o s'ha restada pel camí?

—Oy! si s'hagués restada pel camí, a fe, la planyo de tot cor. Quand haurá sofert en mitj de tant horroros temporal!

—Demà al matí ho sabrem... Sabs que ton pare vol marxar demà passat sens falta?

—Ay! mamà!... no tant aviat!...—Y altra volta se posà a plorar...—Si al menos el pugués veure!... fer-li els derrers adéus!...

—Més, filla, sias rahonable: ja et vares despedir d'ell a La Molina.

—Mamà, si el papà li escrigués que marxem demà passat, pot-ser vindria a despedir-nos.

—Sens dupte. Si ton pare li fes saber, no sols vindria ell a fer-nos els adéus, més també son pare y Mossen Ignasi. Més no oblidis qu'en Víctor no està encare del tot remes, qu'és convalescent, y el viatge el podria perjudicar.

—Mamà, té rahó: si la seva salut s'en hà de ressentir, no vuy que vinga... Y tant que m'agradaria veure'l!...—suspirant.—En fi, resignem-nos: veritat, mamà? Més quand serem a Barcelona, vuy qu'el papà escrigui a D. Ramon: aixis sabrem novas d'ell.

—Sí, filla: no sols escriurà ton pare, més també D. Blas.

—Sí!... La Lluisa y jo hi posarem una post-data... Veritat, qu'ens ho permetrà?

—Be; ja en parlarem. És tart; ton pare no pot tardar a venir. Aixuga be tos ulls y vés-t'en al llit, que demà tindrem tràfech en arreglar l'equipatge.

—Bona nit, mamà... un petó... ben fort!... — Y ella abraçà sa mare, apretant-la contra son cor, fent-li dos besos carinyosos a cada galta.

—Bona nit, filla meva; dorm be... — Y mentres s'allunyava, entrant a sa cambra, resignada, alçà els ulls al cel.—Reyna dels Angels, vetlleu-la, ampareu-la!....

Tot just trencava l'alba quand els dos homes qu'anavan en busca de la Morel comparegueren a La Molina. Trovaren en Jep que s'aprestava per anar a Amélie y cumplir l'encàrrech que li havia donat son amo.

—Ja que la senyora que cercavam és aquí sana y salva, és inútil que baixeu al poble: nosaltres ens entornarem y farem l'encàrrech vostre.

—Ja m'està be... No voleu beure un cop?

—No vindrà mal. Hem tant hagut d'esgarrapar per eixos barrancs que no creyam puguer-ne surtir.

En Jep els hi portà el porró: begueren un trago, y marxaren tot seguit vers Amélie.

Quand a las vuyt s'aixecà la Morel, y que sapigué que sa mare havia fet anar dos propis entre nit en busca d'ella, vulgué entornar-s'en tot seguit.

Don Ramon li digué:

—Senyora, els camins són intransitables: esperi's a la tarde, qu'els passos més dolents seràn adobats.

—No importa: a peu se passa per tot. Ma mare està molt delicada de salut y la meva absencia li podria donar un trastorn.

—Doncs, ja que vostè s'empenya, mon criat l'acompanyarà. Are pendrà xecolata, y havent esmorzat podrà empendre la marxa.

Passaren al menjador. La Tinó els hi portà la xecolata mantega, llet y llonganiça.

Tot esmorzant, en Víctor digué a son pare:

—Voldria acompanyar la senyoreta a Amélie: n'aprofitaré per veure el Dr. Laferrière, estrenye la mà als meus amichs de l'hôtel y reveure la familia Soler, que no crech hage marxat encare; més deu estar en vigilias... Tornaria a la tarda amb en Jep.

—Noy, això d'anar y tornar amb un dia seria massa cansat per tu. D'ací a Amélie és tot baixada, y la baixada no cansa sinó las camas; en quand a la pujada del retorn, ja és diferent! seria una imprudencia fer-la a peu; queda't de nit a l'hôtel, y demà, qu'el camí serà un xic adobat, t'enviaré en Jep am l'euga per què pugas pujar descansat... Veu, senyoreta Morel? axís, tindrà més conversa pel camí.

—Sentiria qu'el senyor Víctor se molestés per mi.

—No, senyora, cap molestia,—respongué aquêt;—al contrari, tindré molt gust d'acompanyar-la.

En això entrà Mossen Ignasi, que venia de dir missa. Després de saludar, se sentà a taula. La Tinó li portà la seva xe-

colata amb una torrada de mantega. En Víctor li digué en to de broma:

—Vol venir, Mossen Ignasi, a Amélie? Anem a partir tot seguit.

May en Víctor s'hagués pensat qu'el senyor rector el prengués per la paraula.

—Oy! que vindrà be! Tinch d'anar a uns funerals a Palaudà y tindré el gust de juntar-me am vostès fins a Amélie.

—Be; però miri's qu'a la tarda deurà tornar-s'en sol; jo em quedo, passant la nit a l'hôtel per regressar demà al matí... (Se mossegava els llabis, cercant entrebancs per dissuadir a Mossen Ignasi; però fou en va.)

—Tant se val! jo me quedaré també a la rectoría per demà empendre la pujada ensems.

—Doncs, *en route*,—digué D. Ramon.

En Jep se carregà la motxilla de la Fanny, y els quatre emprengueren camí avall, envers Amélie.

Tot camí fent, La Morel, mal humorada, digué a part an en Víctor:

—*Il est bien embêtant ton curé!...*

L'arribada de la Fanny a l'hòtel fou un aconteixement pels banyistas. M. de Wilson, M. de Crozilles, el belga, Mr. de Crozat, y demés senyors, al saber las peripecias de sa perillosa excursió, se quedaren admirats de son atreviment y valentía. Las senyoras de l'hôtel, sobretot las inglesas, l'alabavan molt, diguent qu'era una intrèpida alpinista. La baronesa de Mauleon, desprès de l'esmorzar a taula d'hoste, se dirigí al kiosc

del parc, hont hi trovà M. de Crozilles y M. de Wilson sentats devant d'una tauleta redona, prenguent cafè. S'atançà vers ells, quins s'alçaren, saludant-la am cortesía.

—Baronesa,—féu el vescomte;—¿vol fer-nos l'obsequi d'acceptar una taça de cafè a la nostra taula?

—Am molt gust; més a la condició que vostès continuaràn de fumar: no em desagrada l'aroma del tabaco.

S'assentà *sans façon.*

—Vescomte, vostè me deu cinc lluisas.

— Senyora, té moltíssima rahó....—Y li entregà un billet de banc de cent francs.

—Sab?... li exigeixo perquè es vostè un pagà. Ne faré caritat a sa intenciò: això li farà guanyar obras de misericordia, que prou ho necessita. Cregui'm, una altra vegada no vulga apostar contra de mi: sempre perderia.

—En efecte, sa perspicacia ha sigut més que la meva; més també podia equivocar-se.

—Veu? nosaltres, donas, ens cal sols una mirada per judicar un'altra dona; encare que per judicar una dona com la Morel no cal gayre penetració. Certament no valdria la pena d'ocupar-se d'ella, que pertany a un món diferent del nostre, si no fos que s'hi trova barrejat un jove que s'ha fet digne del nostre apreci y que planyo sincerament. Me temo que siga víctima de sa inexperiencia.

--Vostè creu, baronesa, qu'el senyor Margeneda ignora quina és ella.

—Ho crech.

—Jo, nó.

—Que vol apostar?

—Oh! res, baronesa... Am vostè, segur de perdre.

—Y vostè, Wilson, qu'en pensa?

—Senyora, seré franc: la Morel pot ser dona del *demi-monde*, la protegida d'un banquer; més ací, durant sa estada d'hivern, sa conducta ha sigut sempre correcta, no inferint la menor suspita. En Margeneda és jove de primera volada, sens experiencia; crech, com vostè, que ignora quina és ella; més encare que ho sabés m'apar que poc se li en donaria. Ella s'ha enamorat perdudament d'ell; y la prova que li acaba de donar, afrontant la tormenta en sa perillosa excursió a La Molina, és digna d'admiració. Ella l'estima d'amor...

—Amich Wilson, no prosseguei xi; no profani eixa hermosa paraula... Què enten vostè per estimar d'amor? Vostè creu qu'eixas donas son capables de sentir naixe en llur cor eix sentiment pur que ve de l'ànima, anomenat amor? En ellas, l'amor és capritxo, passió, desig; és mogut pels sentits y res mès; el sentiment qu'inspiran a vostès y el que vostès ressenten per ellas és el meteix.

—Ah, baronesa!—digué el vescomte;—eix amor que vostè vol santificar com a emanació de l'ànima, ha volat fa temps; la societat actual l'ha posat de recó com joguina inútil que no serveix. Are estem en ple sigle de naturalisme, de positivisme; y l'home que per casualitat es casa, estudia àbans la fisiología y no psicología, a quina no creu.

—Vescomte, ja li he dit a vostè qu'era un pagà; és inútil de discutir; no ens entendriam. Veritat, Wilson? Vostè qu'és poeta e idealista m'entendrà.

—Senyora, tinch la debilitat de convenir que mas poesías las més ideals venen de mon cervell. El cap és que m'inspira, l'imaginació... y el cor, may. Y sento molt dir-li que só de la opinió de mon amich de Crozilles. Més afegiré... Però no m'atreveixo...

—Atreveixis! li en dono el permis. Què vol afegir?

—Que voldria ser al lloch d'en Margeneda.

—Wilson, això es pensa y no es diu.

—Senyora, vostè m'ha donat permis...

—Vostès saben qu'en Margeneda ha tingut la galantería d'acompanyar-la desde el casal Montalba fins a Amélie.

—És molt natural; no m'estranya gens,—replicà en Wilson.

—És clar! vostè hauria fet com ell, eh?

—Sens dupte. Vostè mira eixa questió baix un punt de vista diferent del nostre. La Morel, per en Margeneda y son pare és una banyista com qualsevol altra senyora de l'hôtel; la recullen de nit perduda dins la broma, li donan acullida; y l'endemà, vol qu'a l'entornar-s'en a Amélie hi vage sola o be acompanyada per un criat? Nó, senyora: l'hereu Margeneda ha fet lo que devia fer, ha cumplert am son dever de gentil-home, acompanyant-la. Si vostè s'hagués trovat en el cas de la Morel, ell hauria fet lo meteix.

—Veyam, entenem-nos be: en Margeneda ha obrat com a gentil-home o com a enamorat?

—Com a enamorat, ho ignoro; més com a gentil-home, li garanteixo; és espanyol, *hidalgo*... això ho diu tot.

—Vostè creu qu'en Margeneda estima a la Morel?

—Senyora, no m'ha fet sas confidencias; ho ignoro.

—Jo crech que n'està enamorat,—digué el vescomte.—És prou bona moça per enamorar!

—Vaja! veig que vostès están suggestionats per eixa falsa heroina. Els homes són tots lo meteix. Vostè té rahó, vescomte: la virtut avuy dia no compta per res; vostès se deixan guiar per eixas donas com la víctima que menan al sacrifici; abdican dignitat, hidalguia; sacrifican sas esposas, la familia; pertorban la pau de la llar... Y què els hi queda? remordiment, vergonya, desillusió, sequedat del cor. Per l'home que té experiencia de la vida, lliure, independent, vell solter, no l'hi dóna gayre importancia; més el jove càndido, sens experiencia, qual cor és flor qu'es bada a l'escalf de l'ideal, de la sublime poesía de son primer amor, com l'hereu Margeneda, la Morel és l'insecte desapiedat que desfulla y mustiga els pètals d'eixa flor d'amor.

—Oh! és vostè atroç per eixa pobre Morel, baronesa! Y quí li diu que la Morel no tinga un cor sensible, amant, mogut per un buf de poesia? és tant joveneta!

—No diga lo que no pensa, vescomte. La Morel, si be és jove, pertany a las donas caygudas; y no vulga suposar lo que no és ni pot ser. Vulguer realçar per l'amor la dona cayguda, és una aberració; és vulguer tornar la frescor, l'esclat, l'aroma al fruyt rosegat pel corch.—Tot alçantse de taula:—Planyo de veras a est jove. Francament crech fer-li un servey de dir-li o fer-li saber quina és ella... A vostè, vescomte, m'agradaria convertir-lo.

—Senyora, só pecador endurit.

Saludà, deixant-los fumant, bevent cervesa. Entrà a l'hôtel.

XXIII

Al separar-se de la Fanny a l'hôtel, en Víctor anà a la villa Laferrière per visitar el doctor, quin, al veure sa cara rosada, son bon semblant, li digué:

—Amich Margeneda, vostè ja no em necessita; l'ayre pur de montanya l'ha enfortit, y vostè es trova com ans de ser malalt. Des d'are l'autoriso a fer excursions y caceras no massa llargas ni cansadas. A l'estiu vinent serà prou ferreny per fer l'ascensió del Canigó y Puigmal. Celebro de veure'l tant bo. Disposi de mi com d'un ver amich.

En Víctor, molt agrahit y content, li oferí també sa coral amistat. Encaixaren afectuosament. El Doctor l'acompanyá a la reixa del parc. Atravessaren la placeta del desafío, de fatal recort.

De la villa Laferrière es dirigí a l'establiment thermal; pujà a l'allotjament dels Solers, trucà, la Cristina vingué a obrir. Al veure'l se quedà atònita, encongida, bategant son cor, no tro-

vant cap paraula per dir-li; més prompte se refé y allargant-li la mà, un xic seria:

—Quina sorpresa! Víctor... que be ha fet de venir!... marxem demà al matí... Vingui! vingui! trovarà el papà a son despatx... la mamà y jo atrafagadas, arreglant l'equipatge.

—Cristina, el cor me deya que la trovaria encare en Amélie.

El féu entrar al saló.

—Mamà!... en Víctor.

Vingueren tot seguit D.ª Sibina y D. Tomás, sempre afectuosos, amables.

—Víctor,—digué D. Tomás,—sa visita és per nosaltres una sorpresa agradabilíssima, tant més qu'ens trova en vigilia de marxa. Com se trova de salut?

—Be. He vist al Dr. Laferrière: m'ha trovat del tot restablert.

—Això és bona nova, de la qual ens n'alegrem.

—Com ha deixat son pare?

—Be, éncarregant-me per vostès sos amistosos saludos.

—Y Mossen Ignasi?

—Ha vingut am mi. Ha tingut d'anar a Palaudà a celebrar uns funerals. A la tarda vindrà a visitar a vostès, y demà retornarem ensems a la Molina. ¿A quina hora és la marxa?

—A las vuyt del matí,—respongué D.ª Sibina.—Anirem esmorzar al *buffet* de l'estació de Perpinyá y pendrem el tren de las dèu que va a Barcelona... Víctor, se resterà a dinar am nosaltres... No digui pas que nó; no li donarem cap extra ni requisit; sols el plaher de tenir-lo la vigilia de la nostra marxa, per la despedida.

—Accepto am gust.

A pesar de l'acostumada amabilitat de la familia Soler envers ell, notà un cambi, un no sé què d'enculliment en llur franquesa que no li passà gens desapercebut. L'atribuhí a la excursió de la Fanny a la Molina. Com que D. Tomàs y D.ª Sibina evitavan de parlar de lo qu'era conversa general en l'hôtel, ell tampoc insistí; ademés qu'ignorava la impressió que s'havian format d'aquell pas de novela. Se sentia culpable, y sa actitut fou reservada. Notà la palidesa de la Cristina, sa tristesa callada. Ella, de caràcter tant franc y alegre, la veya freda, reservada, del tot cambiada. Això l'afectà molt.

No hi hà dupte que la familia Soler estava enterada de sas relacions am la Morel, y que si el convidavan a dinar era per no faltar y correspondre a l'obsequi qu'havian rebut a la Molina.

Sa situació envers eixa familia era contreta, falsa. Es coneixia que hi havia pel mitj una penca de glaç.

Durant el dinar la conversa girà sobre la comarca de Montalba, el casal Margeneda, els travalls d'explotació dels boscos. Estava sentat al lloch d'honor, entre D. Tomàs y sa esposa; ja no tenia com altras vegadas la Cristina al costat seu. Aquesta, callada, trista, tastà y fora l'escudella; y a mitj dinar s'alçà de taula, retirant-se dins sa cambra. Al pendre cafè es quedà sol am D. Tomàs, fumant, parlant dels Sellés, de Barcelona, etc. Aquella franca expansió d'en Soler per ell, ja no existia.

S'alçà de taula, despedint-se de D.ª Sibina. La Cristina no ès deixà veure. En Soler l'acompanyà fins a la porta del pis. En Víctor li digué:

—Demà al matí, a las vuyt, tindré el plaher de venir estrenye'ls-hi la mà.

—Ens farà molt favor.

S'en anà tot capficat vers l'hôtel. Se féu donar una cambra; precisament li donaren la meteixa qu'havia ocupat durant sa estada d'hivern, que li recordà sa grave malaltia y llarga convalescencia.

Després de descansar un rato, anà al parc per veure la cascata y afrau d'Annibal, d'inoblidables recorts. Al passar devant del kiosc, els banyistas que s'hi trovavan li tocaren la mà, alegrant-se de veure'l tant bo y trempat. Prengué cervesa amb el vescomte y els dos belgas, sempre correctes, no fent cap alusió a la excursió de la Morel a la Molina, parlant de cosas indiferents, de las familias que s'havian marxat. La baronesa, am duas senyoras inglesas, sentada en cadira de braços plegadiça, a poca distancia, en la alameda del kiosc, lentes sobre el nas, brodant, aixecava sovint el cap, mirant-se amb atenció el jove Margeneda.

Aquêt, després d'estrenye la mà a sos amichs, es dirigí vers l'Hospital thermal militar, visitant a Mr. de Crozat, a Mr. Arvers y al Dr. Soubiel, am quins encaixà amistosament.

A las sis se sentà a taula d'hoste pel dinar. La trovà ben reduhida. El senyor callat que bebia aygua de Seltz, y la familia nombrosa de tota mena de criaturas que tenia enfront de la taula, havian marxat. Els que quedavan anavan a partir d'un dia a l'altre. Las Morels no comparegueren a taula. Ha-

vent sopat cregué del cas anar-las-hi a fer una visita de cumpliment; aixis era convingut am la Fanny. Mme. Morel se trovava molt mellor: rebé an en Margeneda am demostració amistosa, graciant-lo per la franca acullida qu'ell y son pare havian donat a sa filla en llur casal de Montalba.

—N'estich agrahidíssima, y ens farà molt favor de venir-nos a veure a Paris.

—Margeneda,—digué la Fanny;—¿té la vetllada lliure?

—Sí, senyora.

—Doncs me farà l'obsequi de donar-me el braç per dar algunas voltas al parc. La vesprada convida...—Y mirant per la finestra:—Fa un clar de lluna esplèndit.

—Senyora, estich als seus ordes.

—Fanny,—digué sa mare,—no tardis gayre a venir.

Baixaren l'escala del pis; atravessaren el corredor; entraren al parc, prenguent l'alameda solitaria que mena a la glorieta de canyas, enfront de la cascata y dels cingles.

—Per fi ja estem lliures... Déu! que fastigos és de haverse de contrenye devant el món! Si sabesses com ens observan! La baronesa és una llengua d'escorçó. Mr. de Wilson m'ho ha tot contat. Oh! l'aborreixo aquella dona!.. Rabia perque ni en Wilson ni'l vescomte no fan cas d'ella. No l'escoltis, Víctor. Farà tot lo que podrà per fer-nos renyir... A propòsit, ¿quants dias passarás aquí?

—Fanny, fins a demà.

—Ho dius de veras?

—Ho tinch promes a mon pare.

—Jo no ho entench aixis; no ho vuy, sents?... no faltaria mès! Mira, és probable que marxem dintre cinc o sis dias: passem-los junts; parlarem dels nostres projectes. Sabs? és convingut que deprés d'estar una curta temporada a Paris anirem als banys del Vernet. Ma mare volia anar a Evian; més la n'he disuadida per estar més aprop teu... m'has promes de venir a trovar-m'hi... Ah! és que si tu no vinguesses, jo no vindria!

—Fanny, t'ho he promés, vindré.

En Víctor estava preocupat, pensatiu, distret, a pesar de las paraulas carinyosas qu'ella li deya. Veya la cara pàlida, trista, de la Cristina, y sentia el seu cor atormentat pel remordiment. Ella s'en adonà:

—Més, Víctor, ¿què tens? què et passa? A penas me respons!...—Y de prompte, presa d'uns llans de gelosía:—Ah! sí: l'has vista aquêt matí, ¿eh?... Ja sé qu'ha anat a la Molina am son pare... hauràn sens dupte tractat del casament de la hidalga catalana am l'hereu Margeneda!... no ho neguis!...—Y, esclatant en plors—Y jo!... tant que t'estimo!... que só teva, sí, tota teva!...

—Fanny, y are!... vaya una idea!... jo, casar-me!... a vint y dos anys!... quina follia!... treu-t'ho del cap.

—Doncs, ¿perquè estàs tant capficat? alguna t'en passa!... ¿Qui sab? què t'han dit de mi eixas malas llenguas?... Ah! veus? ma excursió a la Molina las fa rabiar... ¿Per què no ens han de deixar am pau y quietut?... Que per cas ens ocupem d'ells, nosaltres?.. Oh! sí; per xò me trigava de ser-ne fora!

—Fanny, a mi res m'han dit; s'en guardarian prou!

—Ja sé qu'un home serà prou discret per no fer-te cap alusió: coneixen ta sensibilitat; més, una dona!... per exemple, la baronesa?... Oh! malfia't d'ella!... A propòsit, dius que demà vols tornar a Montalba... no ho vuy!... busca un pretest per quedar-te al menos cinc o sis dias! Veyam, cerquem-lo ensems... Ah! ja hi caych: digas a ton pare qu'el Dr. Laferriere vol tenir-te en observació per alguns dias.

—Fanny, diré a mon pare una mentida.

—És cert; més què importa! No vols fer per mi eix petit sacrifici? Víctor, t'ho suplico! Si no ho fas, me faràs creure que no m'estimas. Ans de separar-nos per qui sab quant temps, te vuy prodigar tot mon amor!...—Y lasciva, apassionada, l'enllaçava dins sos braços, posant-li un bes ardent sobre sos llabis.

A eix contacte, aquêt sentí la foguerada qu'encengué sos sentits; ubriagat de desig, l'estrenyé contra son cor...

Sí, sí! Fanny estimada! estaré aqui am tu els dias que vulgas, fins el dia de la separació, y escriu quand sias al Vernet o be a Evian; aniré allà hont tu seràs... Só teu, ben teu! Què m'importa el mòn! el dir de la gent!... ma ditxa, ets tu!

L'endemà, envers la set, Mossen Ignaci entrà dins la cambra d'en Víctor; li obrí las finestras. Aquêt, badallant, estirant els braços, li demanà:

—Quína hora és?

—Home! las set. El sól ens estabellarà per aquellas pujadas.

En Jep am l'euga ésací fa estona. Vaja! vesteixis; menjarem quatre caixaladas y empendrem la marxa.

—Me trobo tot masegat. Sab qu'hà de fer? pujar a cavall de l'euga, aixis anirà més descansat; y quand sia a la Molina, dirà a mon pare qu'he vist el Dr. Laferriere, que m'ha trovat be; més que vol observar-me durant cinc o sis dias. Me quedaré doncs. Escriuré a mon pare per fixar-li el dia de mon retorn a fi que me faci venir en Jep am l'euga.

Mossen Ignaci vegé, sobre una cadira de braços, un objecte singular que fixà sa atenció: una cofia guarnida de puntas amb un llaç de seda. Pensà:—Que luxos és l'hereu Margeneda! quins estrenye-caps més adornats que porta!

—Ho té ben entes, Reverent?

—No gayre... Ah! sí... No perdi cuydado; faré l'encarrech. No trigui a venir. Sé un parell de llebretas ben aprop del casal que l'esperan. Si no vé aviat las espetxaré sense vosté.

—S'en guardarà prou!

—Doncs no es faci esperar. Vaja! adéu! vingui aviat.

—Mossen Ignaci, faci'm l'obsequi de tornar a tancar las finestras.

—Com!... encara vol dormir?

—Sols una horeta.

Tot tancant els finestrons:—Caram! quina matinada!... Obrí la porta de la cambra; la tornà a tancar; baixà la escala; surtí de l'hôtel, dirigint-se a l'hostal de la Llissa, hont trovà en Jep entaulat crospint-se una llesca d'allioli en mitj d'un aixam de moscas.

—Vol esmorzar, senyor Rector? Ne vol una llesca?

—Oydà! no vindrà mal. La rata em corre pel ventrell.

Prengué la ganiveta, se llescà un bon timbarro de pa, l'untà amb allioli, y s'el fiulà am gana.

Havent esmorzat, ben perfumats d'all, Mossen Ignaci pujà a cavall y emprengueren la pujada amunt, vers La Molina.

A penas tancadas las finestras, en Víctor se recordà qu'a las vuyt marxava la familia Soler. Tot seguit es vestí y anà a llur allotjament, situat a la sucursal de l'hôtel. Vejé, devant la porta del carrer, l'òmnibus am l'equipatge carregat. Pujà al pis; els trovà a punt de marxa.

—Pensava, Víctor, que no vindria a despedir-nos,—digué D.ª Sibina;—de poc no hi és a temps. Li repetesc la oferta qu'els hi férem a La Molina, a vostè y a son pare, de venir a Barcelona; ens farian grand plaher.

—Senyora, el plaher seria nostre; y li asseguro que per poc qu'els travalls del patrimoni ens ho permetin, mon pare y jo no deixarem de visitar-los; jo sobretot ne tindré vera alegría.

Comparegué Don Tomàs un xic trist y serio.

—Víctor, recordis que tenen un amich verdader per tot lo que s'els hi puga oferir. No sé si tornarem per eixas terras; més el recort de vostès, l'acullida qu'hem trovat en llur antich casal, no l'oblidarem may més.

La Cristina surtí de sa cambra en trajo de viatge; els ulls vermells, inflats, de tant plorar. Allargà la mà an en Víctor sense res dir-li. Baixaren l'escala; pujaren al carruatge. Donya Sibina y D. Tomàs tenian las llàgrimas als ulls, y ell també.

Al dir el darrer adéu, la Cristina esclatà en plors, mentres qu'el cotxero feya petar el fuet y qu'el carruatge fugia cami-ral avall dins un remolí de polsaguera.

En Víctor, fondament afectat, s'en tornà a l'hôtel, pujà a sa cambra, perseguit pel remordiment, per l'imatge trista, afligida, d'ulls negats de llàgrimas, d'aquell àngel del cel. Oh! sí, es veya indigne del seu amor tant pur. No obstant, l'afecte, el sentiment que jeya al fons de son cor, era sempre el meteix. Estimava a la Cristiana am tot el fervor de son primer amor. Una lluyta terrible se lliurava entre son amor y sos sentits, entre l'ideal y la materia. L'insecte daurat havia penetrat dins el fruyt, rosegant sa pulpa; més no havia encare arribat al cor. La seva ànima, cansada de lluytar, ja no tenia forças: arreconada en el fons de son cor, coberta d'un vel de dol, ja no podia més resistir. En Víctor se deixava anar a la voluptuosa corrent, ulls closos, per no veure dins de l'atzur del cel, portada pels núvols d'or, l'imatge consoladora, radiant, de sa Cristina, que li allargava la mà, animant-lo:—Coratge!... mon amor t'ampara!... no desesperis!...

Al quart dia de sa estada a Amélie succehí un percas singular. A las onze del matí els banyistas s'alçavan de taula després d'esmorzar, dirigint-se uns al kiosc del parc, altres a la placeta de l'hôtel, esperant l'arribada del carter; las senyoras s'installavan a l'ombra de las acacias, ja guarnidas de fu-

llam, a dreta y esquerra de la portalada de l'hôtel, en bancs y cadiras de bambú, am llurs labors de ganxet o brodat, o be un llibre a la mà.

De prompte s'oygué el petar d'un fuet y drinch de cascabells; arribà un landó polsos, tirat per dos vigorosos cavalls, qu'es parà devant la porta d'entrada de l'hôtel. El cotxero, barret de hule en mà, obrí la portelleta. Ne baixà un senyor, roig de cara, bigoti sal y pebre, d'uns cinquanta anys, portant a la botonera del paltó un bocí de cinta vermella de la llegió d'honor. Se dirigí al despaig; inscrigué son nom al registre de l'hôtel, y un criat l'acompanyà a la seva cambra. Després de mudar-se, tocà el timbre elèctric; comparegué la cambrera; se féu acompanyar a la cambra de las Morels.

La baronesa, que feya alguns dias estava a l'aguayt, s'alçà de sa cadira, posà sa labor sobra la meteixa, y anà, molt lleugera, casi corrent, al despaig de l'hôtel, preguntant al director si el viatger qu'acabava de arribar era Mr. Meyer.

—Crech que sí, senyora. Miri's, aquí té el registre: vostè s'en pot enterar.

Mirà, y llegí: «G. Meyer, banquer, a Paris.»

—Be; mil gracias!

Es retirà; se tornà sentar en sa cadira plegadiça de bambú; reprengué son brodat, fent una mitja rialla de satisfacció, diguent en sí:

—Per fi! ja era hora!... he lograt lo que volia.

Més no podia estar en calma; son secret l'agullonava.

Passà en Baptista, un dels criats de l'hôtel. El cridà:

—Baptista!

—Senyora!

—Vagi al parc; vegi si Mr. de Crozilles y Mr. de Wilson són al kiosc; digui'ls de part meva qu'aquí els espero.

Vingueren el vescomte y Mr. de Wilson, saludant-la am finura.

—Senyors, vostès l'altre dia m'obsequiaren convidant-me a pendre cafè am vostès. Avuy me toca a mi... Baptista!

—Senyora!

—Duas cadiras, una tauleta rodona y tres taças de cafè... Facin el favor de sentar-se.

—Baronesa, és vostè molt amable.

—Be; deixint-se de cumpliments... Saben la grand nova?

—Nó; quina nova?—digué el vescomte.

—És clar! vostès no saben may res. Saben quí acaba d'arribar? Veyam, Wilson, endevini. Si ho encerta li faré un regalo.

—Baronesa, só molt tonto; may he sabut endevinar res.

—És evident que si no ens ho diu no ho sabrem,—digué de Croizilles.

—Doncs acaba de baixar del carruatge un nou banyista... el banquer Meyer, de Paris.

—Què diu!... el banquer Meyer?.. Y la Morel?... Y en Margeneda?

—Oh! quina preciosa comedia anem a presenciar!

—Però; en Margeneda sab qu'el banquer és ací?

—És més que probable.

—Quina sorpresa per la Morel!

—Y per ell? quina desillusió!... M'en alegro!

—Peró, baronesa, no s'en alegri tant aviat. En Margeneda ignora quina és ella y quin és ell. La Morel pot be fer-li creure qu'el banquer és un amich, un parent; y si estima an en Margeneda pot també etjegar-lo allà d'hont ha vingut y prescindir d'ell,—digué en Wilson.

—Amich Wilson, permeti que li diga: vostè me fa llàstima en sa manera de raciocinar. Deixem això de l'estimació; ja li he dit que aqueixas donas s'entregan sense estimar; desgraciat el jove incàut que cau en llurs mans!... Prescindir del seu *protector!* del *seu banquer!*... cauria de son pedestal, aplastada! Seria una dona que dels primers grahons del mitj-món elegant. cauria fins als últims, anant a parar al carrer y ànguls dels *boulevards* de Paris... Nó, nó; sa fingida comedia ha prou durat! Tant com sa conducta ha sigut correcta, se li ha dissimulat: més desde el moment que llença sos tentàculs per agarrar y engolir el fill de familia, el jove honrat, sens experiencia, de noblesa de cor, com l'hereu Margeneda, y contorbar la pau, la ditxa y fins pot-ser endolar una familia respectable, honradíssima, a-las-horas és un dever per la gent de be d'intervenir e impedir una mala acció.

—Doncs vostè sabia l'arribada del banquer?

—Vaya si la sabia! Eix desenllàç jo l'he portat, no m'en amago, m'en felicito. En quant als medis de què m'he valgut, és fàcil endevinar-los: Un amich meu de confiança, conegut d'en Meyer, seguint mas instruccions, ha enterat al banquer de tot lo que passava. Aquêt, mogut per la gelosía, ha vingut depressa, per probablement emportar-se a Paris la Morel y sa

mare; y la comedia acabada, caurà el teló. Are em toca fer obrir els ulls an en Margeneda; crech que no em costarà gayre; trovarè la feyna més qu'embastada per sí sola... Veyam, no podrian vostès ajudar-me?

—Baronesa,—digué el vescomte,—seria de part nostra, envers un amich, falta de tacto, una indiscreció imperdonable... ademés, recordi's del desafío.

—Be; congeminarè sola el plan.

En Margeneda, desprès d'esmorzar, anà al saló de lectura per escriure quatre ratllas a son pare. Feta la carta, agafà el *Figaró*, que llegia sempre am gust. De prompte entrà un criat que li remeté. sobre un platet de ruolz, un petit plech nacrat am sello d'inicials *F. M.* L'obrí pensant:—Serà una cita de la Fanny.—Més mentres llegia se quedà cor glaçat: sos ulls s'entalaren, no puguent distingir be aquellas ratllas, que tornà a llegir.

La carteta deya aixis:

«Estimat Víctor, amor meu! Rahons majors, que no puch dir-te are y que sabràs més tart, m'obligan a separar-me momentaneament de tu. Demà matí, a primera hora, marxem a Paris. No puch ni podré veure't. Te prego no sias present a l'hora de marxar el carruatge. Estich desesperada, aterrada, folla de rabia... No et dich més... Adeu; beso tos hermosos ulls.—*Fanny*.»

Surtí desesperat del saló de lectura, no sabent lo que li pas-

sava.—Què ha succehit?... què hi ha hagut?... què significan eixas ratllas misteriosas?...

Pujà a sa cambra per reflexionar si entraria resoltament en la cambra de las Morels o si respondria a la carta de la Fanny, demanant-li explicacions.

A l'entrar dins la seva cambra, trovà l'Adela, la cambrera, que ne surtia, acabant d'endreçar, quina anava a retirar-se, quand ell, pres d'una idea súbita, la cridà:

—Mlle. Adela!

—Senyor! ¿què se li ofereix?

—És vostè qu'endreça las cambras de las senyoras Morels?

—Sí, senyor.

—Vostè sab si marxan demà matí a primera hora?

—Sí, senyor: m'han ja donat la propina.

—Marxan solas?

—Oh! nó, senyor...—fent una somrisa...—el senyor qu'ha arribat aquêt matí, las acompanya.

—Sab quí és aquêt senyor?

—Nó, senyor; però si vostè vol informar-se, al despaig de l'hôtel li diràn.

—Be està.

—Si el senyor vulgués donar-me algun encarrech per las senyoras Morels...

—És inutil. Ja pot retirar-se.

—Vaja! ja no és tant misteri com creya; un mascle s'hi trova entremitj; anem a saber qui és.

Al despaig, mirà el registre y llegí: «G. Meyer, banquer, a Paris.»

—Ola! és un banquer. És vell? jove? oncle? amich?... Jo haig de veure aquêt senyor. Veyam! no estarà pas tancat tota la tarda a l'hôtel. A veure si tindré una segona edició d'un desafío com amb el vescomte.

Anà al parc; entrà al kiosc; hi trovà sols tres inglesos que jugavan al wist, y per las alamedas algunas colegialas que jugavan al *lawn-tennis*.

Com feya una tarda esplèndida, casi tots els banyistas, sans y malalts, dels establiments thermals y hôtels d'Amélie, eran a la passejada de la Petita Provença. Ell també s'hi dirigí, esperant trovar-hi Mr. de Crozilles o Mr. de Wilson, quins podrian potser enterar-lo de qui era el banquer Meyer, si tota vegada el coneixian; puix es recordava qu'en la causa de son desafío amb el vescomte hi havia barrejat un banquer de Paris.

Després de donar algunas voltas, saludant els coneguts, al trovar-se devant la villa Laferrière, vegé el doctor qu'enrahonava amb una senyora, la baronesa de Mauleon. Al passar devant d'ells, el doctor el cridà. En Víctor s'atançà, saludant la baronesa y encaixant amb el Doctor.

—Senyor Margeneda: vostè, qu'és amich de flors, vuy que vegi las azaleas que tinch espallidas; y vostè també, baronesa.

Entraren al parc, admirant la rica varietat de flors, passejant-se per aquellas ombrívolas aleas engalanadas de verdor de la primavera.

—Senyor Margeneda,—féu la baronesa;—¿quinas flors cultiva en son casal de Montalba?

—Senyora, en mon jardí, pocas; puix m'estimo més admirar-las tal com las produheix la naturalesa en els cims de las serras. Hi hà floreta de montanya qu'el doctor ne pagaria qualsevol preu si la pugués transportar dins son parc. Més són flors un xic selvatges qu'els hi agrada l'ayre pur de las alturas; se mustigarian si las traguessen de llur soledat per portar-las en més baixa altitut.

A entrada del parc, a la dreta y esquerra de l'alameda de murtres, que mena a la villa, es veya una bonica col-lecció de crisantemas y camelias del Japó, posadas en gerros, que produhian hermos efecte. Se trovaban a pocs passos de la reixa d'hont veyan passar els nombrosos passejants; carruatges de luxo, y amazonas escoltadas de llurs cavallers. El doctor s'havia separat per donar ordes a un dels seus jardiners. En Víctor explicava a la baronesa la varietat de clavellinas montanyesas (Dianthus) qu'havia trovat a la serra de las Salinas, quand de prompte interrompé sa explicació, torbat, encongit, seguint am sa mirada una superba victoria tirada per dos luxosos cavalls, hont anavan un senyor de uns cinquanta anys y una jove senyora elegantíssima, la Fanny. Se quedà de pedra. Sa turbació no escapà a la baronesa, quina, vegent excel-lenta ocasió per lograr son intent, digué, fent la desentesa:

—Ah! la senyoreta Morel!... sempre la reyna del gust y elegancia!... com se coneix qu'és parisenca!

—Baronesa, vostè coneix el senyor que va amb ella?

—Particularment no, senyor; més és prou conegut en l'alta

societat financiera de Paris: és el banquer Meyer...—Y mirà l'efecte que produhia eix nom en la fesomia del jove Margeneda.

Aquêt se retorcé el bigoti am moviment convulsiu. Se coneixia que tenia ganas de fer més preguntas a la baronesa; però se recordà de las observacions de la Fanny, parlant d'ella, y no s'atreví.

Se despedí del doctor, saludà am finura Mme. de Mauleon, y anava a barrejar-se am la gent qu'es passejava, y observar la vitoria, quand la baronesa el deturà.

—Senyor Margeneda.

—Senyora.

—Vostè es amich del vescomte de Crozilles y de Mr. de Wilson, quins també son amichs meus; si fossen aquí pregaría a ún d'ells de donar-me el braç per fer algunas voltas pel passeig; ja que no hi són, compto am sa amabilitat per reemplaçar-los... Senyor Margeneda ¿me vol oferir son braç?

—Senyora, am molt gust.

Se dirigiren a bracet passeig amunt, creuant-se amb els passejants, saludant amichs y coneguts.

—Senyor Margeneda, ja veu que qu'obro am vostè am tota franquesa... Vol ser franc am mi?

—Senyora, a què eixa pregunta? Explíqui's.

—Res de més senzill: en paga de ma franquesa, reclamo també la seva.

—Dispensi... què vol dir?

—Espero sas preguntas... atreveixi's... he llegit suare en son pensament, notant sa pertorbació.

—Pertorbació?... jo?

—Margeneda, vostè no vol ser franc: ho sento... no per mi, més per vostè.

—Per mi?

—Si, per lo molt que l'interessa lo que li diria.

Aquêt feya rato que la veya a venir, fent alusió a la Morel: més no li inspirava gens de confiança, recordant-se d'allò de la Fanny... de que la baronesa era una llengua d'escorçó. No obstant, agullonat pel desig de saber, pensà: deixem-la explicar; res hi perdré; treuré de sas explicacions lo qu'em sembli profitos.

—Ja que lo que me vol dir m'hà d'interessar, estich prompte en oir-la.

—Dech començar per dir-li que estich enterada de tot lo referent al desafío de vostè y de Mr. de Crozilles, y de la causa qu'el motivà. Si vol, insistirem un xic sobre esta causa. Vostè vulgué venjar l'honradesa d'una senyora ultratjada. Ne resultà per vostè una estocada que de poc li costa la vida: y eixa estocada fou tant més deplorable que l' honradesa de la dama no s'ho valia.

—Baronesa!...

—El vescomte, que vostè va tatxar de mentider, digué la veritat. La dama, per qui dos joves honrats anavan a matar-se, era y és la querida del banquer Meyer, que vostè acaba de veure passejant-se amb ella en carruatge y que se l'emporta demà matí am sa mare a Paris.

En Víctor se quedà aterrat. No hi havia de què duptar; la baronesa deya la veritat.

—Gracias, senyora, per las explicacions que m'acaba de donar; ne faré mon profit.

—So y seré sempre per vostè una amiga de qui pot disposar.

—Mil y mil mercès! Li agraesch moltíssim.

La baronesa, tota satisfeta d'haver lograt lo que volia, se separà d'en Margeneda per juntar-se am duas amigas de l'hôtel qu'acabavan de saludar-la.

En Víctor tornà a l'hotel y es ficà dins sa cambra. Avergonyit, desesperat, se deixà caure en una butaca, capficat, absorvit en sas reflexions...—Però ¡és possible!... quin engany!... quina infamia!... Oh! si, la desprecio!... Ella! la querida del banquer Meyer!... Fins hont arriba sa duplicitat!...

Se tragué de la cartera la carta de la Fanny; la tornà a llegir.—Quin descaro!... diu que m'estima!...—L'esquinsà en mil bocins... Mereix y fora el despreci.

Però lo qu'afectava més son amor propi era el pensar què dirian sos amichs; quins comentaris farian las senyoras de l'hôtel més o menos enteradas de sas relacions am la Morel; am quina somrisa irònica s'el mirarian.—Ah! ja és hora de surtir de aquêt fanch!... Y de prompte li aparegué la imatge de la Cristina, l'àngel de sos amors, llagrimosa, impregnada de tristesa, que li deya:–Aqueix amor pur que fa glatir ton cor és el meu; fora d'ell, trovaràs sinó desengany y vergonya; mon pobre cor, sangonent de las nafras que li has fet, te perdona!...

No vulgué estar-se una hora més a l'hôtel. Baixà al despaig; pagà sa nota, recomenant que li guardessen sa maleta, qu'enviaria demà a buscar-la, y, sense despedir-se de ningú, emprengué a peu la pujada del camí de Montalba. Arribà a la Molina que ja fosquejava.

XXIV

L'hermosa primavera engalana la vall y serras de Montalba. La naturalesa renaix a la vida, a l'amor. El boscos verdejan: els glebers per tot arreu esmaltats de bonicas floretas. En els fondals frescals emmalesats de barders, ridortas y clematitas: dins la frondositat de verns y castanyers, se sent a cantar tota mena d'aucells de montanya, pinsans, lluhés, gafarrons, dominant llur cant els modulats refilets dels rossinyols. Insectes alats, libèllulas, voleyan vora els reguerets d'aygua cristallina que corre remorejant en llit de molsa y créixens, parant-se capritxosament a la punta dels joncs. Raigs de sól, com fletxas d'or, atravessan l'atapahit fullam dels castanyers, clapant ençà enllà de tons encesos penyas y matolls, avivant am llur escalf a mils insectes entorpits pel glacial hivern. Un ventijol tebi joguineja pels cimalls dels arbres fent-los gronxar suaument.

En Víctor ha repres sa vida de montany'es: prou las anyora-

va sas estimadas serras! ¡El puguer recorre els boscos, estrenye la mà a sos amichs cerclayres, duellayres y carboners! ¡Quant s'en alegraren de reveure'l y de oferir-li l'escudella d'ollada, sentat amb ells, a la rodona, sobre pedras, en mitj del gleber matisat de margaridoyas, rodejats de castells de dogas, rodas cercleras y pilots de serradiç del fustam! Hi veya arribar la corrua de matxos, pitrada ornada de penjorellas viroladas de llana, ayros plomall sul cap, placa rodona lluhenta de coure sul front que porta gravadas las imatges de Sant Antoni y Sant Eloy, guiats pels traginers, sentats sobre el bast, pipot als morros, fuet atravessat a l'esquena, ficat dins el jech. El drinch de llur cascabellada s'ou de lluny, fent ressonar am llur joyos esquellerinc el silenci d'aquellas soledats.

Am la salut, el vigor li havia tornat. A més de las caceras am Mossen Ignaci, la primera excursió que va fer fou al cim de la serra fronteriça: anhelava reveure l'abet del cingle del ós. El trovà sempre altívol, magestuos, començant a treure creus d'un vert tendre: de sas brancas y groixuda soca penjavan grumolls rehinosos y borras de molsa. L'escalà; trovà las pinyas de la creu terminal del cimal! qu'es començavan a formar; las creus vellas, secas y badadas, havian escampat llur grana pel glebam. Sentat a las brancas del cim, gronxat pel ventet de las alturas, es mirava allà, lluny, al fons de la gorja, las timbas d'Annibal negadas dins la calitja; una clapa més fosca li indicava el negre afrau, d'inoblidables recorts, el munt de penyas del caos hont relliscà la Cristina, qu'ell rebé dins sos braços...—Qui sab si pensa am mi!...—Y trist, melangios, baixava de l'abet, perdent-se per aquells canals

y boscurias abruptes, cercant la soletat, l'oblit que no trovava.

De bon matí pujava a la serra de Padern, més propera del casal, hont hi havia l'andà acorrelat am cledas; feya enrahonar al pastor; els cans de remat venian vers ell remenant la cua, demanant-li una manyaga. Desde aquella serra, a Orient, dominava tot el pla del Rosselló; veya surtir el sól de mar pujant insensiblement a l'horisont, encenguent d'or y foch els núvols esclatants qu'el rodejan, platejant d'argent fos las crestas de las olas, salpicadas de palletas de rubins, tremolosas. enlluhernadoras, inundant de rosada llum tota la plana rossellonesa.

Al Nort-Est, envers Ponent, el magestuos Canigó, encare blanc, qual neu, daurada pel sól ixent, centelleja en tons esclatants; els seus pics altívols se destacan a l'horisont del cel blau, perfilant-se en puresa admirable.

Quand el sol havia assecat l'aygualera de glebam, veya el remat surtir de l'andà, dispergint-se serra amunt, en mitj del belar de las fedas, pasturant, guiat pel pastor calçat d'esclops, samarra y sarró de pell de moltó, colrat pel sól, llarch garrot a la mà. A voltas el veya, sentat sobre una penya, qu'es treya e fluviol del sarró, ensajant unas corrandas... notas alegras que s'esgranan per l'espay assoleyat, barrejant-se amb els refilets de la cotoliva, que s'enlayra, s'enlayra, a perdua de vista, dins el cel blau, no parant may de cantar.

Baix el raigs calents del sól, veya esbadar-se las carlinas, closas de nit, acariciadas pel bes matinal de las abellas, disputant la mel a papallonetas d'alas blavas hermosíssimas.

Abans d'empendre la baixada per tornar al casal, estenia sa mirada en l'imponent círcol de Montalba, format per las altas serras emboscadas, negat de torrents de llum y extensas clapas d'ombra blavenca carminada, suaument estompadas per la calitja. Allà, al fons de la gorja hont devalla el torrent Mondony, veya una taca blanca soptada, que fa ressurtir més encare la negror del penyam esquistos y de la malesa : és la capella de la parroquia, el más Iglesia.

Arribava al casal a l'hora d'esmorzar. Se reunia al menjador am son pare y Mossen Ignaci, conversant, parlant de l'anyada. del bestiar, dels travalls d'explotació dels boscos, de caceras, excursions.

En aquella hora arribava el carter amb el plech de diaris: comentavan la política francesa y espanyola y las novas del dia.

Després d'esmorzar y de la conversa de sobre-taula, en Víctor se ficava dins sa cambra, posant en orde els comptes y registres de comptabilitat, quals borradors portava son pare. Solia també escriure un parell de planas al cartipaç de sas impressions jovenils.

Durant els primers quinze dias de sa estada a La Molina, las caceras, excursions, visita als travalladors, sa nova vida de pages, el distragueren un xic del recort de la Cristina; més insensiblement eix recort s'apoderà d'ell de tal manera que hi pensava del matí al vespre. Hem de convenir qu'al principi s'hi barrejava el recort de la Morel; més se li presen-

tava com un somni pesadíssim que l'avergonyia. L'apartava, no volia pensar-hi; més ella, a pesar de tot, encara l'obsedia. En sas horas de soletat, al cim de las serras o en la boscuria. ressentia a voltas l'impressió de sas caricias voluptuosas. Més a poc a poc eixas impressions se desvaneixeren. y son amor ideal per la Cristina reaparegué en tota sa puresa, creixent cada dia més. Cercava la soletat, sobretot cap al vespre; s'aislava: pujava dalt la serra o be es perdia dins la boscuria, sentat sobre una penya, deixant vagar son esperit en las ombras del crepúscul, evocant sa estimada Cristina. A la seva edat. vint y dos anys, la poesía, l'ideal, vessava a dolls de la seva ànima, quina s'estremia baix las dolças sensacions de son primer amor.

Obrim el llibre hont confia sas impressions: que romàntic! que poètic!

«Ah! dolças illusions mevas! fugiu com las negras bromas impellidas pel vent que volan ràpidas eclipsant l'astre pàlit de la nit! Sols me queda el vaporos recort de las deliciosas emocions que m'haveu procurat... Ah! què lúgubre es el toc de la campana que puja com suspirs planyívols del fons de la vall... és toc d'albat... un àngel ha pujat al cel!... Sento la fressa sorda de las cascatas del Mondony que devalla oprimit dins las timbas d'Annibal... Qu'admirables! quina puresa de linias, a l'horisont, las crestas dentadas del Canigó, allà amunt sota l'estelada, derrera el feble crepúscul qu'es mor negat dins la nit!... quina calma! quin silenci més imponent!... Sento passar devant mon rostre l'alenada, el buf d'un ombra que s'assenta al costat meu... és l'ombra de ma Cristina... me posa la mà al

cor per sentir sos glatits... Son esguart és ple de tristesa, de sufriment!... Oh! amor meu, perdona'm! que culpable he sigut!... t'estimo de tot mon cor!... mon amor per tu és una pregaria, una adoració!»... Allavoras tancava els ulls, deixant-se gronxar en suau melangía; y al despertar-se del seu somni: —Ah! dolças illusions... perquè fugiu!...—S'en tornava al casal, ja ben nit; entrava en sa cambra; afegia una plana més al seu llibre, plana sovint mullada de sas llàgrimas.

Altra plana de son llibre:

«Ja estich sol, aislat, perdut dins las soletats de la boscuria, d'eixa boscuria frondosa quals zumzadas dels arbres me donan esgarrifanças... Eixa naturalesa tant hermosa, tant luxuriant de verdor, m'apar trista y melancòlica; la veig coberta d'un immens sudari que m'oprimeix y m'ofega!... Què m'importa eixa font qual remoreig alegra las floretas de sas voras! Son dolç murmur aumenta ma melangía, y ma melangía és febre que m'abrusa... Ah! com eixa soledat m'entristeix!... Diuen que quand el cor sufreix és un alivi als seus sufriments; que las penas hi trovan consol... Nó!... per mi, sols hi trovo desesperança. La fulla del trèmol cariciada pel ventijol de la vesprada, tremola, s'estremeix. Els aucellets que volatejan sobre las brancas s'en van a joc, dins llurs nius. Perquè la naturalesa se complau a rodejar-me de tot lo que té de més hermos, de més imponent, si sos quadros admirables sols me fan naixe ideas tristas?... La lluna, negada en la claror del crepúscul, és blanca y pàlida; sos raigs joguinejan a travers las brancas d'un vell olm que gronxa son cimall altívol. Insensiblement la nit esten son negre vel. Dos aucells nocturns passan casi fregant-

me am llurs alas... tinch fret!... tremolo!... Perquè só ací?... És que desitjava estar sol, ben aislat; al contemplar els esplendors de la naturalesa y aspirar sas suaus emanacions, creya poder apartar de mon esperit un recort qu'em consumeix... És en va! no puch oblidar! eix recort me segueix per tot... Oh! Cristina! estimada meva!... veig ton rostre radiant rodejat d'una aureola que m'enlluherna! tos hermosos ulls s'han dignat mirar-me... més a tos llabis se dibuixa una somrisa irònica, incrèdula... Perquè no em creus?... Si sabesses que pur és mon amor! quant sufreixo! Ah! per pietat te demano sols una mirada de tendresa! vuy oir de tos llabis una paraula de perdó; d'esperança!... no goso dir d'amor.. . , ... , .

Ma veu se pert dins el silenci de la soletat... el ventijol del crepúscul s'emporta mos clams, y l'eco insensible els desprecia!... Oh! sí, eix aislament m'aixafa!... Si encare un raig d'esperança pugués consolar mon pobre cor!...»

Quanta poesía! que n'estava d'enamorat l'hereu Margeneda! La seva edat és la de las illusions, dels somnis daurats. És a planye el jove qu'en son primer amor no ressent un buf de poesía; y és també a planye la noya que no inspira al seu estimat eix sentiment ideal qu'el realça, l'anobleix, y li fa veure amb el prisme centellejant d'hermosos y vius colors tot lo qu'el rodeja. És a eix primer amor, inspirat per un àngel de candor y de virtut, que devem las més sublimes creacions dels nostres poetas. L'amor sense poesía no ve del ànima; és més material que moral; ve dels sentits.

Un dia el carter va portar una carta dirigida a D. Ramon. Eran las vuyt del matí; estavan reunits al menjador, prenguent xecolata. El Sr. Margeneda digué:

—Una carta de Barcelona.

—Papà: ¿si serà de D. Tomas?

—Prompte ho sabrem...—Se posà las ulleras, mirà la firma...—En efecte; és de D. Tomàs Soler. Veyam què diu:

«Amich D. Ramon: cumplo la prometença que li vaig fer, al separar-me de vostès, a la Molina, de li escriure per donar-li novas de tots nosaltres.

Varem arribar a casa sens novedat. Trovarem a l'estació els parents y amichs qu'ens hi esperavan; entre ells D. Blas, D. Tecla y la Lluisa, quins me preguntaren per tots vostès. Ens acompanyaren a casa, fent-nos conversa mentres sopavam. Inútil dir-li que parlàrem sinó d'Amélie, del casal de la Molina, de la vall de Montalba, evocant agradables recorts. Ací, hem tornat empendre la vida monotona de ciutat: visitas, passejadas al Parc, al passeig de Gracia, anyorant las excursions que feyam per aquells voltants tant pintorescos d'Amélie amb el fill de vostè... ¿Com se trova de salut? Al fer-nos els adéus ens participà las bonas novas del seu metge, fent constar una bona mellora, de quina ens en alegrem coralment.

Nosaltres no podem dir altretant; la salut de ma filla em dóna cuydado. El metge Robert ens aconsella de passar l'estiu a Camprodon, hont els ayres de montanya l'enfortiràn. A la tardor vol que tornem a Amélie.

Ja veu qu'en aquêt món no són pas tot alegrias!... Tremolo al pensar en la falta de salut de ma filla. Durant la temporada

d'hivern qu'hem passat en Amélie, s'havia posat bona; cantava, tenia gana y delit, més a la fi de la temporada perdérem tot lo guanyat; y are com més va més s'aflaqueix. A la Sibina y a mi això ens afligeix y ens dóna inquietut, encare qu'el metge Robert diu qu'és sols anemia. En fi, sapiguem-nos conformar a la voluntat de Déu, ja que tot lo que fa és en be nostre.

Rebin, vostè, en Víctor, y Mossen Ignaci, els nostres més corals afectes.

Disposi y mani a son affm. servidor y amich,

Tomàs Soler.

(Cristina, 15, 3er.)

P. D. La Lluisa y la Cristina, al saber qu'escrivia a vostè, han vulgut llegir la carta y posar una post-data per en Víctor.

«Víctor: no cregui a mon pare: estich bona... molt bona... desitjant tornar l'hivern vinent a Amélie per fer força excursions.—*Cristina.*»

«Víctor, sigui bon minyó... Pensem molt en vostè, sí, molt... més que no es mereix!—*Lluisa.*»

Pobre Cristina! volia fer el cor fort, amagar a sos pares la tristesa, el neguit que provenia de la nafra que feya sagnar son cor. Era malalta d'amor; patia del meteix mal qu'en Víctor.

Si las penas del cor no matan, si l'home hi resisteix, es cura y oblida, la joveneta de feble salut no oblida y es mor.

Diuen que Déu al crear y enviar las ànimas an aquêt món, las aparia de duas en duas, y las hi diu:—Aneu! estimeu-vos! Si us troveu dispergidas, cerqueu-vos; y si teniu la sort de trovarvos, vos unireu y gosareu de la ditxa.

En efecte, ditxosas las duas ànimas qu'es trovan. Tots cerquem la nostra mitja taronja; y som tant pocs els que la trovem!...

Sos pares veyan que son mal no el curan els metges. Pensavan que el temps, la separació, acabarian per cicatrisar la ferida de son cor. Més lo qu'ells temian y que també temia el Dr. Robert era que son estat anèmic no li despertés el germe de la bronquitis qu'els obligà a passar l'hivern a Amélie. El doctor li havia prescrit un règim reconstituyent: bons aliments substanciosos, talladas de llom de bou sagnosas, vi de Bordeus, hidroterapia; passejadas matinals, y sobretot l'ayre pur de montanya a l'estiu. Pobre Cristina! s'havia molt desmellorada! No hi hà dupte que si s'hagués puguda gurir del seu mal moral, la salut de son cos hauria tornat.

Tot era parlar am sa amiga Lluisa d'en Víctor, d'Amélie, de la Molina; conversa que se solia acabar am llàgrimas.

Una tarda que la Cristina se trovava a casa de sa amiga, se tancaren com de costum dins la cambra de la Lluisa per parlar d'Amélie y evocar recorts.

—Cristina, vindrà un dia que l'oblidaràs. En aquêt món tot s'oblida amb el temps, fins las penas més agudas.

—Lluisa, jo oblidar-lo!... Ay nó! may! és impossible!... Me sento feble, sense forças; diuen que só malalta... sols sufreixo del cor; y l'únic remey per mi és de tornar a Amélie... de re-

veure'l! A Camprodon, hont el doctor vol que anem, els ayres d'aquellas montanyas no són els de Montalba; ne tornaré encare més malalta.

—Més, Cristina, sias rahonable! Si no tens salut, si et deixas amagrir y debilitar, ¿com vols qu'en Víctor t'estimi?

—Oh! no diguis això... Jo may l'he més estimat com quand era malalt. M'apar que si s'hagues mort, m'haguera tornat boja. Recorda't dels ciris que feyam cremar a l'altar de Sant Josep... Veus? lo que me fa ser malaltiça, és el dupte, el pensar que potser ja no m'estima y que m'han robat el seu cor: més una veu interior me diu que no pot esse. Aqueixa idea m'alenta; si no fos aixis, poc se m'en daria de ser malalta y de morir-me.

—D.ª Sibina m'ha dit que ton pare escriurà aquêt vespre a D. Ramon Margeneda.

—Sí?... posarem a la carta, tu y jo, una post-data, un recort per en Víctor. ¿Veritat?

—Be; y què li diràs?

—Y tu?

—Oh! jo, ja m'ho sé.

—Jo, nó... Ah! si gosés!...

—Si gosessis, què?

—Li diria si m'estima.

—En la carta de ton pare?... No ho coneixes!... Are judica!...

—Be; doncs, li diré... li diré... Ay, Lluisa! que contenta estich de saber que podré enviar-li un recort! Si lo que li diré no estés be, t'autoriso a corretgir-ho...

Y tota joyosa li féu un petó a cada galta.

D. Ramon Margeneda respongué a la carta de D. Blas, parlant-li de la Molina, de la bona salut de tots, y en particular d'en Víctor; del sentiment qu'havian tingut al saber l'estat delicat de la Cristina; desitjant reveure-la a Amélie, y a la Molina, ben restablerta... Carta tota d'afecte y coral amistat.

En Víctor afegí en post-data.

«Cristina, cuydi's; no vulgui ser malalta. Tindré vera alegria de reveure-la, la tardor vinenta, a Amélie, en bona salut. Prego a D. Tomàs de donar-nos sovint novas de vostè.—*Víctor.*»

«Lluisa, mercès pel carinyos consell qu'em dona. Penso sovint en vostès. Sí, molt, fins li diré un xic massa! Cuydi a sa amiga; dongui-li bons consells a fi de què ens puguem reveure tots alegres y en perfecta salut.—*Víctor.*»

Ejxas ratllas d'en Víctor foren comentadas, explicadas y meditadas per las duas amigas.

—Oy! que lacònic!—digué la Cristina.—Be hauria pugut extendre's un xic més!...

Nó, lo qu'em diu no em satisfà: «*Cuydi's, no vulgui ser malalta...*» Això és lo qu'em diuen el papà y la mamà.

—Las ratllas qu'em dirigeix van per tu: «*Penso en vostès...* Veus? ho posa al plural per dissimular... «*Sí, molt... fins li diré un xic massa.*» Hàs de compendre que no és en mi que

pensa un xic massa, és en tu; y en això hi veig la prova que t'estima.

—Que be ho adobas!... Ah! si fos veritat!... Mira, Lluisa: quand ton pare escriurà a D. Ramon Margeneda vuy que posis a la carta una post-data ben llarga per en Víctor. ¿Ho faràs?

—Be. ja en parlarem.

—Oy! que dolenta! ¿Perquè no vols complaure'm? Lluisa, no m'estimas!... fas com ell!... ¡Y voleu tots qu'em curi!... Vuy ser malalta, sí! Aixís el doctor Robert me farà tornar a Amélie y... el veuré.

—¡Cristina, no diguis això! Déu te podria castigar; pensa en la pena de tos papàs de veure't malalta; per ells hàs de recobrar la salut. Quand estaràs bona, ben bona, te prometo de posar una post-data ben llarga per en Víctor. parlant-li sols de tu. ¿Estàs contenta?

—No gens!... y no t'estimo!

Entrà D.ª Tecla.

—Noyas, són las quatre; anirem a donar un vol al Parc... ¿Y la mamà de vostè, Cristina?

—No sé si estarà disposada.

—Passarem a buscar-la.

Surtiren, pujaren al tercer pis del carrer de Cristina, y am D.ª Sibina se dirigiren al Parc per sentir cantar els rossinyols.

XXV

Que llarch trovà l'estiu, en Víctor, en son casal de Montalba! am quina ansia esperava la tardor per reveure sa estimada Cristina! puix havia lograt de son pare que si a la tardor vinenta no vingués la familia Soler a Amélie, els dos anirian a visitar-la a Barcelona, per estrenye las bonas relacions d'amistat entre amduas familias.

Un matí, desprès d'esmorzar, el féu entrar dins sa cambra.

—Senta't, Víctor. Hem de parlar tu y jo de cosas serias; y en lo que vaig a dir-te, deus considerar-me no sols com un pare, més com un amich que t'estima y vol el teu be. Sias franc. Estimas la senyoreta Soler?

—Sí, papà.

—Y ella t'estima?

—M'apar que sí.

—La familia Soler és familia honradíssima qu'hem pugut apreciar. Tú ets encare molt jove, y la Cristina molt més que

tu. No obstant, no veig cap inconvenient en mantenir las relacions entre amduas familias, y fer-las més íntimas si els informes qu'em toca pendre són, com n'estich cert, favorables. Quand els Solers vingueren a La Molina, els mitj-prometérem de tornar-los-hi la llur visita a Barcelona. Per la carta de don Tomàs, veig que la salut de llur filla és prou delicada; ès probable vagin a passar l'estiu a Camprodon, seguint el consell de llur metge. Si a la tardor vinenta no tornan a Amélie, serà prova que la Cristina s'haurà posat bona; y a-las-horas, a fi de Novembre, qu'els travalls del patrimoni seràn suspesos, anirem a Barcelona. Si torna a Amélie serà que no haurà recobrat la salut, lo que sentiria per ella y per tu; allavors els tindrem més aprop; podrem estrenye la nostra amistat y posar las vostras relacions a prova del temps.

Això és lo que volia dir-te, en amich.

—Papà, res tinch que dir. Las reflexions de vostè són totas de sabiesa, y las aprovo. Conech que só encare molt jove per pensar al matrimoni; més, per ma part, si la senyoreta Soler m'estima com jo l'estimo, amb el consentiment de vostè, ella y cap més serà ma muller.

—Si hà de ser la teva ditxa, desde are el tens.

—Mil mercès, papà.

—Be; no he acabat encare. Un jove que parla de casar-se hà de tenir salut.

—Papà, ja en tinch...

—No m'interrompis!... Per tenir salut hàs de viure content y alegre y apartar ideas tristas, fugir de la soledat y distraure't. No sabs quant lo moral influeix sobre lo físic; per tu so–

bretot, qu'ets encare convalescent. Doncs d'avuy endevant promet-em de no estar més capficat ni trist.

—Papà, li prometo.

—Fes excursions, vés amb els travalladors, a cacera am Mossen Ignaci, y qu'et vegi fort, ferreny, cara roja colrada pel sól, y me tindràs content y disposat a servir-te en ver amich... —Y li allargà la mà, qu'aquêt besà am carinyos afecte. Alçantse:—Y are digas de part meva a Mossen Ignaci que tinch enveja de menjar llebre, puix fa temps que no n'ha morta cap. Aneu-hi demà, si fa bon dia.

Al vespre, dins sa cambra, en Víctor meditå las reflexions que li havia fet son pare; las trovà justas, impregnadas de ver carinyo per son be. Més això de què visqués alegre, siguent tant temps separat de sa estimada Cristina, sabent qu'estava tant faltada de salut, li semblava difícil de puguer-ho lograr.

En una carta que son pare escrivia a D. Blas en resposta a una que feya pocs dias havia rebut de dit senyor, demanà permis a son pare d'afegir-hi algunas ratllas per la Lluisa.

«Amiga Lluisa: estich afectadíssim de saber el delicat estat de salut de la Cristina. Digui-li be de part meva qu'es cuydi, qu'es posi bona, ja qu'a la pròxima tardor mon pare y jo anirem a Barcelona per visitar a vostès y la familia Soler. Digui-li que mos sentiments per ella són y seràn sempre els meteixos. Li estimaria molt molt, Lluisa, que amb el permis de sos papàs de vostè me dongués novas, puix que l'ansia en què estich me desespera. Vostè sab l'afecte que tinch per ella; mon

pare n'està enterat y l'aprova. Ah! si li pugués obrir mon cor!... Espero amb impaciencia la nostra anada a Barcelona. Déu faci que puguem trovar an ella y a tots vostès en perfecta salut!...»

La Lluisa, en carta de son pare, inclogué per en Víctor la carteta següent:

«Amich Víctor: La familia Soler partí ans d'ahir per Camprodon. La salut de la Cristina ens dóna seria inquietut y sos papàs estàn afectadíssims. El Dr. Robert vol que passin sols la derrera quinzena d'Agost en aquellas montanyas, hont ell també estarà per visitar la malalta; ja té dit a sos pares qu'a primers d'Octubre vagen a Amélie. El mal que pateix la nostra amiga és bronquitis, que s'ha revivat desde qu'ha tornat dels banys d'Amélie. Una de las causas, es pot dir la principal, és un jove, no gayre bon minyó, qu'es diu Víctor... La Cristina és com la flor sensitiva, tant impressionable, qu'un buf, per suau que sia, li fa tot seguit cloure sos pètals; si eix buf es torna ben geliu, se mustiga. Li cal l'ayre pur, el cel blau y l'escalf del sól d'abril... He retallat, amb estisoras, de la carta que son papà de vostè ha escrit a mon pare, las ratllas a mi endreçadas, y las he enviadas a la nostra pobre amiga, a Camprodon, amb una carta meva de sis planas hont li dich tot lo que tinch al cor, aconsolant-la, fent-li entreveure l'esperança, la ditxa, en pervenir somrient... Déu vulga, Víctor, que hi siguem a temps!»

Eixa carta de la Lluisa, l'afectà molt. Las llàgrimas als ulls, la llegí a son pare, quin ne tingué molta pena.

—Víctor, no et desesperis; ten confiança; els ayres purs d'aquellas montanyas y els cuydados del cèlebre metge Robert li tornaràn la salut.

—Papà, Déu ho vulga!

L'hereu Margeneda tornà caure en sa neguitosa tristesa, perdent la gana, no tinguent esma per fer cap excursió ni cacera.

Cada dia escrivia una carta a la Cristina, cartas que trencavan el cor, de desesperança, d'amor, de deliri. Las intercalava en son llibre de memorias, puix com se suposa las escrivia per ell. Cada dia cullia un ramet de flors flayrosas boscanas y de montanya per ella. Cada vespre, ans de ficar-se al llit, besava am frenesí la margaridoya mústiga qu'ella li havia donat al separar-se d'ell, a La Molina. Barrejava son nom am las pregarias fervorosas qu'endreçava a la Reyna del Cel.

A mitj Octubre vingué una carta de D. Tomàs per don Ramon, sols de pocas ratllas, diguent-li que comptavan arribar a Amélie el dia 20 per passar-hi l'hivern, seguint el consell del Dr. Robert, en vista de l'estat delicat de llur filla, quin esperava qu'el clima temperat d'aquella estació thermal li provaria com l'hivern passat; y qu'era probable vindria amb ells la Lluisa Sellés, per acompanyar a sa amiga.

En Víctor no tingué espera. Amb el permis de son pare, el dia 22 al matí, baixà a Amèlie.

La familia Soler y la Luisa havian arribat tres dias abans.

Se féu donar una cambra a l'hôtel Pujade, hont arribà a l'hora d'esmorzar. Se sentà a taula d'hoste. No hi vegé ni una cara coneguda. La baronesa de Mauleon, la comtesa de Reart, el vescomte de Crozilles, Mr. de Wilson y demés amichs y coneguts, havian desaparegut; eran reemplaçats per una altra tanda de banyistas y malalts de la temporada d'hivern, quins, com las aurenetas, fugian dels primers frets de la tardor per recullir-se en clima més temperat.

A mitj esmorzar s'alçà de taula, impacient, commogut, glatint son cor... anava a reveure sa Cristina. La familia Soler ocupava el meteix allotjament de l'hivern passat, a la sucursal de l'hôtel. En Margeneda s'hi dirigí; pujà l'escala, emocionat, congoixos, detenint-se un xic al replà per deixar calmar las palpitacions de son cor; trucà a la porta del pis. La cambrera obrí; no la coneixia; no era la meteixa de l'any passat. Él féu entrar al saló. Al moment vingué D. Tomàs; s'abraçaren amb efusió, sense res dir-se, de commoguts qu'eran.

—Com estàn?... Y la Cristina?

A sa cara afligida ja endevinà la resposta.

— Molt delicada, Víctor!...—Y una llàgrima humitejà sos ulls...—Déu vulga puguem salvar-la!... Y vostè? son papà? Mossen Ignaci?

—Bons per are... Y D.ª Sibina?... La Lluisa ha vingut am vostès?

—Sí. Vaig avisar-las que vostè és aquí.

Comparegueren al saló; la Cristina apoyada al braç de la Lluisa, feble. pàlida, magra. am tots el senyals de la crudel malaltia que la minava.

Quina punxada rebé son cor al veure-la tant cambiada! Ella s'assentà en cadira de braços, somrient, de somriure malaltiç; li allargà sa mà amagrida, qu'aquêt estrenyé am tendresa.

—Víctor, ja l'esperavam. El cor me deya que vindria avuy.

—Com se trova, Cristina?

—Jo?... Be; un xic cansada del viatge; més aviat estaré refeta... Ja ho veu, tornem ser altra vegada a Amélie!... sembla un somni!... Are ja estich contenta; he lograt lo que volia!... Veritat, Lluisa?... Ja veuràn com me posaré bona!... Ens passajarem al Parc, a la Petita Provença, vostè, la Lluisa y jo, sense els papàs. No, mamà... a vostès no els voldrem. Y quand estiga més forta farem excursions a la vall de Montalba; anirem a la Molina. Vostè, Víctor, se quedarà aquí tot l'hivern; no vuy que s'en torni al casal. ¿Veritat, papà, que no li deixarà tornar?

—Sí, filla.

—Víctor,—digué D.ª Sibina;—com l'any passat, son cobert estarà posat a la nostra taula.

—Mil y mil mercès!

Parlaren d'Amélie, dels recorts de l'any passat, de las familias qu'havian marxat, de la temporada qu'havian passat a Camprodon. Més conegué que la conversa cansava la malalta. S'alçà per despedir-se. La Lluisa l'acompanyà fins al replà de l'escala diguent-li:

—Vingui eixa tarda, sent?

—Lluisa, no faltarè.

—En Víctor sapigué qu'el metge que visitava la Cristina

era el Dr. Laferrière. Anà doncs a fer-li una visita. Després de parlar de Montalba, de flors, d'arbustos, de las familias novament arribadas a Amélie, se parlà de la familia Soler.

—Crech que vostè la visita. És familia catalana amiga meva qu'aprecio molt; hi hà una senyoreta malalta.

—Sí; m'ha vingut recomenada pel Dr. Robert. Ahir al matí la vaig auscultar. És ben malalta! Dels bronquis el mal ha passat als pulmons.

En Margeneda es tornà pàlit y sos ulls s'humitejaren. El doctor s'en adonà.

—Doctor, és vostè un amich; tinch grand interès per eixa senyoreta; vostè compendrà la pena qu'en tinch... Vol dir que no hi hà remey per ella?

—Són malaltias que la ciencia no hi pot res, no més aliviar-las y allargar-las,—li digué molt serio.

L'hereu Margeneda, la mort dins l'ànima, s'en tornà a l'hòtel, entrà dins sa cambra. Escrigué a son pare, arregant la carta de sas llàgrimas... «Papà meu! la Cristina és perduda! no hi hà remey per ella! un mal terrible la rosega y acabarà am sa vida! Déu meu! que só desgraciat!... Jo que tant l'estimo!...

Pobre Cristina! ella tant guapa, d'ulls tant expressius, de cara somrosada, animada, que reflexava l'alegria, la salut!... Are el mal ha clavat en ella sas urpas!... és desconeguda!

Vingui, papà, a ajudar-me aconsolar eixa pobre familia submergida en crudel pena!»

A la tarda tornà a càls Solers. D. Tomas era fòra. D. Sibina en la cambra de sa filla, quina havia tingut un lleuger desmay. La Lluisa el rebé, fent-lo entrar dins sa cambra.

—Víctor, voldria qu'anés a veure el Dr. Laferrière y preguntar-li què pensa de la nostra amiga.

—Lluisa, ja ho he fet.

—Què en diu?

—La veu perduda...—Y las llàgrimas als ulls. li contà lo que li havia dit el doctor.

—Oh! això és horroros!... Sos pares la veuen ben malalta, més no es pensan pas qu'estigui tant grave. Com fer per dir-los-ho!... Ah! val mellor que ho ignorin!

En Víctor, el cap baix, el front apoyat sobre sa mà, donava curs a sas llàgrimas.

—Ah, Lluisa! si sabés quant l'estimo!... Si la seva salut depengués de mon amor, prompte estaria bona!...

—Víctor, se recorda de la derrera carta que li vaig escriure?

—Sí, Lluisa, y el remordiment me rosega el cor! Més no era tant culpable com vostè es creya... ha sigut un punt negre en ma vida, un somni pesat qu'es desvanesqué tot seguit; l'amor que sento por la Cristina s'ha conservat en tota sa puresa; mon pare n'estava enterat, y si Déu li tornés la salut serà ell que demanaria per mi sa mà a sos pares y la nostra unió seria benehida al peu de l'altar.

—No en dupto pas. D. Tomàs y D.ª Sibina coneixen la noblesa de sos sentiments. Els vaig enterar de la carta que vostè m'escrigué... Són a planye, Víctor!... y vostè també! En quant a la Cristina, és un àngel baixat del Cel, enviat an eixa terra de

penas y sufriments; àngel que Déu li havia destinat per guiar-lo en el camí emmalesat de la vida. Are desplegarà sas alas, s'entornarà vers las regions radiants d'hont ha vingut, emportant-se el sant amor que feya palpitar son cor nafrat... Ah! Sí, Víctor... si sabés com l'estimava!...

—Oh, Lluisa! pietat!... no acabi de destroçar mon pobre cor!...—Y las llàgrimas ofegavan sa veu. Ella, entendrida, també plorava...

—Víctor, sento obrir la porta de sa cambra... serà ella o sa mare. Per Déu que no veja sa emoció!... S'aixugaren els ulls. Entrà la Cristina, al braç de sa mare, tota somrienta.

—Ay! ay!... els dos solets!... ¿quins secrets teniu?... perquè no entreu en ma cambra?... Lluisa, y vostè Víctor, sóu uns dolents!... no us estimo!

S'assentà en cadira de braços, l'esquena apoyada en tou coixí.

—Cristina,—digué la Lluisa;—parlavam de tu.

—Què deyau?

—Deyam que quand estaràs bona aniriam a la Molina.

—Ay sí! y cullirem aquellas hermosas floretas de montanya tant flayrosas...

—...Sab, Víctor? guardo son brot de miosotis... Lluisa, dona'm el llibre de missa... allà, sobre la taula de ma calaixera... —Aquesta li portà.—Veu?... pobre floreta! és tota mústiga!... ¿Y la margaridoya que li vaig donar?

—La guardo, Cristina, y la guardaré tota ma vida!...—Es tragué sa cartera y li ensenyà.

—Oy! no té més qu'un pètal!... vostè l'ha esfullada!... no digui que nó!... ¿Què li ha respost, digui?

—Moltíssim.

—No li deya!... Ay, floreta! pobre de tu si l'haguesses enganyat!... més nó, gracias! t'estimo!... mereixes un petó...— Y li féu un bes...

—Ay nó! nó! no vuy ser malalta... sento retornar mas forças, veritat mamà?... No vuy qu'em dongui més el braç... so forta... demà anirem al parc, a la Petita Provença; y quand farà un dia ben assoleyat, anirem a la Molina, a Montalba... Ah! Montalba!... aspiraré l'ayre pur de tas verdas montanyas, de tas valls rialleras... vos somio cada nit!...—Sos grossos ulls expressius, sa cara animada, sos llabis rosats... semblava transfigurada, com si la salut li hagués tornat.

—Filla meva, te cansas; no enrahonis tant.

—Mamà, s'enganya. Si sabés lo be qu'em fa de parlar de tants estimats recorts! Són ells que m'hàn de tornar la salut.....

Pobre Cristina! son agonía se prolongà fins a entrada de primavera; agonía somrienta, sense sufriment, d'illusions, projectes, somnis daurats, rodejada dels sers que tant l'estimavan. D. Ramon vingué sovint a veure-la y consolar eixa atribulada familia, lo meteix que Mossen Ignaci. En Víctor no la deixà may.

Cada dia li portava un ramet de flors montanyesas que cullia per las alturas dels voltants d'Amélie. Sentada en sa cadira de braços, se las feya portar a sa falda, las hi parlava.—Ah! floretas hermosas! quin dia serà que us podré cullir! La vostra

aroma és tota impregnada del zefir que joguineja al cim de las serras...—Y las flayrava, las aspirava am delicia; esfullava els pètals de las margaridoyas devant d'en Víctor per saber si l'estimava, posant-se seria si li responia:—*Un xic*!... La tirava:—Dolenta! més que dolenta! no t'estimo!... Anava per un altra fins que li responia:—*Am follia!*

Es feya obrir la balconera de sa cambra que dona al parc: es mirava l'atzur del cel, els fils de la Verge impellits pel ventijol, els cirrus d'or encesos pel sól ponent; de mirada trista, melancòlica, sos ulls plens de llàgrimas, com si vulgués empendre sa volada vers ells.

Un matí d'Abril s'adormí suaument en els braços de sa mare; una somrisa als llabis; sos hermosos ulls de pervenxa oberts, entelats. La seva ànima, portada pels àngels, volà vers las regions lluminosas de la benaventurança, als peus de la Reyna del Cel.

Redacció

y

Administració:

21, Portaferrissa, 21

LLIBRERÍA

BARCELONA

Es troba de venda en totas las llibrerias y kioskos

L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTIC * CIENTIFIC

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

Aquesta Revista catalana, a la que hi colaboran els mellors escriptors y qu'aspira a esser el portant-veus de la literatura y del regionalisme en la nostra terra, es ven per tot arreu al preu de

Mitja pesseta el número sol

Cada número forma un quadern de 32 planas, elegantment impresas en tipos elzeverians sobre paper satinat, y va protegit per una coberta tirada en color hont s'hi anuncian las novetats de la Casa. Conté ademés tota la illustració qu'els articles insertats demanan; recomanant-se els gravats per sa bona execució.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Península y Balears.	**Un any, 5 pessetas**
Ultramar y Estranger.	**Un any, 7 „**

Las suscripcions es fan sols per anys y comencan sempre en Janer

L'AVENÇ té corresponsals en las principals poblacions de Catalunya, que s'encarregan de rebre suscripcions. A l'Estranger en compta a París, Londres, Torino, Leipzig, Buenos Ayres, etcètera, qu'es detallan en las cobertas de cada número.

ESTAMPA «L'AVENÇ»

DE

MASSÓ Y CASAS

21, Portaferrissa, 21

BARCELONA

TREBALLS TIPOGRAFICS DE TOTA MENA

ESPECIALITAT
en tota classe de
feynas d'imprempta,
pel comerç
y l'industria, etc.

ESPECIALITAT EN
memorandums,
talonaris, circulars,
notas de preus,
carnets, programas
de ball, menus, etc.

IMPRESSIÓ PRIMOROSA DE LLIBRES

EDICIONS ELZEVIRIANAS

LLIBRERIA «L'AVENÇ»

DE

Massó y Casas

21, Portaferrissa, 21

BARCELONA

Llibres y periodics nacionals y estrangers

Llibres raros y venturers

Obras catalanas antigas y modernas

Noticias bibliogràficas de franc

Livres français
English books
Deutsche bücher

Libri italiani
Livros portuguezes
Libros castellanos

Devocionaris espanyols, francesos e inglesos

GUIAS BAEDEKER * DICCIONARIS

Comissions y encàrrechs directes y promptes per França, Italia, Portugal, Inglaterra y Alemanya

Libraires commissionnaires * Export booksellers

LLIBRETERIA

OBJECTES D'ESCRIPTORI

PAPER D'ESCRIURE

de totas classes y preus, per capsas y a la menuda

LLIBRETAS Y LLIBRES RATLLATS

DE TOTAS MIDAS

* * * * * * * * * *

ENQUADERNACIONS

ES RELLIGAN

llibres de tots preus y classes

ESPECIALITAT

EN ENQUADERNACIONS BIBLIOFIL

Obras publicadas

PER

«L'AVENÇ»

		Pessetas
L'AVENÇ, 1882.—Agotat.		
L'AVENÇ, 1883-1884.	Rústiga.	10
	Relligat.	13
L'AVENÇ, 1889.—En quedan alguns exemplars al preu de	rústiga.	10
	relligat.	13
L'AVENÇ, 1890.	Rústiga.	5
	Relligat.	8
ANUARI BIBLIOGRAFIC 1888.		1
TRACTAT D'ASTROLOGÍA.—M S. del sigle XIV.. .		1
CANTS INTIMS, per *Apeles Mestres.*	Rústiga.. . .	3
	Relligat.. . .	5
ENSAYO DE GRAMÁTICA DE CATALÁN MODERNO, por *Pompeyo Fabra*.		3
LA VIUDETA, comedia per *J. Pin y Soler*.		2
EL AJEDREZ, investigaciones sobre su origen, por *J. Brunet y Bellet*.		15
MONTALBA, novela catalano-rossellonesa de *Carles Bosch de la Trinxería*, que forma el primer volum de la *Biblioteca de* L'AVENÇ..		3

BIBLIOTECA DE «L'AVENÇ»

a 3 pessetas el volum

OBRA PUBLICADA.

MONTALBA, novela catalano-rossellonesa de *Carles Bosch de la Trinxería*

Un volum de 312 planas, **3 pessetas.**

OBRAS EN PREPARACIÓ:

TRESCANT PER LAS SERRAS. Tipos, quadros, costums, per *Joan Pons y Massaveu.*

L'AUCA DE LA PEPA, noveleta de barri, per *íd. íd.*

MES MEMORIES, per *J. M. Guardia.*

CROQUIS PIRENAYCS, per *J. Massó Torrents.*

LA LIRA NOVA, traduccions de poetas moderns per *Ramón D. Perés y J. Massó Torrents.*

LA NACIONALITAT CATALANA, per *J. Casas-Carbó.*

Y altras obras de *Raimond Casellas, Alexandre Cortada, Pompeu Fabra*, etc., etc.

= Libros Antiguos =
F. Puvill
Boters, 10 · Barcelona · Tel. 2217053

PC
3941
B62M6
1891
c.1
ROBA

Bosch de la Trinxeria, Carles
Montalba

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 23 07 04 017 4